ΑΠΑΝΤΑ, ΜΑΞΙΜΟΥ τοῦ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ *

11ος Τόμος - 15 Δ....1202
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ 1202
ΕΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ 1293
ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ 1317

11ος Τόμος - 15 Δ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ *

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ

(≡15Δ_014≡> 1.1 (α΄) Ἕν ἐστι τό ὑπεράναρχον καί ὑπερούσιον ἀγαθόν, ἡ ἁγία τρισυπόστατος Μονάς, Πατήρ καί Υἱός καί ἅγιον Πνεῦμα· τριῶν ἀπείρων ἄπειρος συμφυΐα τόν τε τοῦ εἶναι, καί πῶς, καί τί, καί ποῖον εἶναι λόγου πάμπαν τοῖς οὖσιν ἄβατον ἔχουσα. Πᾶσαν γάρ διαφεύγει νόησιν τῶν νοούντων τῆς κατά φύσιν οὐδαμῶς κρυφίας ἐνδότητος ἐξιοῦσα, καί πάσης πασῶν γνώσεων ἀπείρως ὑπερεκτείνεται γνώσεως.

1.2 (β΄) Τό κατ᾽ οὐσίαν κυρίως ὄν ἀγαθόν, ἐστί τό μήτε ἀρχήν, μήτε τέλος, μήτε αἰτίαν τοῦ εἶναι τινά κίνησιν ἔχον. Τό δέ μή οὕτως ἔχον, οὐδέ κυρίως ὄν, ὡς ἀρχήν καί τέλος καί αἰτίαν τοῦ εἶναι, καί τήν κατά τό εἶναι πρός αἰτίαν κίνησιν ἔχον. Τό δέ κυρίως οὐκ ὄν, κἄν εἶναι λέγηται, κατά μέθεξιν βουλήσει τοῦ κυρίως ὄντος, καί ἔστι καί λέγεται.

1.3 (γ΄) Εἰ Λόγος προκαθηγεῖται τῆς τῶν ὄντων γενέσεως, οὔτε ἦν, οὔτε ἔστιν, οὔτε ἔσται τοῦ Λόγου λόγος ἀνώτερος. Λόγος δέ, οὐκ ἄνους ἤ ζωῆς ἄμοιρος· ἀλλ᾽ ἔννους καί ζῶν, ὡς γεννῶντα

---

* Τό ἔργο τοῦ ἁγίου Μαξίμου χωρίστηκε σέ τόμους καί ἀναγράφονται οἱ σελίδες σύμφωνα μέ τή σειρά "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ" τῶν ἐκδόσεων "ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ" Θεσσαλονίκη 1992, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, γιά νά μπορεῖ εὔκολα ὁ ἀναγνώστης νά συμβουλεύεται μετάφραση. Τό κείμενο προέρχεται ἀπό τρεῖς πηγές: **1)** ἀπό τήν ἠλεκτρονική βιβλιοθήκη ἑλληνικῶν κειμένων, Thesaurus Linguae Graecae, TLG (http://www.tlg.uci.edu), **2)** κείμενα πού δέν περιλαμβάνονται στό TLG ἀπό τήν πατρολογία τοῦ Migne, τόμος 90ος καί 91ος (τά δακτυλογράφησε ἡ μητέρα τοῦ π. Ἀρσενίου Μέσκου), καί **3)** τά σχόλια στά ἔργα τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη ἀπό τίς ἐκδόσεις ΒΥΖΑΝΤΙΟ, τό κείμενο περάστηκε ἀπό σκάνερ, ἀκολούθησε ὀπτική ἀναγνώριση χαρακτήρων καί ἔλεγχος.

Τόμος καί σελίδα γιά τίς ἐκδόσεις ΒΥΖΑΝΤΙΟ ἀναγράφονται μέ τόν ἀκόλουθο τρόπο: (≡15Β_010≡>, δηλαδή ἀκολουθεῖ ἡ δέκατη σελίδα τοῦ 15Β τόμου. Ἐπίσης ὑπάρχει καί ἔνδειξη γιά τήν σελίδα τῆς πατρολογίας Migne (=0364=) ὅταν τό κείμενο προέρχεται ἀπό ἐκεῖ.

* Τό κείμενο προέρχεται ἀπό τήν πατρολογία τοῦ Migne, τόμος 90ος (τό δακτυλογράφησε ἡ μητέρα τοῦ π. Ἀρσενίου Μέσκου), σέ ἀντιπαράθεση μέ τό κείμενο τῶν ἐκδόσεων "ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ" τῆς σειρᾶς "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ" Θεσσαλονίκη 1992, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, **τόμος 15 Δ**.

(≡15Δ_016≡> Νοῦν ἔχων (=1180=) οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα, τόν Πατέρα· καί Ζωήν ὑφεστῶσαν οὐσιωδῶς συνυπάρχουσαν, τό Πνεῦμα τό ἅγιον.

1.4 (δ΄) Εἷς Θεός, ἑνός Υἱοῦ γεννήτωρ, Πατήρ, καί Πνεύματος ἑνός ἁγίου πηγή· μονάς ἀσύγχυτος, καί Τριάς ἀδιαίρετος· Νοῦς ἄναρχος, μόνου μόνος οὐσιωδῶς ἀνάρχου Λόγου Γεννήτωρ· καί μόνης ἀϊδίου Ζωῆς, ἤγουν Πνεύματος ἁγίου, πηγή.

1.5 (ε΄) Εἷς Θεός, ὅτι μία Θεότης. Μονάς ἄναρχος, καί ὑπερούσιος, καί ἀμερής καί ἀδιαίρετος· ἡ αὐτή μονάς καί Τριάς, καί τά ἑξῆς.

1.6 (στ΄) Εἰ πᾶσα μετοχή τῶν μετεχόντων προεπινοεῖται· πάντων δηλαδή σαφῶς ὑπέρκειται τῶν ὄντων ἀσυγκρίτως κατά πάντα τρόπον ἡ τῶν ὄντων αἰτία, κατά φύσιν προϋπάρχουσά τε καί προεπινοουμένη τῶν ὄντων· οὐχ ὡς οὐσία συμβεβηκότων· ἐπεί σύνθετον ἀποδειχθήσεται τό Θεῖον, εἰς συμπλήρωσιν ἔχον τῆς οἰκείας ὑπάρξεως τήν τῶν ὄντων ὑπόστασιν· ἀλλ' ὡς οὐσίας, τό ὑπερούσιον. Εἰ γάρ αἱ μέν τέχναι, τῶν ἐξ αὐτῶν ἐφεῦρον τά σχήματα, ἡ δέ καθόλου φύσις, τά εἴδη τῶν ὑπ᾽ αὐτήν, πολλῷ μᾶλλον ὁ Θεός τάς τῶν ὄντων οὐσίας ἐκ μή ὄντων ὑπέστησεν, ὡς ὑπερούσιος, καί ἔτι μᾶλλον τῆς καθ᾽ ὑπερουσιότητα θέσεως, ἀπείρως ἐξῃρημένος· ὁ καί τάς τέχνας συζεύξας πρός ἐξεύρεσιν σχημάτων τάς ἐπιστήμας, καί τῇ φύσει δούς τήν ἀπεργαστικήν τῶν εἰδῶν ἐνέργειαν, καί αὐτό τό εἶναι τῶν οὐσιῶν, ὅπερ ἐστίν ὑποστησάμενος.

1.7 (ζ΄) Ὁ τοῖς οὖσι μή κατ᾽ οὐσίαν ὑπάρχων μεθεκτός, κατ᾽ ἄλλον δέ τρόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις βουλόμενος, τοῦ κατ᾽ οὐσίαν κρυφίου παντελῶς οὐκ ἐξίσταται· ὁπότε καί αὐτός ὁ τρόπος, (≡15Δ_018≡> καθ᾽ ὅν θέλων μετέχεται, μένει διηνεκῶς τοῖς πᾶσιν ἀνέκφαντος. Οὐκοῦν, ὥσπερ ὁ Θεός θέλων μετέχεται, καθ᾽ ὅν αὐτός οἶδε τρόπον· (=1181=) οὕτω καί θέλων ὑπέστησε τά μετέχοντα, καθ᾽ ὅν αὐτός ἐπίσταται λόγον, δι᾽ ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητος δύναμιν. Οὐκοῦν τό θελήσει τοῦ πεποιηκότος γενόμενον, οὐκ ἄν εἴη ποτέ θελήσαντι αὐτό γενέσθαι, συναΐδιον.

1.8 (η΄) Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐφάπαξ κατά σάρκα γεννηθείς, ἀεί γεννᾶται θέλων κατά πνεῦμα διά φιλανθρωπίαν τοῖς θέλουσι· καί γίνεται βρέφος, ἑαυτόν ἐν ἐκείνοις διαπλάττων ταῖς ἀρεταῖς· καί τοσοῦτον φαινόμενος, ὅσον χωρεῖν ἐπίσταται τόν δεχόμενον· οὐ φθόνῳ σμικρύνων τοῦ οἰκείου μεγέθους τήν ἔκφανσιν, ἀλλά μέτρῳ σταθμίζων τῶν ὁρᾷν ποθούντων τήν δύναμιν. Οὕτως ἀεί καί φαινόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τοῖς τρόποις τῶν μετόχων, ἀεί διαμένει κατά τήν ὑπερβολήν τοῦ μυστηρίου, τοῖς πᾶσιν ἀθέατος. Ὅθεν σοφῶς τοῦ μυστηρίου τήν δύναμιν διασκοπήσας ὁ θεῖος Ἀπόστολος, φησίν· Ἰησοῦς Χριστός, χθές καί σήμερον, ὁ αὐτός καί εἰς τούς αἰῶνας· εἰδώς ἀεί καινόν τό μυστήριον, καί μηδέποτε περιλήψει νοός παλαιούμενον.

1.9 (θ΄) Γεννᾶται Χριστός ὁ Θεός, προσλήψει σαρκός ψυχήν ἐχούσης νοεράν γενόμενος ἄνθρωπος· ὁ παρασχόμενος τοῖς οὖσιν ἐκ μή ὄντων τήν γένεσιν· ὅν Παρθένος ὑπερφυῶς τεκοῦσα, παρέλυσεν οὐδέν τῆς παρθενίας τεκμήριον. Ὡς γάρ αὐτός ἄνθρωπος γέγονεν, οὐκ ἀλλοιώσας τήν φύσιν, οὐδ᾽ ἀμείψας τήν

δύναμιν· οὕτω τήν τεκοῦσαν καί μητέρα ποιεῖ, καί παρθένον διατηρεῖ, θαύματι θαῦμα κατά ταυτό διερμηνεύων ἅμα, καί θατέρῳ κρύπτων τό ἕτερον. Ἐπειδή δι᾿ ἑαυτόν ὁ Θεός ἀεί κατ᾿ οὐσίαν ὑπάρχει μυστήριον, τοσοῦτον ἑαυτόν ἐξάγων τῆς φυσικῆς κρυφιότητος, ὅσον ταύτην πλέον διά τῆς ἐκφάνσεως κρυφιωτέραν ἐργάζεσθαι· καί τοσοῦτον πάλιν μητέρα τήν τεκοῦσαν παρθένον (≡15Δ_020≡> ποιούμενος, ὅσον τήν κύησιν ἄλυτον τῆς παρθενίας δεσμόν ἀπεργάζεσθαι.

1.10 (ι΄) Καινοτομοῦνται φύσεις, καί Θεός ἄνθρωπος γίνεται· οὐ μόνον ἡ θεία καί σταθερά καί ἀκίνητος, κινουμένη πρός τήν κινουμένην καί ἄστατον, ἵνα στήσῃ τοῦ φέρεσθαι· οὐδέ μόνον ἡ ἀνθρωπίνη δίχα σπορᾶς ὑπέρ φύσιν γεωργοῦσα σάρκα τῷ Λόγῳ τελεσφορουμένην, ἵνα στῇ τοῦ φέρεσθαι· ἀλλά καί ἀστήρ ἐξ ἀνατολῶν ἐν ἡμέρᾳ φαινόμενος, καί τούς μάγους ὁδηγῶν εἰς τόν τόπον τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως, ἵνα δείξῃ μυστικῶς νικῶντα τήν αἴσθησιν, τόν ἐν νόμῳ καί προφήταις λόγον, καί ὁδηγοῦντα τά ἔθνη πρός τό μέγιστον φῶς τῆς ἐπιγνώσεως. Πρός γάρ ἐπίγνωσιν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου σαφῶς ὁ νομικός τε καί προφητικός λόγος, καθάπερ ἀστήρ εὐσεβῶς κατανοούμενος, ὁδηγεῖ τούς κατά πρόθεσιν τῇ δυνάμει κεκλημένους τῆς χάριτος.

1.11 (ια΄) Ἐπειδή θέλων ἐγώ, τήν θείαν ἐντολήν παρέβην ὁ ἄνθρωπος, καί τό στεῤῥόν μου τῆς φύσεως, θεότητος ἐλπίδι δελεάσας πρός ἡδονήν κατέσυρεν ὁ διάβολος, (=1184=) δι᾿ ἧς ὑποστήσας τόν θάνατον ἡμβρύνετο τρυφῶν τήν φθοράν τῆς φύσεως· διά τοῦτο γίνεται τέλειος ἄνθρωπος ὁ Θεός, μηδέν παραμείψας τῆς φύσεως, πλήν τῆς ἁμαρτίας· ἐπεί μηδέ τῆς φύσεως ἦν· ἵνα σαρκός προβλήματι δελεάσας, ἐρεθίσῃ τόν ἄπληστον δράκοντα περιχανόντα τήν σάρκα καταπιεῖν, γενησομένην αὐτῷ μέν δηλητήριον, τῇ δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ θεότητος παντελῶς αὐτόν διαφθείρουσαν· τῇ δέ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀλεξητήριον, πρός τήν ἐξ ἀρχῆς χάριν δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ θεότητος ἀνακαλουμένην. Ὡς γάρ αὐτός τόν ἰόν αὐτοῦ τῆς κακίας τῷ ξύλῳ τῆς γνώσεως ἐγχέας τήν γευσαμένην διέφθειρε φύσιν, οὕτω καί αὐτός ἐμφαγεῖν βουληθείς τῆς σαρκός τοῦ Δεσπότου, τῇ δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ θεότητος διεφθάρη.

(≡15Δ_022≡> 1.12 (ιβ΄) Τό μέγα τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, ἀεί μένει μυστήριον· οὐ μόνον ὅτι συμμέτρως τῇ δυνάμει τῶν ὑπ᾿ αὐτοῦ σωζομένων ἐκφαινόμενον, ἔχει μεῖζον τοῦ ἐκφανθέντος τό μήπω ὁρώμενον, ἀλλ᾿ ὅτι καί τό αὐτό τό φανέν, ἔτι μένει πάμπαν ἀπόκρυφον, οὐδενί λόγῳ καθώς ἔστι γινωσκόμενον. Καί μή τῷ δόξῃ παράδοξον τό λεγόμενον. Ὁ γάρ Θεός ὑπερούσιος ὤν, καί ὑπερουσιότητος ἁπάσης ὑπερανεστηκώς, εἰς οὐσίαν ἐλθεῖν βουληθείς, ὑπερουσίως οὐσιώθη. Διό καί ὑπέρ ἀνθρώπων, ὡς φιλάνθρωπος, ἐκ τῆς ἀνθρώπων οὐσίας ἀληθῶς ἄνθρωπος γεγονώς, τόν τοῦ πῶς ἄνθρωπος γέγονε τρόπον, μένει διά παντός ἔχων ἀνέκφαντον· ὑπέρ ἄνθρωπον γάρ γέγονεν ἄνθρωπος.

1.13 (ιγ΄) Σκοπήσωμεν πιστῶς τό μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, καί μόνον δοξάσωμεν ἀπεριέργως τόν τοῦτο

γενέσθαι δι᾽ ἡμᾶς εὐδοκήσαντα. Τίς γάρ δυνάμει θαῤῥῶν λογικῆς ἀποδείξεως, ἐξειπεῖν δύναται, πῶς Θεοῦ Λόγου γίνεται σύλληψις· πῶς γένεσις σαρκός ἄνευ σπορᾶς· πῶς γέννησις ἄνευ φθορᾶς· πῶς μήτηρ, ἡ καί μετά τόκον διαμείνασα παρθένος· πῶς ὁ ὑπερτελής, καθ᾽ ἡλικίαν προέκοπτε· πῶς ὁ καθαρός, ἐβαπτίζετο· πῶς διέτρεφεν, ὁ πεινῶν· πῶς ὁ κοπιῶν, ἐχαρίζετο δύναμιν· πῶς ὁ πάσχων, ἐδίδου ἰάματα· πῶς ὁ θνήσκων, ἐζωοποίει· καί ἵνα τό πρῶτον τελευταῖον εἴπω, πῶς Θεός ἄνθρωπος γίνεται· καί τό δή πλέον μυστηριωδέστερον, πῶς οὐσιωδῶς ἐν σαρκί καθ᾽ ὑπόστασιν ὁ Λόγος, ὁ κατ᾽ οὐσίαν ὑποστατικῶς ὅλος ὑπάρχων ἐν τῷ Πατρί; Πῶς ὁ αὐτός, καί ὅλος ἐστί Θεός κατά φύσιν, καί ὅλος γέγονε κατά φύσιν ἄνθρωπος, μηδεμίαν φύσιν ἠρνημένος παντάπασι, μήτε τήν θείαν, καθ᾽ ἥν ὑπάρχει Θεός, μήτε τήν ἡμετέραν, καθ᾽ ἥν γέγονεν ἄνθρωπος; Ταῦτα πίστις μόνη χωρεῖ τά (≡15Δ_024≡> μυστήρια, τῶν ὑπέρ νοῦν καί λόγου ὑπάρχουσα πραγμάτων ὑπόστασις.

(=1185=) 1.14 (ιδ΄) Ὁ Ἀδάμ παρακούσας, ἐξ ἡδονῆς ἄρχεσθαι τήν τῆς φύσεως ἐδίδαξε γένεσιν· Ὁ Κύριος ταύτην ἐξοικίζων τῆς φύσεως, τήν ἐκ σπορᾶς οὐ προσήκατο σύλληψιν. Ἡ γυνή παραβᾶσα τήν ἐντολήν, ἐξ ὀδύνης ἄρχεσθαι τήν τῆς φύσεως κατέδειξε γέννησιν· Ὁ Κύριος ταύτης ἀποτινάσσων τῆς φύσεως, γεννηθείς, φθοράν ὑπομεῖναι τήν τεκοῦσαν οὐ συνεχώρησεν· ἵν᾽ ὁμοῦ τήν τε ἑκούσιον ἡδονήν, καί τήν δι᾽ αὐτήν ἀκούσιον ὀδύνην, ἐξέλῃ τῆς φύσεως, ὧν οὐκ ἦν δημιουργός, ἀναιρέτης γενόμενος· καί διδάξῃ μυστικῶς κατά γνώμην, ἄλλης ἀπάρχεσθαι ζωῆς, ἐξ ὀδύνης μέν τυχόν ἀρχομένης καί πόνων, ληγούσης δέ πάντως εἰς ἡδονήν θείαν καί εὐφροσύνην ἀπέραντον. Διά τοῦτο γίνεται ἄνθρωπος, καί γεννᾶται ὡς ἄνθρωπος, ὁ ποιήσας τόν ἄνθρωπον, ἵνα σώσῃ τόν ἄνθρωπον, καί πάθη πάθεσιν ἰασάμενος, πάθος αὐτός ὑπάρχων ἀποδειχθῇ τῶν ἡμετέρων παθῶν, ὑπερφυῶς ταῖς ἑαυτοῦ κατά σάρκα στερήσεσι, τάς ἡμῶν φιλανθρώπως κατά πνεῦμα ἕξεις ἀνανεούμενος.

1.15 (ιε΄) Ὁ τῷ θείῳ πόθω νικήσας τήν πρός τό σῶμα τῆς ψυχῆς διάθεσιν, ἀπερίγραφος γέγονε, κἄν ἐστιν ἐν σώματι. Ὁ γάρ ἕλκων τήν τοῦ ποθοῦντος ἔφεσιν Θεός, πάντων ἀσυγκρίτως ἐστίν ὑψηλότερος, οὐκ ἐῶν τόν ποθοῦντα τινί τῶν μετά Θεόν προσηλῶσαι τήν ἔφεσιν. Ποθήσωμεν οὖν τόν Θεόν καθ᾽ ὅλην ἡμῶν τήν τῆς φύσεως δύναμιν, καί πᾶσι τοῖς σωματικοῖς τήν προαίρεσιν ἀκράτητον ποιησώμεθα, καί πάντων τῶν ὄντων αἰσθητῶν τε καί νοητῶν ὑπεράνω τῇ διαθέσει γενώμεθα, καί οὐδέν κατά τήν γνώμην πρός τό συνεῖναι Θεῷ τῷ κατά φύσιν ἀπεριγράφῳ, παντελῶς ὑπό τῆς φυσικῆς περιγραφῆς ζημιωθησώμεθα.

(≡15Δ_026≡> 1.16 (ιστ΄) Ἀγών ἐστι φθόνου καί ἀρετῆς, ἡ τῶν ἁγίων δυσπάθεια· τοῦ μέν, ὅπως κρατήσῃ φιλονεικοῦντος· τῆς δέ, ὅπως ἀήττητος διαμείνῃ, πάντα φερούσης· καί τοῦ μέν, ὅπως εὐοδώσῃ κακία ἀγωνιζομένου, διά τῆς τῶν κατορθούντων κολάσεως· τῆς δέ, ὅπως κατάσχῃ τούς ἀγαθούς κἀν ταῖς συμφοραῖς τό πλέον ἔχοντας.

(1188) 1.17 (ιζ΄) Ἀρετῆς ἆθλόν ἐστι, τό τοῖς πόνοις ἐναγωνίζεσθαι· νίκης ἔπαθλον φερούσης τοῖς ὑπομένουσι, τῆς

ψυχῆς τήν ἀπάθειαν, καθ᾿ ἥν δι᾿ ἀγάπης ἑνουμένη Θεῷ, σώματος καί κόσμου τῇ διαθέσει χωρίζεται. Ψυχῆς γάρ ῥῶσίς ἐστι τοῖς ὑπομένουσιν, ὁ τοῦ σώματος αἰκισμός.

1.18 (ιη´) Ἡδονῆς ἀπάτῃ κλαπέντες τό ἀπαρχῆς, τόν θάνατον τῆς ὄντως ζωῆς προεκρίναμεν. Ταύτης οὖν τόν φονευτήν εὐχαρίστως ἐνέγκωμεν πόνον τοῦ σώματος, ὅπως τοῦ ταύτης θανάτου ἑαυτῷ συναφανίσαντος τόν δι᾿ αὐτήν γενόμενον θάνατον, ἀπολάβωμεν ἡμῖν ἐπανατρέχουσαν τήν ἡδονῇ πραθεῖσαν ζωήν, μικροῖς πόνοις σαρκός ἀγορασθεῖσαν.

1.19 (ιθ´) Εἰ σαρκός εὐπαθούσης, ὁ τῆς ἁμαρτίας εἴωθε παιίνεσθαι τόνος, δῆλον ὅτι ταύτης δυσπαθούσης, ὁ τῆς ἀρετῆς ἀνηβᾷν εἰκότως πέφυκε. Γενναίως οὖν ἐνέγκωμεν τῆς σαρκός τήν δυσπάθειαν, τῶν κατά ψυχήν οὖσαν ῥυπτικήν μολυσμῶν, καί τῆς μελλούσης δόξης πρόξενον. Οὐκ ἄξια γάρ τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρός τήν μέλλουσαν δόξαν ἡμῖν ἀποκαλύπτεσθαι.

1.20 (κ´) Οὔτε σῶμα θεραπεύοντες ἰατροί, ἕν καί τό αὐτό πᾶσιν προσφέρουσι φάρμακον, οὔτε Θεός ψυχῶν ἰατρεύων νοσήματα, ἕν μόνον θεραπείας οἶδε τρόπον πάσαις ἁρμόδιον· ἀλλ᾿ ἑκάστῃ (≡15Δ_028≡> τόν πρόσφορον ἀπονείμας, τάς ἰάσεις ἐργάζεται. Εὐχαριστήσωμεν οὖν θεραπευόμενοι, κἄν ἔχῃ βάσανον τό γινόμενον· τό γάρ τέλος, μακάριον.

1.21 (κα´) Οὐδέν οὕτω ψυχῆς ἐλέγχει διάθεσιν, ὡς σαρκός δυσπαθούσης ἐπαναστήματα· οἷς, ἐάν μέν ὑπενδῷ, Θεοῦ πλέον στέργουσα τήν σάρκα φανήσεται· ἐάν δέ τοῖς τούτων διαμείνῃ τινάγμασιν ἄσειστος, σαρκός πλέον ἀρετήν τιμῶσα δειχθήσεται· δι᾿ ἧς τόν Θεόν ἔνοικον ὑποδέξεται, τόν δι᾿ αὐτήν παθεῖν καθ᾿ ἡμᾶς ἀνασχόμενον, βοῶντα, καθάπερ πάλαι τοῖς μαθηταῖς· Θαρσεῖτε, ἐγώ νενίκηκα τόν κόσμον.

1.22 (κβ´) Εἰ πάντες παιδείας οἱ ἅγιοι γεγόνασι μέτοχοι, καί ἡμεῖς εὐχαριστήσωμεν σύν αὐτοῖς παιδευόμενοι, ἵνα τῆς αὐτῆς μέτοχοι γενέσθαι δόξης ἀξιωθῶμεν. Ὅν γάρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δέ πάντα υἱόν, ὅν παραδέχεται.

1.23 (κγ´) Ὁ μέν Ἀδάμ τήν πλευράν ἡδονήν προτείνουσαν παραδεξάμενος, ἔξω τοῦ παραδείσου ποιεῖ τό ἀνθρώπινον· ὁ δέ Κύριος πόνῳ ταύτην διά τῆς λόγχης ἀνασχισθείς, τόν λῃστήν ἔσω τοῦ παραδείσου ἐποίησεν. Ἀγαπήσωμεν τοίνυν τόν πόνον τῆς σαρκός· μισήσωμεν δέ ταύτης τήν ἡδονήν· ὁ μέν γάρ εἰσάγει καί τοῖς ἀγαθοῖς ἀποκαθίστησιν· ἡ δέ ἐξάγει καί τῶν ἀγαθῶν ἀποδιίστησιν.

1.24 (κδ´) Εἰ Θεός πάσχει σαρκί, γενόμενος ἄνθρωπος τίς πάσχων οὐ γέγηθε Θεόν ἔχων τοῦ πάθους συμμέτοχον; (=1189=) ᾧ τό συμπάσχειν, βασιλείας πρόξενον γίνεται. Ἀληθής γάρ ὁ εἰπών· Εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καί συνδοξασθῶμεν.

(≡15Δ_030≡> 1.25 (κε´) Εἰ πάντως πονῆσαι δεῖ, διά τήν ἐμφυρεῖσαν τῇ φύσει διά τοῦ Προπάτορος ἡδονήν, γενναίως τούς προσκαίρους καρτερήσωμεν πόνους, τῆς τε ἡδονῆς τό κέντρον ἡμῖν ἀμβλύνοντας, καί τῶν δι᾿ αὐτῆς ἡμᾶς αἰωνίων ἐλευθεροῦντας κολάσεων.

1.26 (κστ΄) Πάντων τῶν ἀγαθῶν τέλος ἐστίν ἡ ἀγάπη, ὡς πρός Θεόν τό τῶν ἀγαθῶν ἀκρότατον, καί παντός αἴτιον ἀγαθοῦ, τούς ἐν αὐτῇ περιπατοῦντας ἄγουσα καί προσάγουσα καί συνάγουσα, ὡς πιστή καί ἀδιάπτωτος καί μένουσα. Ἡ πίστις γάρ, βάσις ἐστί τῶν μετ᾽ αὐτήν, ἐλπίδος λέγω καί ἀγάπης, βεβαίως τό ἀληθές ὑφεστῶσα. Ἡ δέ ἐλπίς, τῶν ἄκρων ἐστίν ἰσχύς, ἀγάπης λέγω καί πίστεως, τό πιστόν τε δι᾽ ἑαυτῆς καί τό ἐραστόν ἀμφοῖν ὑποφαίνουσα, καί πρός αὐτό τόν δρόμον δι᾽ ἑαυτῆς ποιεῖσθαι διδάσκουσα. Ἡ δέ ἀγάπη, τούτων ἐστί συμπλήρωσις, τό ἔσχατον ὀρεκτόν ὅλον ὅλη περιπτυσσομένη, καί ταύταις τῆς ἐπ᾽ αὐτό κινήσεως στάσιν παρεχομένη, τοῦ πιστεύειν εἶναι, καί ἐλπίζειν παρέσεσθαι, τό ἀπολαύειν παρόντος δι᾽ ἑαυτῆς ἀντεισάγουσα.

1.27 (κζ΄) Ἔργον τῆς ἀγάπης τελειότατον, καί τῆς κατ᾽ αὐτήν ἐνεργείας πέρας, δι᾽ ἀντιδόσεως σχετικῆς τῶν κατ᾽ αὐτήν συνημμένων, ἀλλήλοις ἐμπρέπειν τά ἰδιώματα, καί τάς κλήσεις παρασκευάζειν· καί θεόν μέν τόν ἄνθρωπον ποιεῖν, ἄνθρωπον δέ τόν Θεόν χρηματίζειν καί φαίνεσθαι, διά τήν μίαν καί ἀπαράλλακτον ἀμφοτέρων κατά τό θέλημα βούλησίν τε καί κίνησιν.

1.28 (κη΄) Εἰ κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ πάντως ἡμεῖς γενώμεθα ἑαυτῶν καί τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δέ, μόνου καί ὅλου Θεοῦ, καί ὅλοι μηδέν ἐπίγειον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες, ἵνα Θεῷ πλησιάσωμεν, καί θεοί γενώμεθα, ἐκ Θεοῦ τό θεοί εἶναι λαβόντες. Οὕτω γάρ τιμᾶται (≡15Δ_032≡> τά θεῖα δωρήματα, καί ἡ τῆς θείας εἰρήνης φιλοφρονεῖται παρουσία.

1.29 (κθ΄) Μέγα ἀγαθόν ἡ ἀγάπη, καί τῶν ἀγαθῶν τό πρῶτον καί ἐξαίρετον ἀγαθόν, ὡς Θεόν καί ἀνθρώπους δι᾽ ἑαυτῆς περί τόν αὐτήν ἔχοντα συνάπτουσαν (=1192=) καί ὡς ἄνθρωπον τόν ποιητήν τῶν ἀνθρώπων φανῆναι παρασκευάζουσα, διά τήν τοῦ θεουμένου πρός τόν Θεόν κατά τό ἀγαθόν ὡς ἐφικτόν ἀνθρώπῳ ἀπαραλλαξίαν· ἥν ἐνεργεῖν ὑπολαμβάνω τό, Ἀγαπῆσαι Κύριον τόν Θεόν ἐξ ὅλης καρδίας, καί ψυχῆς καί δυνάμεως· καί τόν πλησίον ὡς ἑαυτόν.

1.30 (λ΄) Ἰστέον, ὡς δόλῳ κακούργως μεμηχανημένῳ διά φιλαυτίας, καθ᾽ ἡδονῆς προσβολήν ἀπατήσας ἡμᾶς ὁ διάβολος, Θεοῦ καί ἀλλήλων κατά γνώμην διέστησε, τό εὐθές διαστρέψας, καί τήν φύσιν κατά τόν τρόπον τοῦτον μερίσας, καί κατατεμών εἰς πολλάς δόξας καί φαντασίας.

1.31 (λα΄) Τρία ἐστί τά μέγιστα καί ἀρχέκακα, καί πάσης ἁπλῶς εἰπεῖν, κακίας γεννητικά· ἄγνοια, φημί, καί φιλαυτία καί τυραννίς· ἀλλήλων ἐξηρτημένα καί δι᾽ ἀλλήλων συνιστάμενα. Ἐκ γάρ τῆς περί Θεοῦ ἀγνοίας, ἡ φιλαυτία· ἐκ δέ ταύτης, ἡ πρός τό συγγενές τυραννίς ἐστι. Καί οὐδείς ἀντερεῖ λόγος, μή οὐχί τῷ κατά παράχρησιν τρόπῳ τῶν οἰκείων δυνάμεων, λόγου τε καί ἐπιθυμίας καί θυμοῦ, ταύτας ἐν ἡμῖν τόν πονηρόν ὑποστήσασθαι.

1.32 (λβ΄) Δέον, λόγῳ μέν, ἀντί τῆς ἀγνοίας, πρός τόν Θεόν διά γνώσεως κατά ζήτησιν μονώτατον κινεῖσθαι· δι᾽ ἐπιθυμίας δέ, τοῦ τῆς φιλαυτίας πάθους καθαρᾶς, κατά πόθον πρός τόν Θεόν μόνον ἐλαύνεσθαι· καί τῷ θυμῷ τυραννίδος κεχωρισμένῳ, πρός τό

τοῦ Θεοῦ μόνου τυχεῖν ἀγωνίζεσθαι, καί τήν ἐκ τούτων καί δι᾽ ἥν (≡15Δ_034≡> ταῦτα θείαν καί μακαρίαν ἀγάπην δημιουργῆσαι, τῷ Θεῷ συνάπτουσάν τε καί θεόν ἀποφαίνουσαν τόν φιλόθεον.

1.33 (λγ´) Τῆς φιλαυτίας ὡς ἀρχῆς, καθώς εἶπον, καί μητρός τῶν κακῶν ἀποτιλείσης, πάντα τά ἐξ αὐτῆς τε καί μετ᾽ αὐτήν, συναποτίλλεσθαι εἴωθεν ἐπειδή ταύτης μή οὔσης, οὐδέ οὐδαμῶς τό παράπαν κακίας εἶδος ἤ ἴχνος ὑφίστασθαι δύναται.

1.34 (λδ´) Δέον ἐστίν, ἑαυτῶν καί ἀλλήλων τοσοῦτον ἀντέχεσθαι, ὅσον αὐτός δι᾽ αὐτοῦ ὁ Χριστός προλαβών ἀπεδείξατο, ὑπέρ ἡμῶν παθεῖν ἀνασχόμενος.

1.35 (λε´) Διά τήν ἀγάπην οἱ ἅγιοι πάντες πρός τήν ἁμαρτίαν ἀντικατέστησαν, τῆς παρούσης ζωῆς οὐδένα λόγον ποιησάμενοι· καί τούς πολυειδεῖς τοῦ θανάτου τρόπους ὑπέστησαν, ἵνα πρός ἑαυτούς ἀπό τοῦ κόσμου καί τόν Θεόν συναχθῶσι, καί τά τῆς φύσεως ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἑνώσωσι ῥήγματα. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀληθής καί ἀμώμητος τῶν πιστῶν θεοσοφία· ἧς τέλος, τό ἀγαθόν ἐστι καί ἡ ἀλήθεια· εἴπερ ἀγαθόν τό φιλάνθρωπον, καί ἀληθές τό κατά πίστιν φιλόθεον, τά τῆς ἀγάπης γνωρίσματα· ὡς Θεῷ καί ἀλλήλοις τούς ἀνθρώπους συνάπτουσα, καί διά τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τήν διαμονήν ἀδιάπτωτον ἔχουσα.

(=1193=) 1.36 (λστ´) Ἐνέργεια καί ἀπόδειξις τῆς πρός Θεόν τελείας ἀγάπης ἐστίν, ἡ γνησία δι᾽ εὐνοίας ἑκουσίου πρός τόν πλησίον διάθεσις. Ὁ γάρ μή ἀγαπῶν τόν ἀδελφόν αὐτοῦ, ὅν ἑώρακε, φησίν ὁ θεῖος Ἰωάννης, τόν Θεόν ὅν οὐχ ἑώρακεν, οὐ δύναται ἀγαπᾷν.

1.37 (λζ´) Ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός, ἡ ἀγάπη ἐστίν, ἥν ἑαυτόν ὀνομάσας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τούς ἐν αὐτῇ ὁδεύοντας, τῷ Θεῷ καί Πατρί καθαρούς παντοίων γενομένους παρίστησιν.

(≡15Δ_036≡> 1.38 (λη´) Αὕτη ἐστίν ἡ θύρα, δι᾽ ἧς ὁ εἰσερχόμενος, εἰς τά Ἅγια γίνεται τῶν ἁγίων, καί τοῦ ἀπροσίτου κάλλους τῆς ἁγίας καί βασιλικῆς Τριάδος καθίσταται ἄξιος θεατής γενέσθαι.

1.39 (λθ´) Φοβερόν ὄντως καί πάσης κατακρίσεως ὑπερέκεινα, τό τήν δοθεῖσαν ἡμῖν παρά Θεοῦ κατά δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἑκουσίως νεκρῶσαι ζωήν, διά τῆς πρός τά φθειρόμενα ἀγάπης· καί ἴσασι πάντως τοῦτον τόν φόβον, οἱ τήν ἀλήθειαν τῆς φιλαυτίας προτιμᾷν μελετήσαντες.

1.40 (μ´) Χρησώμεθα εἰς δέον τῇ εἰρήνῃ, καί τήν πρός τόν κόσμον, καί τόν κοσμοκράτορα κακῶς ἡμῖν ἐνυπάρξασαν ἀθετήσαντες φιλίαν, τόν διά τῶν παθῶν πρός τόν Θεόν συνιστάμενον, κἄν ὀψέ ποτε καταλύσωμεν πόλεμον· καί σπονδάς ἀλύτους τῆς πρός αὐτόν εἰρήνης ποιήσαντες, ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας, τῆς πρός αὐτόν ἔχθρας παυσώμεθα.

1.41 (μα´) Ἀδύνατόν ἐστιν ἡμᾶς φιλιωθῆναι Θεῷ, διά τῶν παθῶν πρός αὐτόν στασιάζοντας, καί τῷ πονηρῷ τυράννῳ καί φονευτῇ τῶν ψυχῶν διαβόλῳ διά κακίας δασμοφορεῖν ἀνεχομένους, μή πρότερον διόλου πολεμωθέντας τῷ πονηρῷ. Μέχρι γάρ τότε τοῦ Θεοῦ καθεστήκαμεν ἐχθροί καί πολέμιοι, κἄν πιστῶν προσηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς περιπλάττωμεν, μέχρις οὗ

πάθεσιν ἀτιμίας δουλεύειν βουλόμεθα· καί οὐδέν ὄφελος ἡμῖν ἐκ τῆς κατά τόν κόσμον εἰρήνης λοιπόν περιγενήσεται, τῆς ψυχῆς κακῶς διακειμένης, καί πρός τόν ἴδιον ποιητήν στασιαζούσης, καί ὑπό τήν αὐτοῦ βασιλείαν γενέσθαι οὐκ ἀνεχομένης· ἔτι μυρίοις πεπραμένης ὠμοῖς δεσπόταις εἰς κακίαν αὐτήν κατεπείγουσι, καί τήν εἰς ἀπώλειαν φέρουσαν ὁδόν, τῆς σωζούσης μᾶλλον ἀπατηλῶς αἱρεῖσθαι παρασκευάζουσιν.

(≡15Δ_038≡> 1.42 (μβ΄) Εἰς τοῦτο ἡμᾶς πεποίηκεν ὁ Θεός, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοί φύσεως, καί τῆς αὐτοῦ ἀϊδιότητος μέτοχοι, καί φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι κατά τήν ἐκ χάριτος θέωσιν, δι᾿ ἥν πᾶσάν τε τῶν ὄντων ἡ σύστασίς ἐστι καί διαμονή, καί ἡ τῶν μή ὄντων παραγωγή καί γένεσις.

1.43 (μγ΄) Εἰ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεσθαί τε καί εἶναι ἐφιέμεθα, ἀγωνισώμεθα μή προδοῦναι τοῖς πάθεσι τόν Λόγον, κατά τόν Ἰούδαν· ἤ μή ἀρνήσασθαι, κατά τόν Πέτρον. Ἄρνησις γάρ ἐστι τοῦ Λόγου, ἡ τοῦ πράττειν τό ἀγαθόν διά φόβον παραίτησις· προδοσία δέ, ἡ κατ᾿ ἐνέργειαν ἐμπρόθετος ἁμαρτία, καί ἡ πρός τήν ἁμαρτίαν ὁρμή.

(=1195=) 1.44 (μδ΄) Πάσης θλίψεως τέλος ἐστίν ἡ χαρά· καί παντός κόπου, ἡ ἀνάπαυσις· καί πάσης ἀτιμίας, ἡ δόξα. Καί ἁπλῶς, πάντων τῶν ὑπέρ ἀρετῆς ἀλγεινῶν τέλος ἐστί, τό μετά Θεοῦ γενέσθαι καί εἶναι διαπαντός, καί τῆς αἰωνίου καί πέρας μή ἐχούσης ἀνέσεως ἀπολαῦσαι.

1.45 (με΄) Ὁ Θεός πρός τῇ φύσει, καί γνώμῃ ἀλλήλοις ἡμᾶς ἑνῶσαι βουλόμενος, καί πρός τοῦτο ἅπαν ὡς ἀληθῶς ὠθῶν τό ἀνθρώπινον, τάς σωτηρίους φιλανθρώπως ἡμῖν ἐντολάς διεχάραξε, καί τούτου χάριν ἐλεεῖν καί ἐλεεῖσθαι ἁπλῶς ἐνομοθέτησεν.

1.46 (μστ΄) Ἡ τῶν ἀνθρώπων φιλαυτία καί σύνεσις, ἀλλήλους καί τόν νόμον, ἤ ἀπωσαμένη, ἤ σοφισαμένη, εἰς πολλάς μοίρας τήν μίαν φύσιν κατέτεμε· καί τήν νῦν ἐπικρατοῦσαν αὐτῆς ἀναλγησίαν εἰσηγησαμένη, αὐτήν καθ᾿ ἑαυτῆς τήν φύσιν διά τῆς γνώσεως ἐξώπλισε. Διά τοι τοῦτο, πᾶς ὅστις σώφρονι λογισμῷ καί φρονήσεως εὐγενείᾳ, ταύτην λῦσαι δεδύνηται τῆς φύσεως τήν ἀνωμαλίαν, ἑαυτόν πρό τῶν ἄλλων ἐλέησε, τήν γνώμην κατά (≡15Δ_040≡> τήν φύσιν δημιουργήσας, καί Θεῷ κατά τήν γνώμην διά τήν φύσιν προσχωρήσας, καί δείξας ἐφ᾿ ἑαυτῷ, τίς τοῦ κατ᾿ εἰκόνα λόγου ὁ τρόπος, καί πῶς ἑαυτῷ ὁ Θεός πρεπόντως κατ᾿ ἀρχάς ὁμοίαν τήν ἡμετέραν φύσιν, καί τῆς ἰδίας ἀγαθότητος ἀρίδηλον ἀπεικόνισμα δημιουργήσας, κατέστησεν αὐτήν ἑαυτῇ καί πάντα ταυτήν, ἄμαχον, εἰρηνικήν, ἀστασίαστον, πρός τε Θεόν καί ἑαυτήν δι᾿ ἀγάπης ἐσφιγμένην, καθ᾿ ἥν Θεοῦ μέν ἐφετῶς, ἀλλήλων δέ συμπαθῶς ἀντεχόμεθα.

1.47 (μζ΄) Ὁ φιλάνθρωπος Θεός διά τοῦτο γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα τήν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρός ἑαυτόν συναγάγῃ, καί στήσῃ τοῦ φέρεσθαι κακῶς, πρός ἑαυτήν, μᾶλλον δέ καθ᾿ ἑαυτῆς στασιτιάζουσάν τε καί μεμερισμένην· καί μηδεμίαν ἔχουσαν στάσιν, διά τήν περί ἕκαστον τῆς γνώμης ἀστάθμητον κίνησιν.

1.48 (μη΄) Οὐδέν ἐστι τῶν μετά Θεόν τοῖς νοῦν ἔχουσι τιμιώτερον, μᾶλλον δέ τῷ Θεῷ προσφιλέστερον, τῆς τελείας

ἀγάπης, ὡς τούς διῃρημένους εἰς ἕν συναγούσης, καί μίαν ἐν τοῖς πολλοῖς ἤ τοῖς πᾶσιν, ἀστασίαστον κατά τήν γνώμην δημιουργῆσαι (=1197=) δυναμένης ταὐτότητα. Καί γάρ ἴδιον τῆς ἀγάπης, τῶν τά κατ᾽ αὐτήν ζητούντων, μίαν ἀποδεῖξαι τήν γνώμην.

1.49 (μθ΄) Εἰ φύσει τό καλόν ἐστιν ἑνοποιητικόν τῶν διῃρημένων καί συνεκτικόν, τό κακόν δηλονότι τῶν ἡνωμένων ἐστί διαιρετικόν τε καί φθαρτικόν. Καί γάρ φύσει τό κακόν σκεδαστόν ὑπάρχει, καί ἄστατον καί πολύμορφον καί διαιρετικόν.

1.50 (ν΄) Πάντων τῶν κακῶν ἀπαλλαγή καί σύντομος πρός σωτηρίαν ὁδός, ἡ ἀληθής τοῦ Θεοῦ κατ᾽ ἐπίγνωσιν ἀγάπη ἐστί, καί ἡ καθόλου τῆς κατά ψυχήν πρός τε τό σῶμα καί τόν κόσμον τοῦτον στοργῆς ἐξάρνησις, καθ᾽ ἥν, τῆς μέν ἡδονῆς ἐπιθυμίαν, τῆς ὀδύνης δέ τό φόβον ἀποβαλλόμενοι, τῆς κακῆς ἐλευθερούμεθα φιλαυτίας, πρός τήν γνῶσιν ἀναβιβασθέντες τοῦ Κτίσαντος· καί (≡15Δ_042≡> πονηρᾶς ἀγαθήν ἀντιλαβόντες νοεράν φιλαυτίαν σωματικῆς κεχωρισμένην στοργῆς, οὐ παυόμεθα λατρεύοντες τῷ Θεῷ διά ταύτης τῆς καλῆς φιλαυτίας, ἐκ Θεοῦ τῆς ψυχῆς ἀεί ζητοῦντες τήν σύστασιν. Αὕτη γάρ ἐστιν ἀληθής λατρεία, καί ὄντως θεάρεστος, ἡ τῆς ψυχῆς διά τῶν ἀρετῶν ἀκριβής ἐπιμέλεια.

1.51 (να΄) Ὁ σωματικῆς ἡδονῆς μή ἐφιέμενος, καί ὀδύνην παντελῶς μή φοβούμενος, γέγονεν ἀπαθής. Ταύταις γάρ μετά τῆς τεκούσης αὐτάς φιλαυτίας, πάντα τά δι᾽ αὐτάς τε καί ἐξ αὐτῶν μετά τῆς ἀρχηγικωτάτης τῶν κακῶν ἀγνοίας, ὁμοθυμαδόν συναπέκτεινε πάθη, καί ὅλος γέγονε τοῦ ἑστῶτος καί μένοντος καί ἀεί ὡσαύτως ἔχοντος φύσει καλοῦ, παντάπασιν αὐτῷ συνδιαμένων ἀκίνητος, καί ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τήν δόξαν τοῦ Θεοῦ κατοπτριζόμενος· ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ φωτοειδοῦς λαμπρότητος, τήν θείαν καί ἀπρόσιτον δόξαν θεώμενος.

1.52 (νβ΄) Τήν ἡδονήν τῆς παρούσης ζωῆς καί τήν ὀδύνην, ὅση δύναμις, ἀρνησώμεθα, καί πάσης παθῶν ἐπινοίας καί δαιμονιώδους κακουργίας παντελῶς ἀπαλλαγησόμεθα. Διά γάρ τήν ἡδονήν ἀγαπῶμεν τά πάθη, καί διά τήν ὀδύνην φεύγομεν τήν ἀρετήν.

1.53 (νγ΄) Ἐπειδή πᾶσα κακία πέφυκε τοῖς συνιστῶσιν αὐτήν συμφθείρεσθαι τρόποις, εὑρίσκων δι᾽ αὐτῆς τῆς πείρας ὁ ἄνθρωπος, πάσης ἡδονῆς εἶναι πάντως τήν ὀδύνην διάδοχον, πρός μέν τήν ἡδονήν, τήν ὅλην ἔσχεν ὁρμήν· πρός δέ τήν ὀδύνην, τήν ὅλην ἀποφυγήν· τῆς μέν, κατά πᾶσαν ὑπεραγωνιζόμενος δύναμιν· τῆς δέ, κατά πᾶσιν σπουδήν καταγωνιζόμενος, οἰόμενος, ὅπερ ἀμήχανον ἦν, διά τῆς τοιαύτης μεθοδείας, ἀλλήλων ταύτας διαστῆσαι, καί μόνῃ τῇ ἡδονῇ (=1200=) συνημμενην τήν φιλαυτίαν ἔχειν παντελῶς ὀδύνης ἀπείρατον, ἀγνοήσας ὑπό τοῦ πάθους, ὡς ἔοικεν, ὡς οὐκ ἐνδέχεταί ποτε χωρίς ὀδύνης εἶναι τήν ἡδονήν. Ἐγκέκραται (≡15Δ_044≡> γάρ τῇ ἡδονῇ τῆς ὀδύνης ὁ πόνος, κἄν λανθάνειν δοκῇ τούς ἔχοντας, διά τήν κατά τό πάθος τῆς ἡδονῆς ἐπικράτειαν· ἐπειδή δέ τό ἐπικρατοῦν, ἀεί διαφαίνεσθαι πέφυκε, καλύπτον τοῦ παρακειμένου τήν αἴσθησιν. Ἡδονῆς οὖν διά τήν φιλαυτίαν ἀντιποιούμενοι, καί ὀδύνην διά τήν αὐτήν αἰτίαν πάλιν

φεύγειν σπουδάζοντες, τάς ἀμυθήτους τῶν φθοροποιῶν παθῶν ἐπινοοῦμεν γενέσεις.

1.54 (νδ΄) Ἀγνοεῖ τις τήν καθ᾽ ἡδονήν καί ὀδύνην τῆς αἰσθήσεως πεῖραν, ὅταν τῷ Θεῷ τῷ ὄντως ἀγαπητῷ καί ἐραστῷ καί ἐφετῷ προσδήσῃ, μᾶλλον δέ κολλήσῃ τόν νοῦν, τῆς σωματικῆς γενόμενον ἐλεύθερον σχέσεως.

1.55 (νε΄) Ὥσπερ οὐ δύναταί τις ἄλλως λατρεύειν τῷ Θεῷ καθαρῶς, μή τήν ψυχήν ἄρδην ἐκκαθαίρων· οὕτως οὔτε τῇ κτίσει λατρεύειν, μή τό σῶμα περιποιούμενος· καθ᾽ ὅ σῶμα τήν φθοροποιόν ἐπιτελῶν λατρείαν ὁ ἄνθρωπος, καί κατ᾽ αὐτό γενόμενος φίλαυτος, ἡδονήν εἶχεν ἀπαύστως καί ὀδύνην ἐνεργουμένην, ἐσθίων ἀεί τό ξύλον τῆς παρακοῆς, τό καλοῦ τε καί κακοῦ, κατά ταὐτόν μεμιγμένην κατά τήν αἴσθησιν διά τῆς πείρας ἔχον τήν γνῶσιν. Καί τάχα ξύλον εἶναι γνωστόν καλοῦ καί πονηροῦ, τήν φαινομένην κτίσιν εἰπών τις, οὐχ ἁμαρτήσει τῆς ἀληθείας· ἡδονῆς γάρ καί ὀδύνης ποιητικήν ἔχει φυσικῶς τήν μετάληψιν.

1.56 (νστ΄) Ἔνθα λόγος οὐ κρατεῖ, τό κατ᾽ αἴσθησιν πέφυκεν ἐπιγίνεσθαι κράτος, ἐν ᾧ τῆς ἁμαρτίας πέφυρταί πως ἡ δύναμις, πρός οἶκτον τῆς συγγενοῦς σαρκός καθ᾽ ὑπόστασιν, τήν ψυχήν δι᾽ ἡδονῆς ὑποσύρουσα· καθ᾽ ἥν ὡς ἔργον αὐτῇ φυσικόν ἐγχειρίσασα τήν ἐμπαθῆ καί καθήδονον τῆς σαρκός ἐπιμέλειαν, ἀπάγει τῆς κατά φύσιν ζωῆς, καί πείθει τῆς ἀνυποστάτου κακίας γενέσθαι ταύτην δημιουργόν.

1.57 (νζ΄) Κακία ἐστί ψυχῆς νοερᾶς, ἡ λήθη τῶν κατά φύσιν καλῶν, (≡15Δ_046≡> ἥτις ἐκ τῆς περί τήν σάρκα τε καί κόσμον, ἐμπαθοῦς ἐπιγίνεται σχέσεως, ἥν ἀφανίζει στρατηγῶν ὁ λόγος κατ᾽ ἐπιστήμην πνευματικήν, τήν τε τοῦ κόσμου καί τῆς σαρκός διερευνώμενος γένεσίν τε καί φύσιν, καί πρός τήν συγγενῆ τῶν νοητῶν χώραν τήν ψυχήν ἐλαύνων· πρός ἥν οὐδεμίαν ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας ποιεῖται διάβασιν, οὐκ ἔχων καθάπερ γέφυραν πρός τόν νοῦν διαβιβάζουσαν αὐτόν ἔτι τήν αἴσθησιν, διαλυθεῖσαν ἤδη πρός τήν ψυχήν κατά τήν σχέσιν, καί τοῖς αἰσθητοῖς ἐναποῤῥιφεῖσαν θεάμασιν, ὧν διαβάς τήν σχέσιν καί τήν φύσιν ὁ νοῦς παντελῶς οὐκ αἰσθάνεται.

(=1201=) 1.58 (νη΄) Καθάπερ ὁ λόγος κρατῶν τῶν παθῶν, ἀρετῆς ὄργανον ποιεῖται τάς αἰσθήσεις· οὕτω καί τά πάθη κρατοῦντα τοῦ λόγου, μορφοῦσι τάς αἰσθήσεις πρός ἁμαρτίαν. Καί χρή νηφόντως σκοπεῖν τε καί μελετᾶν, πῶς ἡ ψυχή τήν καλήν ποιήσεται δεόντως ἀντιστροφήν, τοῖς δι᾽ ὧν τό πρίν ἐπλημμέλει χρωμένη πρός γένεσιν ἀρετῶν καί ὑπόστασιν.

1.59 (νθ΄) Τό ἅγιον Εὐαγγέλιον, σαρκικῆς μέν εἰσηγεῖται ζωῆς ἄρνησιν, πνευματικῆς δέ ὁμολογίαν. Περί τούτων δέ λέγω, τῶν ἀεί μέν κατά τόν ἄνθρωπον, λέγω δέ τήν ἀνθρωπίνην ἐν σαρκί κατά τόν αἰῶνα τοῦτον ζωήν, ἀποθνησκόντων, ζώντων δέ κατά Θεόν μόνῳ τῷ Πνεύματι, κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον καί τούς ἀμφ᾽ αὐτόν, τούς ζῶντας μέν οὐδαμῶς ἰδίαν ζωήν, ζῶντα δέ τόν Χριστόν ἐν ἑαυτοῖς κατά μόνην ἔχοντας τήν ψυχήν. Οὕτως οἱ διά τόν Θεόν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ νεκροί σαρκί, κρίνονται, θλίψεις καί

βασάνους πολλάς καί στενοχωρίας ἔχοντες, καί διωγμούς, καί μυρία πειρασμῶν εἴδη μετά χαρᾶς ὑπομένοντες.

1.60 (ξ´) Πᾶν πάθος κατά συμπλοκήν πάντως αἰσθητοῦ τινος καί αἰσθήσεως, καί φυσικῆς δυνάμεως, θυμοῦ λέγω τυχόν, ἤ ἐπιθυμίας, ἤ λόγου παρατραπέντος τοῦ κατά φύσιν, συνίσταται. Ἐάν (≡15Δ_048≡> οὖν τό πρός ἄλληλα κατά σύνθεσιν τέλος, τοῦ τε αἰσθητοῦ καί τῆς αἰσθήσεως, καί τῆς ἐπ᾽ αὐτῇ φυσικῆς δυνάμεως θεωρήσας ὁ νοῦς, δυνηθῇ πρός τόν οἰκεῖον φύσει λόγον, τούτων ἕκαστον διακρίνας ἐπαναγαγεῖν, καί θεωρῆσαι καθ᾽ ἑαυτό τό αἰσθητόν, ἄνευ τῆς πρός αὐτό τῆς αἰσθήσεως σχέσεως, καί τήν αἴσθησιν δίχα τῆς τοῦ αἰσθητοῦ πρός αὐτήν οἰκειότητος· καί τήν ἐπιθυμίαν φέρε εἰπεῖν, ἤ ἄλλην τινά τῶν κατά φύσιν δυνάμεων χωρίς τῆς ἐμπαθοῦς ἐπ᾽ αἰσθήσει τε καί αἰσθητῷ διαθέσεως· ὡς ἡ τοῦ πάθους ποιά παρασκευάζει τήν θεωρίαν γίνεσθαι κίνησις, διεσκέδασε καί ἐλέπτυνε, κατά τόν πάλαι τοῦ Ἰσραήλ μόσχον, τοῦ οἱοδήποτε συμβαίνοντος πάθους τήν σύστασιν, καί ὑπό τό ὕδωρ τῆς γνώσεως ἔσπειρεν, ἀφανίσας παντελῶς καί αὐτήν τῶν παθῶν τήν ψιλήν φαντασίαν, διά τῆς πρός ἑαυτά τῶν ἀποτελούντων αὐτό κατά φύσιν πραγμάτων ἀποκαταστάσεως.

1.61 (ξα´) Ὁ πολλοῖς πλημμελήμασι τῶν ἐκ τῆς σαρκός παθημάτων κεκηλιδωμένος βίος, χιτών ἐστιν ἐσπιλωμένος. Ὡς ἔκ τινος γάρ ἐνδύματος τῆς κατά τόν βίον ἀναστροφῆς, ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων διαφαίνεσθαι πέφυκεν, εἴτε δίκαιος, εἴτε ἄδικος· ὁ μέν, χιτῶνα καθαρόν ἔχων, τόν ἐνάρετον βίον· ὁ δέ, πονηροῖς ἐσπιλωμένην ἔργοις τήν ζωήν κεκτημένος. Ἤ μᾶλλον, ἐσπιλωμένος ἀπό τῆς σαρκός ἔστι χιτών, ἥ κατά συνείδησιν μορφοῦσα διά τῆς μνήμης τῶν (=1204=) ἐκ τῆς σαρκός πονηρῶν κινημάτων τε καί ἐνεργημάτων τήν ψυχήν, ἕξις τε καί διάθεσις, ἥν ὁρῶσα διαπαντός καθάπερ χιτῶνά τινα περί ἑαυτήν, δυσωδίας πληροῦται παθῶν. Ὡς γάρ ἀπό τοῦ Πνεύματος, διά τῶν ἀρετῶν ἀλλήλαις κατά λόγον συνυφαινομένων, ἀφθαρσίας γίνεται τῇ ψυχῇ χιτών, ὅν ἐνδυσαμένη γίνεται καλή καί ἐπίδοξος· οὕτω καί ἀπό τῆς σαρκός, τῶν παθῶν ἀλλήλοις κατά ἀναλογίαν συνυφαινομένων, γίνεταί τις χιτών ἀκάθαρτος καί ἐσπιλωμένος, ἐξ ἑαυτοῦ δεικνύς γνώριμον τήν ψυχήν, μορφήν ἄλλην αὐτῇ καί εἰκόνα παρά τήν θείαν ἐνθέμενος.

(≡15Δ_050≡> 1.62 (ξβ´) Βεβαία πίστις ἐστί τῆς πρός ἐκθέωσιν ἐλπίδος τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, ἡ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τοσοῦτον θεόν ποιοῦσα τόν ἄνθρωπον, ὅσον αὐτός γέγονεν ἄνθρωπος. Ὁ γάρ χωρίς ἁμαρτίας γενόμενος ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι χωρίς τῆς εἰς θεότητα μεταβολῆς, τήν φύσιν θεοποιήσει· καί τοσοῦτο ἀναβιβάσει δι᾽ ἑαυτόν, ὅσον αὐτός διά τόν ἄνθρωπον ἑαυτόν κατεβίβασεν. Ὅπερ μυστικῶς διδάσκων ἑαυτόν ὁ μέγας Ἀπόστολος, φησίν, ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις, τόν εἰς ἡμᾶς ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος δειχθήσεσθαι.

1.63 (ξγ´) Τοῦ μέν θυμοῦ καί τῆς ἐπιθυμίας ἐπιστατῶν ὁ λόγος, ποιεῖ τάς ἀρετάς· ὁ δέ νοῦς τοῖς λόγοις ἐπιβάλλων, τῶν γεγονότων τήν ἄπταιστον συλλέγεται γνῶσιν. Ὅταν οὖν ὁ λόγος μετά τήν τῶν ἀντικειμένων ἀποβολήν, εὕρῃ τό κατά φύσιν

ἐραστόν, καί ὁ νοῦς μετά τήν τῶν γινωσκομένων διάβασιν λάβηται τῆς ὑπέρ οὐσίαν καί γνῶσιν τῶν ὄντων Αἰτίας, τηνικαῦτα τό τῆς θεώσεως κατά χάριν ἐπιγίνεται πάθος, τόν μέν λόγον ἀπάγον τῆς φυσικῆς διακρίσεως, ἔνθα τό διακρινόμενον οὐκ ἔστι· τόν δέ νοῦν καταπαῦον τῆς κατά φύσιν νοήσεως, ἔνθα μή ἔστι τό γινωσκόμενον, καί ποιοῦν τῇ κατά τήν στάσιν ταὐτότητι θεόν, τόν ἀξιούμενον τῆς θείας μεθέξεως.

1.64 (ξδ΄) Κατιωθεῖσαν τήν ψυχήν τῷ ῥύπῳ τῆς ἡδονῆς, ἀποκαθαίρει πόνος, καί ἀφηλοῖ παντελῶς αὐτῆς τήν σχέσιν τῶν ὑλικῶν, τῆς πρός αὐτά φιλίας τήν ζημίαν μεταμαθοῦσαν· δι᾽ ἥν αἰτίαν ὁ Θεός συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ, κατά κρίσιν δικαίαν τούς ἀνθρώπους βασάνοις καταπιέζειν.

1.65 (ξε΄) Ἡδονή καί λύπη, ἐπιθυμία καί φόβος, καί τά τούτοις ἑπόμενα, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων προηγουμένως οὐ συνεκτίσθη· ἐπεί καί εἰς τόν ὅρον ἄν συνετέλουν τῆς φύσεως. Λέγω δή παρά τοῦ (=1205=) Νυσαέως μεγάλου Γρηγορίου μαθών, ὅτι διά τήν τῆς (≡15Δ_052≡> τελειότητος ἔκπτωσιν, ἐπεισήχθη ταῦτα, τῷ ἀλογοτέρῳ μέρει προσφυέντα τῆς φύσεως· δι᾽ ὧν, ἀντί τῆς μακαρίας καί θείας εἰκόνος, εὐθύς ἅμα τῇ παραβάσει, διαφανής καί ἐπίδηλος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ γέγονεν ἡ τῶν ἀλόγων ζώων ὁμοίωσις. Ἔδει γάρ τῆς ἀξίας τοῦ λόγου καλυφθείσης, ὑφ᾽ ὧν ἐπεσπάσατο τῆς ἀλογίας γνωρισμάτων, ἐνδίκως τήν φύσιν τῶν ἀνθρώπων κολάζεσθαι· σοφῶς εἰς συναίσθησιν τῆς λογικῆς μεγαλονοίας ἐλθεῖν οἰκονομοῦντος τοῦ Θεοῦ τόν ἄνθρωπον.

1.66 (ξστ΄) Καλά γίνεται καί τά πάθη ἐν τοῖς σπουδαίοις, ὁπηνίκα σοφῶς αὐτά τῶν σωματικῶν ἀποστήσαντες, πρός τήν τῶν οὐρανίων μεταχειριζώμεθα κτῆσιν· οἷον, ὅτε τήν μέν ἐπιθυμίαν, τῆς νοερᾶς τῶν θείων ἐφέσεως ὀρεκτικήν ἐργασόμεθα κίνησιν· τήν ἡδονήν δέ, τῆς ἐπί τοῖς θείοις χαρίσμασι τοῦ νοῦ θελκτικῆς ἐνεργείας εὐφροσύνην ἀπήμονα· τό δέ φόβον, τῆς μελλούσης ἐπί πλημμελήμασι τιμωρίας προφυλακτικήν ἐπιμέλειαν· τήν δέ λύπη, διορθωτικήν ἐπί παρόντι κακῷ μεταμέλειαν. Καί συντόμως εἰπεῖν, κατά τούς σοφούς τῶν ἰατρῶν, σώματι φθαρτικοῦ θηρός τῆς ἐχίδνης, τήν οὖσαν ἤ μελετωμένην ἀφαιρουμένους λώβησιν, τοῖς πάθεσι τούτοις πρός ἀναίρεσιν χρώμενοι παρούσης κακίας ἤ προσδοκωμένης, καί κτῆσιν καί φυλακήν ἀρετῆς τε καί γνώσεως.

1.67 (ξζ΄) Ὁ μέν τῆς πρώτης Διαθήκης νόμος, διά τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, παντός μολυσμοῦ τήν φύσιν ἀποκαθαίρει. Ὁ δέ τῆς Καινῆς, διά τῆς θεωρητικῆς μυσταγωγίας, ἀπό τῶν σωματικῶν πρός τά συγγενῆ τῶν νοητῶν θεάματα, τόν νοῦν γνωστικῶς ἀναβιβάζει.

1.68 (ξη΄) Ἡ θεία Γραφή, τούς μέν εἰσαγομένους, καί ἐπί τά προπύλαιά που τυγχάνοντας τῆς θείας αὐλῆς τῶν ἀρετῶν, φοβουμένους καλεῖ· τούς δέ κτησαμένους σύμμετρον ἕξιν τῶν κατ᾽ ἀρετήν λόγων τε καί τρόπων, οἶδεν ὀνομάζειν προκόπτοντας· (≡15Δ_054≡> τούς δέ κατ᾽ αὐτήν γνωστικῶς ἤδη γεγενημένους τῆς τῶν ἀρετῶν ἐκφαντικῆς ἀληθείας τήν κορυφήν, προσαγορεύει τελείους. Ὁ τοίνυν τήν ἐν τοῖς πάθεσιν ἀρχαίαν ἀναστροφήν ἀποστραφείς, καί πᾶσαν ἑαυτοῦ τήν διάθεσιν διά τόν φόβον ἐκδεδωκώς τοῖς

θείοις προστάγμασιν, οὐδενός καλοῦ τῶν εἰσαγομένοις πρεπόντων καθυστερεῖ· κἄν οὔπω τήν ἐν ἀρεταῖς ἕξιν ἐκτήσατο, καί τῆς ἐν τοῖς τελείοις λαλουμένοις σοφίας γέγονε μέτοχος. Ἀλλ᾽ οὐδέ ὁ προκόπτων, τῶν ἐπιβεβλημένων αὐτοῦ (=1208=) τῷ βαθμῷ καλῶν τινος ὑστερεῖ· κἄν τήν αὐτήν οὔπω τοῖς τελείοις ὑπερέχουσαν τῶν θείων ἐκτήσατο γνῶσιν. Οἱ γάρ τέλειοι, τῆς θεωρητικῆς ἤδη μυστικῶς ἀξιωθέντες θεολογίας, καί πάσης φαντασίας ὑλικῆς τόν νοῦν καθαρόν καταστήσαντες, καί εἰκόνος τῆς θείας ὡραιότητος ὅλην ἀνελλιπῶς φέρουσαν τήν ἐκμίμησιν, τήν θείαν ἀγάπης ἐν ἑαυτοῖς ἐνστερνισάμενοι φαίνονται.

1.69 (ξθ΄) Διττός ἐστιν ὁ φόβος· ὁ μέν ἁγνός· ὁ δέ οὐχ ἁγνός. Ὁ μέν γάρ ἐπί πλημμελήμασι κατ᾽ ἐκδοχήν κολάσεως συνιστάμενος φόβος, αἰτίαν ἔχων τῆς οἰκείας γενέσεως τήν ἁμαρτίαν, οὐχ ἁγνός, οὐδέ ἔσται διαπαντός, τῇ ἁμαρτίᾳ διά τῆς μετανοίας συναφανιζόμενος. Ὁ δέ δίχα τῆς ἐπί πλημμελήμασι λύπης ἀεί συνεστώς, οὗτος φόβος ἁγνός, καί οὐκ ἀπογενήσεταί ποτε· διότιπερ οὐσιωδῶς ἐμπέφυκέ πως τῷ Θεῷ πρός τήν κτίσιν, ποιούμενος ἔκδηλον αὐτοῦ πᾶσιν τήν φυσικήν αἰδεσιμότητα, τῆς ὑπέρ πᾶσαν βασιλείαν καί δύναμιν ὑπεροχῆς.

1.70 (ο΄) Ὁ μή φοβούμενος τόν Θεόν ὡς κριτήν, ἀλλ᾽ αἰδούμενος αὐτόν διά τήν ὑπερβάλλουσαν τῆς ἀπείρου δυνάμεως ὑπεροχήν, οὐκ ἔχει δικαίως ὑστέρημα, τέλειος ὑπάρχων ἐν τῇ ἀγάπῃ, μετ᾽ αἰδοῦς καί τῆς πρεπούσης σεβασμιότητος ἀγαπῶν τόν Θεόν· καί οὗτός ἐστιν ὁ κτησάμενος τόν διαμένοντα φόβον εἰς αἰῶνα αἰῶνος, καί οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὑστέρημα τοπαράπαν οὐδέν.

(≡15Δ_056≡> 1.71 (οα΄) Ἐκ τῶν ὄντων, τόν τῶν ὄντων γινώσκομεν αἴτιον· καί ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὄντων, τήν ἐνυπόστατον τοῦ ὄντος διδασκόμεθα σοφίαν· καί ἐκ τῆς τῶν ὄντων φυσικῆς κινήσεως, τήν ἐνυπόστατον τοῦ ὄντος μανθάνομεν ζωήν, τήν τῶν ὄντων ζωοποιόν δύναμιν, τό Πνεῦμα τό ἅγιον.

1.72 (οβ΄) Τό Πνεῦμα τό ἅγιον οὐδενός ἄπεστι τῶν ὄντων, καί μάλιστα τῶν λόγου καθ᾽ ὁτιοῦν μετειληφότων. Συνεκτικόν γάρ ὑπάρχει τῆς ἑκάστου γνώσεως, ὅτι Θεός καί Θεοῦ Πνεῦμα, κατά δύναμιν προνοητικῶς διά πάντων χωροῦν, καί τόν ἐν ἑκάστῳ λόγον κατά φύσιν ἀνακινοῦν, καί δι᾽ αὐτοῦ πρός συναίσθησιν τῶν πλημμελῶς παρά τόν θεσμόν τῆς φύσεως πεπραγμένων, ἄγον τόν αἰσθανόμενον· καί τήν προαίρεσιν εὔεικτον ἔχοντα, πρός ὑποδοχήν τῶν ἐκ φύσεως ὀρθῶν λογισμῶν. Διό καί πολλούς εὑρίσκομεν καί τῶν ἄγαν βαρβάρων καί νομάδων ἀνθρώπων, καλοκαγαθίας μεταποιουμένους, καί τούς ἀνέκαθεν κρατήσαντες ἐν αὐτοῖς θηριώδεις ἀθετοῦντας νόμους.

(=1209=) 1.73 (ογ΄) Ἔστι μέν ἐν πᾶσιν ἁπλῶς τό Πνεῦμα τό ἅγιον, καθό πάντων ἐστί συνεκτικόν καί προνοητικόν, καί τῶν φυσικῶν σπερμάτων ἀνακινητικόν. Προσδιωρισμένως δέ, καί ἐν πᾶσι τοῖς ἐν νόμῳ, καθότι τῆς τῶν ἐντολῶν ἐστιν ὑποδεικτικόν παραβάσεως, καί τῆς κατά Χριστόν προαγορευθείσης ἐπαγγελίας, φωτιστικόν· ἐν δέ πᾶσι τοῖς κατά Χριστόν πρός τοῖς εἰρημένοις, καί ὡς υἱοθετικόν. Ὡς δέ σοφίας ποιητικόν, ἐν οὐδενί τῶν εἰρημένων ἐστίν ἁπλῶς, πλήν τῶν συνιέντων, καί ἑαυτούς διά τῆς

ἐνθέου πολιτείας ἀξίους ποιησαμένων τῆς αὐτοῦ θεωτικῆς ἐνοικήσεως. Πᾶς γάρ μή ποιῶν τά θεῖα θελήματα, κἄν πιστός ᾖ, ἀσύνετον ἔχει τήν καρδίαν, ὡς πονηρῶν λογισμῶν ἐργαστήριον, καί τό σῶμα κατάχρεων ἁμαρτίαις, ὡς διαπαντός μολυσμοῖς παθῶν ἐνεχόμενον.

1.74 (οδ΄) Ὁ τῆς σωτηρίας ὀρεγόμενος πάντων ἀνθρώπων Θεός, (≡15Δ_058≡> καί πεινῶν αὐτῶν τήν ἐκθέωσιν, τήν τούτων οἴησιν ὡς τήν ἄκαρπον καταρώμενος ἀποξηραίνει συκῆν, ὅπως τοῦ δοκεῖν εἶναι δίκαιοι, τό εἶναι μᾶλλον προκρίνατες, τόν μέν καθ᾽ ὑπόκρισιν τῆς ἠθικῆς ἐπιδείξεως ἐκδυσάμενοι χιτῶνα, τόν ἐνάρετον δέ, καθώς ὁ θεῖος βούλεται λόγος, ἀνοθεύτως μετελθόντες βίον, εὐσεβῶς τήν ζωήν διενέγκωσι, Θεῷ μᾶλλον τῆς ψυχῆς τήν διάθεσιν, ἤ τοῖς ἀνθρώποις τόν ἐκτός ἐπιδεικνύμενοι περί τά ἤθη σχηματισμόν.

1.75 (οε΄) Ἕτερός ἐστιν ὁ τοῦ ποιεῖν, καί ἕτερος ὁ τοῦ πάσχειν λόγος· καί ὁ μέν τοῦ ποιεῖν λόγος ἐστίν, ἡ φυσική πρός ἀρετῶν ἐνέργειαν δύναμις· ὁ δέ τοῦ πάσχειν, ἤ χάρις τῶν ὑπέρ φύσιν, ἤ σύμβασις τῶν παρά φύσιν. Ὡς γάρ τοῦ ὑπερόντος φυσικήν οὐκ ἔχομεν δύναμιν, οὕτως οὔτε τοῦ μή ὄντος ἔχομεν φύσει τήν δύναμιν. Πάσχομεν οὖν ὡς ὑπέρ φύσιν οὖσαν κατά χάριν, ἀλλ᾽ οὐ ποιοῦμεν τήν θέωσιν· οὐ γάρ ἔχομεν φύσει δεκτικήν τῆς θεώσεως δύναμιν. Καί πάσχομεν πάλιν ὡς παρά φύσιν, γνώμῃ κατά σύμβασιν τήν κακίαν· οὐ γάρ ἔχομεν πρός γένεσιν κακίας φυσικήν δύναμιν. Ποιοῦμεν οὖν ἐνταῦθα φύσει ὄντες τάς ἀρετάς, πρός τό ταύτας ποιεῖν ἔχοντες φυσικήν τήν δύναμιν· πάσχομεν δέ κατά τό μέλλον τήν θέωσιν, τήν πρός τό παθεῖν ταύτην κατά δωρεᾶς χάριν δεχόμενοι.

1.76 (οστ΄) Ποιοῦμεν ἡμεῖς, ἐφ᾽ ὅσον τήν τε τῶν ἀρετῶν ποιητικήν φύσει λογικήν ἔχομεν δύναμιν ἐνεργουμένην· καί τήν πάσης γνώσεως δεκτικήν νοεράν ἀσχέτως δύναμιν, (=1212=) πᾶσαν τῶν ὄντων καί γινωσκομένων φύσιν διαβαίνουσαν, καί πάντας κατόπιν ἑαυτῆς τούς αἰῶνας ποιουμένην· πάσχομεν δέ, ἡνίκα τῶν ἐξ οὐκ ὄντων τούς λόγους τελείως περάσαντες, εἰς τήν τῶν ὄντων ἀγνώστως ἔλθωμεν Αἰτίαν, καί συγκαταπαύσωμεν τοῖς φύσει πεπερασμένοις τάς οἰκείας δυνάμεις, ἐκεῖνο γινόμενοι, ὅπερ τῆς (≡15Δ_060≡> κατά φύσιν δυνάμεως οὐδαμῶς ὑπάρχει κατόρθωμα· ἐπειδή τοῦ ὑπέρ φύσιν, ἡ φύσις καταληπτικήν οὐ κέκτηται δύναμιν· θεώσεως γάρ οὐδέν γενητόν κατά φύσιν ἐστί ποιητικόν, ἐπειδή μηδέ Θεοῦ καταληπτικόν· μόνης γάρ τῆς θείας χάριτος ἴδιον τοῦτο πέφυκεν εἶναι, τό ἀναλόγως τοῖς οὖσι χαρίζεσθαι θέωσιν· τῆς λαμπρυνούσης τήν φύσιν τῷ ὑπέρ φύσιν φωτί, καί τῶν οἰκείων ὅρων αὐτήν ὑπεράνω, κατά τήν ὑπερβολήν τῆς δόξης, ποιουμένης.

1.77 (οζ΄) Τάς ἀρετάς ποιοῦντες, μετά τήνδε παυόμεθα τήν ζωήν· τήν δέ κατά χάριν ὑπέρ αὐτῶν οὐ παυόμεθα πάσχοντες θέωσιν. Τό γάρ ὑπέρ φύσιν, ἀνύπαρκτον, ὅτι καί ἀδρανές.

1.78 (οη΄) Τῶν θείων ἀγαθῶν τύποι, οἵ τε κατ᾽ ἀρετήν τρόποι, καί οἱ τῶν ὄντων λόγοι· οἷς ὁ Θεός διαπαντός ἄνθρωπος γίνεται, ὡς μέν σῶμα, τούς τρόπους ἔχων τῶν ἀρετῶν, ὡς δέ ψυχήν, τούς ἐν πνεύματι λόγους τῆς γνώσεως, οἷς τούς ἀξίους

θεοποιεῖ, χαρακτῆρα διδούς ἀρετῆς ἐνυπόστατον, καί ἀπλανοῦς γνώσεως ἐνούσιον χαριζόμενος ὕπαρξιν.

1.79 (οθ΄) Ὁ πιστός, κατά τόν ἅγιον Πέτρον, καί πρακτικός νοῦς, ὑπό Ἡρώδου κρατούμενος, τοῦ δερματίνου νόμου· δερμάτινος γάρ ὁ Ἡρώδης ἑρμηνεύεται, ὅπερ ἐστί τό φρόνημα τῆς σαρκός· ὑπό δύο συγκλείεται φυλακάς, καί μίαν πύλην σιδηρᾶν, πολεμούμενος ἔκ τε τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας, καί τῆς κατά διάνοιαν ἐπί τοῖς πάθεσι συγκαταθέσεως, ἅς τινας καθάπερ φυλακάς, ἤγουν εἱρκτάς, διά τοῦ λόγου τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, ὡς δι᾽ ἀγγέλου διαπεράσας, ἔρχεται ἐπί τήν πύλην τήν σιδηρᾶν τήν φέρουσαν εἰς τήν πόλιν· τήν πρός τά αἰσθητά λέγω τῶν αἰσθήσεων, στεῤῥάν καί ἀπότομον καί δυσκαταμάχητον σχέσιν· ἥν ὁ τῆς φυσικῆς ἐν πνεύματι θεωρίας διανοίγων λόγος αὐτομάτην, πρός τά συγγενῆ νοητά λοιπόν ἀφόβως τόν νοῦν παραπέμπει τῆς Ἡρώδου μανίας ἐλεύθερον.

(≡15Δ_062≡> (=1213=) 1.80 (π΄) Ὁ διάβολος καί ἐχθρός ἐστι τοῦ Θεοῦ, καί ἐκδικητής· ἐχθρός μέν, ὅταν ὡς μισῶν αὐτόν, δοκεῖ πως τήν ὀλέθριον κεκτῆσθαι πρός ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους ἀγάπην, τοῖς τῶν ἑκουσίων παθῶν τρόποις, διά τῆς ἡδονῆς πείθων ἡμῶν τήν προαίρεσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, προκρίνειν τά πρόσκαιρα· δι᾽ ὧν κλέπτων ὅλην τῆς ψυχῆς τήν ἔφεσιν, τῆς θείας παντελῶς ἀγάπης ἡμᾶς ἀφίστησιν, ἑκουσίους ἐχθρούς ποιῶν τοῦ ποιήσαντος· ἐκδικητής δέ, ὅταν γυμνώσας τό πρός ἡμᾶς μῖσος, ὡς ἤδη γενομένους αὐτῷ διά τήν ἁμαρτίαν ὑποχειρίους, ἐξαιτῆται τήν καθ᾽ ἡμῶν τιμωρίαν. Οὐδέν γάρ οὕτω φίλον τῷ διαβόλῳ καθέστηκεν, ὡς ἄνθρωπος τιμωρούμενος. Τοῦτο δέ συγχωρηθείς, τάς ἀπαλλήλους ἐπινοῶν τῶν ἀκουσίων παθῶν ἐπαγωγάς, λαίλαπος δίκην ἀπηνῶς ἐπιφέρεται τοῖς καθ᾽ ὧν ἐκομίσατο συγχωρήσει Θεοῦ τήν ἐξουσίαν· οὐ τό πρόσταγμα τό θεῖον ἐκπληρῶσαι βουλόμενος, ἀλλά τό οἰκεῖον τοῦ καθ᾽ ἡμῶν μίσους διαθρέψαι πάθος ἐπιθυμῶν· ἵνα τῷ πολλῷ βάρει τῶν ὀδυνηρῶν συμφορῶν, ἡ ψυχή δι᾽ ἀτονίαν ὀκλάσασα, τῆς θείας ἐλπίδος ἑαυτῆς περικόψῃ τήν δύναμιν, ἀντί νουθεσίας, ἀθεΐας αἰτίαν ποιουμένη τήν τῶν ἀλγεινῶς συμβαινόντων ἐπαγωγήν.

1.81 (πα΄) Ὅταν οἱ τήν πρακτικήν ἕξιν, καί τήν θεωρητικήν ἐπιστήμην ἀπειληφότες, πρός τήν τῶν ἀνθρώπων ταύτας μετέρχωνται δόξαν, ἤθη μέν ἀρετῶν τῷ φαινομένῳ τρόπῳ σκιαγραφοῦντες· λόγους δέ σοφίας καί γνώσεως μόνον λαλοῦντες, δίχα τῶν κατά δικαιοσύνην ἔργων· καί τόν ὡς ἐπ᾽ ἀρετῇ καί γνώσει τοῖς ἄλλοις ἐπιδείκνυνται τύφον, εἰκότως πρέπουσι παραδίδονται πόνοις, διά τοῦ πάσχειν τήν ἀγνοηθεῖσαν αὐτοῖς ἐκ τῆς ματαίας οἰήσεως ταπεινοφροσύνην μεταμανθάνοντες.

1.82 (πβ΄) Ἕκαστος τῶν δαιμόνων κατά τήν ἐνδιαθέτως ὑποκειμένην ἐπιτηδειότητα, πρός τήνδε ἤ τήνδε τῶν πειρασμῶν τήν ἐπαγωγήν τυγχάνει λειτουργῶν· ἄλλος γάρ ἄλλης ἐστί ποιητικός (≡15Δ_064≡> κακίας, καί ἄλλος ἄλλους σαφῶς ἐστι μιαρώτερος, καί πρός τόδε μᾶλλον τῆς κακίας τό εἶδος ἐπιτηδειότερος.

1.83 (πγ΄) Ἄνευ τῆς θείας συγχωρήσεως, οὐδέ αὐτοί οἱ δαίμονες κατ᾽ οὐδέν ὑπουργεῖν δύνανται τῷ διαβόλῳ. Οἶδε γάρ

αὐτός ὁ Θεός ὅπως μετά τῆς δεούσης φιλανθρώπου καί ἀγαθῆς προνοίας συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ διά τῶν αὐτοῦ ὑπουργῶν, τάς ἐφ᾽ οἷς ἡμάρτομεν, διαφόρους ποιεῖσθαι τιμωρίας· καί δηλοῖ τοῦτο σαφῶς, ἡ περί τοῦ Ἰώβ συγγραφή μή δυνάμενον τῷ Ἰώβ παντελῶς προσπελάσαι τόν διάβολον ἀναγραφομένη, δίχα τοῦ θείου βουλήματος.

1.84 (πδ´) Ἐνυπόστατος πίστις ἐστίν, ἡ ἐνεργής καί ἔμπρακτος, καθ᾽ ἥν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐν τοῖς πρακτικοῖς δείκνυται, ταῖς ἐντολαῖς σωματούμενος, (=1216=) δι᾽ ὧν ὡς Λόγος πρός τόν ἐν ᾧ κατά φύσιν ἐστίν, ἀνάγει Πατέρα τούς πράττοντας.

1.85 (πε´) Ζωῆς μετάθεσιν καί λατρείαν ἀγγελικήν, καί πρός σῶμα ψυχῆς ἑκούσιον ἀλλοτρίωσιν, καί τῆς ἐν πνεύματι θείας μεταποιήσεως γένεσιν, τό τῆς Νέας Διαθήκης καταγγέλλει μυστήριον. Πνευματικήν δέ περιτομήν ὁ λόγος οἶδε καλεῖν, τήν τῆς ἐμπαθοῦς σχέσεως πρός σῶμα τῆς ψυχῆς ἐκτομήν.

1.86 (πστ´) Ἀγαθός ὑπάρχων ὁ Θεός, καί θέλων ἡμῶν ἐκτῖλαι παντελῶς τό τῆς κακίας σπέρμα τήν ἡδονήν, τήν τόν νοῦν τῆς θείας ἀποσυλήσασαν ἀγάπης, συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ πόνους ἡμῖν καί τιμωρίας ἐπαγαγεῖν· κατά ταὐτόν καί τῆς προλαβούσης ἡδονῆς τόν ἰόν, διά τῶν πόνων τῆς ψυχῆς ἀποξέων, καί πρός τά παρόντα καί μόνην τήν αἴσθησιν σαίνοντα, μῖσος ἡμῖν καί τελείαν ἀποδιάθεσιν, ὡς μηδέν τιμωρίας πλέον εἰς κέρδος κεκτημένα κατά τήν χρῆσιν, ἐμποιῆσαι βουλόμενος, καί τήν ἐκείνου (≡15Δ_**066**≡> τιμωρόν δύναμιν καί μισάνθρωπον, τῆς πρός ἀρετήν ἐπαναγωγῆς περιστατικήν αἰτίαν ποιήσασθαι τῶν αὐτῆς ἑκουσίως ἀπολισθησάντων.

1.87 (πζ´) Πρέπον ἐστί καί δίκαιον ὑπό τοῦ διαβόλου κολάζεσθαι, τούς τάς αὐτοῦ πονηράς ὑποθήκας τῶν ἑκουσίων ἁμαρτημάτων ἡδέως δεξαμένους. Καί γάρ καί ἡδονῆς ἐστι διά τῶν ἑκουσίων παθῶν σπορεύς ὁ διάβολος, καί ὀδύνης διά τῶν ἀκουσίων ἐπαγωγεύς.

1.88 (πη´) Ὁ θεωρητικός νοῦς καί γνωστικός, πρός τιμωρίαν ἐκδίδοται διά τοῦτο πολλάκις τῷ διαβόλῳ, πόνους αὐτῷ δικαίως ἐπάγοντι καί συμφοράς, ἵνα μάθῃ πάσχων περί καρτερίας μᾶλλον καί πόνων ὑπομονῆς φιλοσοφεῖν, ἤ διακενῆς τοῖς οὐκ οὖσιν ὑπερηφάνως ἐμματαιάζειν.

1.89 (πθ´) Ὁ πάσχων ὑπό χάριτος [fort. ὑπέρ θείας ἐντολῆς] Θεοῦ παραβαθείσης, ἐάν ἐπιγνῷ τῆς ἰωμένης αὐτόν θείας προνοίας τόν λόγον τήν τε συμφοράν εὐχαρίστως δέχεται χαίρων, καί τήν ὑπέρ ἧς παιδεύεται διορθοῦται πλημμέλειαν· ὁ δέ ταύτης ἀναισθητῶν τῆς ἰατρείας, τῆς τε δοθείσης ἐνδίκως ἀπάγεται χάριτος καί τῇ συγχύσει τῶν παθῶν παραδίδοται, πρός τήν πρᾶξιν ἐλθεῖν καταλιμπανόμενος, ὧν ἐνδιαθέτως εἶχε τήν ἔφεσιν.

1.90 (f´) Πᾶς ἀνεχόμενος ἑκουσίως ἐκ τῆς τῶν αὐτῷ πεπραγμένων συναισθήσεως, δέξασθαι τάς ἐπιπόνους τῶν ἀκουσίων ἐπιφοράς πειρασμῶν, μετά τῆς δεούσης εὐχαριστίας, οὐκ ἐξοικίζεται τῆς κατ᾽ ἀρετήν ἕξεώς τε καί χάριτος, ὡς ὑπελθών ἑκουσίως τόν ζυγόν βασιλέως Βαβυλῶνος, καί ὡς χρέος ἀποτιννύς, τάς τῶν βασάνων ἐπιφοράς καταδεχόμενος· ἀλλ᾽ ἐν

αὐταῖς μένων, τελεῖ τῷ μέν βασιλεῖ Βαβυλῶνος, τούς ἐκ τοῦ παθητοῦ τῆς φύσεως βιαίους πόνους, καί τήν ἐπ᾽ αὐτοῖς, (=1217=) κατά διάνοιαν ὡς ὀφειλέτης (≡15Δ_068≡> αὐτῶν διά τάς προλαβούσας πλημμελίας, συγκατάθεσιν· τῷ δέ Θεῷ, προσφέρων διά λατρείας ἀληθινῆς, τῆς ταπεινῆς λέγω διαθέσεως, τήν τῶν παρημελημένων διόρθωσιν.

1.91 (ϝα΄) Ὁ τήν κατά συγχώρησιν Θεοῦ πρός διόρθωσιν ἐπαγομένην αὐτῷ διά τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμφοράν, εὐχαρίστως μή καταδεχόμενος καί τήν ἐπί τῷ δοκεῖν δίκαιος εἶναι, μεταγνούς, οὐκ ἀποτιθέμενος οἴησιν, ὡς τοῖς θείοις τῶν δικαίων κριμάτων ἀντιπίπτων θεσπίσματα, καί μή καταδεχόμενος ἑκουσίως ὑπό τόν ζυγόν γενέσθαι τοῦ βασιλέως Βαβυλῶνος κατά τήν θείαν διαταγήν, εἰς αἰχμαλωσίαν παραδίδοται· καί κλοιούς καί δεσμά καί λοιμόν καί θάνατον καί μάχαιραν, καί τῆς ἰδίας παντελῶς ἀποικίζεται γῆς. Πάντα γάρ ταῦτα, καί τούτων πλείονα, ὁ τῆς κατ᾽ ἀρετήν καί γνῶσιν ὡς ἰδίας τῆς ἐξοικιζόμενος ἕξεως πάσχει· διά τό μή θέλειν αὐτόν ἐξ ὑπερηφανίας καί ματαίας οἰήσεως τάς ἐφ᾽ οἷς ἐπλημμέλησεν ἐκτιννύς δίκας, ἐν θλίψεσιν εὐδοκῆσαι καί ἀνάγκαις καί στενοχωρίαις κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον. Ἤδει γάρ ὁ μέγας Ἀπόστολος, φυλακτικήν τῶν θείων κατά ψυχήν θησαυρῶν ὑπάρχουσαν, τήν ἐκτός περί τό σῶμα συνισταμένην διά τῶν πόνων ταπείνωσιν· καί διά τοῦτο στέργων ὑπέμενε, καί διά ἑαυτόν, καί τούς οἷς ἀρετῆς καί πίστεως προέκειτο τύπος· ἵνα κἄν ὡς ὑπεύθυνοι πάσχωσι κατά τόν ἐπιτιμηθέντα Κορίνθιον, εἰς παρηγορίαν ἔχωσι καί ὑπομονῆς μίμησιν τόν ἀνευθύνως πάσχοντα.

1.92 (ϝβ΄) Ὁ μή τοῖς σχήμασι τῶν ὁρατῶν ἐναπομένων διά τήν αἴσθησιν, ἀλλά κατά νοῦν τούς λόγους αὐτῶν ἀναζητῶν, ὡς νοητῶν τύπους ἤ λόγους αἰσθητῶν θεώμενος κτισμάτων, οὐδέν ἀκάθαρτον εἶναι τῶν ὁρωμένων διδάσκεται· πάντα γάρ φύσει καλά λίαν καθέστηκεν.

1.93 (ϝγ΄) Ὁ τῇ κινήσει τῶν αἰσθητῶν μή συναλλοιούμενος, ἀκίβδηλον (≡15Δ_070≡> τήν τῶν ἀρετῶν μετέρχεται πρᾶξιν. Ὁ δέ τοῖς αὐτῶν σχήμασι μή διατυπώσας τόν νοῦν, τήν ἀληθῆ τῶν ὄντων ἀπείληφε δόξαν. Ὁ δέ καί αὐτήν τήν οὐσίαν τῶν ὄντων τῇ διανοίᾳ παραδραμών, ὡς ἄριστος θεολόγος, μετά ταύτην ἀγνώστως τῇ μονάδι προσέβαλε.

1.94 (ϝδ΄) Πᾶς θεωρητικός νοῦς, ἔχων τήν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ, ἐν ἑαυτῷ τῆς φαινομένης κτίσεως ἀποκτείνας τήν κίνησιν, κατώρθωσεν ἀρετήν· καί τῶν αἰσθητῶν σχημάτων ἑαυτοῦ τήν φαντασίαν ἀποτεμών, τήν ἐν τοῖς λόγοις τῶν (=1220=) ὄντων εὗρεν ἀλήθειαν, καθ᾽ ἥν φυσική θεωρία συνέστηκε· καί τῆς οὐσίας τῶν ὄντων ὑπεράνω γενόμενος, τόν τῆς θείας καί ἀμάχου μονάδος δέχεται φωτισμόν, καθ᾽ ὅν τῆς ἀληθοῦς θεολογίας συνέστηκε τό μυστήριον.

1.95 (ϝε΄) Ἑκάστῳ κατά τήν ὑποκειμένην αὐτῷ περί Θεοῦ δόξαν, ὁ Θεός ἐμφανίζεται· τοῖς μέν κατ᾽ ἔφεσιν τήν ὑλικήν περάσασι σύνθεσιν, καί τάς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἰσοδυναμούσας ἀλλήλαις κεκτημένοις κατά μίαν καί τήν αὐτήν ἀεικινησίαν περί

Θεόν, ὡς μονάς ἐκφαίνεται καί Τριάς, ἵνα καί τήν οἰκείαν ὕπαρξιν παραδείξειε, καί τόν αὐτῆς τρόπον μυστικῶς ἐκδιδάξειε. Τοῖς δέ περί μόνην τήν ὑλικήν σύνθεσιν ἔχουσι κινουμένην τήν ἔφεσιν, καί ἀλλήλαις ἀσυνδέτους τάς τῆς ψυχῆς δυνάμεις κεκτημένοις, οὐχ ὡς ἔστιν, ἀλλ᾽ ὡς εἰσίν ἐμφανίζεται, δεικνύς ὅτι τῆς ὑλικῆς δυάδος ἀμφοῖν ἐπελάβοντο ταῖν χεροῖν· καθ᾽ ἥν ὁ σωματικός, ὡς ἐξ ὕλης καί εἴδους, συνέστηκε κόσμος.

1.96 (fστ΄) Ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τάς διαφόρας ἐνεργείας τοῦ ἑνός ἁγίου Πνεύματος, χαρίσματα λέγει διάφορα, ὑφ᾽ ἑνός δηλονότι καί τοῦ αὐτοῦ ἐνεργούμενα Πνεύματος. Εἰ τοίνυν κατά τό μέτρον τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος (≡15Δ_072≡> ἐν τῇ μετοχῇ τοῦ τοιοῦδε χαρίσματος, ἕκαστος τῶν πιστῶν δηλονότι κατά τήν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, καί τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ κατά ψυχήν διαθέσεως, συμμεμετρημένην δέχεται τοῦ Πνεύματος τήν ἐνέργειαν, χαριζομένην αὐτῷ τῆσδε ἤ τῆσδε τῆς ἐντολῆς τήν ἁρμόζουσαν πρός ἐνέργειαν ἕξιν.

1.97 (fζ΄) Ὥσπερ ὁ μέν λαμβάνει λόγον σοφίας, ὁ δέ λόγον γνώσεως, ἕτερος δέ, πίστεως, καί ἄλλος ἄλλο τι τῶν ἀπηριθμημένων τῷ μεγάλῳ Ἀποστόλῳ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος· οὕτως ὁ μέν δέχεται διά τοῦ Πνεύματος χάρισμα τῆς τελείας καί ἀμέσου πρός Θεόν καί μηδέν ἐχούσης ὑλικόν ἀγάπης, κατά τήν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· ἕτερος δέ διά τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, τῆς τελείας ἀγάπης πρός τόν πλησίον χάρισμα· ἄλλος δέ ἄλλο τι, κατά τό αὐτό Πνεῦμα, ὡς ἔφην, ἔχοντος ἑκάστου ἐνεργούμενον τό οἰκεῖον χάρισμα. Πᾶσαν γάρ ἐντολῆς ἕξιν ἐνεργουμένην, Πνεύματος εἶναι χάρισμα λέγει.

1.98 (fη΄) Τό τοῦ Κυρίου βάπτισμά ἐστιν, ἡ παντελής πρός τόν αἰσθητόν κόσμον τῆς προαιρέσεως ἡμῶν νέκρωσις· τό δέ ποτήριον, καί αὐτῆς ἡμῶν τῆς παρούσης ζωῆς ὑπέρ ἀληθείας καθέστηκεν ἄρνησις.

1.99 (fθ΄) Τό τοῦ Κυρίου βάπτισμα, τῶν ὑπέρ ἀρετῆς κατά πρόθεσιν ἑκουσίων καί ἡμετέρων πόνων, τύπος ὑπάρχει· δι᾽ ὧν τάς κατά συνείδησιν ἀποῤῥύπτοντες κηλῖδας, τόν πρός τά φαινόμενα τῆς προαιρέσεως ἑκούσιον καταδεχόμεθα θάνατον· τό δέ ποτήριον, τῶν ἐκ περιστάσεως παρά προαίρεσιν ἐπανισταμένων ἡμῶν ὑπέρ τῆς ἀληθείας ἀκουσίων πειρασμῶν τύπος ἐστί· (=1221=) δι᾽ ὧν καί αὐτῆς προκρίνοντες τόν θεῖον πόθον τῆς φύσεως, ἑκόντες τόν περιστατικόν ὑπερχόμεθα τῆς φύσεως θάνατον.

(≡15Δ_074≡> 1.100 (ρ΄) Ταύτην ἔχει τήν διαφοράν τό βάπτισμα πρός τό ποτήριον· ὅτι τό μέν βάπτισμα, ὑπέρ ἀρετῆς πρός τά ἡδέα τοῦ βίου νεκράν ἐργάζεται τήν προαίρεσιν· τό δέ ποτήριον, τήν ἀλήθειαν καί αὐτῆς προκρίνειν πείθει τῆς φύσεως τούς εὐσεβεῖς.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

(≡15Δ_076≡> 2.1 (α΄) Πρότερον τοῦ βαπτίσματος ἔθετο τό ποτήριον, ὅτι διά τήν ἀλήθειάν ἐστιν ἡ ἀρετή, ἀλλ᾽ οὐ διά τήν ἀρετήν ἡ ἀλήθεια. Ὅθεν ὁ διά τήν ἀλήθειαν πράττων τήν ἀρετήν, κενοδοξίας οὐ τιτρώσκεται βέλεσιν· ὁ δέ τήν ἀλήθειαν ἀρετῆς ἕνεκεν ἐπιτηδεύων, σύνοικον ἔχει τῆς κενοδοξίας τήν οἴησιν.

2.2 (β´) Ἀλήθειαν μέν εἶναι λέγει, τήν θείαν γνῶσιν· ἀρετήν δέ, τούς ὑπέρ ἀληθείας τῶν ἐφιεμένων αὐτῆς ἀγῶνας. Ὁ τοίνυν γνώσεως ἕνεκεν, ἀρετῆς ὑπομένων πόνους, οὐ κενοδοξεῖ, γινώσκων ἀπερίληπτον εἶναι φύσει τοῖς πόνοις τήν ἀλήθειαν· τοῖς δευτέροις γάρ οὐ περιγράφεται φύσει τό πρῶτον. Ὁ δέ τήν γνῶσιν διά τούς ὑπέρ αὐτῆς ἀγῶνας ἐπιτηδεύων, πάντως κενόδοξος ὡς εἰληφέναι δοκῶν τούς στεφάνους πρό τῶν ἱδρώτων· οὐκ εἰδώς ὅτι διά τούς στεφάνους οἱ πόνοι, ἀλλ᾽ οὐ διά τούς πόνους οἱ στέφανοι· φύσει γάρ ἀμελέτητος πᾶσα καθέστηκε μέθοδος, τοῦ δι᾽ ὅ πέφυκεν ἐξανυσθέντος, ἤ ἀνυσθῆναι δόξαντος.

2.3 (γ´) Ὁ μόνον τῆς γνώσεως τήν μορφήν, ὅπερ ἐστίν ὁ ψιλός λόγος· καί ὁ τήν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς, ὅπερ ἐστί τό ψιλόν ἦθος, ἐπιτηδεύων, Ἰουδαῖός ἐστι καί αὐτός ἀληθείας τύποις φυσιούμενος.

2.4 (δ´) Ὁ πᾶσαν τήν φαινομένην τοῦ νόμου λατρείαν μή κατ᾽ αἴσθησιν ὁρῶν, ἀλλά ταῖς κατά νοῦν ἐφόδοις ἕκαστον τῶν (≡15Δ_078≡>) ὁρωμένων συμβόλων διασκοπήσας, τόν ἐν ἑκάστῳ κεκρυμμένον θεοτελῆ Λόγον ἐκδιδασκόμενος, ἐν τῷ νόμῳ τόν Θεόν εὑρίσκει, καλῶς ψηλαφῶν διά τῆς νοερᾶς δυνάμεως ὡς ἐν φορυτῷ, τῇ ὕλῃ τῶν νομικῶν διατάξεων, εἴ που κεκρυμμένον εὕροι τῇ σαρκί τοῦ νόμου τόν τήν αἴσθησιν διαφεύγοντα παντελῶς μαργαρίτην Λόγον.

2.5 (ε´) Καί ὁ τήν φύσιν δέ τῶν ὁρωμένων μή τῇ αἰσθήσει μόνῃ περιγράφων, ἀλλά κατά νοῦν σοφῶς τόν (=1224=) ἐν ἑκάστῳ κτίσματι λόγον ἐρευνώμενος, εὑρίσκει Θεόν, ἀπό τῆς προβεβλημένης τῶν ὄντων μεγαλουργίας, τήν αὐτῶν τῶν ὄντων διδασκόμενος αἰτίαν.

2.6 (στ´) Ἐπειδή τοίνυν ἴδιον τοῦ ψηλαφῶντος ἡ διάκρισίς ἐστιν· ὁ τά νομικά σύμβολα γνωστικῶς ἐπερχόμενος, καί τήν φαινομένην τῶν ὄντων φύσιν ἐπιστημονικῶς θεώμενος, διακρίνων τήν Γραφήν καί τήν κτίσιν καί ἑαυτόν, τήν μέν Γραφήν, εἰς γράμμα καί πνεῦμα· τήν δέ κτίσιν, εἰς λόγον καί ἐπιφάνειαν· ἑαυτόν δέ, εἰς νοῦν καί αἴσθησιν· καί τῆς μέν Γραφῆς, τό πνεῦμα· τῆς δέ κτίσεως, τόν λόγον· ἑαυτοῦ δέ, τόν νοῦν λαβών, καί ἀλλήλοις ἀλύτως ἑνώσας, εὗρε Θεόν· ὡς ἐπιγνούς καθώς δεῖ, καί δυνατόν ἐστι, τόν Θεόν, τόν ἐν Νῷ καί Λόγῳ καί Πνεύματι· πάντων τῶν πλανώντων καί εἰς μυρίας δόξας κατασυρόντων ἀπαλλαγείς, λέγω δέ γράμματος καί ἐπιφανείας καί αἰσθήσεως, ἐν οἷς ἡ διάφορος ὑπάρχει ποσότης, καί τῆς μονάδος ἀντίθετος. Εἰ δέ τό γράμμα τοῦ νόμου, καί τήν τῶν ὁρωμένων ἐπιφάνειαν καί τήν οἰκείαν αἴσθησιν ἀλλήλοις τις προσπλέξας συμφύρῃ, τυφλός ἐστι μυωπάζων, τήν τῆς Αἰτίας τῶν ὄντων ἀγνωσίαν νοσῶν.

2.7 (ζ´) Ὁ θεῖος καί μέγας Ἀπόστολος, τί ἐστι πίστις ὁρίζων, φησί· Πίστις ἐστίν, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, καί πραγμάτων (≡15Δ_080≡>) ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. Εἰ δέ τις καί ἐνδιάθετον αὐτήν ἀγαθόν ὁρίσαιτο, ἤ γνῶσιν ἀληθῆ τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν ἀποδεικτικήν, τῆς ἀληθείας οὐ διήμαρτεν.

2.8 (η΄) Ἡ πίστις, δύναμίς ἐστι σχετική, ἤ σχέσις δραστική τῆς ὑπέρ φύσιν ἀμέσου τοῦ πιστεύοντος πρός τόν πιστευόμενον Θεόν, τελείας ἑνώσεως.

2.9 (θ΄) Ἐπειδή τοίνυν ὁ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς ὑπάρχων καί σώματος, δυσί σαλεύεται νόμοις, σαρκός λέγω καί πνεύματος· καί ὁ μέν τῆς σαρκός νόμος, κατά τήν αἴσθησιν· ὁ δέ τοῦ πνεύματος, κατά τόν νοῦν κέκτηται τήν ἐνέργειαν· καί ὁ μέν τῆς σαρκός ὕλῃ συνδεῖν πέφυκε, κατά τήν αἴσθησιν ἐνεργούμενος, ὁ δέ τοῦ πνεύματος κατά νοῦν ἐνεργούμενος, πρός τόν Θεόν ἀμέσως ποιεῖται τήν ἕνωσιν· εἰκότως Ὁ μή διακριθείς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· τουτέστιν, ἐν τῷ νοΐ μή διακρίνας, ἤγουν διατεμών τήν διά τῆς πίστεως πρός τόν Θεόν γεγενημένην ἄμεσον ἕνωσιν, ὡς ἀπαθής, μᾶλλον δέ θεός ἤδη διά τῆς πίστεως τῇ ἑνώσει γεγενημένος, ἐρεῖ τῷ ὄρει τούτῳ μεταβῆναι, καί μεταβήσεται· (=1225=) δεικτικῶς διά τοῦ τοῦτο φάναι, τό φρόνημα καί τόν νόμον δηλῶν τῆς σαρκός, τόν βαρύν ὄντως καί δυσμετακίνητον, καί ὅσον πρός δύναμιν φυσικήν, παντελῶς ἀκίνητον καί ἀσάλευτον.

2.10 (ι΄) Τοσοῦτον ἐῤῥίζωται τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων διά τῆς αἰσθήσεως ἡ τῆς ἀλογίας δύναμις, ὥστε τούς πολλούς μηδ᾽ ἄλλο τι νομίζειν εἶναι τόν ἄνθρωπον, ἤ σάρκα, δύναμιν πρός ἀπόλαυσιν τῆς παρούσης ζωῆς τήν αἴσθησιν ἔχουσαν.

2.11 (ια΄) Πάντα, φησί, δυνατά τῷ πιστεύοντι, καί μή διακρινομένῳ, τουτέστι μή διαιρουμένῳ τῆς κατά νοῦν διά πίστεως γεγενημένης αὐτῷ πρός τόν Θεόν ἑνώσεως, διά τήν πρός τό (≡15Δ_082≡> σῶμα τῆς ψυχῆς κατά τήν αἴσθησιν σχέσιν· ὅσα κόσμου καί σαρκός τόν νοῦν ἀλλοτριοῖ· Θεῷ δέ προσοικειοῖ, τετελειωμένον τοῖς κατορθώμασι. Τοῦτο γάρ προσυπακουστέον τῷ, Πάντα δυνατά τῷ πιστεύοντι.

2.12 (ιβ΄) Ἡ πίστις ἀναπόδεικτος γνῶσίς ἐστιν. Εἰ δέ γνῶσίς ἐστιν ἀναπόδεικτος, ἄρα σχέσις ἐστίν ὑπέρ φύσιν ἡ πίστις, δι᾽ ἧς ἀγνώστως, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποδεικτικῶς ἑνούμεθα τῷ Θεῷ κατά τήν ὑπέρ νόησιν ἕνωσιν.

2.13 (ιγ΄) Τήν ἄμεσον λαβών ἕνωσιν πρός τόν Θεόν ὁ νοῦς, τήν τοῦ νοεῖν καί νοεῖσθαι παντελῶς δύναμιν ἔχει σχολάζουσαν. Ὁπηνίκα γοῦν ταύτην λύσει, νοήσας τι τῶν μετά Θεόν, διεκρίθη, τεμών τήν ὑπέρ νόησιν ἕνωσιν, καθ᾽ ἥν ἕως ἐστί τῷ Θεῷ συνημμένος, ὡς ὑπέρ φύσιν καί τῇ μεθέξει Θεός γεγενημένος, καθάπερ ὄρος ἀκίνητον, ἑαυτοῦ τόν τῆς φύσεως μετατίθησι νόμον.

2.14 (ιδ΄) Ὁ πρός εὐσέβειαν εἰσαγόμενος, περί τῶν ἔργων διδασκόμενος τῆς δικαιοσύνης, τήν πρᾶξιν μόνην ἐπιτελεῖ, μετά πάσης ὑπακοῆς καί πίστεως, καθάπερ σάρκας ἐσθίων τῶν ἀρετῶν τά φαινόμενα, τήν ἠθικήν δηλονότι παιδαγωγίαν· τούς δέ τῶν ἐντολῶν λόγους, ἐν οἷς ἡ τῶν τελείων ὑπάρχει γνῶσις, τῷ Θεῷ παραχωρεῖ διά τῆς πίστεως, μή δυνάμενος συνεπεκταθῆναι τέως τῷ μήκει τῆς γνώσεως.

2.15 (ιε΄) Ὁ τέλειος, οὐ μόνον τήν τῶν εἰσαγομένων τάξιν, ἀλλά καί τήν τῶν προκοπτόντων διαδραμών, οὐκ ἀγνοεῖ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ κατ᾽ ἐντολήν γινομένων τούς λόγους, ἀλλ᾽ ἐκείνους πνεύματι πρῶτον διαπιών, πᾶσαν ἐσθίει διά τῶν ἔργων τήν σάρκα

τῶν ἀρετῶν, (=1228=) πρός τήν κατά νοῦν γνῶσιν ἀναβιβάζων, τήν τῶν γινομένων κατ᾽ αἴσθησιν κίνησιν.

(≡15Δ_084≡> 2.16 (ιστ´) Ὁ Κύριος εἰπών, Ζητεῖτε πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ· τουτέστι, πρό πάντων τήν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, καί οὕτω τήν τῶν καθηκόντων τρόπων ἐξάσκησιν· σαφῶς ἔδειξε, περί μόνης τῆς θείας γνώσεως δεῖν ζητεῖν τούς πιστεύοντας, καί τῆς αὐτήν κοσμούσης διά τῶν ἔργων ἀρετῆς.

2.17 (ιζ´) Ἐπειδή πολλά τυγχάνει τά πρός γνῶσιν Θεοῦ καί ἀρετήν ζητούμενα τοῖς πιστεύουσιν, ἀπαλλαγή παθῶν, ὑπομονήν πειρασμῶν, ἀρετῶν λόγοι, τρόποι ἐνεργειῶν, ἐξήλωσις τῆς πρός σάρκα τῆς ψυχῆς διαθέσεως, ἀποξένωσις τῆς πρός τά αἰσθητά τῆς αἰσθήσεως σχέσεως, τοῦ νοῦ παντελής ἀπό πάντων τῶν γεγονότων ἀναχώρησις. Καί ἁπλῶς μυρία ἄλλα εἰσί, τά πρός ἀποχήν μέν κακίας καί ἀγνωσίας, κατόρθωσιν δέ γνώσεως καί ἀρετῆς· εἰκότως ὁ Κύριος ἔφησεν, Πάντα ὅσα ἄν αἰτῆσθε πιστεύοντες, λήψεσθε· πάντα ἁπλῶς, τά πρός ἐπίγνωσιν Θεοῦ καί ἀρετήν συντείνοντα μόνα καί ζητεῖν καί αἰτεῖν μετ᾽ ἐπιστήμης καί πίστεως δεῖν εἰπών τούς εὐσεβεῖς. Ταῦτα γάρ πάντα συμφέρει, καί πάντως δίδωσιν αὐτά τοῖς αἰτοῦσιν ὁ Κύριος.

2.18 (ιη´) Ὁ τοίνυν διά μόνην τήν πίστιν, ἤγουν τήν πρός Θεόν ἄμεσον ἕνωσιν, πάντα ζητῶν τά πρός τήν ἕνωσιν, πάντως λήψεται· ὁ δέ ταύτης δίχα τῆς αἰτίας, κἄν ἄλλα, κἄν τά προειρημένα ζητῇ, οὐ λήψεται. Οὐ γάρ πιστεύει, ἀλλ᾽ οἰκείαν ὡς ἄπιστος διά τῶν θείων πραγματεύεται δόξαν.

2.19 (ιθ´) Ὁ γνώμῃ τῆς καθ᾽ ἁμαρτίαν καθαρεύων φθορᾶς, φθείρει τήν τῶν φθείρειν πεφυκότων φθοράν. Ἡ γάρ ἀφθαρσία τῆς προαιρέσεως, τήν φθοράν συντηρεῖν τῆς φύσεως πέφυκεν ἄφθαρτον, κατά πρόνοιαν, διά τῆς ἐν αὐτῇ τοῦ Πνεύματος χάριτος, μή συγχωροῦσα ταῖς ἐναντίαις ποιότησιν αὐτήν διαφθείρεσθαι.

(≡15Δ_086≡> 2.20 (κ´) Ἐπειδή φύσεως καί χάριτος εἷς καί ὁ αὐτός οὐκ ἔστι λόγος, οὐκ ἔστιν ἀπορίας ἄξιον, πῶς τινες τῶν ἁγίων, ποτέ μέν παθῶν ὑπερεῖχον, ποτέ δέ μᾶλλον ὑπέπιπτον πάθεσι· γινωσκόντων ἡμῶν, ὅτι τό μέν θαῦμα, τῆς χάριτος ἦν· τό δέ πάθος, τῆς φύσεως.

2.21 (κα´) Ὁ διά μιμήσεως τήν μνήμην ἔχων τῆς τῶν ἁγίων ἀναστροφῆς, τήν μέν τῶν παθῶν ἀποτίθεται νέκρωσιν· τήν δέ τῶν ἀρετῶν ζωήν ὑποδέχεται.

2.22 (κβ´) Ὧ τρόπῳ βούλεται ὁ τήν ἑκάστου διορίσας ζωήν πρό τῶν αἰώνων Θεός, ἕκαστον πρός τό οἰκεῖον τῆς ζωῆς ἄγει τέλος, εἴτε δίκαιον, εἴτε ἄδικον.

2.23 (κγ´) Τόν τῷ μακαρίῳ Παύλῳ συμβάντα ζοφερόν χειμῶνα, τό βάρος εἶναι τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν τεκμαίρομαι· τήν δέ νῆσον, τήν παγίαν ἕξιν τῆς θείας ἐλπίδος καί ἄσειστον· (=1229=) τήν δέ πυράν τήν ἕξιν τῆς γνώσεως· τά δέ φρύγανα, τήν τῶν ὁρωμένων φύσιν· ἥν συνέστρεφε μέν τῇ χειρί, τῇ κατά θεωρίαν λέγω ψηλαφητικῇ τοῦ νοῦ δυνάμει, διατρέφων τοῖς ἐξ αὐτῆς νοήμασι τήν ἕξιν τῆς γνώσεως, τήν θεραπεύουσαν τήν ἐκ τοῦ χειμῶνος τῶν πειρασμῶν προστριβεῖσαν τῇ διανοίᾳ κατήφειαν· τήν

δέ ἔχιδναν, τήν λανθανόντως ἐγκεκρυμμένην τῇ φύσει τῶν αἰσθητῶν πονηράν καί ὀλέθριον δύναμιν· δήξασαν μέν τήν χεῖρα, τουτέστι, τήν κατά νοῦν ψηλαφητικήν τῆς θεωρίας ἐνέργειαν· οὐ βλάψασαν δέ τόν διορατικόν νοῦν, τῷ φωτί τῆς γνώσεως αὐτήν εὐθύς ὡς ἐν πυρί διαφθείραντα, τήν τῷ πρακτικῷ κινήματι τοῦ νοῦ, προσαφθεῖσαν ἐκ τῆς τῶν αἰσθητῶν θεωρίας, ὀλέθριον δύναμιν.

2.24 (κδ΄) Ὀσμή ἦν ἀπό ζωῆς εἰς ζωήν ὁ Ἀπόστολος, ὡς τούς πιστούς τῷ καθ᾽ ἑαυτόν ὑποδείγματι, διά πράξεως πρός τήν εὐωδίαν τῶν ἀρετῶν κινεῖσθαι, παρασκευάζων· ἤ τούς πειθομένους (≡15Δ_088≡> τῷ λόγῳ τῆς χάριτος, ὡς κήρυξ ἀπό τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ζωῆς, εἰς τήν ἐν πνεύματι μετάγων ζωήν. Ὀσμή δέ θανάτου εἰς θάνατον, τοῖς ἀπό τοῦ θανάτου τῆς ἀγνοίας εἰς τόν τῆς ἀπιστίας ἐλάσασι θάνατον, διδούς αὐτοῖς αἴσθησιν τῆς μενούσης αὐτοῦ κατακρίσεως. Ἤ πάλιν ὀσμή ἀπό ζωῆς εἰς ζωήν, τοῖς ἀπό πράξεως εἰς θεωρίαν ἀναγομένοις· ὀσμή δέ θανάτου εἰς θάνατον, τοῖς ἀπό νεκρῶσαι τῇ καθ᾽ ἁμαρτίαν ἀργίᾳ τά μέλη τά ἐπί τῆς γῆς, εἰς τήν τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων τε καί φαντασιῶν ἐπαινουμένην μεταβαίνουσι νέκρωσιν.

2.25 (κε΄) Τρεῖς εἰσιν αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, λόγος, θυμός, καί ἐπιθυμία. Τῷ μέν λόγῳ, ζητοῦμεν· τῇ ἐπιθυμίᾳ δέ, ποθοῦμεν τό ζητηθέν ἀγαθόν· τῷ δέ θυμῷ, ὑπεραγωνιζόμεθα. Κατά ταύτας δή τάς δυνάμεις προσμένοντες οἱ τόν Θεόν ἀγαπῶντες, τῷ θείῳ λόγῳ τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως· τῇ μέν, ζητοῦντες· τῇ δέ, ποθοῦντες· τῇ δέ, ὑπεραγωνιζόμενοι, δέχονται τροφήν ἄφθαρτον, καί τόν νοῦν πιαίνουσαν τῇ γνῶσιν τῶν γεγονότων.

2.26 (κστ΄) Τήν κενωθεῖσαν τῆς δοθείσης γνώσεως φύσιν, γενόμενος ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, πάλιν ἐπλήρωσε γνώσεως· καί στομώσας πρός ἀτρεψίαν, οὐ φύσει, ποιότητι δέ, ταύτην ἐθέωσεν· ἀνελλιπῶς αὐτήν τῷ οἰκείῳ χαρακτηρίσας Πνεύματι καθάπερ ὕδωρ, οἴνου ποιότητι πρός τόνον μετακεράσας. Διά τοῦτο γάρ καί γίνεται κατ᾽ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, ἵνα κατά χάριν ἡμᾶς καταστήσῃ θεούς.

2.27 (κζ΄) Ὁ τήν φύσιν τῶν ἀνθρώπων δημιουργήσας Θεός, ἅμα βουλήσει τό εἶναι αὐτῇ δέδωκεν, συνήρμοσεν αὐτῇ καί δύναμιν τῶν καθηκόντων ποιητικήν· δύναμιν δέ λέγω, τήν οὐσιωδῶς μέν κατεσπαρμένην τῇ φύσει, (=1232=) πρός ἀρετῶν ἐνέργειαν κίνησιν· γνωμικῶς (≡15Δ_090≡> δέ, πρός τήν τοῦ κεκτημένου βούλησιν, κατά τήν χρῆσιν ἐκφαινομένην.

2.28 (κη΄) Φυσικόν ἔχομεν κριτήριον, τόν κατά φύσιν νόμον, διδάσκοντα ἡμᾶς, ὅτι πρός τῆς ἐν ὅλοις σοφίας, ἔδει πρός τήν τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων μυσταγωγίαν ἡμῶν κινεῖσθαι τήν ἔφεσιν.

2.29 (κθ΄) Τό φρέαρ ἐστί τοῦ Ἰακώβου, ἡ Γραφή· τό δέ ὕδωρ ἐστίν, ἡ ἐν τῇ Γραφῇ γνῶσις· τό δέ βάθος, ἡ τῶν Γραφικῶν αἰνιγμάτων δυσδιεξίτητος θέσις· τό δέ ἄντλημά ἐστιν, ἡ διά τῶν γραμμάτων τοῦ θείου λόγου μάθησις, ἥν οὐκ εἶχεν ὁ Κύριος Αὐτολόγος ὑπάρχων, καί οὐ τήν ἐκ μαθήσεως καί μελέτης διδούς γνῶσιν τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλά τήν ἐκ χάριτος πνευματικῆς ἀένναον σοφίαν, καί μηδέποτε λήγουσαν τοῖς ἀξίοις δωρούμενος. Τό γάρ ἄντλημα, τουτέστιν ἡ μάθησις, μέρος ἐλάχιστον

λαμβάνουσα γνώσεως, τό πᾶν ἐᾷ μηδενί λόγῳ κρατούμενον. Ἡ δέ κατά χάριν γνῶσις, ὅλην ἔχει καί δίχα μελέτης, τήν ἐφικτήν ἀνθρώποις σοφίαν, πρός τάς χρείας ποικίλως βλυστάνουσαν.

2.30 (λ΄) Τό ξύλον τῆς ζωῆς, καί τό μή τοιοῦτον, ἐξ αὐτοῦ μόνου, τοῦ, τό μέν ζωῆς ξύλον ὀνομασθῆναι· τό δέ, οὐ ζωῆς, ἀλλά μόνον γνωστόν καλοῦ καί πονηροῦ, πολλήν καί ἄφατον ἔχουσι τήν διαφοράν. Τό γάρ τῆς ζωῆς ξύλον, πάντως καί ζωῆς ἐστι ποιητικόν· τό δέ μή τῆς ζωῆς ξύλον, δῆλον ὅτι θανάτου ποιητικόν. Τό γάρ μή ποιητικόν ζωῆς, ἐκ τοῦ μή προσαγορευθῆναι ξύλον τῆς ζωῆς, θανάτου σαφῶς ἄν εἴη ποιητικόν· ἄλλο γάρ οὐδέν τῇ ζωῇ κατ᾿ ἐναντίωσιν ἀντιδιαιρεῖται.

2.31 (λα΄) Τό ξύλον τῆς ζωῆς, καί ὡς σοφία, πλείστην ἔχει διαφοράν πρός τό ξύλον τό γνωστικόν καλοῦ καί πονηροῦ, τό μήτε (≡15Δ_092≡> ὄν σοφία, μήτε ὠνομασμένον. Τῆς μέν γάρ σοφίας ἴδιον νοῦς καί λόγος, τῆς δέ τῇ σοφίᾳ κατά τό ἐναντίον ἀντικειμένης ἕξεως ἴδιον ἀλογία καί αἴσθησις.

2.32 (λβ΄) Ἐπειδή ἐκ ψυχῆς νοερᾶς καί σώματος αἰσθητικοῦ συνεστώς πρός γένεσιν ἦλθεν ὁ ἄνθρωπος, ἔστω κατά μίαν ἐπιβολήν ξύλον ζωῆς ὁ τῆς ψυχῆς νοῦς, ἐν ᾧ τῆς σοφίας ὑπάρχει τό χρῆμα· ξύλον δέ γνωστόν καλοῦ καί πονηροῦ, ἡ τοῦ σώματος αἴσθησις, ἐν ᾗ τῆς ἀλογίας ὑπάρχει σαφῶς ἡ κίνησις, (=1233=) ἧς κατά τήν πεῖραν, μή ἅψασθαι δι᾿ ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος τήν θείαν λαβών ἐντολήν, οὐκ ἐφύλαξεν.

2.33 (λγ΄) Ἀμφότερα τά ξύλα κατά τήν Γραφήν, τινῶν εἰσι διακριτικά, ἤγουν ὁ νοῦς καί ἡ αἴσθησις· οἷον, ὁ μέν νοῦς, ἔχει δύναμιν διακριτικήν, νοητῶν καί αἰσθητῶν, προσκαίρων καί αἰωνίων· μᾶλλον δέ ψυχῆς ὑπάρχων δύναμις διακριτική, τῶν μέν, αὐτήν ἀντέχεσθαι πείθει· τῶν δέ, ὑπεραίρεσθαι. Ἡ δέ αἴσθησις ἔχει δύναμιν διακριτικήν ἡδονῆς σωμάτων καί ὀδύνης· μᾶλλον δέ δύναμις ὑπάρχουσα ἐμψύχων καί αἰσθητικῶν σωμάτων, τήν μέν ἡδονήν ἐπισπᾶσθαι πείθει, τήν δέ ὀδύνην ἀποπέμπεσθαι.

2.34 (λδ΄) Ὁ ἄνθρωπος, ἐάν μέν μόνης τῆς καθ᾿ ἡδονήν καί ὀδύνην αἰσθητικῆς τῶν σωμάτων γένηται διακρίσεως, τήν θείαν παραβάς ἐντολήν, ἐσθίει τό ξύλον τό γνωστόν καλοῦ καί πονηροῦ· τουτέστι, τήν κατ᾿ αἴσθησιν ἀλογίαν· ἔχων μόνην τήν συστατικήν τῶν σωμάτων διάκρισιν, καθ᾿ ἥν, ὡς μέν καλοῦ, τῆς ἡδονῆς ἀντέχεται· ὡς δέ κακοῦ, τῆς ὀδύνης ἀπέχεται. Ἐάν δέ μόνης τῆς τῶν αἰωνίων διακρινούσης τά πρόσκαιρα δι᾿ ὅλου γένηται νοερᾶς διακρίσεως, τήν θείαν φυλάξας ἐντολήν, ἐσθίει τό ξύλον τῆς ζωῆς· τήν κατά νοῦν λέγω συνισταμένην σοφίαν· μόνης ἔχων τήν συστατικήν τῆς ψυχῆς διάκρισιν· καθ᾿ ἥν, ὡς μέν καλοῦ, τῆς τῶν αἰωνίων ἀντέχεται δόξης· ὡς δέ κακοῦ, τῆς τῶν προσκαίρων ἀπέχεται φθορᾶς.

2.35 (λε΄) Νοῦ μέν καλόν ἐστιν, ἡ ἀπαθής πρός τό πνεῦμα διάθεσις· (≡15Δ_094≡> κακόν δέ, ἡ ἐμπαθής πρός τήν αἴσθησιν σχέσις· αἰσθήσεως δέ καλόν ἐστιν, ἡ καθ᾿ ἡδονήν ἐμπαθής πρός σῶμα κίνησις· κακόν δέ, ἡ κατά στέρησιν ταύτης ἐπιγινομένη διάθεσις.

2.36 (λστ΄) Ὁ πείσας τό συνειδός ὡς φύσει καλόν, πραττόμενον ἔχειν τό κάκιστον, οὗτος χειρός δίκην ἐκτείνας τό

πρακτικόν, ἔλαβε ψεκτῶς τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ἀθάνατον ἡγησάμενος φύσει τό κάκιστον. Διόπερ τήν κατά τό συνειδός τοῦ κακοῦ διαβολήν τῷ ἀνθρώπῳ φυσικῶς ἐνθέμενος ὁ Θεός, διέκρινεν αὐτόν τῆς ζωῆς, κακόν τῇ προαιρέσει γεγενημένον· ἵνα μή τό κακόν πράττων, δύνηται πεῖσαι τήν ἰδίαν συνείδησιν, ὅτι φύσει καλόν ὑπάρχει τό κάκιστον.

2.37 (λζ΄) Ἡ ἄμπελος, οἶνον ποιεῖ· ὁ οἶνος, μέθην· ἡ μέθη, ἔκστασιν. Οὐκοῦν ὁ ἐνεργής λόγος, ὅπερ ἐστίν ἡ ἄμπελος, γεωργούμενος ταῖς ἀρεταῖς, γεννᾷ τήν γνῶσιν· ἡ δέ γνῶσις, γεννᾷ τήν καλήν ἔκστασιν, τήν τόν νοῦν τῆς κατ᾽ αἴσθησιν σχέσεως ἐξιστῶσαν.

2.38 (λη΄) Τοῖς τῶν αἰσθητῶν νοήμασιν εἴωθε κακούργως ὁ πονηρός συμβάλλειν τά τῶν αἰσθητῶν εἴδη καί σχήματα, δι᾽ ὧν πέφυκε τά πάθη δημιουργεῖσθαι περί τάς ἐπιφανείας τῶν ὁρατῶν, στάσιν λαμβανούσης διά τῆς μέσης αἰσθήσεως τῆς περί τά νοητά (=1236=) διαβάσεως, τῆς ἐν ἡμῖν λογικῆς ἐνεργείας. Διό καί κατισχύει πορθεῖν τήν ψυχήν, καί εἰς τήν τῶν παθῶν σύγχυσιν κατασύρειν.

2.39 (λθ΄) Λύχνος ἐστί, κατά ταυτόν ὁμοῦ καί φῶς, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, καί ὡς φωτίζων τούς κατά φύσιν λογισμούς τῶν πιστῶν, καί ὡς καίων τούς παρά φύσιν· καί ὡς λύων τόν ζόφον τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ζωῆς, τοῖς διά τῶν ἐντολῶν πρός τήν ἐλπιζομένην (≡15Δ_096≡> ἐπειγομένοις ζωήν, καί ὡς κολάζων τῇ καύσει τῆς κρίσεως τούς ταύτης τῆς σκοτεινῆς τοῦ βίου νυκτός κατά γνώμην διά φιλίαν σαρκός ἐντεχομένους.

2.40 (μ΄) Ὁ μή πρός ἑαυτόν, φησί, πρότερον ἀναχθείς διά τῆς ἀποβολῆς τῶν παρά φύσιν παθῶν, πρός τήν ἰδίαν αἰτίαν, ἤγουν τόν Θεόν, διά τῆς ἐν χάριτι τῶν ὑπέρ φύσιν ἀγαθῶν ἐπικτήσεως, οὐκ ἀναχθήσεται. Τῶν γάρ πεποιημένων χωρισθῆναι δεῖ κατά διάνοιαν, τόν πρός Θεόν ἀληθῶς συναγόμενον.

2.41 (μα΄) Τοῦ μέν γραπτοῦ νόμου ἔργον ἐστίν, ἡ τῶν παθῶν ἀπαλλαγή· φυσικοῦ δέ νόμου, ἡ κατ᾽ ἰσονομίαν πρός πάντας ἀνθρώπους ἰσοτιμία· πνευματικοῦ δέ νόμου τελείωσις, ἡ πρός τόν Θεόν, ὡς ἔστιν ἀνθρώπῳ δυνατόν ἐξομοίωσις.

2.42 (μβ΄) Τῆς μέν τῶν σωμάτων καί ἀσωμάτων γνώσεως, δεκτική κατά φύσιν ἐστίν ἡ τοῦ νοῦ δύναμις· τῆς δέ τῆς ἁγίας Τριάδος, κατά μόνην τήν χάριν δέχεται τάς ἐμφάσεις· ὅτι ἐστί μόνον πιστεύσουσα, ἀλλ᾽ οὐ τί ποτε κατ᾽ οὐσίαν ἐστίν αὐθαδιζομένη, ὡς δαιμόνιος νοῦς. Ὁ γάρ γνώσεως ἄμοιρος, τόν κατ᾽ ἀρετήν ῥυπτικόν τῆς κακίας οὐδαμῶς ἐπίσταται τρόπον.

2.43 (μγ΄) Ὁ τό ψεῦδος ἀγαπῶν, αὐτῷ παραδίδοται πρός ἀπώλειαν, ἵνα γνῷ πάσχων ὅπερ ἑκών περιεῖπε, καί μάθῃ κατά τήν πεῖραν γενόμενος, ὡς ἐλάνθανεν ἀντί ζωῆς περιπτυσσόμενος θάνατον.

2.44 (μδ΄) Μόνην ἔχει τοῦ καλοῦ τήν γνῶσιν ὁ Θεός, ὡς κατ᾽ οὐσίαν τοῦ καλοῦ φύσις τέ καί γνῶσις ὑπάρχων· τοῦ δέ κακοῦ, τήν ἄγνοιαν, ὡς τήν αὐτοῦ ἔχων ἀδυναμίαν· ὧν γάρ ἔχει τήν δύναμιν φυσικῶς, τούτων οὐσιωδῶς κέκτηται τήν γνῶσιν.

2.45 (με΄) Τό ἐν τῷ Λευϊτικῷ στηθύνιον, τήν ἀμείνω καί ὑψηλήν (≡15Δ_098≡> θεωρίαν δηλοῖ· (=1237=) ὁ δέ βραχίων, τήν πρᾶξιν,

ἤγουν τοῦ διανοητικοῦ τήν ἕξιν καί τήν ἐνέργειαν, ἤ τήν γνῶσιν καί τήν ἀρετήν· ὡς τῆς μέν γνώσεως, αὐτῷ προσαγούσης ἀμέσως τόν νοῦν τῷ Θεῷ· τῆς ἀρετῆς δέ, κατά τήν πρᾶξιν πάσης ἀφαιρουμένης αὐτόν τῆς τῶν ὄντων γενέσεως· ἅπερ ἱερεῦσιν ἀφώρισεν ὁ λόγος, τοῖς μόνον τόν Θεόν διά πάντων κτησαμένοις κληρονομίαν, καί μηδέν τό σύνολον κεκτημένοις ἐπίγειον.

2.46 (μστ´) Ἐπειδή τάς ἄλλων καρδίας διά τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας, οἱ γνώσει καί ἀρετῇ δι᾽ ὅλου ποιωθέντες τῷ πνεύματι, εὐσεβείας καί πίστεως ποιοῦνται δεκτικάς, καί τήν πρακτικήν αὐτῶν ἕξιν καί δύναμιν ἀφαιρούμενοι, τῶν ἐπί τῇ φθαρτῇ φύσει σπουδασμάτων, πρός τήν τῶν ὑπέρ φύσιν ἀφθάρτων ἐνέργειαν ἀγαθῶν μεταφέρουσιν· εἰκότως τῶν προσαγομένων εἰς θυσίαν Θεοῦ, τό στηθύνιον τοῦ ἐπιθέματος· τουτέστι, τῶν προσαγομένων τήν καρδίαν· καί τόν βραχίονα, τῶν αὐτῶν δηλονότι τήν πρᾶξιν· προσέταξεν ἀφιεροῦσθαι τοῖς ἱερεῦσιν ὁ Λόγος.

2.47 (μζ´) Πᾶσα ἡ ἐνταῦθα δικαιοσύνη συγκρινομένη πρός τήν μέλλουσαν, ἐσόπτρου λόγον ἐπέχει, τήν τῶν ἀρχετύπων πραγμάτων εἰκόνα, οὐκ αὐτά δέ τά πράγματα κατ᾽ εἶδος ὑφιστάμενα ἔχουσα· καί πᾶσα γνῶσις ἐνταῦθα τῶν ὑψηλῶν συγκρινομένη πρός τήν μέλλουσαν, αἴνιγμά ἐστιν, ἔμφασιν τῆς ἀληθείας, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτήν ὑφισταμένην ἔχουσα τήν φανήσεσθαι μέλλουσαν ἀλήθειαν.

2.48 (μη´) Ἐπειδή ἀρετῇ καί γνώσει τά θεῖα συνέχεται, τῶν κατ᾽ ἀρετήν πρωτοτύπων ἐστίν ἐνδεικτικόν τό ἔσοπτρον, καί τῶν κατά γνῶσιν ἀρχετύπων ἐκφαντικόν ὑπάρχει τό αἴνιγμα.

2.49 (μθ´) Ὁ διά πράξεως εὐαρεστήσας τῷ Θεῷ, διά θεωρίας πρός τήν τῶν νοητῶν χώραν, τόν νοῦ δηλαδή μετατίθησιν· ἵνα μή διά φαντασίας τινος τόν ἐν τοῖς πάθεσι θεάσηται θάνατον (≡15Δ_**100**≡> κατά τήν αἴσθησιν, ὡς ὑπό μηδενός τῶν ἑλεῖν βουλομένων παντελῶς εὑρισκόμενος.

2.50 (ν´) Ὁ καθαρῷ πίστεως ὀφθαλμῷ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἰδών τήν εὐπρέπειαν, ὑπακούει γῆς καί συγγενείας καί οἴκου πατρικοῦ προθύμως ἐξελθεῖν, καταλιπών τήν πρός σάρκα καί αἴσθησιν καί αἰσθητά σχέσιν τε καί προσπάθειαν· καί φύσεως ἐν καιρῷ πειρασμοῦ καί ἀγώνων ὑψηλότερος ὤν, (=1237=) προτιμήσας τήν αἰτίαν τῆς φύσεως, ὡς τοῦ Ἰσαάκ, τόν Θεόν, ὁ μέγας Ἀβράαμ.

2.51 (να´) Ὁ μήτε δόξης ἕνεκεν, μήτε προφάσει πλεονεξίας, μήτε κολακείας χάριν, καί ἀνθρωπαρεσκίας καί ἐπιδείξεως, τήν ἀρετήν, ἤ τήν μελέτην τῶν θείων λόγων μετελθεῖν ἐπιτηδεύων, ἀλλά πάντα διά τόν Θεόν καί ποιῶν καί λέγων καί διανοούμενος, οὗτος ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀληθείας ἐν γνώσει πορεύεται. Τρίβοις γάρ οὐκ εὐθείαις ὁ Θεῖος οὐ πέφυκεν ἐμφιλοχωρεῖν λόγος, κἄν εὕρῃ τήν ὁδόν ἔν τισιν ἕτοιμον.

2.52 (νβ´) Νηστεύει τις, καί ἀπέχεται τῆς ἐξαπτικῆς τῶν παθῶν διαίτης· τά ἄλλα τε ποιεῖ, ὅσα πρός ἀπαλλαγήν κακίας συμβάλλεσθαι δύναται· τήν λεγομένην ὁδόν οὗτος ἡτοίμασε· κενοδοξίας, ἤ κολακείας, ἤ ἀνθρωπαρεσκίας, ἤ ἄλλης τινός ἕνεκεν αἰτίας, δίχα τῆς θείας εὐαρεστήσεως τούς τοιούτους ἐπιτηδεύει

τρόπους, οὗτος οὐκ ἐποίησεν εὐθείας τάς τρίβους τοῦ Θεοῦ· καί τόν μέν τῆς ἑτοιμασίας τῆς ὁδοῦ πόνον ὑπέμεινεν, τόν δέ Θεόν οὐκ ἔσχε ταῖς αὐτοῦ τρίβοις ἐμπεριπατοῦντα.

2.53 (νγ΄) Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται· οὐχ ἁπλῶς πᾶσα, οὐδέ πάντων· οὔτε γάρ τῶν μή ἑτοιμασάντων τήν ὁδόν τοῦ Κυρίου, καί εὐθείας ποιησάντων τάς τρίβους αὐτοῦ. Ὁπηνίκα οὖν φάραγξ, (≡15Δ_102≡> ἤγουν σάρξ ἤ ψυχή, τῶν ἑτοιμασάντων, ὡς εἶπον, τήν ὁδόν τοῦ Κυρίου, καί εὐθείας ποιησάντων τάς τρίβους αὐτοῦ, διά τῆς τοῦ περιπατοῦντος ἐν αὐτοῖς διά τῶν ἐντολῶν Θεοῦ Λόγου παρουσίας, πληρωθῇ γνώσεώς τε καί ἀρετῆς, πάντα τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καί κακίας τά πνεύματα ταπεινοῦται, πατοῦντος αὐτά τοῦ Λόγου καί ὑποτάττοντος, καί τό ἐπαιρόμενον κατά τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, πονηρόν κράτος καταβάλλοντος, καί οἷον τό μέγεθος καί τό ὕψος τῶν ὀρέων καί τῶν βουνῶν κατασκάπτοντος· καί εἰς τήν τῶν φαράγγων ἄγοντος πλήρωσιν. Ἡ γάρ τῶν παρά φύσιν ἀποβολή παθῶν, καί ἡ τῶν κατά φύσιν ἀρετῶν ἐπιβολή, τήν φαραγγωθεῖσαν ψυχήν ἀναπληροῖ, καί τήν ὀρινομένην τῶν πονηρῶν πνευμάτων ταπεινοῖ δυναστείαν.

2.54 (νδ΄) Αἱ τραχεῖαι (τουτέστιν, αἱ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν ἐπιφοραί) ἔσονται εἰς ὁδούς λείας, ὅταν μάλιστα χαίρων καί εὐφραινόμενος ὁ νοῦς, ἐν ἀσθενείαις εὐδοκῇ καί θλίψεσι καί ἀνάγκαις, διά τῶν ἀκουσίων πόνων, τήν ὅλη τῶν ἑκουσίων παθῶν ἀφαιρούμενος δυναστείαν. Τραχείας γάρ κέκλικε, τάς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμβάσεις, εἰς ὁδούς λείας διά τῆς κατά τῆς εὐχαριστίαν ὑπομονῆς μεταπιπτούσας.

2.55 (νε΄) Ὁ τῆς ἀληθινῆς ἐφιέμενος ζωῆς, γνούς ὅτι πᾶς πόνος, εἴτε ἑκούσιος, εἴτε ἀκούσιος, τῆς τοῦ θανάτου μητρός ἡδονῆς γίνεται θάνατος, πάσας τάς τραχείας τῶν ἀκουσίων (=1241=) πειρασμῶν ἐπιφοράς δέξεται μετ᾽ εὐφροσύνης χαίρων· διά τῆς ὑπομονῆς, ὁδούς εὐμαρεῖς τε καί λείας, τάς θλίψεις ποιούμενος, καί πρός τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἀπλανῶς παραπεμπούσας αὐτόν, εὐσεβῶς ἐν αὐταῖς τόν θεῖον δρόμον ποιούμενον. Καί γάρ, τοῦ μέν θανάτου μήτηρ ἐστίν ἡ ἡδονή· τῆς ἡδονῆς δέ θάνατός ἐστιν, ὁ πόνος· ὅ τε προαιρετικός, καί ὁ παρά προαίρεσιν.

2.56 (νστ΄) Πᾶς τοιγαροῦν ὁ τήν πολυέλικτόν τε καί πολύπλοκον (≡15Δ_104≡> ἡδονήν, καί πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς αἰσθητοῖς πολυτρόπως συμπεπλεγμένην τῇ ἐγκρατείᾳ διαλύσας, τά σκολιά εἰς εὐθείας ἐποίησε· καί ὁ τήν δύσβατον καί τραχεῖαν τῶν πόνων ἐπιφοράν δι᾽ ὑπομονῆς πατήσας, τάς τραχείας ἐποίησεν εἰς ὁδούς λείας. Ὅθεν ὥσπερ ἔπαθλον ἀρετῆς καί τῶν ὑπέρ αὐτῆς καμάτων, οἷα καλῶς τε καί νομίμως ἀθλήσας, καί τήν ἡδονήν νικήσας, τῷ πόθῳ τῆς ἀρετῆς, καί τήν ὀδύνην πατήσας τῷ τῆς γνώσεως ἔρωτι, καί δι᾽ ἀμφοτέρων γενναίως τούς θείους διενέγκας ἀγῶνας, Ὄψεται, κατά τό γεγραμμένον, τό σωτήριον τοῦ Θεοῦ.

2.57 (νζ΄) Ὁ τήν ἀρετήν ἀγαπῶν, τήν τῶν ἡδονῶν ἑκουσίως ἀπομαραίνει κάμινον· ὁ δέ τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας πεποιωμένος τόν νοῦν, ἀκουσίοις οὐκ ἐπέχεται πόνοις, τῆς κατά τήν ἔφεσιν πρός τόν Θεόν φερούσης ἀεικινησίας.

2.58 (νη´) Ὁ τά σκολιά τῶν ἑκουσίων παθῶν, ἤγουν τῆς ἡδονῆς τά κινήματα διά τῆς ἐγκρατείας εὐθύνας, καί τά τραχείας, τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμφοράς, ἤγουν τούς τρόπους τῆς ὀδύνης διά τῆς ὑπομονῆς ὁμαλίσας, καί εἰς ὁδούς λείας καταστήσας· ὁ τοιοῦτος εἰκότως ὄψεται τό σωτήριον τοῦ Θεοῦ, καθαρός τῇ καρδίᾳ γενόμενος· καθ᾽ ἥν διά τῶν ἀρετῶν καί τῶν εὐσεβῶν θεωρημάτων, ὁρᾷ τόν Θεόν ἐπί τέλει τῶν ἄθλων, κατά τό, Μακάριοι οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται· τῶν ὑπέρ ἀρετῆς πόνων, τῆς ἀπαθείας τήν χάριν ἀντιλαβών, ἧς οὐδέν πλέον τόν Θεόν ἐμφανίζει τοῖς ἔχουσι.

2.59 (νθ´) Λάκκους καλεῖ ἡ Γραφή, τάς δεκτικάς τῶν οὐρανίων χαρισμάτων τῆς ἁγίας γνώσεως καρδίας, λατομουμένας τῷ στερῷ λόγῳ τῶν ἐντολῶν, καί ἀποβαλλομένας καθάπερ πωρώματα, τήν τε πρός τά πάθη φιληδονίαν, καί τήν πρός τά αἰσθητά (≡15Δ_106≡> τῆς φύσεως σχέσιν, καί πληρουμένας τῆς ἄνωθεν φερομένης ῥυπτικῆς τε τῶν παθῶν, καί ζωοποιητικῆς καί οἷον θρεπτικῆς τῶν ἀρετῶν ἐν πνεύματι, γνώσεως.

(=1244=) 2.60 (ξ´) Λάκκους λατομεῖ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἐρήμῳ· λέγω δέ τῷ κόσμῳ, καί τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων· τάς τῶν ἀξίων καρδίας ἐκχοΐζων, καί ἀποκαθαίρων τοῦ ὑλικοῦ βάρους τε καί φρονήματος, καί ποιῶν εὐρυχώρους πρός ὑποδοχήν τῶν θείων τῆς σοφίας καί τῆς γνώσεως ὑετῶν, ἵνα ποτίζουσι τά κτήνη τοῦ Χριστοῦ, τούς δεομένους λέγω διά ψυχῆς νηπιότητα, τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας.

2.61 (ξα´) Ὀρεινήν ἡ Γραφή, τήν ὑψηλήν ἐν πνεύματι θεωρίαν τῆς φύσεως λέγει, ἥν γεωργοῦσιν οἱ τῶν αἰσθητῶν ἀπογενόμενοι φαντασιῶν, καί πρός τούς αὐτῶν νοητῶς διά μέσου τῶν ἀρετῶν διαβάντες λόγους.

2.62 (ξβ´) Ὁ νοῦς ἐφ᾽ ὅσον ἔχει ζῶσαν ἐν ἑαυτῷ τήν τοῦ Θεοῦ μνήμην, διά τῆς θεωρίας ἐκζητεῖ τόν Κύριον· καί οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἐν φόβῳ Κυρίου· τουτέστιν, ἐν τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν. Ὁ γάρ ἐκζητῶν διά θεωρίας τόν Κύριον χωρίς πράξεως, οὐκ εὑρίσκει αὐτόν, ὅτι οὐκ ἐν φόβῳ Κυρίου τόν Κύριον ἐξεζήτησε. Καί εὐώδωσεν αὐτῷ ὁ Κύριος· παντί γάρ τῷ μετά γνώσεως πράττοντι, εὐοδοῖ ὁ Κύριος, τούς τε τῶν ἐντολῶν διδάσκων τρόπους, καί τούς τῶν ὄντων ἀληθεῖς λόγους ἀποκαλύπτων.

2.63 (ξγ´) Ὁ περί θεότητος ὑψηλός λόγος, πύργος ἐστί κατά ψυχήν, ταῖς τῶν ἐντολῶν ἐνεργείαις ὠχυρωμένος. Καί τοῦτό ἐστιν ὅ φησιν, ὅτι Ὠκοδόμησεν Ὀζίας πύργους ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ γάρ καλῶς εὐοδούμενος ἐπί τήν διά θεωρίας ἐκζήτησιν τοῦ Κυρίου, μετά τοῦ ἐπιβεβλημένου φόβου, τουτέστι τῆς τῶν ἐντολῶν (≡15Δ_108≡> πράξεως, οἰκοδομεῖ πύργους ἐν Ἱερουσαλήμ, κατά τήν ἁπλῆν δηλαδή καί ἠρεμαίαν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, τούς περί θεότητος ἀνυψῶν λόγους.

2.64 (ξδ´) Οἱ τῶν ἐπί μέρους λόγοι, τοῖς καθόλου προσχωροῦντες, τά τῶν διῃρημένων ἑνώσεις ποιοῦνται· διότι τῶν μερικωτέρων ἑνοειδῶς οἱ καθολικώτεροι τούς λόγους περιλαμβάνουσι, πρός οὕς φυσικῶς τήν ἀναφοράν ἔχει τά κατά μέρος. Ἀλλά καί νοῦ πρός αἴσθησιν, καί οὐρανοῦ πρός γῆν, καί αἰσθητῶν πρός νοητά, καί φύσεως πρός λόγον, ἔστι τις καί τούτων

σχετικός ἐν πνεύματι λόγος, τήν πρός ἄλληλα διδούς αὐτοῖς ἕνωσιν.

2.65 (ξε΄) Ὁ τῶν παθῶν δυνηθείς ἐξηλῶσαι τάς αἰσθήσεις, καί τῆς τῶν αἰσθήσεων σχέσεως τήν ψυχήν ἀποδιαστείλας, κατίσχυσεν ἀποτειχίσαι τήν γενομένην τοῦ διαβόλου πρός τόν νοῦν διά μέσων τῶν αἰσθήσεων εἴσοδον· καί διά τοῦτο κατά τήν ἔρημον, φημί δέ τήν φυσικήν θεωρίαν, οἱονεί πύργους ἀσφαλεῖς, τάς εὐσεβεῖς περί τῶν ὄντων ᾠκοδόμησε δόξας· ἐν αἷς ὁ καταφεύγων, οὐ φοβεῖται τούς κατά τήν ἔρημον ταύτην· λέγω δέ τήν φύσιν τῶν ὁρωμένων, ληστεύοντας δαίμονας, καί πλανῶντας τόν νοῦν διά τῆς αἰσθήσεως, καί πρός ἀγνοίας κατασύροντας ζόφον. Ὁ γάρ τήν εὐσεβῆ περί ἕκαστον δόξαν κτησάμενος, οὐ δέδοικε τούς διά τῶν φαινομένων πλανῶντας τούς ἀνθρώπους δαίμονας.

(=1245=) 2.66 (ξστ΄) Πᾶς νοῦς ἰσχύν πρός θεωρίαν ἔχων, ἀληθής ἐστι γεωργός, καθαρά ζιζανίων διά τῆς οἰκείας σπουδῆς καί ἐπιμελείας τά θεῖα τῶν ἀγαθῶν διαφυλάττων σπέρματα, μέχρις οὗ συντηροῦσαν αὐτόν ἔχῃ τήν τοῦ Θεοῦ μνήμην. Φησί γάρ· Καί ἦν ἐκζητῶν τόν Κύριον ἐν ταῖς ἡμέραις Ζαχαρίου ἐν φόβῳ Κυρίου. Ζαχαρίαν δέ, μνήμην Θεοῦ πρός τήν ἑλλάδα φωνήν μεταφερόμενον οἶδεν ὁ λόγος. Διό πάντοτε δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου, τήν σωτηρίαν αὐτοῦ φυλαχθῆναι ἡμῖν μνήμην, ἵνα μή καί αὐτό (≡15Δ_110≡> διαφθείρῃ τήν ψυχήν τό κατορθούμενον, πρός ὕψος ἀρθεῖσαν, καί τῶν ὑπέρ φύσιν, ὡς ὁ Ὀζίας, κατατολμήσασαν.

2.67 (ξζ΄) Ἡ τῶν ὄντων ἀπλανής θεωρία, παθῶν ἀπηλλαγμένης δεῖται ψυχῆς· ἥτις Ἱερουσαλήμ λέγεται, διά τε τήν ἄρτιον ἀρετήν καί τήν ἄϋλον γνῶσιν· ἥτις οὐ μόνον κατά στέρησιν παθῶν, ἀλλά καί φαντασιῶν αἰσθητῶν ἐπιγίνεται.

2.68 (ξη΄) Χωρίς πίστεως καί ἐλπίδος καί ἀγάπης, οὐδέν οὔτε τῶν κακῶν καταργεῖται παντελῶς, οὔτε τῶν καλῶν κατορθοῦται τό σύνολον. Ἡ μέν γάρ πίστις, πείθει τῷ Θεῷ προσχωρεῖν τόν νοῦν πολεμούμενον, πάσης αὐτῷ γινομένη παρασκευῆς ὅπλων πνευματικῶν πρός τό θαῤῥεῖν παραμύθιον. Ἡ δέ ἐλπίς, τῆς θείας αὐτῷ καθίσταται βοηθείας ἐγγυητής ἀψευδέστατος, τήν τῶν ἐναντίων καθαίρεσιν ἐπαγγελλομένη δυνάμεων. Ἡ δέ ἀγάπη, δυσμετακίνητον, μᾶλλον δέ, πάμπαν ἀκίνητον, τῆς θείας στοργῆς αὐτόν εἶναι παρασκευάζει καί πολεμούμενον, προσηλοῦσα τῷ θείῳ πόθῳ πᾶσαν αὐτοῦ τήν τῆς ἐφέσεως δύναμιν.

2.69 (ξθ΄) Ἡ πίστις παραμυθεῖται τόν νοῦν πολεμούμενον, βοηθείας ἐλπίδι ῥωννύμενον· ἡ δέ ἐλπίς ὑπ᾽ ὄψιν ἄγουσα τήν πιστευθεῖσαν βοήθειαν, ἀποκρούεται τήν τῶν ἀντικειμένων καταδρομήν· ἡ δέ ἀγάπη, νεκράν καθίστησι τῷ φιλοθέῳ νῷ τῶν πολεμίων τήν προσβολήν, τῇ πρός Θεόν ἐφέσει παντελῶς ἀμαυρουμένην.

2.70 (ο΄) Θείας ὄντως μερίδος, ἤγουν γνώσεως ἀληθοῦς, υἱός, πρῶτός τε καί μόνος, ὁ κατά τήν πίστιν τῆς ἐν ἡμῖν θείας ἀναστάσεώς ἐστι λόγος, μετά τῆς δεούσης κατά τήν γνώμην οἰκονομίας, ἤγουν διακρίσεως, καλῶς διαφέρων τάς τε τῶν ἑκουσίων καί ἀκουσίων πειρασμῶν ἐπαναστάσεις. Καί γάρ πρώτη

ἐν ἡμῖν ἀνάστασις τοῦ διά τῆς ἀγνοίας ἡμῖν νεκρωθέντος Θεοῦ, ἡ πίστις ἐστί, καλῶς τοῖς ἔργοις τῶν ἐντολῶν οἰκονομουμένη.

2.71 (οα΄) Ἡ πρός Θεόν ἐπιστροφή, σαφῶς μηνύει δι᾽ ἑαυτῆς τόν (≡15Δ_112≡> πληρέστατον τῆς θείας ἐλπίδος λόγον, οὗ χωρίς, οὐδαμῶς οὐδενί καθ᾽ ὁτιοῦν πρός Θεόν ἐπίνευσις γίνεσθαι πέφυκεν· εἴπερ ἐλπίδος ἴδιον, τό ὑπ᾽ ὄψιν ἄγειν ὡς παρόντα τά μέλλοντα· καί μηδαμῶς (=1248=) ἀπεῖναι πείθειν τῶν πολεμουμένων ὑπό τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως, τόν ὑπερασπίζοντα Θεόν· ὑπέρ οὗ, καί δι᾽ ὅν ἁγίοις ὁ πόλεμος. Χωρίς γάρ τινος προσδοκίας ἤ δυσχεροῦς ἤ εὐχεροῦς, ἐπιστροφή πρός τό καλόν οὐδενί ποτε πέφυκε γίνεσθαι.

2.72 (οβ΄) Οὐδέν ὄντως οὕτως ἡ ἀγάπη συνάγει τούς ἐσκορπισμένους, καί μίαν αὐτοῖς δημιουργεῖ τήν γνώμην συμπνοίᾳ κρατουμένην, ἧς ὁ χαρακτήρ, τό τῆς ἰσοτιμίας καθέστηκε κάλλος. Οὐκοῦν τῆς κατά τό αὐτό περί τά θεῖα συναγωγῆς τε καί ἑνώσεως τῶν ψυχικῶν δυνάμεων· τουτέστι, τῆς λογικῆς καί θυμικῆς καί ἐπιθυμητικῆς, ἡ ἀγάπη καθέστηκε γέννημα· καθ᾽ ἥν ἐγγράφοντες τῇ μνήμῃ τό τῆς θείας ὡραιότητος κάλλος, οἱ τό ἰσότιμον ἤδη πρός Θεόν διά τῆς χάριτος κομισάμενοι, ἀνεπίληστον ἔχουσι· τῆς τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς ὑπομνηματογραφούσης τε καί ἐντυπούσης τό ἀκήρατον κάλλος, τῆς θείας ἀγάπης τήν ἔφεσιν.

2.73 (ογ΄) Πᾶς νοῦς θείῳ κράτει διεζωσμένος, καθάπερ πρεσβυτέρους τινάς καί ἄρχοντας κέκτηται, τήν τε λογικήν δύναμιν, ἐξ ἧς ἡ γνωστική γεννᾶσθαι πέφυκε πίστις, καθ᾽ ἥν ἀεί παρόντα τόν Θεόν ἀῤῥήτως διδάσκεται, καί ὡς παροῦσι συγγίνεται διά τῆς ἐλπίδος τοῖς μέλλουσι· καί τήν ἐπιθυμητικήν δύναμιν, καθ᾽ ἥν ἡ θεία συνέστηκεν ἀγάπη, δι᾽ ἥν ἑκουσίως προσηλώσας τῷ πόθῳ τῆς ἀκηράτου θεότητος, ἄλυτον ἔχει τοῦ ποθουμένου τήν ἔφεσιν· ἔτι μήν καί τήν θυμικήν δύναμιν, καθ᾽ ἥν ἀπρίξ τῆς θείας εἰρήνης ἀντέχεται, ἐπιστύφων πρός τόν θεῖον ἔρωτα τῆς ἐπιθυμίας τήν κίνησιν. Ταύτας δέ ἔχει τάς δυνάμεις πᾶς νοῦς, συνεργοῦσας αὐτῷ πρός τε τήν τῆς κακίας καθαίρεσιν, καί τήν τῆς ἀρετῆς σύστασίν τε καί συντήρησιν.

(≡15Δ_114≡> 2.74 (οδ΄) Δίχα λογικῆς δυνάμεως, ἐπιστημονική γνῶσις οὐκ ἔστι· καί γνώσεως χωρίς, οὐ συνίσταται πίστις, ἀφ᾽ ἧς τό καλόν γέννημα πρόεισιν ἡ ἐλπίς, καθ᾽ ἥν ὡς παροῦσι συγγίνεται τοῖς μέλλουσιν ὁ πιστός. Καί δίχα τῆς κατ᾽ ἐπιθυμίαν δυνάμεως, οὐ συνίστατι πόθος, οὗ τέλος ἐστίν ἡ ἀγάπη· τό γάρ ἐρᾷν τινος, ἴδιόν ἐστιν ἐπιθυμίας. Καί δίχα θυμικῆς δυνάμεως νευρούσης τήν ἐπιθυμίαν πρός τήν τοῦ ἡδέος ἕνωσιν, οὐδαμῶς γίνεσθαι πέφυκεν εἰρήνη· εἴπερ ἀληθῶς εἰρήνη ἐστίν ἡ ἀνενόχλητος καί παντελής τοῦ καταθυμίου κατάσχεσις.

2.75 (οε΄) Οὐ δεῖ τόν μή πρότερον καθαρθέντα παθῶν, φυσικῆς ἅπτεσθαι θεωρίας, διά τάς εἰκόνας τῶν αἰσθητῶν, δυναμένας τυπῶσαι πρός πάθος τόν νοῦν τοῦ μή τελείως ἀπαλλαγέντος παθῶν. Ὁ γάρ κατά φαντασίαν ταῖς ἐπιφανείαις τῶν αἰσθητῶν ἐναπομένων διά τήν αἴσθησιν νοῦς, ἀκαθάρτων γίνεται παθῶν δημιουργός, διά θεωρίας πρός τά συγγενῆ νοητά μή δυνάμενος διαβῆναι.

2.76 (οστ΄) Ὁ ἐν καιρῷ τῆς τῶν παθῶν ἐπαναστάσεως (=1249=) γενναίως μύσας τάς αἰσθήσεις, καί τήν τῶν αἰσθητῶν φαντασίαν τε καί μνήμην παντελῶς ἀπωσάμενος, καί συστείλας πάντη τάς τοῦ νοῦ περί τήν τῶν ἐκτός ἔρευναν φυσικάς κινήσεις, κατῄσχυνε νικήσας διά τῆς θείας χειρός, τήν ἐπαναστᾶσαν αὐτῷ πονηράν καί τυραννικήν δυναστείαν.

2.77 (οζ΄) Ὅταν ἄνους ὁ λόγος γένηται, καί προπετής ὁ θυμός καί ἄλογος ἡ ἐπιθυμία, καί ἄγνοια καί τυραννίς καί ἀκολασία κρατῶσι τῆς ψυχῆς, τότε ἡ τῆς κακίας ἕξις ἔμπρακτος γίνεσθαι πέφυκε, συμπλακεῖσα τῇ διαφόρῳ τῶν αἰσθήσεων ἡδονῇ.

2.78 (οη΄) Χρή τόν γνωστικῶς τάς ἀοράτους συμπλοκάς, ὑπαλύσκειν ἐπιστάμενον νοῦν, μήτε φυσικήν μετιέναι θεωρίαν, μηδ᾽ ἄλλο τι ποιεῖν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν πονηρῶν δυνάμεων προσβολῆς, (≡15Δ_116≡> ἤ μόνον προσεύχεσθαι, καί τό σῶμα πόνοις δαμάζειν, καί τήν τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος διά πάσης σπουδῆς ποιεῖσθαι καθαίρεσιν, καί φυλάττειν τά τείχη τῆς πόλεως· λέγω δέ τάς φρουρητικάς τῆς ψυχῆς ἀρετάς, ἤ τάς τῶν ἀρετῶν φυλακτικάς μεθόδους· ἐγκράτειαν λέγω καί ὑπομονήν· μήπως διά τῶν δεξιῶν ἀπατήσας, ἀποστήσῃ Θεοῦ κλέψας τήν ἔφεσιν, ὁ τήν ψυχήν ποτίζων ἀνατραπήν θολεράν, καί διά τῶν νομιζομένων καλῶν, πρός τά χείρονα τήν τά καλά ζητοῦσαν ὑποσύρῃ διάνοιαν.

2.79 (οθ΄) Ὁ γενναίως διά τῆς λελογισμένης καί περιεκτικῆς ἐγκρατείας καί ὑπομονῆς μύσας τάς αἰσθήσεις, καί διά τῶν κατά ψυχήν δυνάμεων τάς πρός τόν νοῦν τῶν αἰσθητῶν σχημάτων ἀποτειχίσας εἰσόδους, εὐχερῶς τοῦ διαβόλου τάς πονηράς διόλλυσι μηχανάς, ὑποστρέφων αὐτόν μετ᾽ αἰσχύνης τῇ ὁδῷ ᾗ ἦλθεν. Ὁδός δέ δι᾽ ἧς ὁ διάβολος ἔρχεται, ἐστί τά πρός σύστασιν τοῦ σώματος εἶναι δοκοῦντα ὑλικά.

2.80 (π΄) Νοῦς ἑαυτῷ κατά φύσιν διά μέσου λόγου συνάψας τήν αἴσθησιν, τήν ἐκ τῆς φυσικῆς θεωρίας ἀληθῆ συλλέγεται γνῶσιν.

2.81 (πα΄) Πηγαί εἰσιν ἔξω τῆς πόλεως· τουτέστι τῆς ψυχῆς· ἅς Ἐζεκίας ἐμφράττει· τά αἰσθητά πάντα· ὕδατα δέ τούτων τυγχάνουσι τῶν πηγῶν, τά τῶν αἰσθητῶν νοήματα· ποταμός δέ διορίζων διά μέσης τῆς πόλεώς ἐστιν, ἡ κατά φυσικήν θεωρίαν ἐκ τῶν (=1252=) αἰσθητῶν νοημάτων συναγομένη γνῶσις, διά μέσης διερχομένη τῆς ψυχῆς, ὡς νοῦ καί αἰσθήσεως οὖσα μεθόριος. Ἡ γάρ γνῶσις τῶν αἰσθητῶν, οὔτε πάντη νοερᾶς ἀπεξένωται δυνάμεως, οὔτε διόλου προσνενέμηται τῇ κατ᾽ αἴσθησιν ἐνεργείᾳ· ἀλλ᾽ οἷον τῆς τε τοῦ νοῦ πρός τήν αἴσθησιν, καί πρός τόν νοῦν τῆς αἰσθήσεως συνόδου, μέση τυγχάνουσα, δι᾽ ἑαυτῆς ποιεῖται τήν πρός ἄλληλα (≡15Δ_118≡> τούτων συνάφειαν· κατά μέν τήν αἴσθησιν, κατ᾽ εἶδος τυπουμένη τοῖς σχήμασι τῶν αἰσθητῶν· κατά δέ τόν νοῦν, εἰς λόγους τῶν σχημάτων τούς τύπους μεταβιβάζουσα. Διό ποταμός διορίζων διά μέσης τῆς πόλεως, εἰκότως προσηγορεύθη τῶν ὁρωμένων ἡ γνῶσις, ὡς τῶν ἄκρων, λέγω δέ νοῦ καί αἰσθήσεως, οὖσα μεταίχμιος.

2.82 (πβ΄) Ὁ κατά τόν καιρόν τῆς τῶν πειρασμῶν ἐπαναστάσεως, τῆς μετά φυσικῆς ἀπεχόμενος θεωρίας, τῆς δέ

προσευχῆς κατά τήν ἐκ πάντων πρός ἑαυτόν τε καί τόν Θεόν τοῦ νοῦ συστολήν ἀντεχόμενος, ἀποκτείνει τήν ποιητικήν τῆς κακίας ἕξιν, καί ἀποστρέφει μετ᾿ αἰσχύνης τόν διάβολον, ὑποβαλλόμενον τήν εἰρημένην ἕξιν, ἐφ᾿ ᾗ πεποιθώς μετά τῆς οἰκείας ἀλαζονείας ἦλθε πρός τήν ψυχήν, διά τῶν ὑπερηφάνων λογισμῶν τῆς ἀληθείας κατεπαιρόμενος· ὅπερ τυχόν καί γνούς καί παθών καί ποιήσας ὁ μέγας Δαβίδ, ὁ πάντων μάλιστα πεῖραν ἔχων τῆς τῶν νοητῶν πολέμων παρατάξεως, Ἐν τῷ συστῆναι, φησί, τόν ἁμαρτωλόν ἐναντίον μου , ἐκωφώθην καί ἐταπεινώθην, καί ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν· καί μετ᾿ αὐτόν ὁ θεῖος Ἱερεμίας, προστάσσων τῷ λαῷ μή ἐκβῆναι τῆς πόλεως, διά τήν κύκλωσιν παροικοῦσαν τῶν ἐχθρῶν ῥομφαίαν.

2.83 (πγ΄) Καί ὁ μακάριος τοίνυν Ἄβελ, εἴπερ ἐφυλάξατο, καί μή συνεξῆλθε τῷ Κάϊν ἐν τῷ πεδίῳ· τουτέστιν ἐν τῷ πλάτει τῆς φυσικῆς θεωρίας· πρό τῆς ἀπαθείας, οὐκ ἄν ἐπαναστάς ἀπέκτεινεν αὐτόν μετά δόλου, κλέψας τοῖς δεξιοῖς κατά τήν τῶν ὄντων θεωρίαν πρό τῆς τελαίας ἕξεως, ὁ τῆς σαρκός νόμος, ὁ Κάϊν καί ὤν καί καλούμενος.

2.84 (πδ΄) Ὁμοίως καί Δίνα, ἡ τοῦ μεγάλου θυγάτηρ Ἰακώβ, εἰ μή συνεξῆλθε ταῖς θυγατράσι τῶν ἐγχωρίων· τουτέστι, ταῖς αἰσθητικαῖς φαντασίαις· οὐκ ἄν Συχέμ ὁ υἱός Ἐμμόρ ἐπαναστάς αὐτήν ἐταπείνωσε.

(≡15Δ_120≡> 2.85 (πε΄) Καλόν ἐστι πρό τῆς τελείας ἕξεως, μή ἅπτεσθαι ἡμᾶς τῆς φυσικῆς θεωρίας, ἵνα μή λόγους ἐπιζητοῦντες πνευματικούς ἐκ τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, λάθωμεν πάθη συλλέγοντες. Πλέον γάρ ἐν τοῖς ἀτελέσι δυναστεύει πρός τήν αἴσθησιν τά φαινόμενα σχήματα τῶν ὁρωμένων, ἤ πρός τήν ψυχήν οἱ κεκρυμμένοι τοῖς σχήμασι λόγοι τῶν γεγονότων. Οἱ μέντοι μόνῳ τῷ γράμματι προσδήσαντες Ἰουδαϊκῶς τήν διάνοιαν, κατά τόν αἰῶνα τοῦτον ἐκδέχονται τάς ἐπαγγελίας τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν, ἀγνοοῦντες τά κατά φύσιν τῆς ψυχῆς ἀγαθά.

(=1253=) 2.86 (πστ΄) Ὁ τήν εἰκόνα φορέσας τοῦ ἐπουρανίου, τῷ πνεύματι διά πάντων ἕπεσθαι σπεύδει τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐν ᾧ δι᾿ ἀρετῆς καί γνώσεως, ἡ τῆς ψυχῆς ὑπάρχει συντήρησις· ὁ δέ τήν εἰκόνα φορῶν τοῦ χοϊκοῦ, τό γράμμα μόνον περιέπει· ἐν ᾧ ἡ κατ᾿ αἴσθησιν πρός σῶμα λατρεία συνέστηκε τά πάθη δημιουργοῦσα.

2.87 (πζ΄) Κράτος Θεοῦ καθέστηκεν, ἡ ἀναιρετική τῶν παθῶν ἀρετή, καί τῶν εὐσεβῶν φρουρητική λογισμῶν, ἥν γεννᾷ πρᾶξις ἐντολῶν, δι᾿ ἧς τάς ἀντικειμένας τῷ ἀγαθῷ πονηράς δυνάμεις, συνεργείᾳ Θεοῦ· μᾶλλον δέ μόνῃ δυνάμει Θεοῦ διαφθείρομεν. Ὕψος δέ Θεοῦ ἐστιν ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἥν γεννᾷ τῆς τῶν γεγονότων θεωρίας ὁ πόνος, καί οἱ ἐπί τῇ πράξει τῶν ἀρετῶν ἱδρῶτες πόνου πατέρες γινόμενοι· δι᾿ ἧς τήν ἀντικειμένην τῇ ἀληθείᾳ τοῦ ψεύδους δύναμιν, παντελῶς ἐξαφανίζομεν, πᾶν ὕψωμα τῶν ἐπαιρομένων κατά τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ πονηρῶν πνευμάτων ταπεινοῦντες καί καταβάλλοντες. Καί γάρ ὥσπερ ἡ πρᾶξις γεννᾷ τήν ἀρετήν, οὕτως ἡ θεωρία τήν γνῶσιν.

2.88 (πη΄) Ἡ ἄληστος γνῶσις, ἀόριστον ἔχουσα περί τήν θείαν (≡15Δ_122≡> ἀπειρίαν τήν κατά νοῦν ὑπέρ νόησιν κίνησιν,

εἰκονίζει διά τῆς ἀοριστίας τήν ὑπεράπειρον δόξαν τῆς ἀληθείας· ἡ δέ τῆς κατά τήν πρόνοιαν σοφῆς ἀγαθότητος αὐθαίρετος μίμησις, τιμήν φέρει τήν πρός τόν Θεόν τοῦ νοῦ κατά τήν διάθεσιν ἀρίδηλον, ὡς ἔστι δυνατόν, ἐξομοίωσιν.

2.89 (πθ΄) Ἡ γλῶσσα τῆς κατά ψυχήν γνωστικῆς ἐνεργείας ἐστί σύμβολον· ὁ δέ λάρυγξ, τῆς πρός τό σῶμα φυσικῆς φιλαυτίας τεκμήριον. Ὁ γοῦν ταῦτα ψεκτῶς κολλήσας ἀλλήλοις, μνησθῆναι τῆς κατ᾽ ἀρετήν καί γνῶσιν εἰρηνικῆς ἕξεως οὐ δύναται, τῇ συγχύσει διά σπουδῆς τῶν σωματικῶν ἡδόμενος παθῶν.

2.90 (ϙ΄) Αἱ κατά φύσιν ὀρέξεις καί ἡδοναί, μή φέρουσαι τοῖς κεκτημένοις διαβολήν, ὡς ἀναγκαῖον παρακολούθημα τῆς φυσικῆς ὀρέξεως καθεστήκασιν. Ἡδονήν γάρ κατά φύσιν ποιεῖ καί μή βουλομένων ἡμῶν, καί ἡ τυχοῦσα τροφή, προλαβοῦσαν ἔνδειαν παραμυθουμένη· καί πόσις, ἀποκρουομένη τοῦ δίψους τήν ὄχλησιν· καί ὕπνος, τήν ἐκ τῆς ἐγρηγόρσεως δαπανηθεῖσαν ἀνανεούμενος δύναμιν· (=1256=) καί ὅσα τῶν καθ᾽ ἡμᾶς φυσικῶν ἕτερα τυγχάνει, πρός μέν σύστασιν φύσεως, ἀναγκαῖα· πρός δέ κτῆσιν ἀρετῆς, ὑπάρχοντα χρήσιμα τοῖς σπουδαίοις. Ἅπερ συνεκβαίνει παντί νοΐ φεύγοντι τῆς ἁμαρτίας τήν σύγχυσιν· ἵνα μή δι᾽ αὐτά μείνῃ κρατούμενος εἰς δουλείαν τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν καί διαβεβλημένων, καί παρά φύσιν παθῶν, οὐκ ἐχόντων ἄλλην ἀρχήν ἐν ἡμῖν πλήν τῆς κινήσεως τῶν κατά φύσιν παθῶν, τῶν μηδέ πεφυκότων πρός τήν ἀθάνατον καί μακραίωνα ζωήν συμμεταβαίνειν ἡμῖν.

2.91 (ϙα΄) Οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ψιλῶς κατά μόνην λαλούμενοι τήν προφοράν, οὐκ ἀκούονται, φωνήν τήν τῶν αὐτούς λαλούντων πρᾶξιν οὐκ ἔχοντες. Εἰ δέ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν ἐκφωνοῦνται, τούς τε δαίμονας ἔχουσι τῇ τοιαύτῃ διατηκομένους φωνῇ, καί (≡15Δ_124≡> τούς ἀνθρώπους τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης, εὐπειθῶς τόν θεῖον τῆς καρδίας οἰκοδομοῦντας ναόν.

2.92 (ϙβ΄) Ὥσπερ ὁ Θεός κατ᾽ οὐσίαν οὐχ ὑποπέπτωκε γνώσει, οὕτως οὔτε ὁ λόγος αὐτοῦ γνώσει τῇ καθ᾽ ἡμᾶς περιλαμβάνεται. Ὁ γάρ τῆς ἁγίας Γραφῆς λόγος, κἄν εἰ δέχηται περιγραφήν κατά τό γράμμα, τοῖς χρόνοις τῶν ἱστορουμένων πραγμάτων συναπολήγων· ἀλλά κατά τό πνεῦμα ταῖς τῶν νοουμένων θεωρίαις μένει διαπαντός ἀπερίγραφος.

2.93 (ϙγ΄) Χρή τόν γνωστικῶς πρός ψυχήν τήν ἁγίαν Γραφήν κατά Χριστόν ἐκδεχόμενον, ἀσκηθῆναι φιλοπόνως καί τῶν ὀνομάτων τήν ἑρμηνείαν, αὐτόθεν δυνάμενον ὅλην τήν τῶν γεγραμμένων σαφηνίσαι διάνοιαν, εἴπερ μέλει αὐτῷ τῆς ἀκριβοῦς τῶν γεγραμμένων κατανοήσεως· ἀλλ᾽ οὐκ Ἰουδαϊκῶς πρός σῶμα καί γῆν κατάγειν τό ὕψος τοῦ πνεύματος, καί τάς θείας καί ἀκηράτους τῶν νοητῶν ἀγαθῶν, τῇ τῶν παρεχομένων φθορᾶ περιγράφειν ἐπαγγελίας.

2.94 (ϙδ΄) Ὥσπερ εὐχή ἐστιν, ὑπόσχεσις τῶν ἐξ ἀνθρώπων Θεῷ κατ᾽ ἐπαγγελίαν προσαγομένων καλῶν, οὕτω προσευχή κατά τόν εἰκότα λόγον ἔσται σαφῶς, ἡ τῶν ἐκ Θεοῦ πρός σωτηρίαν χορηγουμένων τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἐξαίτησις, ἀντίδοσιν φέρουσα τῆς τῶν προηγμένων καλῆς διαθέσεως. Βοή δέ ἐστιν ἡ τῶν κατά τήν πρᾶξιν ἐναρέτων τρόπων, καί τῶν κατά τήν θεωρίαν

γνωστικῶν θεωρημάτων, ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἐπαναστάσεως, ἐπίδοσίς τε καί ἐπαύξησις, ἧς πάντων οὐχ ἥκιστα φυσικῶς ἀκούει Θεός, ἀντί μεγάλης φωνῆς, τήν τῶν τῆς ἀρετῆς καί γνώσεως ἐπιμελουμένων διάθεσιν.

2.95 (ϝε΄) Ἡ πονηρά καί ὀλέθριος τοῦ διαβόλου βασιλεία, (=1257=) διά τῆς τῶν Ἀσσυρίων τυπουμένη βασιλείας, τόν κατά τῆς ἀρετῆς καί (≡15Δ_126≡> τῆς γνώσεως συναγείρουσα πόλεμον, διά τῶν αὐτῆς ἐμφύτων δυνάμεων τροποῦσθαι μηχανᾶται τήν ψυχήν· τήν μέν ἐπιθυμίαν πρῶτον, εἰς ὄρεξιν τῶν παρά φύσιν διερεθίζουσα, καί τά αἰσθητά τῶν νοητῶν προτιμᾶν ἀναπείθουσα· τόν δέ θυμόν, ὑπεραγωνίζεσθαι τοῦ αἱρεθέντος ὑπό τῆς ἐπιθυμίας αἰσθητοῦ διεγείρουσα· τό δέ λογικόν, τούς τρόπους ἐπινοεῖν τῶν κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῶν ἐκδιδάσκουσα.

2.96 (ϝστ΄) Τῆς ἄκρας ἀγαθότητος ἴδιον, τό, μή μόνον τάς θείας καί ἀσωμάτους τῶν νοητῶν οὐσίας, τῆς ἀποῤῥήτου καί θείας ἀπεικονίσματα καταστῆσαι δόξης, ὅλην κατά τό θεμιτόν ἀναλόγως αὐταῖς εἰσδεχομένας τήν ἀπερινόητον ὡραιότητα τοῦ ἀπροσίτου κάλλους· ἀλλά καί τοῖς αἰσθητοῖς, καί τῶν νοητῶν οὐσιῶν κατά πολύ ἀποδέουσιν, ἀπηχήματα τῆς οἰκείας ἐγκαταμίξαι μεγαλειότητος, δυνάμενα τόν ἀνθρώπινον νοῦν ἐποχούμενον αὐτοῖς, πρός Θεόν ἀπλανῶς διαπορθμεύειν, ὑπεράνω πάντων τῶν ὁρωμένων γινόμενον, οἷα τῆς ἄκρας ἐπιβάντα μακαριότητος.

2.97 (ϝζ΄) Πᾶς νοῦς ἀρετῇ καί γνώσει κατεστεμμένος, οἷα δή κατά τόν μέγαν Ἐζεκίαν βασιλεύειν λαχών τῆς Ἱερουσαλήμ· τουτέστι, τῆς εἰρήνην μόνην ὁρώσης ἕξεως, ἤγουν τῆς παντοίων παθῶν ἐστερημένης καταστάσεως· ὅρασις γάρ εἰρήνης Ἱερουσαλήμ ἑρμηνεύεται· πᾶσαν ἔχει τήν κτίσιν ὑποχείριον· διά τῶν αὐτήν συμπληρούντων εἰδῶν, τῷ μέν Θεῷ δι αὐτοῦ τούς ἐν αὐτῇ πνευματικούς τῆς γνώσεως καθάπερ δῶρα προσκομίζουσαν λόγους· αὐτῷ δέ καθάπερ δόματα, τούς ἐνυπάρχοντας αὐτῇ κατά τόν φυσικόν νόμον πρός ἀρετήν τρόπους παρέχουσαν, καί διά τῶν ἀμφοτέρων δεξιουμένην, τόν κατ᾽ ἀμφότερα κρατίστως εὐδοκιμεῖν δυνάμενον· λέγω δέ, τόν κατά λόγον καί βίον, διά πράξεώς τε καί θεωρίας τελειωθέντα φιλόσοφον νοῦν.

2.98 (ϝη΄) Ὁ διά πράξεως καί θεωρίας κατορθώσας εἰς ἄκρον τήν (≡15Δ_128≡> ἀρετήν καί τήν γνῶσιν, εἰκότως ὑπεραίρεται πάντων, τῶν σαρκικῶν καί διαβεβλημένων παθῶν ὑπεράνω κατά τήν πρᾶξιν γινόμενος, καί τῶν φυσικῶν λεγομένων σωμάτων, λέγω δή, τῶν ὑπό γένεσιν ὄντων καί φθοράν· καί ἁπλῶς, ἵνα συνελών εἴπω, πάντων τῶν ὑπό αἴσθησιν εἰδῶν, κατά τήν θεωρίαν, τούς ἐν αὐτοῖς πάντας γνωστικῶς διαπεράσας λόγους, τόν νοῦν ὁ τοιοῦτος πρός τά συγγενῆ καί θεῖα ἀνήγαγεν.

2.99 (ϝθ΄) Ὁ τήν ἀπάθειαν καθάπερ Ἱερουσαλήμ οἰκεῖν διά τῶν κατά τήν πρᾶξιν πόνων λαχών, καί πάσης τῆς καθ᾽ ἁμαρτίαν ἀπηλλαγμένος ὀχλήσεως, καί μόνην εἰρήνην καί πράττων καί λαλῶν, καί ἀκούων καί λογιζόμενος· μετά τό δέξασθαι διά τῆς φυσικῆς θεωρίας τήν φύσιν τῶν ὁρατῶν, τούς ἐν αὐτῇ θειοτέρους καθάπερ δῶρα τῷ Κυρίῳ δι᾽ αὐτοῦ (=1260=) προσκομίζουσα λόγους καί τούς ἐν αὐτῇ νόμους αὐτῷ καθάπερ βασιλεῖ δόματα φέρουσαν,

κατ᾽ ὀφθαλμούς ἐπαίρεται πάντων τῶν ἐθνῶν, ὑπεράνω γινόμενος πάντων, δηλονότι τῶν τε κατά σάρκα παθῶν διά τῆς πράξεως, τῶν τε φυσικῶν σωμάτων, καί τῶν ὑπό τήν αἴσθησιν πάντων εἰδῶν διά τῆς θεωρίας, τούς ἐν αὐτοῖς πνευματικούς διαβάς λόγους τε καί τρόπους.

2.100 (ρ´) Ἡ πρακτική φιλοσοφία, τόν πρακτικόν ὑπεράνω ποιεῖ τῶν παθῶν· ἡ θεωρία δέ, τόν γνωστικόν, ὑπεράνω τῶν ὁρωμένων καθίστησιν, ἀναβιβάσασα τόν νοῦν πρός τά συγγενῆ νοητά.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ

(≡15Δ_130≡> 3.1 (α´) Ὁ μετά πράξεως γινώσκων, καί μετά γνώσεως πράττων, θρόνος καί ὑποπόδιόν ἐστι τοῦ Θεοῦ· θρόνος μέν, διά τήν γνῶσιν· ὑποπόδιον δέ, διά τήν πρᾶξιν. Εἰ δέ καί τόν ἀνθρώπινον νοῦν φαίη τις εἶναι οὐρανόν, πάσης μέν ὑλικῆς καθαιρόμενον φαντασίας, τοῖς δέ θείοις τῶν νοητῶν ἐνασχολούμενον, μᾶλλον δέ κατακοσμούμενον λόγοις, οὐκ ἔξω τῆς ἀληθείας, ἔμοιγε δοκεῖ, βέβηκε.

3.2 (β´) Πᾶς φιλόσοφος δηλονότι καί εὐσεβής, ἀρετῇ καί γνώσει, ἤ πράξει καί θεωρίᾳ φρουρούμενος, ἐπειδάν ἴδῃ διά τῶν παθῶν ἐπαναστᾶσαν αὐτῷ τήν πονηράν δύναμιν, καθάπερ τῷ Ἐζεκίᾳ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύς, μίαν ἔχει πρός τήν τῶν κακῶν λύσιν βοήθειαν, τόν Θεόν, ὅν ἱλεοῦται βοῶν ἀλαλήτως διά τῆς κατά τήν ἀρετήν καί γνῶσιν πλείονος ἐπιτάσεως· καί δέχεται πρός συμμαχίαν, μᾶλλον δέ πρός σωτηρίαν, ἄγγελον, δηλονότι μείζονα σοφίας καί γνώσεως λόγον, ἐκτρίβοντα πάντα δυνατόν καί πολεμιστήν καί ἄρχοντα καί στρατηγόν ἐν τῇ παρεμβολῇ.

3.3 (γ´) Παντός πέφυκε πάθους ἄρχειν τό προσφυές αἰσθητόν. Ἄνευ γάρ τινος ὑποκειμένου, καί τάς δυνάμεις τῆς ψυχῆς διά μέσης τινός αἰσθήσεως ἐπικινοῦντος πρός ἑαυτό, πάθος οὐκ ἄν συσταίη ποτέ. Χωρίς γάρ αἰσθητοῦ πράγματος, πάθος οὐ συνίσταται. Μή γάρ οὔσης γυναικός, οὐκ ἔστι πορνεία· (=1261=) καί βρωμάτων οὐκ ὄντων, οὐκ ἔσται γαστριμαργία· καί χρυσοῦ μή ὄντος, (≡15Δ_132≡> οὐκ ἔσται φυλαργυρία. Οὐκοῦν πάσης ἐμπαθοῦς κινήσεως τῶν ἐν ἡμῖν φυσικῶν δυνάμεων ἄρχει τό αἰσθητόν, ἤγουν, δι᾽ αὐτοῦ τήν ψυχήν διερεθίζων πρός ἁμαρτίαν δαίμων.

3.4 (δ´) Ἡ τρίψις, τήν ἐνέργειαν· ἡ ἔκτριψις δέ, καί αὐτήν ἀφανίζει τῆς κακίας τήν ἐνθύμησιν. Ἡ μέν γάρ τρίψις, τῆς ἐμπαθοῦς κατ᾽ ἐνέργειαν μόνης ὑπάρχει πράξεως κατάργησις· ἡ δέ ἔκτριψις, καί τῶν κατά διάνοιαν πονηρῶν κινημάτων παντελής ἐστιν ἀφανισμός.

3.5 (ε´) Μέσα εἰσί Θεοῦ καί ἀνθρώπων τά αἰσθητά καί τά νοητά· ὧν ὑπεράνω γίνεται χωρῶν πρός Θεόν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς· τοῖς μέν αἰσθητοῖς κατά τήν πρᾶξιν μή δουλούμενος, τοῖς δέ νοητοῖς κατά τήν θεωρίαν μηδόλως κρατούμενος.

3.6 (στ´) Κατήγορος ἡ κτίσις γίνεται τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων· διά μέν τῶν ἐν αὐτῇ λόγων, τόν ἑαυτῆς κηρύττουσα ποιητήν· διά δέ τῶν ἐν αὐτῇ κατ᾽ εἶδος ἕκαστον φυσικῶν νόμων, πρός ἀρετήν παιδαγωγοῦσα τόν ἄνθρωπον. Οἱ μέν οὖν λόγοι, ἐν τῇ συνοχῇ τῆς

τοῦ καθ᾽ ἕκαστον εἴδους γνωρίζονται μονιμότητος· οἱ δέ νόμοι, ἐν τῇ ταυτότητι φαίνονται τῆς τοῦ καθ᾽ ἕκαστον εἴδους φυσικῆς ἐνεργείας· οἷς μή ἐπιβάλλοντες κατά τήν ἐν ἡμῖν νοεράν δύναμιν, τήν τε τῶν ὄντων ἠγνοήσαμεν αἰτίαν, καί πᾶσι τοῖς παρά φύσιν προστετήκαμεν πάθεσι.

3.7 (ζ΄) Δῶρα τῷ Θεῷ προσφέρεσθαι παρ᾽ ἡμῶν ὁ λόγος διακελεύεται, ἵνα παραστήσῃ τό τῆς θείας ἀγαθότητος ἄπειρον, ὡς μηδέν προεισενεγκούσης δέχεσθαι παρ᾽ ἡμῶν ὡς δῶρα τά δόματα, τό πᾶν ἡμῖν λογιζομένης τῆς εἰσφορᾶς, πολλήν καί ἄφατον εἶναι περί ἡμᾶς δεικνύων τοῦ Θεοῦ τήν ἀγαθότητα, δεχομένου ὡς ἡμῶν τά ἑαυτοῦ, ἐξ ἡμῶν αὐτῷ προσφερόμενα, καί τήν ὑπέρ αὐτῶν ὡς ἀλλοτρίων ὀφειλήν ὁμολογοῦντος.

3.8 (η΄) Ὁ ἄνθρωπος, τούς πνευματικούς τῶν ὁρωμένων λόγους (≡15Δ_134≡> κατανοῶν, διδάσκεται, ὡς ἔστι τις τῶν φαινομένων ποιητής· τήν τοῦ ὁποῖός ἐστιν ἔννοιαν, ὡς ἀνέφικτον ἀφείς ἀνεξέταστον. Τήν γάρ ὅτι Ποιητής, ἀλλ᾽ οὐχ ὁποῖός ἐστιν ὁ ποιητής, ὁρωμένη σαφῶς ἡ κτίσις, παρέχει κατάληψιν.

3.9 (θ΄) Ὀργή Θεοῦ ἐστιν, ἡ τῶν παιδαγωγουμένων ἐπίπονος αἴσθησις. Ἐπίπονος δέ καθέστηκεν αἴσθησις, ἡ τῶν ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγή, δι᾽ ἧς τόν ἐπ᾽ ἀρετῇ καί γνώσει φυσιούμενον νοῦν, ὁ Θεός ἄγει πολλάκις πρός συστολήν καί ταπείνωσιν· αὐτόν ἑαυτοῦ γενέσθαι διδούς ἐπιγνώμονα, καί τῆς οἰκείας ἀσθενείας συνίστορα· ἧς ἐπαισθόμενος, τό μάταιον οἴδημα τῆς καρδίας ἀποτίθεται.

(=1264=) 3.10 (ι΄) Ὀργή Κυρίου ἐστίν, ἡ ἀνακωχή τῆς τῶν θείων χαρισμάτων χορηγίας· ἥ τις συμφερόντως ἐπί πάντα γίνεται νοῦν ὑψηλόν καί μετέωρον· καί τοῖς δοθεῖσιν αὐτῷ θεόθεν καλοῖς, ὡς ἐπί ἰδίοις κατορθώμασι μεγαλαυχούμενον.

3.11 (ια΄) Πᾶς γνωστικός καί φιλόσοφος νοῦς, καί τόν Ἰούδαν ἔχει καί τήν Ἱερουσαλήμ· τόν μέν Ἰούδαν, ὡς πρακτικήν φιλοσοφίαν· τήν δέ Ἱερουσαλήμ, ὡς θεωρητικήν μυσταγωγίαν. Ὁπηνίκα οὖν διά τῆς θείας χάριτος ὁ φιλόθεος νοῦς, κατά τε τήν πρακτικήν καί θεωρητικήν φιλοσοφίαν, πᾶσαν ἀντικειμένην ἀρετῇ καί γνώσει διακρουσάμενος δύναμιν, τελείως τό κατά τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἀναδήσηται κράτος, καί μή τήν δέουσαν εὐχαριστίαν ἀνάθηται τῷ αἰτίῳ τῆς νίκης Θεῷ, ἀλλ᾽ ὑψωθῇ τήν καρδίαν, ἑαυτόν τοῦ παντός κατορθώματος ἡγησάμενος αἴτιον· τηνικαῦτα ὡς μή ἀνταποδούς τῷ Θεῷ, κατά τό ἀνταπόδομα, ὅ ἀνταπέδωκεν αὐτῷ, δέχεται οὐ μόνον αὐτός γινομένην ἐπ᾽ αὐτόν τήν ὀργήν τῆς ἐγκαταλείψεως, ἀλλά καί Ἰούδας καί Ἱερουσαλήμ· τουτέστιν, ἡ τῆς πράξεως ἕξις καί τῆς θεωρίας παθῶν ἀτιμίας εὐθέως, συγχωρήσει Θεοῦ, κατεπανισταμένων (≡15Δ_136≡> τῆς πράξεως, καί τήν τέως καθαράν μολυνόντων συνείδησιν· καί ψευδῶν ἐννοιῶν, συνεπιπλεκομένων τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων, καί τήν τέως ὀρθήν διαστρεφουσῶν δόξαν τῆς γνώσεως. Τόν γάρ ἐπαιρόμενον ἐπί πράξει, παθῶν ἀτιμία διαδέχεται· τόν δέ ἐπί γνώσει ὑψούμενον, περί τήν ἀληθῆ θεωρίαν πταίειν ἡ δικαία κρίσις συγχωρεῖ.

3.12 (ιβ΄) Θεῖος ὡς ἀληθῶς ὅρος τε καί νόμος κατά τήν Πρόνοιαν ἐνυπάρχει τοῖς οὖσι, παιδεύεσθαι διά τῶν ἐναντίων ἐπιτρέπων πρός εὐγνωμοσύνην, τούς ἐπί κρείττοσι φανέντας ἀγνώμονας, καί τήν πεῖραν τῶν ἀντικειμένων τῆς τῶν καλῶν κατορθωτικῆς θείας ἐπίγνωσιν ποιεῖσθαι δυνάμεως· ὡς ἄν μή παντελῶς ἐπί τοῖς ἀμείνοσιν ἀκαθαίρετον παρά τῆς Προνοίας ἔχειν συγχωρηθέντες τήν οἴησιν, εἰς τήν ἀντίθεον τῆς ὑπερηφανίας διάθεσιν κατολισθήσωμεν, ἑαυτῶν κατά φύσιν, ἀλλ᾿ οὐκ ἐπίκτητον χάριτι τήν τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως κτῆσιν εἶναι νομίζοντες· καί εὑρεθῶμεν τῷ καλῷ πρός τήν τοῦ κακοῦ χρώμενοι γένεσιν, καί δι᾿ ὧν ἔδει πλέον διασφιγχθεῖσαν ἐν ἡμῖν ἀσάλευτον μένειν τήν θείαν ἐπίγνωσιν, δι᾿ ἐκείνων ὡς οὐκ ὤφελον τήν ταύτης νοσήσαντες ἄγνοιαν.

(=1265=) 3.13 (ιγ΄) Ὅρον καί νόμον ἐνυπάρχοντα θεῖον τοῖς οὖσιν ἴσμεν, τήν τῶν ὄντων συνεκτικήν πρόνοιαν, κατά κρίσιν δικαίαν τῇ σπάνει τῶν ἀγαθῶν παιδεύουσαν πρός εὐγνωμοσύνην, τούς ἐπί τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἀγαθῶν πρός τόν ταύτης χορηγόν φανέντας ἀγνώμονας, διά τῶν ἐναντίων αὐτούς πρός συναίσθησιν ἄγουσαν τῆς τοῦ χαριζομένου τά καλά διαγνώσεως. Ἡ ἐπ᾿ ἀρετῇ γάρ οἴησις, ἀπαιδαγώγητος μένουσα, τό τῆς ὑπερηφανίας γεννᾷν πέφυκε νόσημα, τό τήν ἀντικειμένην τῷ Θεῷ φέρον διάθεσιν.

3.14 (ιδ΄) Ὁ οἰόμενος ἑαυτόν κατειληφέναι τό τέλος τῆς ἀρετῆς, οὐδαμῶς ζητήσει λοιπόν τήν πηγαίαν τῶν καλῶν αἰτίαν, ἑαυτῷ (≡15Δ_138≡> μόνῳ περιγράψας τήν τῆς ἐφέσεως δύναμιν, καί αὐτόν τῆς σωτηρίας τόν ὅρον ὑφ᾿ ἑαυτοῦ, φημί δέ τόν Θεόν, ζημιούμενος. Ὁ δέ τῆς ἑαυτοῦ περί τά καλά φυσικῆς συναισθόμενος πενίας, οὐ παύεται προτροπάδην τρέχων πρός τόν δοῦναι δυνάμενον τῆς ἐνδείας τήν πλήρωσιν.

3.15 (ιε΄) Ὁ τήν ἀπειρίαν τῆς ἀρετῆς διαγνούς, οὐδέποτε τοῦ κατ᾿ αὐτήν παύεται δρόμου, ἵνα μή ζημιωθῇ αὐτήν τῆς ἀρετῆς τήν ἀρχήν καί τό τέλος, τόν Θεόν λέγω, περί ἑαυτόν στήσας τήν κίνησιν τῆς ἐφέσεως· καί λάθῃ νομίζων ἐπειλῆφθαι τῆς τελειότητος, ὑπομένων τοῦ ἀληθῶς ὄντος τήν ἔκπτωσιν, πρός ὅπερ ἐπείγεται πᾶσα σπουδαίου κίνησις.

3.16 (στ΄) Γίνεται δικαίως ἐπί τόν ὑψηλόφρονα νοῦν ὀργή· τουτέστιν, ἐγκατάλειψις, καθά εἴρηται· ἤγουν ἡ τοῦ διοχληθῆναι αὐτόν κατά τε τήν πρᾶξιν, κατά τε τήν θεωρίαν ὑπό δαιμόνων συγχώρησις· ἵνα λάβῃ, τῆς μέν ἑαυτοῦ φυσικῆς ἀσθενείας, συναίσθησιν· τῆς δέ σκεπούσης αὐτόν, καί τό πᾶν κατορθούσης τῶν ἀγαθῶν θείας δυνάμεώς τε καί χάριτος, τήν ἐπίγνωσιν· καί ταπεινωθῇ, πόῤῥω παντελῶς ἑαυτοῦ τό ἀλλότριον καί παρά φύσιν ὕψος ποιούμενος· ὥστε μή ἐπελθεῖν ἐπ᾿ αὐτόν τήν ἄλλην ὀργήν, τῆς τῶν δοθέντων χαρισμάτων ἀφαιρέσεως, ταπεινωθέντα καί γενόμενον τῆς τοῦ παρέχοντος τά καλά συναισθήσεως.

3.17 (ιζ΄) Ὁ μή σωφρονισθείς τῷ πρώτῳ εἴδει τῆς ὀργῆς, ἤγουν ἐγκαταλείψεως, ἐλθεῖν πρός ταπείνωσιν, ἡγησάμενος αὐτήν τῆς καλῆς ἐπιγνωμοσύνης διδάσκαλον, τήν ἄλλην δέχεται σαφῶς ἐπ᾿ αὐτόν ἐρχομένην ὀργήν, ἀφαιρουμένην αὐτοῦ τήν τῶν χαρισμάτων ἐνέργειαν, καί ἔρημον αὐτόν καθιστῶσαν τῆς τέως

φρουρούσης δυνάμεως. Ἀφελῶ γάρ, φησί, τόν φραγμόν αὐτοῦ, περί τοῦ ἀγνώμονος Ἰσραήλ ὁ Θεός λέγων, καί ἔσται εἰς διαρπαγήν· καί καθελῶ τόν τοῖχον αὐτοῦ, καί ἔσται εἰς καταπάτημα· καί ἀνήσω τόν ἀμπελῶνά μου, καί οὐ μή τιμηθῇ, (≡15Δ_140≡> οὐδέ μή σκαφῇ· καί ἀναβήσεται εἰς αὐτόν ὡς εἰς χέρσον ἄκανθα, καί ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μή βρέξαι εἰς αὐτόν.

(=1268=) 3.18 (ιη΄) Ὅτι πρός ἀσέβειαν πρανής καθέστηκεν ὁδός, ἡ περί τήν ζημίαν τῶν ἀρετῶν ἀναισθησία. Ὁ γάρ ἐθίσας ἑαυτόν διά τάς ἡδονάς τῆς σαρκός Θεοῦ παρακούειν, καί αὐτόν ἀρνήσεται τόν Θεόν, καλούσης προφάσεως· Θεοῦ τήν σαρκός ζωήν προτιμῶν, ἧς καί μόνης τάς ἡδονάς τῶν θείων κρείττους ἔσχηκε θελημάτων.

3.19 (ιθ΄) Ὅταν τι καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον τόν νοῦν πεπονθέναι νομίσωμεν, τῷ τοιούτῳ νοΐ, τήν τε πρακτικήν αὐτοῦ καί θεωρητικήν δύναμιν, κατά τούς φυσικούς αὐτῶν λόγους συμπεπονθέναι πάντως πιστεύσομεν. Οὐ γάρ ἐστι δυνατόν παθεῖν τό ὑποκείμενον, τῶν ἐν ὑποκειμένῳ μή πασχόντων· ὑποκείμενον δέ λέγω τόν νοῦν, ὡς ἀρετῆς καί γνώσεως δεκτικόν· ἐν ὑποκειμένῳ δέ, τήν πρᾶξιν καί τήν θεωρίαν, αἵτινες πρός τόν νοῦν συμβεβηκότων λόγον ἐπέχουσι. Διό κατά πάντα τρόπον, καί συμπάσχουσι πάσχοντι, τήν αὐτοῦ ποιάν κίνησιν, ἀρχήν τῆς οἰκείας ἀλλοιώσεως ἔχουσαι.

3.20 (κ΄) Πᾶς θεοφιλής καί ἐνάρετος ἄνθρωπος κατά τόν Ἐζεκίαν, γνωστικῶς τε κατά τῶν δαιμόνων διαζωσάμενος κράτος, ἄν γένηταί τις αὐτῷ προσβολή πνευμάτων πονηρῶν, ἀοράτως κατά νοῦν πρός αὐτόν συμπλεκόντων τόν πόλεμον, καί διά προσευχῆς δέξηται θεόθεν αὐτῷ πεμπόμενον ἄγγελον· λέγω δέ σοφίας λόγον μείζονα· καί πᾶσαν ἐκτρίψας διασκεδάσῃ τοῦ διαβόλου τήν φάλαγγα· καί τῆς τοιαύτης νίκης τε καί σωτηρίας αἴτιον τόν Θεόν μή ἐπιγράψηται, ἀλλ᾽ ἑαυτῷ τήν ὅλην ἀνάθηται νίκην, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἀνταπέδωκε τῷ Θεῷ κατά τό ἀνταπόδομα αὐτοῦ, μή ἐξισώσας τῷ μεγέθει τῆς σωτηρίας, τό πλῆθος τῆς (≡15Δ_142≡> εὐχαριστίας· μηδέ τῇ εὐεργεσίᾳ τοῦ σώσαντος, ἀντιμετρήσας τήν οἰκείαν διάθεσιν.

3.21 (κα΄) Φωτίσωμεν τόν νοῦν τῆς θείοις νοήμασι· τό δέ σῶμα τοῖς τῶν νοηθέντων θειοτέρων λόγων τρόποις φαιδρύνωμεν, ἀρετῆς αὐτόν ποιοῦντες λογικόν ἐργαστήριον, τῇ ἀποβολῇ τῶν παθῶν· τά γάρ ἔμφυτα πάθη τοῦ σώματος, λόγῳ μέν κυβερνώμενα, οὐκ ἔχει διαβολήν· κινούμενα δέ τούτου χωρίς, φέρει διαβολήν. Τούτων οὖν λέγει γένεσθαι δεῖν ἀποβολήν, ὧν ἔμφυτος μέν ἡ κίνησις, παρά φύσιν δέ γίνεται πολλάκις ἡ χρῆσις, λόγῳ μή κυβερνωμένη.

3.22 (κβ΄) Πᾶς ὁ ὑψώσας ἑαυτοῦ τήν καρδίαν, ἐφ᾽ οἷς ἔλαβε χαρίσμασι, μέγα φρονήσας, ὡς μή λαβών, ἐνδίκως δέχεται γινομένην ἐπ᾽ αὐτῷ τήν ὀργήν, συγχωροῦντος τοῦ Θεοῦ τῷ διαβόλῳ νοητῶς αὐτῷ συμπλακῆναι· καί τούς κατά τήν πρᾶξιν παρασαλεῦσαι τρόπους τῆς ἀρετῆς, καί τούς κατά θεωρίαν διαυγεῖς ἐπιθολῶσαι λόγους τῆς γνώσεως, ἵνα μαθών τήν οἰκείαν ἀσθένειαν, ἐπιγνῷ τήν μόνην δύναμιν, τήν τά πάθη ἐν ἡμῖν καταπαλαίουσαν, καί ταπεινωθῇ μετανοήσας, τόν ὄγκον ἀποβαλών

τῆς οἰήσεως, καί τόν Θεόν ἱλεώσηται, καί ἀποστρέψῃ τήν ἐπερχομένην τοῖς μή μετανοοῦσιν ὀργήν, τήν ἀφαιρουμένην τήν φρουροῦσαν τήν ψυχήν χάριν, καί ἔρημον καταλιμπάνουσαν τόν ἀγνώμονα νοῦν.

(=1269=) 3.23 (κγ΄) Ὀργή σωτήριός ἐστιν, ἡ πρός τό πολεμεῖσθαι τόν ὑψηλόφρονα νοῦν τοῖς πάθεσιν ὑπό τῶν δαιμόνων, θεία συγχώρησις· ἵνα γνῷ πάσχων ἀτίμως, ἐπ᾽ ἀρεταῖς μεγαλαυχούμενος, τίς ὁ τούτων ὑπάρχει δοτήρ· ἤ γένηται τῶν ἀλλοτρίων γυμνός, ἅπερ ὡς μή λαβών, ἔχειν ἐνόμιζε.

3.24 (κδ΄) Μακάριος ὄντως ἐκεῖνος ὁ νοῦς, ὁ τοῖς οὖσιν ἅπασιν ἐπαινετῶς ἀποθανών· τοῖς μέν αἰσθητοῖς, τῇ ἀποθέσει τῆς κατ᾽ (≡15Δ_144≡> αἴσθησιν ἐνεργείας· τοῖς δέ νοητοῖς τῇ τῆς νοερᾶς ἀποπαύσει κινήσεως. Σημείωσαι δέ ὅτι νοῦ θανάτον ἐπαινούμενον λέγει, τήν πρός πάντα τά ὄντα γνωμικήν ἀπογένεσιν, μεθ᾽ ἥν τήν θείᾳ χάριτι ζωήν ὑποδέχεσθαι πέφυκεν· ἀντί τῶν ὄντων, τό αἴτιον τῶν ὄντων ἀνεννοήτως ἀπολαβών.

3.25 (κε΄) Μακάριος ὁ συνάψας τό μέν πρακτικόν τῷ κατά φύσιν ἀγαθῷ· τό δέ θεωρητικόν, τῇ κατά φύσιν ἀληθείᾳ. Πᾶσα γάρ πρᾶξις, διά τό ἀγαθόν γίνεσθαι πέφυκε· καί πᾶσα θεωρίαν, τήν γνῶσιν διά μόνην ζητεῖ τήν ἀλήθειαν· ὧν διανυσθέντων, οὐδέν ἔσται τό σύνολον τό πλῆττον τῆς ψυχῆς τό πρακτικόν, οὔτε μήν τό θεωρητικόν αὐτῆς, διά ξένων δριμύττον θεωρημάτων· παντός ἐπέκεινα γενομένης καί ὄντος, καί νοουμένου, καί εἰς αὐτόν εἰσδυσάσης τόν Θεόν τόν μόνον ἀγαθόν καί ἀληθινόν, καί ὑπέρ πᾶσαν οὐσίαν ὄντα καί νόησιν.

3.26 (κστ΄) Πρακτικῆς ἀρετῆς τέλος εἶναί φασι τό ἀγαθόν. Τοῦτο δέ, θείας ἐνεργείας ὑπάρχει συμπλήρωσις, πρός ἥν ἄγει τό λογικόν τῆς ψυχῆς, τῷ θυμῷ καί τῇ ἐπιθυμίᾳ χρώμενον κατά φύσιν· ἐν ᾗ τό καθ᾽ ὁμοίωσιν ἀναφαίνεσθαι πέφυκε κάλλος· θεωρητικῆς δέ φασι φιλοσοφίας εἶναι τήν ἀλήθειαν, τέλος· ἥτις ἀμερῶς τῶν περί Θεόν ἁπάντων ἑνοειδής ἐστι γνῶσις, πρός ἥν ὁ καθαρός φέρεται νοῦς· ἀποσβέσας ἑαυτοῦ παντελῶς τήν κατ᾽ αἴσθησιν κρίσιν· ἐν ᾗ (γνώσει δηλονότι) ἀκίβδηλον τό τῆς θείας εἰκόνος ἀξίωμα δείκνυται.

3.27 (κζ΄) Οὐδείς δύναται τόν Θεόν εὐλογεῖν ἀληθῶς, (=1272=) μή τό σῶμα καθαγιάσας ταῖς ἀρεταῖς, καί τήν ψυχήν καταφωτίσας ταῖς γνώσεσιν. Ἡ γάρ κατ᾽ ἀρετήν διάθεσις, πρόσωπόν ἐστι τοῦ θεωρητικοῦ νοός, ὡς εἰς οὐρανόν πρός τό ὕψος τῆς ἀληθινῆς ἐπαιρόμενον γνώσεως.

3.28 (κη΄) Μακάριος ὁ ἐν ἀληθείᾳ εἰδώς, ὅτι πᾶσαν ἐν ἡμῖν ὡς (≡15Δ_146≡> ὀργάνοις ὁ Θεός ἐπιτελεῖ πρᾶξιν καί θεωρίαν, ἀρετήν τε καί γνῶσιν, καί νίκην καί σοφίαν, καί ἀγαθότητα καί ἀλήθειαν, μηδέν ἡμῶν συνεισφερόντων τό σύνολον, πλήν τῆς θελούσης τά καλά διαθέσεως· ἥν ἔχων ὁ μέγας Ζοροβάβελ, πρός τοῖς εἰρημένοις, φησίν, Εὐλογητός εἶ, πρός τόν Θεόν λέγων, ὅς ἔδωκάς μοι σοφίαν, καί σοί ὁμολογῶ, Δέσποτα τῶν πατέρων· παρά σοῦ ἡ νίκη καί παρά σοῦ ἡ σοφία, καί σοί ἡ δόξα, καί ἐγώ σός οἰκέτης. Ὡς εὐγνώμων ὄντες οἰκέτης, πάντα τῷ Θεῷ ἀνέθετο τῷ πάντα δωρησαμένῳ, ἐξ οὗ λαβών εἶχε τήν σοφίαν, αὐτῷ ὁμολογῶν ὡς

Δεσπότῃ πατέρων τῶν κεχαρισμένων ἀγαθῶν τήν δύναμιν, ἅπερ εἰσίν, ἕνωσις νίκης, ὡς εἴρηται, καί σοφίας, ἀρετῆς τε καί γνώσεως, πράξεως καί θεωρίας, ἀγαθότητός τε καί ἀληθείας· αὗται γάρ ἀλλήλαις ἑνούμεναι, μίαν ἀπαστράπτουσιν δόξαν καί αὐτήν Θεοῦ.

3.29 (κθ´) Πάντα τά τῶν ἁγίων κατορθώματα, Θεοῦ προδήλως ὑπῆρχον χαρίσματα· μηδενός τό παράπαν ἔχοντος μηδέν, ἤ τό δοθέν ἀγαθόν· ὡς παρά Δεσπότου τοῦ Θεοῦ, πρός ἀναλογίαν τῆς εὐγνωμοσύνης τε καί εὐνοίας τοῦ δεχομένου μετρούμενον· κἀκεῖνα μόνα κεκτημένου, ὅσα τῷ Δεσπότῃ δωρουμένῳ παρίσταται.

3.30 (λ´) Ὁ τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως προϊστάμενος νοῦς, καί τῆς κακῆς τῶν παθῶν δουλείας τήν ψυχήν στερηθῆναι βεβουλημένος, φησίν, Ὑπερισχύουσιν αἱ γυναῖκες, καί ὑπερνικᾷ ἡ ἀλήθεια· γυναῖκας μέν εἰπών, τάς θεοποιούς ἀρετάς, ἐξ ὧν ἡ πρός Θεόν καί ἀλλήλους τοῖς ἀνθρώποις ἑνοποιός ἀγάπη συνέστηκεν· ἁπάντων τήν ψυχήν ἐξαρπάζουσα τῶν ὑπό γένεσιν καί φθοράν, καί τῶν ὑπέρ αὐτά νοητῶν οὐσιῶν, καί αὐτῷ τῷ Θεῷ κατ᾽ ἐρωτικήν τινα σύγκρασιν περιπλέκουσα, καθ᾽ ὅσον ἐστί δυνατόν ἀνθρωπίνῃ φύσει, καί τήν ἄχραντον καί θείαν μυστικῶς (≡15Δ_148≡> δημιουργοῦσα συμβίωσιν. Ἀλήθειαν δέ φήσας, τήν μόνην καί μίαν αἰτίαν τῶν ὄντων, καί ἀρχήν καί βασιλείαν καί δύναμιν καί δόξαν, ἐξ ἧς καί δι᾽ ἥν πάντα γέγονέ τε καί γίνεται, καί πρός τό εἶναι ὑπ᾽ αὐτῆς καί δι᾽ αὐτῆς συγκρατεῖται· καί ὑπέρ ἧς πᾶσα τοῖς φιλοθέοις ἐστί σπουδή τε καί κίνησις.

3.31 (λα´) Διά μέν τῶν γυναικῶν, τό τέλος ἐνδείξατο τῶν ἀρετῶν, τήν ἀγάπην· ὅπερ ἐστίν ἡ κατ᾽ ἔφεσιν (=1273=) τοῦ φύσει ἀγαθοῦ τῶν μετεχόντων ἀδιάπτωτος ἡδονή καί ἀδιαίρετος ἕνωσις. Διά δέ τῆς ἀληθείας, τό πέρας πασῶν ἐπεσήμανε τῶν γνώσεων, καί αὐτῶν γινωσκομένων· εἰς ὅπερ, ὡς ἀρχήν καί πέρας πάντων τῶν ὄντων, αἱ κατά φύσιν κινήσεις γενικῷ τινι λόγῳ συνέλκονται· πάντα νικώσης κατά φύσιν ὡς ἀληθείας τῆς τῶν ὄντων ἀρχῆς καί αἰτίας, καί πρός ἑαυτήν συνελκούσης τῶν γεγονότων τήν κίνησιν.

3.32 (λβ´) Τῇ καθ᾽ ὑπεροχήν στερήσει τῶν πολλῶν, ὡς ἕν καί μόνον ἡ ἀλήθεια πέφυκεν ἀναφαίνεσθαι, καλύπτουσα πάντων τῶν νοεῖν ἤ νοεῖσθαι δυναμένων τάς γνωστικάς δυνάμεις, ὡς ὑπέρ τά νοοῦντά τε καί νοούμενα καθ᾽ ὕπαρξιν ὑπερούσιον οὖσα· καί ἀπείρῳ δυνάμει τάς κατά τήν ἀρχήν καί τό τέλος τῶν ὄντων ἀκρότητας περιγράφουσα, πᾶσαν πάντων πρός ἑαυτήν συνέλκει κίνησιν· τοῖς μέν παρεχομένη γνῶσιν ἀρίδηλον ἧς ἐστερήθησαν χάριτος· τοῖς δέ δωρουμένη κατ᾽ αἴσθησιν ἄῤῥητον, ἧς εἶχον τήν ἔφεσιν ἀγαθότητος, τῇ μεθέξει φανεράν τήν ἐπίγνωσιν.

3.33 (λγ´) Ὁ νοῦς, σοφίας ὄργανον, φησίν· ὁ λόγος, γνώσεως· ἡ κατ᾽ ἄμφω φυσική πληροφορία, τῆς κατ᾽ ἄμφω συνισταμένης πίστεως· τοῦ δέ τῶν ἰαμάτων χαρίσματος ἡ φυσική φιλανθρωπία. Πᾶν γάρ χάρισμα θεῖον, ἐπιτήδειον ἐν ἡμῖν ἔχει καί προσφυές, ὥσπερ δύναμιν, ἤ ἕξιν ἤ διάθεσιν, ὄργανον δεκτικόν. Οἷον, ὁ τόν νοῦν πάσης αἰσθητῶν φαντασίας ποιήσας καθαρόν, δέχεται σοφίαν· ὁ δέ τόν λόγον τῶν ἐμφύτων παθῶν, θυμοῦ λέγω καί

(≡15Δ_150≡> ἐπιθυμίας, καταστήσας δεσπότην, δέχεται γνῶσιν· ὁ δέ τήν κατά νοῦν καί λόγον περί τά θεῖα ἀσάλευτον πληροφορίαν ἔχων, τήν πάντα δυναμένην δέχεται πίστιν· ὁ δέ τήν φυσικήν κατορθώσας φιλανθρωπίαν μετά τήν τελείαν τῆς φιλαυτίας ἀναίρεσιν, ἰαμάτων δέχεται χαρίσματα.

3.34 (λδ΄) Ἕκαστος ἡμῶν, κατά τήν ἀναλογίαν τῆς ἐν αὐτῷ πίστεως, φανερουμένην κέκτηται τοῦ Πνεύματος τήν ἐνέργειαν. Ὥστε ταμίας ὑπάρχει τῆς χάριτος ἕκαστος ἑαυτοῦ· καί οὔποτ᾽ ἄν εὖ φρονῶν ἄλλῳ φθονήσειεν ἐνευδοκιμοῦντι ταῖς χάρισιν, ἐπ᾽ αὐτῷ κειμένης τῆς δεκτικῆς τῶν θείων ἀγαθῶν διαθέσεως.

3.35 (λε΄) Αἴτιον εἶναί φησι τῆς τῶν θείων διανομῆς ἀγαθῶν, τό μέτρον τῆς ἑκάστου πίστεως. Καθώς γάρ πιστεύομεν, καί τήν ἐπί τό πράττειν τῆς προθυμίας ἐπίδοσιν ἔχομεν. Ὁ γοῦν πράττων, κατά τήν ἀναλογίαν τῆς πράξεως ἐπιδείκνυται τό μέτρον τῆς πίστεως, δεχόμενος ὡς ἐπίστευσε τό μέτρον τῆς χάριτος· ὁ δέ μή πράττων, κατά τήν ἀναλογίαν τῆς ἀπραξίας ἐπιδείκνυται τό μέτρον τῆς ἀπιστίας, δεχόμενος ὡς ἠπίστησε, τῆς χάριτος τήν στέρησιν. Οὐκοῦν κακῶς ποιεῖ βασκαίνων τοῖς κατορθοῦσιν ὁ φθονερός ἐπ᾽ αὐτῷ σαφῶς, οὐκ ἐπ᾽ ἄλλῳ (=1276=) κειμένης τῆς τῶν πιστεύειν τε καί πράττειν, καί πρός τό μέτρον τῆς πίστεως ἐρχομένην δέξασθαι τήν χάριν, ἐπιλογῆς.

3.36 (λστ΄) Ὁ τῶν καλῶν ἐραστής, κατά πρόνοιαν σοφίας λόγοις ἑκουσίως ἐπείγεται πρός τήν τῆς θεώσεως χάριν· ὁ δέ τούτων ἀνέραστος, κατά τήν δικαίαν κρίσιν, παιδείας τρόποις ἀκουσίως κακίας ἀπάγεται· ὁ μέν, ὡς φιλόθεος διά τῆς προνοίας θεούμενος· ὁ δέ, διά τῆς κρίσεως, ὡς φιλόϋλος είς κατάκρισιν ἐλθεῖν μή συγχωρούμενος. Ὁ γάρ Θεός ὡς ἀγαθός, σοφίας μέν λόγοις (≡15Δ_152≡> θεραπεύει τούς θέλοντας· παιδείας δέ τρόποις τούς πρός ἀρετήν δυσκινήτους ἰᾶται.

3.37 (λζ΄) Ἡ μέν ὄντως πίστις, ἀλήθεια ἐστι συνεκτική τε καί συστατική, ψεῦδος οὐκ ἔχουσα· ἡ δέ ἀγαθή συνείδησις, τήν τῆς ἀγάπης ἐπιφέρεται δύναμιν, ὡς μηδεμίαν ἔχουσα παράβασιν ἐντολῆς.

3.38 (λη΄) Καί ἐπαναπαύσεται, φησίν, ἐπ᾽ αὐτόν, ἑπτά πνεύματα· πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα γνώσεως, πνεῦμα ἐπιστήμης, πνεῦμα βουλῆς, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα φόβου Θεοῦ. Ἔστι δέ ἴδιον τῶν πνευματικῶν τούτων χαρισμάτων, φόβου μέν, ἡ ἀποχή τῶν κακῶν· ἰσχύος δέ, ἡ πρᾶξις τῶν ἀγαθῶν· βουλῆς δέ, ἡ τῶν ἀντικειμένων διάκρισις· ἐπιστήμη δέ, ἡ τῶν καθηκόντων ἀνόθευτος εἴδησις· γνώσεως δέ, ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν τῶν ἐν ταῖς ἀρεταῖς θείων λόγων περίληψις· συνέσεως δέ, ἡ πρός τά γνωσθέντα διόλου τῆς ψυχῆς συνδιάθεσις· σοφίας δέ, ἡ πρός Θεόν ἀδιάγνωστος ἕνωσις, καθ᾽ ἥν τοῖς ἀξίοις ἡ ἔφεσις ἀπόλαυσις γίνεται, μεθέξει ποιοῦσα θεόν τόν μετέχοντα, καί τῆς θείας αὐτόν ὑποφήτην καθιστῶσα μακαριότητος, κατά τήν ἀένναον πρός τούς δεομένους τῶν θείων μυστηρίων, ἀνεκπόμπευτον προβολήν καί διέξοδον.

3.39 (λθ΄) Τό πνεῦμα τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, τῶν κατ᾽ ἐνέργειαν κακῶν ἐστιν ἀποχή· τό δέ πνεῦμα τῆς ἰσχύος, ἡ πρός

ἐνέργειαν καί πρᾶξιν τῶν ἐντολῶν πρόθυμος ὁρμή καί κίνησις· τό δέ πνεῦμα τῆς βουλῆς, ἡ ἕξις τῆς διακρίσεως, καθ᾽ ἥν σύν λόγῳ τάς θείας πράττομεν ἐντολάς, καί τῶν κρειττόνων διαιροῦμεν τά χείρονα· τό δέ πνεῦμα τῆς ἐπιστήμης, ἡ τῶν κατ᾽ ἀρετήν τῆς πράξεως τρόπων ἄπτωτος εἴδησις· καθ᾽ ἥν πράττοντες, τῆς ὀρθῆς τοῦ λόγου κρίσεως οὐδαμῶς πίπτομεν· τό δέ πνεῦμα τῆς γνώσεως, (≡15Δ_154≡> ἡ τῶν ἐντολῶν καί τῶν ἐν αὐταῖς λόγων περίληψις, καθ᾽ οὕς οἱ τρόποι τῶν ἀρετῶν συνεστήκασι· πνεῦμα δέ συνέσεώς ἐστιν, ἡ πρός τούς τρόπους καί τούς λόγους τῶν ἀρετῶν συγκατάθεσις, ἤ κυριώτερον εἰπεῖν, μεταποίησις, καθ᾽ ἥν σύγκρασις γίνεται τῶν φυσικῶν δυνάμεων (=1277=) δυνάμεων πρός τούς τρόπους καί τούς λόγους τῶν ἐντολῶν· πνεῦμα δέ σοφίας ἐστίν, ἡ πρός τήν αἰτίαν τῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς πνευματικωτέρων λόγων ἀνάληψίς τε καί ἕνωσις, καθ᾽ ἥν ἀγνώστως τούς ἐν Θεῷ, κατά τό θεμιτόν ἀνθρώποις, ἁπλῶς μυούμενοι τῶν ὄντων λόγους, ὡς ἔκ τινος βλυστανούσης πηγῆς τῆς καρδίας, τήν ἐν τοῖς ὅλοις ἀλήθειαν ποικίλως τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις προσφέρομεν.

3.40 (μ´) Ἀπό μέν τῶν ἐκ Θεοῦ τελευταίων, ἡμῖν δέ προσεχῶν, ἐπί τά πρῶτα, καί ἡμῶν μέν πόῤῥω, τῷ δέ Θεῷ προσεχῆ, καθ᾽ ὁδόν καί τάξιν ἀναβαίνομεν. Ἀπό γάρ τῆς ἀργίας τῶν κακῶν διά φόβου, ἐπί τήν τῶν ἀρετῶν δι᾽ ἰσχύος ἐρχόμεθα πρᾶξιν· ἀπό δέ τῆς τῶν ἀρετῶν πράξεως, ἐπί τήν διάκρισιν τῆς βουλῆς· ἀπό δέ τῆς διακρίσεως, ἐπί τήν ἕξιν τῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἐπιστήμην· ἀπό δέ τῆς ἕξεως τῶν ἀρετῶν, ἐπί τήν γνῶσιν τῶν ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρεταῖς λόγων· ἀπό δέ ταύτης, εἰς τήν πρός τούς ἐγνωσμένους λόγους τῶν ἀρετῶν μεταποιητικήν ἕξιν· φημί δέ τήν σύνεσιν· καί ἀπό ταύτης, εἰς τήν ἁπλῆν τῆς ἐν ὅλοις ἀληθείας ἀκριβῆ θεωρίαν· ἀφ' ἧς ὁρμώμενοι, πολλούς καί ποικίλους ἐκ τῆς τῶν ὄντων αἰσθητῶν τε καί νοητῶν οὐσιῶν σοφῆς θεωρίας, εὐσεβεῖς λόγους περί τῆς ἀληθείας ἀποδώσομεν.

3.41 (μα´) Τό πρός ἡμᾶς κατ᾽ ἐνέργειαν πρῶτον ἀγαθόν, ὅπερ ἐστίν ὁ φόβος, τελευταῖον ἀπηριθμήσατο τῆς Γραφῆς ὁ λόγος, ὡς σοφίας ἀρχήν, ἀφ᾽ οὗ κινούμενοι, πρός τό τῆς σοφίας τέλος τήν σύνεσιν, ἀναβαίνομεν, μεθ᾽ ἥν προσεχεῖς αὐτῷ γινόμεθα τῷ Θεῷ, μόνην τήν σοφίαν τῆς πρός αὐτόν ἑνώσεως μεσιτεύουσαν ἔχοντες. Οὐ γάρ ἐστι δυνατόν ἐπιλαβέσθαι σοφίας, τόν μή πρότερον (≡15Δ_156≡> διά τοῦ φόβου, καί τῶν διά μέσου λοιπῶν χαρισμάτων, τήν τε λήμην τῆς ἀγνοίας, καί τόν τῆς κακίας κονιορτόν, ἑαυτοῦ παντελῶς ἀποσεισάμενον. Διά τοῦτο Θεῷ μέν, προσεχῆ τήν σοφίαν, ἡμῖν δέ, τόν φόβον ἡ γραφική τάξις διέθηκεν, ἵνα ἡμεῖς εὐταξίας μάθωμεν ὅρον καί νόμον.

3.42 (μβ´) Διά τούτων οὖν ἀναβαίνοντες τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, ἤγουν φωτισμῶν, πρός τήν θείαν τῆς σοφίας συναγόμεθα μονάδα· τήν γεγενημένην δι᾽ ἡμᾶς τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν, πρός τήν αἰτίαν τῶν χαρισμάτων συνάγοντες, ταῖς κατά μέρος τῶν ἀρετῶν ἀναβάσεσι, μηδέν τῶν εἰρημένων συνεργίᾳ Θεοῦ παραλιμπάνοντες, ἵνα μή κατ᾽ ὀλίγον ἀμελοῦντες, τυφλήν ἡμῶν τήν πίστιν και ἀνόμματον καταστήσωμεν, οὐκ ἔχουσαν τούς διά τῶν ἔργων τοῦ Πνεύματος φωτισμούς, καί κολασθῶμεν δικαίως εἰς

(=1280=) ἀπείρους αἰῶνας, ὡς ἐν ἑαυτοῖς κατά τήν πίστιν ὅσον τό ἐφ᾽ ἡμῖν, τούς θείους ἐκτυφλώσαντες ὀφθαλμούς.

3.43 (μγ´) Πᾶς ὁ τῆς πίστεως ἐν ἑαυτῷ διά τῆς ἀργίας τῶν ἐντολῶν τούς τοιούτους ἀνορύξας ὀφθαλμούς, πάντως κατάκριτος, μηκέτι τόν Θεόν ἔχων εἰς αὐτόν ἐπιβλέποντα. Εἰ γάρ τάς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, φησίν, ὀφθαλμούς Κυρίου προσαγορεύει ὁ λόγος, ὁ μή τούτους τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν διανοίγων, ἐπιβλέποντα τόν Θεόν ἐπ᾽ αὐτόν οὐκ ἔχει. Δι᾽ ἄλλων γάρ, ὡς εἰκός, ὀφθαλμῶν ἐπισκοπεῖν τούς ἐπί γῆς οὐ πέφυκεν ὁ Θεός, εἴπερ θείας ὁράσεως ἀκτίς ἐστιν, ὁ κατ᾽ ἀρετήν ἡμῶν φωτισμός.

3.44 (μδ´) Ἡ σοφία μονάς ἐστι, ταῖς ἐξ αὐτῆς διαφόροις ἀρεταῖς ἀτμήτως ἐνθεωρουμένη· καί μονοειδῶς ταῖς αὐτῶν ἐνεργείαις ἐπινοουμένη· καί πάλιν ἁπλῆ μονάς ἀποδεικνυμένη, ταῖς πρός αὐτήν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀρετῶν ἀποκαταστάσεσιν· ὅταν ἡμεῖς, δι᾽ οὕς κατά τήν ἑκάστης ἀρετῆς γένεσιν ποιεῖται τήν πρόοδον, ἀνατατικῶς δι᾽ ἑκάστης ἀρετῆς πρός αὐτήν συναγόμεθα.

(≡15Δ_158≡> 3.45 (με´) Τυφλήν ἔχει τήν πίστιν, ὁ τά κατά τήν πίστιν θεῖα προστάγματα μή ἐργαζόμενος. Εἰ γάρ φῶς εἰσι τά τοῦ Θεοῦ προστάγματα, δῆλον ὅτι δίχα θείου φωτός ἐστιν, ὁ μή πράττων τά θεῖα προστάγματα, καί ψιλήν, ἀλλ᾽ οὐκ ἀληθῆ τήν θείαν περιφέρεται κλῆσιν.

3.46 (μστ´) Οὐδείς ἁμαρτάνων δύναται τῆς ἁμαρτίας συνήγορον ἔχειν τῆς σαρκός τήν ἀσθένειαν. Ἡ γάρ πρός τόν Θεόν Λόγον ἕνωσις, ὅλην τήν φύσιν τῇ λύσει τῆς κατάρας ἀνέῤῥωσεν, ἀπροφάσιστον ἡμῖν ποιησαμένη τήν πρός τά πάθη τῆς γνώμης προσπάθειαν. Ἡ γάρ τοῦ Λόγου θεότης, κατα χάριν ἀεί συνοῦσα τοῖς εἰς αὐτόν πιστεύουσι, τόν ἐν τῇ σαρκί νόμον τῆς ἁμαρτίας ἀπομαραίνει.

3.47 (μζ´) Ὁ τῶν παρά φύσιν παθῶν διά τῆς εἰς Θεόν πίστεως καί ἀγάπης νικήσας τάς παραλόγους ἐπιθυμίας, εἴτουν κινήσεις, καί αὐτοῦ τοῦ κατά φύσιν ἔξω γίνεται νόμου, καί πρός τήν χώραν τῶν νοητῶν ὅλος μεταβιβάζεται, καί τό κατά φύσιν ὁμόφυλον, μετά τῶν προσγενομένων αὐτῷ, τῆς ἀλλοτρίας ἑαυτῷ συνεκβάλλει δουλείας.

3.48 (μη´) Μή χαλινουμένη τῷ θείῳ φόβῳ κατά τήν πρᾶξιν ἡ γνῶσις, τύφον ἐργάζεται, ὡς οἰκεῖον τό δεδανεισμένον προβάλλεσθαι πείθουσα τόν ἐπ᾽ αὐτῇ τυφωθέντα, πρός οἰκεῖον ἔπαινον τόν ἔρανον τοῦ λόγου ποιούμενον. Ἡ δέ πρᾶξις τῷ θείῳ συναυξάνουσα πόθῳ, τήν ὑπέρ τά πρακτέα μή λαμβάνουσα γνῶσιν, τόν πρακτικόν ἐργάζεται ταπεινόφρονα, τοῖς ὑπέρ τήν οἰκείαν δύναμιν λόγοις πρός ἑαυτόν συστελλόμενον.

(=1281=) 3.49 (μθ´) Οὐράνιον οἰκητήριον ἐστιν, ἡ κατ᾽ ἀρετήν ἀπαθής ἕξις, καί ἡ μηδέν ἔχουσα πλάνης πολεμοῦν αὐτῇ νόημα γνῶσις.

3.50 (ν´) Ὥσπερ τέλος κινηθείσης μονάδος ἐστίν ἡ μυριάς, καί (≡15Δ_160≡> ἀρχή μή κινηθείσης μυριάδος ἐστίν ἡ μονάς· ἀρχή γάρ παντός τέλους, ἡ κατ᾽ αὐτό σαφῶς ἀκινησία καθέστηκε· καί τέλος πάσης ἀρχῆς, ἡ τῆς κατ᾽ αὐτήν κινήσεως ὑπάρχει συμπλήρωσις· οὕτω καί ἡ πίστις, ἀρχή κατά φύσιν ἀρετῶν ὑπάρχουσα, τέλος ἔχει

τοῦ δι᾽ αὐτῶν ἀγαθοῦ τήν συμπλήρωσιν· καί τό κατά φύσιν ἀγαθόν, ὡς ἀρετῶν τέλος, ἀρχήν ἔχον τήν πίστιν, πρός αὐτήν ἐνδιαθέτως συνάγεται. Πίστις γάρ ἐστιν ἐνδιαθέτον ἀγαθόν, καί ἀγαθόν ἐστιν ἐνεργηθεῖσα πίστις. Πιστός δέ κατά φύσιν, καί ἀγαθός ἐστίν ὁ Θεός· τό μέν, ὡς πρῶτον ἀγαθόν· τό δέ, ὡς ἔσχατον ὀρεκτόν. Ταὐτόν δέ ταῦτα καθέστηκε παντί τρόπῳ ἀλλήλοις ὄντα, μηδενί λόγῳ πλήν τοῦ κατ᾽ ἐπίνοιαν ἀλλήλων διαιρούμενα παντελῶς, διά τήν τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀρχομένων, καί εἰς αὐτόν ληγόντων, κίνησιν. Ἆρα ἡ μυριάς ἐσχάτου ὀρεκτοῦ φέρουσα τύπον, τῶν πρός αὐτό κινουμένων τελείαν περιγράφει τήν ἔφεσιν· καί ἡ μονάς, πρώτου ἀγαθοῦ φέρουσα σύμβολον, τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ κινουμένων τελείαν ἐπιφέρεται βάσιν.

3.51 (να´) Πρώτη ἐστίν ἀπάθεια, ἡ παντελής ἀποχή τῶν κατ᾽ ἐνέργειαν κακῶν, ἐν τοῖς εἰσαγομένοις θεωρουμένη· δευτέρα δέ, ἡ παντελής κατά διάνοιαν περί τήν τῶν κακῶν συγκατάθεσιν ἀποβολή λογισμῶν, ἐν τοῖς μετά λόγου τήν ἀρετήν μετιοῦσι γινομένη, τρίτη δέ, ἡ κατ᾽ ἐπιθυμίαν περί τά πάθη παντελής ἀκινησία, ἐν τοῖς διά τῶν σχημάτων τούς λόγους νοητῶς θεωμένοις τῶν ὁρωμένων· τετάρτη δέ ἐστιν ἀπάθεια, ἡ καί αὐτῆς τῆς ψιλῆς φαντασίας παντελής κάθαρσις, ἐν τοῖς διά γνώσεως καί θεωρίας καθαρόν καί διειδές ἔσοπτρον τοῦ Θεοῦ ποιησαμένοις τό ἡγεμονικόν, συνισταμένη. Ὁ τοίνυν καθάρας ἑαυτόν ἐνεργείας παθῶν, καί τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς κατά διάνοιαν συγκαταθέσεως ἐλευθερωθείς, καί τῆς περί αὐτά κατ᾽ ἐπιθυμίαν κινήσεως στάσιν λαβών, καί τῆς αὐτῶν ψιλῆς φαντασίας τόν νοῦν καταστήσας ἀμόλυντον, τάς τέσσαρας γενικάς ἀπαθείας ἔχων, ἐξέρχεται τῆς ὕλης καί τῶν ὑλικῶν, καί πρός τήν νοεράν καί θείαν καί εἰρηνικήν τῶν νοητῶν ἐπείγεται λῆξιν.

(≡15Δ_162≡> (νβ´) Πρώτην ἀπάθειαν λέγει, τήν πρός ἁμαρτίαν τοῦ σώματος κατ᾽ ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν· δευτέραν δέ, τήν κατά ψυχήν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολήν, δι᾽ ἧς τῶν παθῶν ἀπομαραίνεται κατά τήν πρώτην ἀπάθειαν κίνησιν, ἐξάπτονας αὐτήν πρός ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τούς ἐμπαθεῖς λογισμούς· τρίτην δέ, τήν περί τά πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκινησίαν, δι᾽ ἥν καί ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη· τετάρτην δέ λέγει ἀπάθειαν, τήν κατά διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν καθ᾽ ἥν ἡ τρίτη τήν γένεσιν εἴληφεν, οὐκ ἔχουσα τάς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τάς εἰκόνας.

(=1284=) 3.53 (νγ´) Παντί πρακτικῷ, παιδός καί παιδίσκης δίκην, ὁ λόγος καί ἡ διάνοια μοχθοῦσι, τούς κατ᾽ ἀρετήν τῆς πράξεως τρόπους ἐπινοοῦντές τε καί δημιουργοῦντες, καί οἷον πᾶσαν ἑαυτῶν κατά τῶν ἀντικειμένων τῇ πρακτικῇ πνευμάτων τῆς πονηρίας τήν δύναμιν ἔχοντες ἀντιτεταγμένην· πληρώσαντες δέ τήν πρακτικήν φιλοσοφίαν, ἥν ὁ ἕκτος τῶν ἐνιαυτῶν παρεδήλωσεν ἀριθμός· εἴρηται γάρ ὅτι ὁ ἕξ ἀριθμός, τήν πρακτικήν σημαίνει φιλοσοφίαν· ἐλεύθεροι πρός τήν πνευματικήν ἀπολύονται, δηλονότι τῶν ἐν τοῖς οὖσι συγγενῶν λόγων θεωρίαν ἐπανερχόμενον, ὅ τε λόγος καί ἡ διάνοια.

3.54 (νδ΄) Ἀλλόφυλος παῖς ἐστι καί παιδίσκη, ὁ θυμός καί ἡ ἐπιθυμία· οὕς ὑποζεύγνυσι διά παντός τῇ δεσποτείᾳ τοῦ λόγου, πρός ὑπηρεσίαν τῶν ἀρετῶν, δι᾽ ἀνδρίας καί σωφροσύνης ὁ θεωρητικός νοῦς, μή διδούς αὐτοῖς παντελῶς τήν πρός ἐλευθερίαν ἄφεσιν, ἕως ἄν καταποθῇ τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος τελείως ὁ τής φύσεως νόμος, καθάπερ ὑπό ζωῆς ἀπείρου, σαρκός δυστήνου θάνατος, καί πᾶσα δειχθῇ καθαρῶς ἡ τῆς ἀνάρχου βασιλείας εἰκών, πᾶσαν ἔχουσα τοῦ ἀρχετύπου διά μιμήσεως τήν μορφήν· καθ᾽ ἥν γενόμενος ὁ θεωρητικός νοῦς, ἐλευθέρους ποιεῖται τόν τε θυμόν καί τήν ἐπιθυμίαν· τήν μέν, πρός τήν ἀκήρατον τοῦ θείου ἔρωτος ἡδονήν καί τήν ἄχραντον θέλξιν μετασκευάζων· (≡15Δ_**164**≡> τήν δέ, πρός ζέσιν πνευματικήν καί διάπυρον ἀεικινησίαν καί σώφρονα μανίαν μεταβιβάζων.

3.55 (νε΄) Ἀνάρχου βασιλείας ἐστίν εἰκών, ἡ τοῦ νοῦ περί τήν ἀληθῆ γνῶσιν ἀτρεψία, καί ἡ τῆς αἰσθήσεως περί τήν ἀρετήν ἀφθαρσία· τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος, κατά τήν ἐν πνεύματι πρός τόν νοῦν τῆς αἰσθήσεως μεταποίησιν, μόνῳ τῷ θείῳ νόμῳ τοῦ πνεύματος ἀλλήλοις συνδεδεμένων, καθ᾽ ἥν τήν ἀεικίνητον τοῦ λόγου καί ζῶσαν διαπαντός ἔχουσι διικνουμένην ἐνέργειαν· ἐν ᾗ πᾶσα παντελῶς ἄπεστι πρός τό Θεῖον ἀπέμφασις.

3.56 (νστ΄) Ἐνεργουμένην ἐπιθυμίαν φασίν εἶναι τήν ἡδονήν, εἴπερ παρόν ἀγαθόν, κατά τόν αὐτῆς ἐστιν ὁρισμόν· ἀνενέργητον δέ ἡδονήν, τήν ἐπιθυμίαν, εἴπερ μέλλον ἀγαθόν, κατά τόν αὐτῆς ἐστιν ὁρισμόν· τόν δέ θυμόν, μανίας μελετωμένην κίνησιν, καί τήν μανίαν θυμόν ἐνεργούμενον. Ὁ γοῦν ταύτας ὑποτάξας τῷ λόγῳ τάς δυνάμεις, εὑρήσει, τήν μέν ἐπιθυμίαν, (=1285=) αὐτῷ γινομένην ἡδονήν, κατά τήν ἐν χάριτι πρός τό Θεῖον τῆς ψυχῆς ἄχραντον συμπλοκήν· τόν δέ θυμόν, ζέσιν ἀκήρατον, τῆς περί τό Θεῖον ἡδονῆς φρουρητικήν, καί σώφρονα μανίαν, τῆς κατά τήν ἔφεσιν τῆς ψυχῆς θελκτικῆς δυνάμεως ἀπό τῶν ὄντων τελείως ἐκστατικήν. Οὐκοῦν ἕως ἐν ἡμῖν ὁ κόσμος ζῇ, καί ἡ πρός τά ὑλικά τῆς ψυχῆς ἑκούσιος σχέσις, οὐ δεῖ ταύταις παρέχειν ἐλευθερίαν ταῖς δυνάμεσι, μήπως μιγεῖσαι τοῖς αἰσθητοῖς ὡς ὁμοφύλοις, πολεμήσωσι τήν ψυχήν, καί λάβωσιν αὐτήν δορυάλωτον γεγενημένην τοῖς πάθεσιν, ὡς πάλαι τήν Ἱερουσαλήμ, οἱ Βαβυλώνιοι. Τόν γάρ αἰῶνα καθ᾽ ὅν τούς ἀλλοφύλους παῖδας δουλεύειν ὁ νόμος ἐκέλευσε, τήν πρός τόν κόσμον τοῦτον, ἤγουν τήν παροῦσαν ζωήν, γνωμικήν τῆς ψυχῆς ἐσήμανε σχέσιν ὁ λόγος, διά τῶν ἱστορουμένων παραδεικνύς τά νοούμενα.

3.57 (νζ΄) Ἠργμένον λέγει, τό κακόν· ἀρχήν γάρ ἔχει τήν ἡμῶν (≡15Δ_**166**≡> παρά φύσιν κίνησιν· οὐκ ἠργμένον δέ, τό ἀγαθόν· πρό παντός γάρ αἰῶνος καί χρόνου, φύσει τό ἀγαθόν. Νοητόν λέγει τό ἀγαθόν, ὅ δεῖ μόνον νοεῖν· ῥητόν δέ λέγει τό ἀγαθόν, αὐτό γάρ δεῖ μόνον λαλεῖσθαι. Καί γινόμενον λέγει τό ἀγαθόν· κατά φύσιν γάρ ὑπάρχον ἀγέννητον, κατά χάριν διά φιλανθρωπίαν παρ᾽ ἡμῶν ἀνέχεται γίνεσθαι, πρός τήν ἡμῶν τῶν ποιούντων καί λαλούντων ἐκθέωσιν, ὅπερ δεῖ μονώτατον γίνεσθαι· οὐ ποιούμενον δέ τό κακόν, ὅπερ δεῖ μόνον μή γίνεσθαι. Φθαρτόν λέγει τό κακόν· φθορά γάρ ἐστιν ἡ τοῦ κακοῦ φύσις, οὐδαμῶς κατ᾽ οὐδέν ὕπαρξιν ἔχουσα·

ἄφθαρτον δέ τό ἀγαθόν, ὡς ἀεί ὄν, καί μηδέποτε τοῦ εἶναι παυόμενον, καί πάντων οἷς ἐγγίνηται, φρουρητικόν. Τοῦτο γοῦν, τῷ μέν λογιστικῷ, ζητοῦμεν· τῷ δέ ἐπιθυμητικῷ, ποθοῦμεν· τῶ δέ θυμικῷ φυλάττομεν ἄσυλον· τῷ δ᾽ αἰσθητικῷ κατ᾽ ἐπιστήμην, ἀμιγές αὐτό τῶν ἐναντίων διακρίνομεν· τῷ δέ φωνητικῷ, λαλοῦντες αὐτό ποιοῦμεν τοῖς ἀγνοοῦσι φανερόν· καί τῷ γονίμῳ, πληθύνομεν αὐτό· μᾶλλον δ᾽ ἀληθές εἰπεῖν, ἡμεῖς κατ᾽ αὐτό πληθυνόμεθα.

3.58 (νη´) Δεῖ τόν θεωρητικόν νοῦν, βασιλεύοντα τῶν ἐν τοῖς οὖσι νοημάτων τε καί θεαμάτων, καί τῶν οἰκείων κινημάτων, ἕξιν ἄγονον ἔχειν κακίας· τουτέστι, κακίαν μήτε συλλαμβάνουσαν παντελῶς, μήτε τίκτουσαν· ἐφ᾽ ἧς αὐτόν δεῖ περί θεωρίαν κινούμενον φέρεσθαι, μήπως πνευματικήν ποιούμενος τήν τῶν ὄντων διάσκεψιν, λαθών περιπέσῃ τινί τῶν παραφθείρειν διά τινός τῶν αἰσθητῶν πεφυκότων πονηρῶν πνευμάτων, τήν ἁγνή τῆς καρδίας διάθεσιν.

(=1288=) 3.59 (νθ´) Ὁ κενοδοξίᾳ τινί, δι᾽ ἀρετήν ἤ γνῶσιν τρωθείς, τήν κόμην ματαίως διατρέφων, καθάπερ Ἀβεσαλών, τῆς οἰήσεως, ἐπιτετεχνασμένην τε καί μικτήν ὥσπερ ἡμίονον πρός ἀπάτην (≡15Δ_168≡> τῶν θεωμένων, τήν ἠθικήν ἐπιδείκνυται πολιτείαν· ἐφ᾽ ἧς αἰωρούμενος, οἴεται τόν γεννήσαντα διά τῆς διδασκαλίας τοῦ λόγου πατέρα χειρώσασθαι, πᾶσαν βουλόμενος τήν τῷ πατρί προσοῦσαν θεόθεν δόξαν τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως, ὡς ὑπερήφανος εἰς ἑαυτόν τυραννικῶς ἐφελκύσασθαι. Ἀλλ᾽ ὁ τοιοῦτος ἐξελθών εἰς τό πλάτος τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς θεωρίας, πρός τόν ὑπέρ ἀληθείας λογικόν πόλεμον, διά τήν ζῶσαν αἴσθησιν, τῷ δάσει τῆς δρυός τῶν ὑλικῶν θεαμάτων κρατεῖται τῆς κόμης, αὐτήν ἔχων συνδεσμοῦσαν πρός θάνατον, τήν διάκενον οἴησιν, τήν κρεμνοῦσαν αὐτόν ἀναμέσον τοῦ οὐρανοῦ, καί ἀναμέσον τῆς γῆς. Οὐ γάρ ἔχει γνῶσιν ὁ κενόδοξος, καθάπερ οὐρανόν ἐνέλκουσαν αὐτόν τῆς κατασπώσης οἰήσεως· οὐδ᾽ αὖ πάλιν γῆν, τήν ἐν τῇ ταπεινώσει λέγω βάσιν τῆς πράξεως, καθέλκουσαν αὐτόν τῆς ἀνασπώσης φυσιώσεως· ὅν πενθεῖ καί θανόντα διά φιλανθρωπίαν ὡς φιλόθεος ὁ γεννήσας διδάσκαλος, μιμήσει Θεοῦ, μή βουλόμενος τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τό ἐπιστρέψει, καί ζῆν αὐτόν.

3.60 (ξ´) Ἀρχή καί τέλος ἐστί τῆς ἑκάστου σωτηρίας, ἡ σοφία· φόβον μέν ἀρχομένη πρῶτον δημιουργοῦσα, καί πόθον ὕστερον τελειουμένη συνιστῶσα· μᾶλλον δέ φόβος αὐτή κατ᾽ ἀρχάς δι᾽ ἡμᾶς οἰκονομικῶς γινομένη, ἵνα παύσῃ κακίας τόν ἐραστήν, καί πόθος ὕστερον φυσικῶς εὑρισκομένη δι᾽ ἑαυτήν κατά τό τέλος, ἵνα πληρώσῃ γέλωτος νοητοῦ, τούς τήν αὐτῆς πάντων τῶν ὄντων ἀλλαξαμένους συμβίωσιν.

3.61 (ξα´) Ἡ σοφία καί φόβος ἐστί, κατά τήν ἀποφυγήν γινομένη στέρησις, τοῖς οὐκ ὀρεγομένοις αὐτῆς· καί πόθος ἐστίν, ἕξις ἀπολαυστικῆς ἐνεργείας εὑρισκομένη τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτήν. Αὕτη γάρ ἐλπίδι κολάσεως παθῶν ἀπαλλάσσουσα, καί φόβον ποιεῖ· καί πόθον ἐργάζεται, τῇ τῶν ἀρετῶν ἐπικτήσει τόν νοῦν ἐθίζουσα βλέπειν τά μέλλοντα.

(≡15Δ_170≡> 3.62 (ξβ´) Πᾶσα ἐξομολόγησις, ταπεινοῖ τήν ψυχήν· ἡ μέν, χάριτι Θεοῦ δικαιωθεῖσαν· ἡ δέ, ῥαθυμίᾳ γνώμην οἰκείας ἐπ᾽ ἐγκλήμασιν ἐνεχομένην, αὐτήν ἐκδιδάσκουσα.

3.63 (ξγ´) Διττός ὁ τῆς ἐξομολογήσεως λόγος· ὁ μέν, ἐπ᾽ εὐχαριστίᾳ τῶν δεδωρημένων ἀγαθῶν γινόμενος· ὁ δέ, ἐπ᾽ ἐλέγχῳ καί ἐτασμῷ τῶν κακῶς πεπραγμένων λεγόμενος. Ἐξομολόγησις γάρ λέγεται, καί ἡ τῶν εὖ πεπονθότων μετ᾽ εὐχαριστίας τῶν θείων εὐεργεσιῶν ἀπαρίθμησις, καί ἡ τῶν κακῶς πεπραγμένων παρά τῶν ὑπαιτίων ἐξαγόρευσις· ἀμφότερα δέ, ταπεινώσεως ὑπάρχει ποιητικά. Ὅ τε γάρ ἐπ᾽ ἀγαθοῖς εὐχαριστιῶν ὁμοῦ, (=1289=) καί ὁ ἐπ᾽ ἐγκλήμασιν ἐταζόμενος, ταπεινοῦται· ὁ μέν, ἑαυτόν ἀνάξιον κρίνων τῶν δοθέντων καλῶν· ὁ δέ, λαβεῖν ἄφεσιν τῶν πλημμεληθέντων δεόμενος.

3.64 (ξδ´) Τό τῆς ὑπερηφανίας πάθος, ἐκ δύο συνέστηκεν ἀγνοιῶν. Δύο δέ συνελθοῦσαι πρός ἕνωσιν ἄγνοιαι, μίαν φρόνησιν συγκεχυμένην ἀποτελοῦσι. Μόνος γάρ ἐκεῖνός ἐστιν ὑπερήφανος, ὁ καί τήν θείαν βοήθειαν, καί τήν ἀνθρωπίνην ἀγνοήσας ἀσθένειαν. Οὐκοῦν ὑπερηφανία ἐστί, θείας καί ἀνθρωπίνης γνώσεως στέρησις. Τῇ γάρ τῶν ἀληθῶν ἄκρων ἀποφάσει, μία καί ψευδής ὑπάρχει κατάφασις.

3.65 (ξε´) Ἡ κενοδοξία, σκοποῦ μέν τοῦ κατά Θεόν ἐστιν ἔκστασις· πρός δέ ἄλλον σκοπόν παρά τόν θεῖον ὑπάρχει μετάβασις. Κενόδοξος γάρ ἐστιν, ὁ τῆς οἰκείας, ἀλλά μή τῆς θείας ἕνεκα δόξης, τήν ἀρετήν ἐπιτηδεύων, καί πόνοις οἰκείοις τούς ἐξ ἀνθρώπων ἀνυποστάτους ἐπαίνους ὠνούμενος.

3.66 (ξστ´) Ὁ ἀνθρωπάρεσκος, μόνων ἐπιμελεῖται τῶν φαινομένων ἠθῶν, καί μήν καί λόγου τοῦ κόλακος· ἵνα τοῖς μέν τήν ὅρασιν, τῷ δέ τήν ἀκοήν σφετερίζηται, τῶν μόνοις ἡδομένων ἤ καί καταπληττομένων τοῖς φαινομένοις τε καί ἀκουομένοις, καί μόνῃ τῇ αἰσθήσει περιγραφόντων τήν ἀρετήν. Ἀνθρωπαρέσκειαν (≡15Δ_172≡> οὖν φαμεν, τήν ὡς ἐπ᾽ ἀρετῇ δι᾽ ἀνθρώπους γινομένην τῶν ἠθῶν τε λόγων ἐπίδειξιν.

3.67 (ξζ´) Ὑπόκρισίς ἐστι, φιλίας προσποίησις· ἤ μῖσος, σχήματι φιλίας κεκαλυμμένον· ἤ ἔχθρα, δι᾽ εὐνοίας ἐνεργουμένη· ἤ φθόνος, ἀγάπης χαρακτῆρα μιμούμενος· ἤ βίος, ἀρετῆς πλάσματι, ἀλλ᾽ οὐ πράγματι τό κόσμιον ἔχων· ἤ δικαιοσύνης προσποίησις, τῇ τοῦ εἶναι δοκήσει συντηρουμένη· ἤ ἀπάτη, ἀληθείας ἔχουσα μόρφωσιν· ἥν οἱ τόν ὄφιν τῇ τῶν ἠθῶν σκολιότητι μιμούμενοι, ἐπιτηδεύουσιν.

3.68 (ξη´) Ἡ τῶν ὄντων αἰτία, καί τῶν ἐν τοῖς οὖσιν ἀγαθῶν, ἐστίν ὁ Θεός. Ὁ τοίνυν περί τήν ἀρετήν ἤ τήν γνῶσιν ἐπαιρόμενος, καί μή τῷ μέτρῳ τῆς ἐν χάριτι ἀρετῆς ἤτοι προκοπῆς, συνεπεκτείνων τῆς οἰκείας ἀσθενείας τήν ἐπιγνωμοσύνην, τό τῆς ὑπερηφανίας κακόν οὐ διέφυγεν. Ὁ δέ δόξης ἕνεκεν ἰδίας τό καλόν ἐπιτηδεύων, ἑαυτόν τοῦ Θεοῦ προτετίμηκε, τῷ τῆς κενοδοξίας ἥλῳ περιπαρείς. Ὁ δέ πρός τό θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις, ποιῶν ἤ λαλῶν τήν ἀρετήν, τῆς θείας πολλῷ τήν ἀνθρωπίνην ἀποδοχήν ὑπερέθηκε, τῷ τῆς ἀθρωπαρεσκείας πάθει νοσηλευόμενος· ὁ δέ μόνον τῇ κατ᾽ ἀρετήν σεμνότητι πρός ἀπάτην κακούργως ἐπιχρώσας τά ἤθη, καί

τήν πονηράν τῆς γνώμης διάθεσιν τῷ φαινομένῳ σχήματι καλύπτων τῆς εὐλαβείας, τῷ τῆς ὑποκρίσεως ἐξωνεῖται δόλῳ τήν ἀρετήν. Οὐκοῦν ὁ τοιοῦτος, ἐπ᾽ ἄλλα παρά τήν αἰτίαν ἑκάστου τούτων ἀπήγαγε τόν σκοπόν.

3.69 (ξθ´) Οὐδείς τῶν πονηρῶν δαιμόνων, τοῦ ἐναρέτου (=1292=) ποτέ κωλύει τό πρόθυμον· ἀλλά καί μᾶλλον τάς ἐλλείψεις δολερῶς περικόψας τῶν ἀρετῶν, τάς ἐπιτάσεις ὑπαγορεύει, τοῖς ἀγωνισταῖς συμπροθυμούμενος· ἵνα πρός ἑαυτόν ὅλην ποιήσηται τοῦ ἀσκουμένου τήν ἔννοιαν, παραπολέσασαν τό ἴσον τῆς μεσότητος στάθμισιν, καί λάθῃ πρός ἄλλο παρά τό δοκοῦν ὁδεύουσα καταγώγιον.

(≡15Δ_174≡> 3.70 (ο´) Οἱ δαίμονες οὔτε σωφροσύνην μισοῦσιν, οὔτε νηστείαν βδελύσσονται· οὐ χρημάτων διάδοσιν, οὐ φιλοξενίαν, οὐ ψαλμῳδίαν, οὐ σχολήν ἀναγνώσεως, οὐχ ἡσυχίαν, οὐ τῶν μαθημάτων τά ὑψηλότατα, οὐ χαμευνίαν, οὐκ ἀγρυπνίαν, οὐ τά λοιπά πάντα, δι᾽ ὧν ὁ κατά Θεόν χαρακτηρίζεται βίος, ἕως πρός αὐτούς νένευκεν ὁ σκοπός καί ἡ αἰτία τῶν γινομένων.

3.71 (οα´) Τούς μέν ἄλλους δαίμονας, τάχιον ἴσως ὁ ἀσκητής καταλαβόμενος, ῥᾳδίως τήν ἐξ αὐτῶν βλάβην διαδιδράσκει· τούς δέ δοκοῦντας συνεργεῖν τῷ δρόμῳ τῆς ἀρετῆς, καί οἷον συνοικοδομεῖν βουλομένους τόν ναόν Κυρίῳ, τίς ἄν τῶν ἄγαν ὑψηλῶν καταλάβοι νοῦς, χωρίς τοῦ διά πάντων χωροῦντος ἐνεργοῦς λόγου καί ζῶντος, καί διικνουμένου ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καί πνεύματος, τουτέστι, διαγινώσκοντος τίνα τῶν ἔργων ἤ νοημάτων εἰσί ψυχικά, τουτέστιν εἴδη φυσικά τῆς ἀρετῆς ἤ κινήματα, καί τίνα τυγχάνει πνευματικά, τουτέστιν, ὑπέρ φύσιν καί Θεόν χαρακτηρίζοντα· τῇ φύσει δέ κατά χάριν διδόμενα· ἁρμῶν τε καί μυελῶν, τήν πρός τούς πνευματικούς λόγους τῶν κατ᾽ ἀρετήν τρόπων, ἁρμόδιον ἤ ἀναρμόδιον διόλου σύννευσιν ἐπισταμένου, κρίνοντός τε τάς ἐνθυμήσεις καί τάς ἐννοίας τῶν καρδιῶν, τουτέστι, τάς ἐπί τοῖς εἰρημένοις ἀφανεῖς κατά τό βάθος σχέσεις, ᾧ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανής, ἐν ἡμῖν τοῖς λανθάνειν δοκοῦσι· πάντα δέ γυμνά καί τετραχηλισμένα, οὐ μόνον τά γεγενημένα τε καί νενοημένα, ἀλλ᾽ ἤδη καί τά γεννησόμενα παρ᾽ ἡμῶν καί νοηθησόμενα.

3.72 (οβ´) Μερισμόν ψυχῆς καί πνεύματος λέγει, τήν διαφοράν τῶν ἐκ φύσεως ἀρετῶν, ὧν φυσικῶς ἔχομεν τούς λόγους· καί τῶν (≡15Δ_176≡> ἐκ πνεύματος, ὧν κατά δωρεάν δεχόμεθα τήν χάριν. Τούτων γάρ εὐκρινῶς τήν διαστολήν ποιεῖται κρίνων ὁ λόγος.

3.73 (ογ´) Τάς ἐνθυμήσεις καί τάς ἐννοίας, ὧν ἐστι κριτικός ὁ λόγος, φησίν εἶναι τάς τῆς ψυχῆς ἐπί τε τοῖς θείοις λόγοις καί τοῖς λογισμοῖς σχέσεις, καί τάς αὐτῶν δηλαδή τῶν σχέσεων αἰτίας. Ἡ γάρ ἐνθύμησις, κινεῖ μνήμην, ἧς οἰκεῖον ἡ σχέσις· ἡ δέ ἔννοια πέρας ἀποσκοπεῖ, ὅπερ αἰτίαν χαρακτηρίζει.

3.74 (οδ´) Εἰ κατ᾽ οὐσίαν γνῶσίς ἐστιν ὁ Θεός, προηγεῖται δέ σαφῶς πάσης γνώσεως νοῦς, ᾧ καί ὑποπίπτειν πέφυκεν· ἄρα ὑπέρ ταύτην ἐστίν ὁ Θεός, ὅτι καί ὑπέρ πάντα νοῦν, ᾧ γνῶσις καθ᾽ ὁτιοῦν πέφυκεν ὑποπίπτειν, ὑπεραπείρως καθέστηκε.

(=1293=) 3.75 (οε΄) Τίς τόν θεῖον οὐκ ἔχων ἐνοικοῦντα λόγον τῷ βάθει τῆς καρδίας, δυνήσεται τούς ἀφανεῖς δόλους τῆς καθ᾽ ἡμῶν ὑποκρίσεως τῶν δαιμόνων ὑποκλίνας, στῆναι καθ᾽ ἑαυτόν μονώτατος, χωρίς τινος ἐπιμιξίας, καί οἰκοδομῆσαι τοῦ Κυρίου τόν ναόν, κατά τόν μέγαν Ζοροβάβελ καί τόν Ἰησοῦν καί τούς ἡγουμένους τῶν πατριῶν, φάσκοντας διαῤῥήδην μεγάλη τῇ φωνῇ τοῖς ἀπατεῶσι πνεύμασι τῆς ὑπερηφανίας καί τῆς κενοδοξίας καί τῆς ἀνθρωπαρεσκίας καί τῆς ὑποκρίσεως· Οὐχ ἡμῖν καί ὑμῖν τοῦ οἰκοδομῆσαι τόν οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν· ἡμεῖς γάρ μόνοι οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ τοῦ Ἰσραήλ· γινώσκων ὡς ἡ τούτων ἐπιμιξία, τῆς ὅλης οἰκοδομῆς ποιεῖται φθοράν καί καθαίρεσιν, καί συλᾷ τῆς τῶν θείων ἀναθημάτων εὐπρεπείας τήν χάριν.

3.76 (οστ΄) Οὐδείς δύναταί τινα τῶν εἰρημένων δαιμόνων ἔχων τήν ἀρετήν συμμετερχόμενον, ταύτην τῷ Κυρίῳ οἰκοδομῆσαι· οὐ (≡15Δ_178≡> γάρ ἔχει τόν Θεόν τῶν γινομένων τέλος, ὅν θεώμενος ταύτην διέξεισι· ἀλλά τό πάθος, ὅπερ διά ταύτης συνίστησιν.

3.77 (οζ΄) Οἱ κατ᾽ ἔλλειψιν ἀρετῆς πολεμοῦντες, δαίμονές εἰσιν, οἱ πορνείαν καί μέθην, φυλαργυρίαν τε καί φθόνον διδάσκοντες· οἱ δέ καθ᾽ ὑπερβολήν πολεμοῦντες, εἰσίν οἱ τήν οἴησιν καί τήν κενοδοξίαν καί τήν ὑπερηφανίαν διδάκοντες, καί διά τῶν δεξιῶν τοῖς ἀριστεροῖς ἐπικεκρυμμένως ἐμπείροντες.

3.78 (οη΄) Εἴθε γένοιτο καί ἡμᾶς ἀεί λέγειν τοῖς ἐν πλάσματι φιλίας πνευματικῆς ἀοράτως προσβάλλουσι πνεύμασι τῆς πονηρίας, καί διά τοῦ ἀγαθοῦ λεληθότως βουλομένοις κατεργάσασθαι τῆς ἁμαρτίας τόν θάνατον καί λέγουσι· Συνοικοδομήσομεν ὑμῖν τόν ναόν τῷ Κυρίῳ ὑμῶν· Οὐχ ἡμῖν καί ὑμῖν τοῦ οἰκοδομῆσαι τόν οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν· ἡμεῖς γάρ μόνοι οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ τοῦ Ἰσραήλ. Μόνοι μέν, ὅτι τῶν κατ᾽ ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς πολεμούντων ἐλευθερωθέντες πνευμάτων, ὧν καί ἐκβεβήκαμεν, οὐ βουλόμεθα ταῖς ὑπερβολαῖς δι᾽ ὑμῶν ἐπαρθέντες πάλιν περιπαρῆναι, καί πεσεῖν πτῶσιν, τοσοῦτον τῆς προτέρας χαλεπωτέραν, ὅσον τῆς μέν ἦν ἐπανόδου ἐλπίς εὐχερής, συγγνωσθεῖσι διά τήν ἀσθένειαν· τῇ δέ, ἤ οὐκ ἔστιν, ἤ δυσχερής ἔσται μισηθεῖσι διά τήν ὑπερηφανίαν, καί τοῦ δεξιοῦ ποιουμένοις ἕτερόν τι δεξιώτερον. Οὐ μόνοι δέ πάλιν, ὅτι τούς ἁγίους ἀγγέλους ἔχομεν τῶν καλῶν συλλήπτορας· μᾶλλον δέ τόν Θεόν αὐτόν, ἡμῖν ἑαυτόν ἐμφανίζοντα διά τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης, καί ἡμᾶς ἑαυτῷ ναόν ἅγιον οἰκοδομοῦντα, καί παντός πάθους ἐλεύθερον.

3.79 (οθ΄) Ἀρετῆς ὅρος ἐστίν, ἡ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κατ᾽ ἐπίγνωσιν πρός τήν θείαν δύναμιν ἕνωσις. Ὁ τοίνυν ἑαυτόν τῇ ἀσθενείᾳ περιγράφων τῆς φύσεως, πρός τόν ὅρον οὐκ ἦλθε τῆς (≡15Δ_180≡> ἀρετῆς· καί διά τοῦτο πλημμελεῖ, (=1296=) μήπω λαβών τήν τό ἀσθενές ἐνισχύουσαν δύναμιν. Ὁ δέ τῆς θείας δυνάμεως τήν οἰκείαν ἀσθένειαν, ὡς ἰσχύν αὐθαδῶς ἀντιπροβαλόμενος, τόν ὅρον παρῆλθε τῆς ἀρετῆς· καί διά τοῦτο πλημμελῶν, ὡς τοῦ κατόπιν ὑπερφεροῦς παρ᾽ ἑαυτῷ γινομένου, οὐκ ἐπιγινώσκει· ἀρετήν γάρ εἶναι νομίζει τό πλημμέλημα. Συγγνωστός οὖν μᾶλλον ὁ τῇ κατά φύσιν ἀσθενείᾳ ἑαυτόν περιγράψας, παθών μᾶλλον ἐκ ῥᾳθυμίας

τήν ἔκπτωσιν τῆς ἀρετῆς· ἤ ὁ τήν οἰκείαν ἀσθένειαν ὡς ἰσχύν πρός τήν τῶν καθηκόντων ποίησιν ἀντιπροβαλόμενος τῆς θείας δυνάμεως, δράσας μᾶλλον ἐξ αὐθαδείας τῆς ἀρετῆς τήν ἔκπτωσιν.

3.80 (π΄) Ἐπειδή εἴρηται· Πολύ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη, κατά δύο τρόπους οἶδα ταύτην ἐνεργουμένην· καθ᾽ ἕνα μέν, ὁπόταν μετά τῶν κατ᾽ ἐντολήν ἔργων, τῷ Θεῷ τήν ταύτης ποιῆται προσαγωγήν τῆς δεήσεως ὁ εὐχόμενος, ὡς μή μόνον ἐν ψιλῷ λόγῳ καί διακένῳ φωνῆς ἤχῳ τῆς γλώττης ἐκπίπτουσαν ἀργήν κεῖσθαι τήν δέησιν, καί ἀνυπόστατον, ἀλλ᾽ ἐνεργόν καί ζῶσαν, τοῖς ἔργοις τῶν ἐντολῶν ψυχουμένην. Εὐχῆς γάρ καί δεήσεως ὑπόστασις, ἡ διά τῶν ἀρετῶν τῶν ἐντολῶν ὑπάρχει προδήλως ἐκπλήρωσις, καθ᾽ ἥν ἰσχυράν καί πάντα δυναμένην ὁ δίκαιος ἔχει τήν δέησιν, ἐνεργουμένην ταῖς ἐντολαῖς. Καθ᾽ ἕτερον δέ τρόπον, ὁπόταν ὁ τῆς εὐχῆς τοῦ δικαίου δεόμενος, τά ἔργα τῆς εὐχῆς διαπράττηται, τόν τε πρότερον διορθούμενος βίον, καί τήν δέησιν ἰσχυράν τοῦ δικαίου ποιούμενος, διά τῆς οἰκείας καλῆς ἀναστροφῆς δυναμουμένην.

3.81 (πα΄) Οὐδέν ὄφελος τῆς τοῦ δικαίου δεήσεως, τοῦ ταύτης χρῄζοντος, πλέον τῶν ἀρετῶν ἡδομένου τοῖς πλημμελήμασιν. Ἐπεί καί ὁ μέγας ποτέ Σαμουήλ ἐπένθει τόν Σαούλ πλημμελοῦντα· ἀλλ᾽ οὐκ ἴσχυσε τόν Θεόν ἱλεώσασθαι, μή λαβών συλλήπτορα (≡15Δ_**182**≡> τοῦ πένθους τήν καθήκουσαν τοῦ πλημμελοῦντος διόρθωσιν. Διό τοῦ ἀνοήτου πένθους ὁ Θεός καταπαύων τόν ἑαυτοῦ θεράποντα, φησί πρός αὐτόν, Ἕως πότε σύ πενθεῖς ἐπί Σαούλ, καί ἐγώ ἐξουδένωκα αὐτόν, τοῦ βασιλεύει ἐπί τόν Ἰσραήλ;

3.82 (πβ΄) Καί πάλιν Ἱερεμίας ὁ συμπαθέστατος, ὑπέρ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, περί τήν πλάνην μανέντος τῶν δαιμονίων, (=1297=) οὐκ εἰσακούεται προσευχόμενος, οὐκ ἔχων εἰς προσευχῆς δύναμιν, τήν ἀπό τῆς πλάνης τῶν ἀθέων Ἰουδαίων ἐπιστροφήν. Ὅθεν τοῦ διακενῆς προσεύχεσθαι καί τοῦτο ἀπάγων ὁ Θεός, φησί, Καί σύ μή προσεύχου περί τοῦ λαοῦ τούτου, καί μή ἀξίου τοῦς ἐλεηθῆναι αὐτούς, καί μή εὔχου, καί μή προσέλθῃς μοι περί αὐτῶν ἔτι, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι.

3.83 (πγ΄) Πολλῆς ὄντως ἐστίν ἀβελτηρίας, ἵνα μή λέγω παραφροσύνης, δι᾽ εὐχῆς δικαίων ἐπιζητεῖν σωτηρίαν, τόν κατά διάθεσιν τοῖς ὀλεθρίοις ἡδόμενον· κἀκείνων αἰτεῖσθαι συγχώρησιν, οἷς ἐγκαυχᾶται κατ᾽ ἐνέργειαν προθέσει σπιλούμενος, δέον μή ἀργήν ἐᾶν γίνεσθαι καί ἀκίνητον τοῦ δικαίου τήν δέησιν, τόν ταύτης δεόμενον, εἴπερ ἀληθῶς τοῖς πονηροῖς ἀπεχθάνεται· ἀλλ᾽ ἐνεργόν ποιεῖν καί ἰσχυράν, ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς πτερουμένην, καί φθάνουσαν τόν συγχώρησιν διδόναι τῶν πλημμεληθέντων δυνάμενον.

3.84 (πδ΄) Πολύ ἰσχύει τοῦ δικαίου ἡ δέησις, εἴτε ἐκ τοῦ ποιουμένου ταύτην δικαίου, εἴτε ἐκ τοῦ γίνεσθαι αὐτήν αἰτουμένου τόν δίκαιον, ἐνεργουμένη. Ὑπό μέν γάρ τοῦ δικαίου ἐνεργουμένη, δίδωσιν αὐτῷ παῤῥησίαν πρός τόν δοῦναι δυνάμενον τά τῶν δικαίων αἰτήματα· ὑπό δέ τοῦ ταύτην αἰτουμένου τόν δίκαιον, τῆς

προτέρας αὐτόν μοχθηρίας ἀφίστησι, μεταβάλλουσα πρός ἀρετήν αὐτῷ τήν διάθεσιν.

(≡15Δ_184≡> 3.85 (πε΄) Τοῦ Ἀποστόλου εἰρηκότος, Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστί λυπηθέντας ὑμᾶς ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, πῶς τις λυπούμενος ἐν πειρασμοῖς δύναται ἀγαλλιᾶσθαι ἐν ᾧ λυπεῖται;

3.86 (πστ΄) Τήν λύπην διττήν οἶδε τῆς ἀληθείας ὁ λόγος· τήν μέν, κατά ψυχήν ἀφανῶς· τήν δέ, κατ᾽ αἴσθησιν φανερῶς συνισταμένην· καί τήν μέν, ὅλον ψυχῆς τό βάθος περιλαμβάνουσαν, τῇ μάστιγι τῆς συνειδήσεως αἰκιζόμενον· τήν δέ, πᾶσαν τήν αἴσθησιν περιγράφουσαν, τῷ βάρει τῶν ἀλγεινῶν συστελλομένην τῆς φυσικῆς διαχύσεως· καί τήν μέν, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς· τήν δέ, τῆς κατά ψυχήν εὐφροσύνης τέλος ὑπάρχουσαν· μᾶλλον δέ τήν μέν, τῶν κατ᾽ αἴσθησιν γνωμικῶν· τήν δέ, τῶν κατ᾽ αὐτήν συμπέρασμα παρά γνώμην παθῶν τυγχάνουσαν.

3.87 (πζ΄) Λύπη ἐστί, κατ᾽ ἐμέ φάναι, διάθεσις ἡδονῶν ἐστερημένη· στέρησις δέ καθέστηκεν ἡδονῶν, πόνων ἐπαγωγή· πόνος δέ σαφῶς ἐστι, φυσικῆς ἕξεως ἔλλειψις ἤ ὑποχώρησις· ἔλλειψις δέ φυσικῆς ἐστιν ἕξεως, πάθος τῆς κατά φύσιν ὑποκειμένης τῇ ἕξει δυνάμεως. Τό δέ πάθος τῆς κατά φύσιν ὑποκειμένης τῇ ἕξει δυνάμεώς ἐστιν, ὁ κατά τήν παράχρησιν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τρόπος· παράχρησις δέ τοῦ κατ᾽ ἐνέργειαν τρόπου καθέστηκεν, ἡ πρός τό μή πεφυκός κατά φύσιν καί ὑφιστάμενον τῆς δυνάμεως κίνησις.

(=1300=) 3.88 (πη΄) Τήν κατά ψυχήν λύπης τέλος εἶναί φησι τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς· ἐκ γάρ ταύτης συνίσταται λύπη ψυχῆς· ὥσπερ οὖν καί τῆς κατά ψυχήν ἡδονῆς τέλος ἐστίν ἡ κατά σάρκα λύπη· ψυχῆς γάρ εὐφροσύνη σαρκός γίνεται κόλασις.

3.89 (πθ΄) Διττήν τήν λύπην λέγει· τήν μέν, περί τήν αἴσθησιν, κατά (≡15Δ_186≡> στέρησιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν συνισταμένην· τήν δέ, περί νοῦν κατά στέρησιν τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν γινομένην. Διττούς δέ λέγει καί τούς πειρασμούς, τούς μέν, ἑκουσίους· τούς δέ, ἀκουσίους. Καί τούς μέν, ἑκουσίους, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν σωματικῆς εἶναι πατέρας· τῆς δέ κατά ψυχήν λύπης [unus Reg. ὀδύνης] εἶναι γεννήτορας· μόνη γάρ πραχθεῖσα λυπεῖ τήν ψυχήν ἡ ἁμαρτία· τούς δ᾽ ἀκουσίους, οἵτινες ἐν τοῖς παρά γνώμην δείκνυνται πόνοις, τῆς μέν κατά ψυχήν ἡδονῆς εἶναι πατέρας· τῆς δέ κατ᾽ αἴσθησιν σωματικῆς λύπης εἶναι γεννήτορας.

3.90 (ϥ΄) Ὥσπερ τήν λύπην διττήν, ὡς ἔφην, οἶδεν ὁ λόγος, οὕτω καί τῶν πειρασμῶν διττόν ἐπίσταται τόν τρόπον· τόν μέν, κατά γνώμην· τόν δέ, παρά γνώμην· καί τόν μέν, ἑκουσίων ἡδονῶν δημιουργόν, τόν δέ ἀκουσίων ὀδύνων ἐπακτικόν. Ὁ γάρ κατά γνώμην πειρασμός, τάς κατά προαίρεσιν ἑκουσίους σαφῶς συνίστησιν ἡδονάς. Ὁ δέ παρά γνώμην, προδήλως τούς ἀκουσίους παρά προαίρεσιν ἐφίστησι πόνους· καί ὁ μέν, τῆς κατά ψυχήν, ὁ δέ, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν λύπης καθέστηκεν αἴτιος.

3.91 (ϥα΄) Ὁ μέν κατά γνώμην πειρασμός, τήν κατά ψυχήν λύπην συνίστησι· τήν δέ κατ᾽ αἴσθησιν δημιουργεῖ σαφῶς ἡδονήν·

ὁ δέ παρά γνώμην, τήν μέν τῆς ψυχῆς ἡδονήν, τήν δέ τῆς σαρκός λύπην ὑφίστησιν.

3.92 (ϝβ´) Οἶμαι τόν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν, πῶς δεῖ προσεύχεσθαι τούς οἰκείους διδάσκοντα μαθητάς, πρός τό, τό κατά γνώμην εἶδος τῶν πειρασμῶν ἀπεύχεσθαι φάσκειν, Καί μή εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· τῶν ἡδονικῶν δηλονότι καί γνωμικῶν καί ἑκουσίων πειρασμῶν, μή ἐγκαταλειφθῆναι πεῖραν λαβεῖν εὔχεσθαι· τόν δέ μέγαν Ἰάκωβον τοῦ Κυρίου λεγόμενον ἀδελφόν, πρός τό τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν εἶδος, διδάσκοντα μή συστέλλεσθαι τούς ὑπέρ ἀληθείας ἀγνωνιζομένους, φάναι. (≡15Δ_188≡> Πᾶσαν χαράν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, δηλονότι τοῖς ἀκουσίοις καί παρά γνώμην, καί πόνων ποιητικοῖς πειρασμοῖς. Καί δηλοῦσι σαφῶς, ἐκεῖ μέν, ἐπάγων ὁ Κύριος, Ἀλλά ῥῆσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ· ἐνταῦθα δέ ὁ μέγας Ἰάκωβος, Γινώσκοντες ὅτι τό δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, κατεργάζεται ὑπομονήν· ἡ δέ ὑπομονή, ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καί ὁλόκληροι, ἐν μηδενί λειπόμενοι.

(=1301=) 3.93 (ϝγ´) Ὁ μέν Κύριος ἀπεύχεσθαι τούς ἑκουσίους ἡμᾶς διδάσκει πειρασμούς, ὡς σαρκός μέν, ἡδονῆς· ψυχῆς δέ, ποιητικούς ὀδύνης· ὁ δέ μέγας Ἰάκωβος, ἐπί τοῖς ἀκουσίοις ἡμῖν παραινεῖ χαίρειν πειρασμοῖς, ὡς σαρκός μέν ἡδονήν, ψυχῆς δέ ὀδύνην ἀφαιρουμένοις.

3.94 (ϝδ´) Τέλειός ἐστιν, ὁ τοῖς ἑκουσίοις δι᾽ ἐγκρατείας μαχόμενος, καί τοῖς ἀκουσίοις δι᾽ ὑπομονῆς ἐγκαρτερῶν πειρασμοῖς· καί ὁλόκληρός ἐστιν, ὁ καί τήν πρᾶξιν μετά γνώσεως, καί τήν θεωρίαν οὐκ ἄπρακτον διανύων.

3.95 (ϝε´) Διῃρημένης εἰς ψυχήν τε καί αἴσθησιν τῆς τε λύπης καί τῆς ἡδονῆς, ὁ τήν τῆς ψυχῆς περιποιούμενος ἡδονήν, τήν δέ τῆς αἰσθήσεως μεθ᾽ ὑπομονῆς καταδεχόμενος λύπην, δόκιμος γίνεται καί τέλειος καί ὁλόκληρος· δόκιμος μέν, διά τήν πεῖραν τῶν κατ᾽ αἴσθησιν ἐναντίων· τέλειος δέ, ὡς τῇ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῇ τε καί λύπῃ δι᾽ ἐγκρατείας καί ὑπομονῆς ἀνενδότως μαχόμενος· ὁλόκληρος δέ, ὡς τάς μαχομένας ταῖς κατ᾽ αἴσθησιν ἀλλήλαις ἀντικειμέναις διαθέσεσιν ἕξεις, ἐν τῇ σταθερότητι τῆς κατά τόν λόγον ταυτότητος, ἀλωβήτους διαφυλάττων· φημί δέ τήν πρᾶξιν καί τήν θεωρίαν, ἀλλήλαις συνεχομένας, καί μηδεμίαν τῆς ἑτέρας διεζευγμένην· ἀλλά τήν μέν πρᾶξιν τῆς θεωρίας τήν γνῶσιν διά τῶν τρόπων προφαίνουσαν· τήν δέ θεωρίαν, οὐχ ἧττον τοῦ λόγου τήν ἀρετήν τεθωρακισμένην τῆς πράξεως.

(≡15Δ_190≡> 3.96 (ϝστ´) Ὁ λύπης καί ἡδονῆς σαρκός πεῖραν λαβών, λέγοιτ᾽ ἄν δόκιμος· ὡς εὐχερείας καί δυσχερείας τῶν περί σάρκα πραγμάτων πεπειραμένος. Τέλειος δέ, ὁ τήν ἡδονήν τῆς σαρκός καί τήν ὀδύνην τῇ τοῦ λόγου δυνάμει καταπαλαίσας· ὁλόκληρος δέ, ὁ τάς κατά πρᾶξιν καί θεωρίαν ἕξεις, ἀτρέπτους τῇ περί τόν θεῖον πόθον συντονίᾳ διατηρήσας.

3.97 (ϝζ´) Τῆς μέν κατά ψυχήν λύπης ἐστί, διττός ὁ τρόπος· ὁ μέν, ἐπί τοῖς οἰκείοις· ὁ δέ, ἐπί τοῖς ἀλλοτρίοις πλημμελήμασι συνιστάμενος. Αἰτία δέ τῆς τοιαύτης λύπης, ἡ κατ᾽ αἴσθησιν τοῦ λυπουμένου σαφῶς, ἤ τῶν δι᾽ οὕς λυπεῖται καθέστηκεν ἡδονή.

Κατά γάρ τόν ἀκριβῆ λόγον, οὐκ ἔστι παντελῶς ἁμαρτία σχεδόν ἐν ἀνθρώποις, μή τῆς ψυχῆς πρός αἴσθησιν, ἡδονῆς ἕνεκεν ἀλόγιστον σχέσιν, ἀρχήν τῆς οἰκείας γενέσεως ἔχουσα. Τῆς δέ κατά ψυχήν ἡδονῆς αἰτία, προδήλως ἐστίν, ἡ κατ᾽ αἴσθησιν τοῦ ἐπί ταῖς οἰκείαις ἤ ταῖς ἀλλοτρίαις ἀρεταῖς ἡδομένου τε καί χαίροντος λύπη. Κατά γάρ τόν ἀκριβῆ λόγον, οὐκ ἔστιν ἀρετή σχεδόν ἐν ἀνθρώποις, μή τῆς ψυχῆς πρός αἴσθησιν λελογισμένην ἀποδιάθεσιν, ἀρχήν τῆς οἰκείας γενέσεως ἔχουσα.

3.98 (fη΄) Χωρίς τῆς κατά ψυχήν ἐμπαθοῦς πρός αἴσθησιν σχέσεως, οὐκ ἔστιν ἐν ἀνθρώποις παντελῶς ἁμαρτία· πάσης δέ λύπης συνισταμένης κατά ψυχήν, ἡδονή σαρκός προηγεῖται.

3.99 (fθ΄) Γένεσις ἀρετῆς ἐστιν ἀληθής, ἡ πρός τήν σάρκα τῆς ψυχῆς ἑκούσιος ἀλλοτρίωσις· εὐφραίνει δέ ψυχήν πνευματικῶς, ὁ τοῖς ἑκουσίοις τήν σάρκα πόνοις δαμάζων.

(=1304=) 3.100 (ρ΄) Τῆς ψυχῆς ὑπέρ ἀρετῆς πρός τήν αἴσθησιν ἀποδιάθεσιν κτησαμένης, ἐξανάγκης ἡ αἴσθησις ἐν πόνοις ἔσται, τήν τῶν ἡδέων ἐπινοητικήν συνημμένην αὐτῇ κατα τήν γνωμικήν σχέσιν, τῆς ψυχῆς οὐκ ἔχουσα δύναμιν· τοὐναντίον δέ, τήν μέν τῶν αὐτῆς (≡15Δ_192≡> φυσικῶν ἡδονῶν ἐπανάστασιν, δι᾽ ἐγκρατείας ἀνδρικῶς ἀποῤῥαπίζουσαν· πρός δέ τήν τῶν παρά φύσιν και ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγήν, διά τῆς ὑπομονῆς, ἀμείλικτον παντελῶς διαμένουσαν, καί τῆς κατ᾽ ἀρετήν θεοπρεποῦς ἀξίας τε καί δόξης διά τήν ἀνυπόστατον ἡδονήν οὐκ ἐξισταμένην, καί πρός τήν τῶν πόνων ἀντίληψιν φειδοῖ τῆς σαρκός διά τήν ὀδυνῶσαν αἴσθησιν, τοῦ ὕψους τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀποπίπτουσαν. Τῆς δέ κατ᾽ αἴσθησιν λύπης αἰτία καθέστηκεν, ἡ πρός τά κατά φύσιν τῆς ψυχῆς παντελής ἀσχολία. Τήν δέ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονήν, ἡ παρά φύσιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς προδήλως ὑφίστησιν, ἄλλην ἀρχήν ἔχειν οὐ δυναμένην συστάσεως, ἤ τήν ψυχῆς τῶν κατά φύσιν ἀπόθεσιν.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

(≡15Δ_194≡> 4.1 (α΄) Ἐπινοητικήν οἶδε τήν νοεράν τῆς ψυχῆς δύναμιν· ἥτις χωριζομένη τῆς κατ᾽ αἴσθησιν σχέσεως, ἔρημον τῆς πρός ἡδονήν τήν σάρκα καταλιμπάνει προνοίας, κατά τήν ἐν γνώμῃ σχέσιν, οὐδέ τήν ὀδύνην τῆς σαρκός ἀνεχομένη παραμυθεῖσθαι, διά τήν ἐν σχέσει τῆς γνώμης πρός τά θεῖα ὁλικήν σχολήν.

4.2 (β΄) Νοῦς καί αἴσθησις ἀντικειμένην ἔχουσι πρός ἄλλήλα τήν κατά φύσιν ἐνέργειαν, διά τήν τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων ἀκροτάτην διαφοράν καί ἑτερότητα. Ὁ μέν γάρ, ὑποκειμένας ἔχει τάς νοητάς καί ἀσωμάτους οὐσίας, ὧν ἀσωμάτως ἀντιλαμβάνεσθαι πέφυκεν· ἡ δέ, τάς αἰσθητάς καί σωματικάς φύσεις, ὧν καί αὐτή φυσικῶς ἀντιλαμβάνεται.

4.3 (γ΄) Ἡ τῆς ψυχῆς τῶν κατά φύσιν ἀπόθεσις, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς ἀρχή γίνεσθαι πέφυκε. Τῆς γάρ ψυχῆς περί τά κατά φύσιν ἀγαθά πονουμένης, οὐκ ἔστιν ἡ τόν κατ᾽ αἴσθησιν τῆς ἡδονῆς τρόπον ἐφευρίσκουσα δύναμις.

4.4 (δ΄) Ἔνθα λόγος προκαθηγεῖται τῆς αἰσθήσεως κατά τήν τῶν ὁρατῶν θεωρίαν, πάσης ἐστέρηται τῆς κατα φύσιν ἡ σάρξ

ἡδονῆς, οὐκ ἔχουσα τήν αἴσθησιν ἄφετον καί τῶν λογικῶν ἀπολελυμένην δεσμῶν, εἰς ὑπηρεσίαν τῶν κατ᾽ αὐτήν ἡδονῶν. Ὅθεν καί ἐξανάγκης κρατοῦντος τοῦ ἐν ἡμῶν λόγου, ἡ πρός ἀρετήν αὐτῷ δουλωθεῖσα βασανίζεται σάρξ.

(=1305=) 4.5 (ε´) Ὁ νοῦς ἅμα τήν αἴσθησιν οἰκείαν κατά φύσιν ἡγήσεται (≡15Δ_196≡> δύναμιν, ταῖς τῶν αἰσθητῶν ἐπιπλεκόμενος ἐπιφανείας, ἐπινοεῖται τάς σαρκικάς ἡδονάς, οὐ δυνάμενος τῶν ὁρατῶν διαβῆναι τήν φύσιν, τῇ πρός τήν αἴσθησιν ἐμπαθεῖ σχέσει κατασχεθείς.

4.6 (στ´) Εἰ οὐκ ἔστι δυνατόν πρός τά συγγενῆ νοητά τόν νοῦν διαβῆναι, δίχα τῆς τῶν διά μέσου προβεβλημένων αἰσθητῶν θεωρίας· ταύτην δέ γενέσθαι, παντελῶς ἀμήχανον χωρίς τῆς αὐτῷ μέν συγκειμένης, τοῖς αἰσθητοῖς δέ κατά φύσιν συγγενοῦς αἰσθήσεως· εἰκότως εἰ μέν προβαλών ἐνσχεθῇ ταῖς ἐπιφανείαις τῶν ὁρατῶν, ἐνέργειαν εἶναι φυσικήν τήν συγκειμένην οἰόμενος αἴσθησιν, τῶν μέν κατά φύσιν ἐκπέπτωκε νοητῶν· τῶν δέ παρά φύσιν ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν, ὅ δή λέγεται, ἐπελάβετο σωμάτων· οἷς παρά τόν λόγον ἐνεργούμενος, διά τήν αὐτόν ἐκνικήσασαν αἴσθησιν, τῆς μέν κατά ψυχήν λύπης γεννήτωρ καθίσταται, συχναῖς ταῖς κατά συνείδησιν μάστιξιν αἰκιζόμενος· τῆς δέ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς ἀρίδηλος γίνεται ποιητής, ταῖς ἐπινοίαις τῶν περιποιητικῶν τρόπων τῆς σαρκός λιπαινόμενος. Εἰ δέ τήν πρός αἴσθησιν, ἅμα τῇ προσβολῇ τῶν ὁρωμένων διατεμών ἐπιφάνειαν, τούς πνευματικούς τῶν ὄντων καθαρούς τῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς σχημάτων θεάσεται λόγους, τήν μέν τῆς ψυχῆς ἡδονήν κατειργάσατο, μηδενί τῶν αἰσθητῶν θεωρουμένων κρατουμένης, τήν δέ τῆς αἰσθήσεως συνεστήσατο λύπην, πάντων κατά φύσιν τῶν αἰσθητῶν ἐστερημένης.

4.7 (ζ´) Ἐπειδή τήν μέν τῆς ψυχῆς λύπην, ἤγουν τόν πόνον (ταὐτόν γάρ ἀλλήλοις ἀμφότερα), ἡ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονήν συνίστησι· τήν δέ τῆς αἰσθήσεως λύπην, ἤγουν τόν πόνον, ἡ κατα ψυχήν ποιεῖν ἡδονή πέφυκεν, εἰκότως ὁ τῆς κατ᾽ ἐλπίδα ζωῆς τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι᾽ ἀναστάσεως νεκρῶν εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καί ἀμίαντον καί ἀμάραντον τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, ἐφιέμενος, κατά μέν τήν ψυχήν ἀγαλλίασιν (≡15Δ_198≡> ἔχει, χαράν ἀνεκλάλητον, διηνεκῶς τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι γαννύμενος ἀγαθῶν· κατά δέ τήν σάρκα καί τήν αἴσθησιν, ἤγουν τούς ἐκ τῶν ποικίλων πειρασμῶν ἐπιγινομένους αὐτῇ πόνους, καί τάς ἐπ᾽ αὐτοῖς ὀδύνας. Πάσῃ γάρ ἀρετῇ, ἡδονή καί πόνος παρέπεται· πόνος μέν σαρκός, ἐστερημένης τῆς προσηνοῦς καί λειοτέρας αἰσθήσεως· ἡδονή δέ ψυχῆς, παντός αἰσθητοῦ καθαροῖς ἐντρυφώσης τοῖς ἐν πνεύματι λόγοις.

4.8 (η´) Δέον ἐστί τόν νοῦν κατά τήν παροῦσαν ζωήν (τοῦτο γάρ μοι νοεῖται, τό νῦν), κατά σάρκα λυπούμενον, διά τούς πολλούς πόνους τῶν ὑπέρ ἀρετῆς αὐτῷ προσαγομένων πειρασμῶν, ἀεί χαίρειν κατά ψυχήν, καί ἥδεσθαι διά τήν ἐλπίδα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, κἄν ἔχῃ καταπονουμένην τήν αἴσθησιν. Οὐ γάρ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τήν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς, φησίν ὁ θεῖος Ἀπόστολος.

4.9 (θ΄) Ψυχῆς, ἡ σάρξ, ἀλλ᾽ οὐ σαρκός ἡ ψυχή· τοῦ γάρ κρείττονος, φησί, τό ἧττον, ἀλλ᾽ οὐ τοῦ ἥττονος τό κρεῖττον. (=1308=) Οὐκοῦν, ἐπειδή τῇ σαρκί διά τήν παράβασιν ἐνεφύρη **τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος**, **ὅπερ ἐστίν ἡ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονή**, δι᾽ ἧν διά πόνων κατεκρίθη τῆς σαρκός ὁ θάνατος, εἰς τήν τοῦ νόμου τῆς σαρκός ἀναίρεσιν ἐπινενοημένος, ὁ διαγνούς ὅτι διά τήν ἁμαρτίαν εἰς τήν αὐτῆς ἀναίρεσιν ἐπεισῆλθεν ὁ θάνατος, ἀεί χαίρουσαν ἔχει τήν ψυχήν, διά πόνων ποικίλων θεωμένην ἀπογινόμενον τῆς οἰκείας σαρκός τόν νόμον τῆς ἁμαρτίας, πρός ὑποδοχήν τῆς μελλούσης ἐν πνεύματι μακαρίας ζωῆς, ἧς ἄλλως οὐκ ἔστι τυχεῖν, μή πρότερον κενωθέντος ὡς ἐξ ἀγγείου τινός τῆς σαρκός ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, κατά τήν πρός αὐτήν σχέσιν τῆς γνώμης, τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας.

4.10 (ι΄) Ὁ τῇ ἀρετῇ κατά σάρκα διά τούς πόνους λυπούμενος, ἐν (≡15Δ_200≡> αὐτῇ χαίρει τῇ ἀρετῇ κατά ψυχήν, ὡς παροῦσαν θεώμενος τήν τῶν μελλόντων εὐπρέπειαν· ὑπέρ ἧς, κατά τόν μέγαν Δαβίδ, τῇ κατά γνώμην ἀπογενέσει τῆς σαρκός, καθ᾽ ἑκάστην ἀποθνήσκει τήν ἡμέραν, ὁ κατά τήν τῆς ψυχῆς ἐν πνεύματι γένεσιν ἀεί καινιζόμενος, ἅτε δή καί τήν ἡδονήν ἔχων σωτήριον, καί τήν λύπην ὠφέλιμον. Λύπην γάρ φαμεν, οὐ τήν παράλογον καί τῶν πολλῶν, ἐπί στερήσει παθῶν ἤ πραγμάτων ὑλικῶν τήν ψυχήν βασανίζουσαν, ὡς τάς ὁρμάς παρά φύσιν ἐφ᾽ ἅ μή δεῖ, καί τάς ἀποφυγάς ἀφ᾽ ὧν μή δεῖ ποιουμένων· ἀλλά τήν λελογισμένην, καί τοῖς τά θεῖα σοφοῖς ἐγκριθεῖσαν, καί τό παρόν κακόν ὑποσημαίνουσαν· παρόν γάρ κακόν, φασίν εἶναι τήν λύπην, συνισταμένην μέν κατά ψυχήν, ὅταν ἡ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονή τῆς λογικῆς κρατῇ διακρίσεως· ὑφισταμένην δέ κατ᾽ αἴσθησιν, ὅταν τῆς ψυχῆς κατ᾽ ἀρετήν ἀκωλύτως ὁ δρόμος ἀνύηται· τοσοῦτον ἐπάγων τῇ αἰσθήσει τούς πόνους, ὅσον ἡδονήν ἐμποιεῖ καί χαράν τῇ ψυχῇ, τῷ Θεῷ προσαγομένῃ, διά τῆς συγγενοῦς κατ᾽ ἀρετήν τε καί γνῶσιν ἐλλάμψεως.

4.11 (ια΄) Ἡδονήν λέγει σωτήριον, τήν ἐπ᾽ ἀρετῇ χαράν τῆς ψυχῆς· ὠφέλιμον δέ λύπην, τήν ὑπέρ ἀρετῆς ὀδύνην τῆς σαρκός. Ὁ γοῦν πάθεσι προστετηκώς καί πράγμασιν, ἐφ᾽ ἅ μή δεῖ τάς ὁρμάς ποιεῖται· καί ὁ τάς ποιητικάς τῆς τῶν παθῶν καί τῶν πραγμάτων στερήσεως συμβάσεις οὐκ ἀσπαζόμενος, ἀφ᾽ ὧν μή δεῖ τάς ἀποφυγάς ποιεῖται.

4.12 (ιβ΄) Οὔτε ἡ θεία χάρις ἐνεργεῖ φωτισμούς γνώσεως, οὐκ ὄντος τοῦ κατά δύναμιν φυσικήν δεχομένου τόν φωτισμόν· οὔτε μήν τό δεκτικόν δίχα τῆς χορηγούσης χάριτος, τόν φωτισμόν ἐνεργεῖ γνώσεως.

4.13 (ιγ΄) Οὔτε ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ σοφίαν (≡15Δ_202≡> ἐν τοῖς ἁγίοις, χωρίς τοῦ ταύτην δεχομένου νοός· οὔτε γνῶσιν χωρίς τῆς δεκτικῆς τοῦ λόγου δυνάμεως· οὔτε πίστει ἄνευ τῆς κατά νοῦν καί λόγον τῶν μελλόντων καί πᾶσι τέως ἀδήλων πληροφορίας· οὔτε ἰαμάτων χαρίσματα, δίχα τῆς κατά φύσιν φιλανθρωπίας· οὔτε τι ἕτερον τῶν λοιπῶν χαρισμάτων, (=1309=) χωρίς τῆς ἑκάστου δεκτικῆς ἕξεώς τε καί δυνάμεως· οὔτε μήν πάλιν ἕν τῶν ἀπηριθμημένων ἄνθρωπος κτήσεται κατά δύναμιν

φυσικήν, δίχα τῆς χορηγούσης ταῦτα θείας δυνάμεως. Καί δηλοῦσι τοῦτο σαφῶς πάντες ἅγιοι, μετά τάς ἀποκαλύψεις τῶν θείων, ζητοῦντες τῶν ἀποκαλυφθέντων τούς λόγους.

4.14 (ιδ΄) Ὁ δίχα πάθους αἰτῶν, λαμβάνει τήν τοῦ ἐνεργεῖν δύνασθαι χάριν κατά τήν πρᾶξιν τάς ἀρετάς· καί ὁ ζητῶν ἀπαθῶς, εὑρίσκει κατά τήν φυσικήν θεωρίαν τήν ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν, καί ὁ κρούων ἀπαθῶς τήν θύραν τῆς γνώσεως, ἀκωλύτως εἰς τήν ἀπόκρυφον τῆς μυστικῆς θεολογίας ἐλεύσεται χάριν.

4.15 (ιε΄) Ὁ ἀπαθῶς τά θεῖα ζητῶν, πάντως λήψεται τό ζητούμενον. Ὁ δέ μετά τινος πάθους ζητῶν, ἀποτεύξεται τοῦ ζητουμένου. Φησί γάρ, Αἰτεῖτε, καί οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖτε.

4.16 (ιστ΄) Ζητεῖ ἐν ἡμῖν τήν τῶν ὄντων γνῶσιν τό Πνεῦμα τό ἅγιον, καί ἐρευνᾷ· ἀλλ᾽ οὐκ ἑαυτῷ ζητεῖ τό ζητούμενον, ὅτι Θεός, καί πάσης ἐπέκεινα γνώσεως· ἀλλ᾽ ἡμῖν τοῖς δεομένοις τῆς γνώσεως· ὥσπερ ἀμέλει καί ὁ Λόγος γίνεται σάρξ, οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλ᾽ ἡμῖν τό διά τῆς σαρκός ἐξανύων μυστήριον. Ὡς γάρ χωρίς σαρκός νοερῶς ἐψυχωμένης, οὐκ ἐνήργει θεοπρεπῶς τά κατά φύσιν ὁ Λόγος τῆς σαρκός, οὕτως οὐδέ τό Πνεῦμα τό ἅγιον ἐν τοῖς ἁγίοις ἐνεργεῖ τάς γνώσεις τῶν μυστηρίων, χωρίς τῆς κατά φύσιν ζητούσης τε καί ἐρευνώσης τήν γνῶσιν δυνάμεως.

(≡15Δ_204≡> 4.17 (ιζ΄) Ὥσπερ οὐκ ἔστι χωρίς ἡλιακοῦ φωτός ὀφθαλμόν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν, οὕτω δίχα πνευματικοῦ φωτός νοῦς ἀνθρώπινος οὔποτ᾽ ἄν δέξεται θεωρίαν πνευματικήν. Τό μέν γάρ αἰσθητόν φῶς, κατά φύσιν φωτίζει τήν αἴσθησιν πρός τήν τῶν σωματικῶν ἀντίληψιν· τό δέ πνευματικόν, πρός τήν θεωρίαν τόν νοῦν καταυγάζει πρός κατανόησιν τῶν ὑπέρ αἴσθησιν.

4.18 (ιη΄) Τάς μέν ζητητικάς τε καί ἐρευνητικάς τῶν θείων δυνάμεις οὐσιωδῶς ἔχει καταβεβλημένας αὐτῇ παρά τοῦ Κτίσαντος κατ᾽ αὐτήν τήν εἰς τό εἶναι πάροδον, ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις· τάς δέ τῶν θείων ἀποκαλύψεις, κατά χάριν ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπιφοιτῶσα ποιεῖται δύναμις. Ἐπειδή δέ κατ᾽ ἀρχάς διά τῆς ἁμαρτίας, τῇ φύσει τῶν ὁρατῶν ταύτας ὁ πονηρός προσήλωσε τάς δυνάμεις, καί οὐκ ἦν ὁ συνιών ἤ ἐκζητῶν τόν Θεόν, πάντων τῶν μετειληφότων τῆς φύσεως, τήν νοεράν τε καί λογικήν δύναμιν ἐχόντων περιγεγραμμένην τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν αἰσθητῶν, καί μηδεμίαν κεκτημένων ἔννοιαν τῶν ὑπέρ αἴσθησιν, εἰκότως ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις, τοῖς μή κατά πρόθεσιν ἐνδιαθέτως ὑπό τήν ἀπάτην γενομένοις, τῶν ὑλικῶν ἀφηλώσασα, τήν προσηλωμένην (=1312=) ἀποκατέστησεν δύναμιν· ἥν καθαράν ἀπολαβόντες διά τῆς χάριτος, πρῶτον ἐζήτησαν καί ἠρεύνησαν, καί οὕτως ἐξεζήτησαν καί ἐξηρεύνησαν, διά τῆς αὐτῆς δηλαδή τοῦ Πνεύματος χάριτος.

4.19 (ιθ΄) Σωτηρία δηλαδή ψυχῶν, κυρίως ἐστί, τό τέλος τῆς πίστεως. Τέλος δέ πίστεώς ἐστιν, ἡ τοῦ πιστευθέντος ἀληθής ἀποκάλυψις. Ἀληθής δέ τοῦ πιστευθέντος ἐστίν ἀποκάλυψις, ἡ κατά ἀναλογίαν τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως ἄῤῥητος τοῦ πεπιστευμένου περιχώρησις. Περιχώρησις δέ τοῦ πεπιστευμένου καθέστηκεν, ἡ πρός τήν ἀρχήν κατά τό τέλος τῶν πεπιστευκότων

ἐπάνοδος. Ἡ δέ πρός τήν οἰκείαν ἀρχήν κατά τό τέλος τῶν πεπιστευκότων ἐπάνοδός ἐστιν, ἡ τῆς ἐφέσεως πλήρωσις. Ἐφέσεως δέ πλήρωσίς (≡15Δ_206≡> ἐστιν, ἡ περί τό ἐφετόν τῶν ἐφιεμένων ἀεικίνητος στάσις. Ἀεικίνητος δέ στάσις περί τό ἐφετόν τῶν ἐφιεμένων ἐστίν, ἡ τοῦ ἐφετοῦ διηνεκής τε καί ἀδιάστατος ἀπόλαυσις. Ἀπόλαυσις δέ διηνεκής τε καί ἀδιάστατος τοῦ ἐφετοῦ, ἡ τῶν ὑπέρ φύσιν θείων καθέστηκε μέθεξις. Μέθεξις δέ τῶν ὑπέρ φύσιν θείων ἐστίν, ἡ πρός τό μετεχόμενον τῶν μετεχόντων ὁμοίωσις. Ἡ δέ πρός τό μετεχόμενον τῶν μετεχόντων ὁμοίωσίς ἐστιν, ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν πρός αὐτό τό μετεχόμενον τῶν μετεχόντων δι᾽ ὁμοιότητος ἐνδεχομένη ταυτότης. Ἡ δέ τῶν μετεχόντων ἐνδεχομένη κατ᾽ ἐνέργειαν δι᾽ ὁμοιότητος ταυτότης, ἡ δι᾽ ὁμοιότητος πρός τό μετεχόμενόν ἐστι θέωσις τῶν ἀξιουμένων θεώσεως.

4.20 (κ´) Οὐκ ἔχει ἡ φύσις τῶν ὑπέρ φύσιν τούς λόγους, ὥσπερ οὐδέ τῶν παρά φύσιν τούς νόμους. Ὑπέρ φύσιν δέ λέγω, τήν θείαν καί ἀνεννόητον ἡδονήν, ἥν ποιεῖν πέφυκεν ὁ Θεός φύσει, κατά χάριν τοῖς ἀξίοις ἑνούμενος· παρά φύσιν δέ, τήν κατά στέρησιν ταύτης συνισταμένην ἀνεκλάλητον ὀδύνην, ἥν ποιεῖν εἴωθεν ὁ Θεός φύσει, παρά τήν χάριν τοῖς ἀναξίοις ἑνούμενος. Κατά γάρ τήν ὑποκειμένην ἑκάστῳ ποιότητα τῆς διαθέσεως, ὁ Θεός τοῖς πᾶσιν ἑνούμενος, ὡς οἶδεν αὐτός, τήν αἴσθησιν ἑκάστῳ παρέχεται, καθώς ἐστιν ἕκαστος ὑφ᾽ ἑαυτοῦ διαπεπλασμένος, πρός ὑποδοχήν τοῦ πάντως πᾶσιν ἑνωθησομένου κατά τό πέρας τῶν αἰώνων.

(=1313=) 4.21 (κα´) Τούς ἐκζητοῦντας ἐν πνεύματι τήν τῶν ψυχῶν σωτηρίαν, καί ἐξερευνῶντας τούς ταύτης πνευματικούς τῆς σωτηρίας λόγους τε καί τρόπους, ὁδηγεῖ πρός κατανόησιν τό Πνεῦμα τό ἅγιον, οὐκ ἐῶν ἀκίνητον αὐτοῖς μένειν, καί ἀνενέργητον τήν δι᾽ ἧς τά θεῖα ἐκζητεῖν πεφύκασι δύναμιν.

4.22 (κβ´) Πρῶτόν τις ζητεῖ τῇ προαιρέσει νεκρῶσαι τήν ἁμαρτίαν, καί τήν προαίρεσιν τῇ ἁμαρτίᾳ· καί οὕτως ἐρευνᾷ, πῶς δεῖ καί ποίῳ τρόπῳ νεκρῶσαι ταύτας ἀλλήλαις. Καί πάλιν μετά τήν (≡15Δ_208≡> τούτων ἀλλήλαις τελείαν νέκρωσιν, ζητεῖ τήν κατ᾽ ἀρετήν τῆς προαιρέσεως, καί τῆς ἀρετῆς τήν κατά προαίρεσιν ζωήν· καί οὕτως ἐρευνᾷ, πῶς δεῖ καί ποίῳ τρόπῳ τήν ἐν ἀλλήλαις τούτων δημιουργῆσαι ζωήν. Ἔστιν οὖν ὡς ἐν ὁρισμῷ λαβεῖν,ἡ μέν ζήτησις, ὄρεξις καταθυμίου τινός· ἡ δέ ἐρεύνησις, τρόπος τῆς πρός τό καταθύμιον ὀρέξεως ἀνυστικός.

4.23 (κγ´) Δεῖ ὡς ἀληθῶς τόν σωθησόμενον, μή μόνον τῇ προαιρέσει νεκρῶσαι τήν ἁμαρτίαν, ἀλλά καί αὐτήν τήν προαίρεσιν τῇ ἁμαρτίᾳ· καί μή μόνον ἀναστῆσαι τῇ ἀρετῇ τήν προαίρεσιν, ἀλλά καί αὐτήν τῇ προαιρέσει τήν ἀρετήν· ἵνα νεκρά νεκρᾶς, ὅλη ὅλης τῆς ἁμαρτίας διαιρεθεῖσα μή αἰσθάνηται, καί ζῶσα ζώσης, ὅλη ὅλης τῆς ἀρετῆς ἐπαισθάνηται, καθ᾽ ἕνωσιν ἀδιάστατον ἡ προαίρεσις. Ὁ γάρ νεκρώσας τῇ ἁμαρτίᾳ τήν προαίρεσιν, σύμφυτος γέγονε τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· καί ὁ ταύτην ἀναστήσας τῇ δικαιοσύνῃ, σύμφυτος γέγονε καί τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ.

4.24 (κδ´) Ἡ ἁμαρτία καί ἡ προαίρεσις νεκρούμεναι ἀλλήλαις, διπλῆν ἔχουσι πρός ἀλλήλας τήν ἀναισθησίαν. Καί ἡ δικαιοσύνη καί ἡ προαίρεσις, ἀλλήλαις ἔχουσαι τήν ζωήν, διπλῆν ἔχουσι τήν αἴσθησιν.

4.25 (κε´) Θεός ὑπάρχων φύσει καί ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ὑφ᾽ ἡμῶν ὡς Θεός ὑπέρ φύσιν χάριτι κληρονομεῖται, κατά τήν ἄῤῥητον μέθεξιν· καί δι᾽ ἡμᾶς ἐν εἴδει τῷ καθ᾽ ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος ἡμᾶς οἰκειούμενος, ἑαυτόν κληρονομεῖ σύν ἡμῖν κατά τήν ἀνεννόητον συγκατάβασιν· ὅν τῷ πνεύματι μυστικῶς οἱ ἅγιοι προθεωρήσαντες, ἐδιδάχθησαν ὡς χρή τῆς κατά τό μέλλον φανησομένης διά τήν ἀρετήν ἐν Χριστῷ δόξης, τά εἰς αὐτόν ὑπέρ ἀρετῆς κατά τό παρόν προκαθηγεῖσθαι παθήματα.

4.26 (κστ´) Ὁ μέν νοῦς κατά μόνην τήν ἔφεσιν ἀγνώστως πρός τήν (≡15Δ_210≡> τῶν ὄντων αἰτίαν κινούμενος, ζητεῖ μόνον· ὁ δέ λόγος, τούς ἐν τοῖς οὖσιν ἀληθεῖς ποικίλως ἐφοδεύων ἐρευνᾷ λόγους.

4.27 (κζ´) Ζήτησίς ἐστιν ἡ τοῦ νοῦ πρώτη τε καί ἁπλῆ πρός τήν ἰδίαν αἰτίαν μετ᾽ ἐφέσεως κίνησις· ἐρεύνησις δέ ἐστιν, ἡ πρώτη τε καί ἁπλῆ τοῦ λόγου περί τήν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ἐννοίας διάκρισις. Ἐκζήτησις δέ πάλιν ἐστίν, ἡ τοῦ νοῦ κατ᾽ ἐπιστήμην γνωστική πρός τήν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ζεούσης ἐφέσεως κίνησις· ἐξερεύνησις δέ ἐστιν, ἡ τοῦ λόγου κατ᾽ ἐνέργειαν τῶν ἀρετῶν περί τήν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ἔμφρονος καί σοφῆς ἐννοίας γινομένη διάκρισις.

(=1316=) 4.28 (κη´) Οἱ ἅγιοι καί θεῖοι προφῆται, περί τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἐκζητήσαντές τε καί ἐξερευνήσαντες, διάπυρον εἶχον καί ζέουσαν μετ᾽ ἐπιστήμης καί γνώσεως πρός τόν Θεόν τήν τοῦ νοῦ κατ᾽ ἔφεσιν κίνησιν, καί ἔμφρονα καί σοφήν τήν τοῦ λόγου κατά τήν ἐνέργειαν τῶν θείων διάκρισιν· οὕς οἱ μιμούμενοι, μετά γνώσεως καί ἐπιστήμης τήν τῶν ψυχῶν ἐκζητοῦσι σωτηρίαν, καί μετά φρονήσεως καί σοφίας ἐξερευνῶντες, μετέρχονται τήν ἐν τοῖς θείοις ἔργοις διάκρισιν.

4.29 (κθ´) Διττήν οἶδε τήν τῶν θείων γνῶσιν ὁ λόγος, τήν μέν, σχετικήν, ὡς ἐν λόγῳ μόνῳ κειμένην καί νοήμασι, καί τήν κατ᾽ ἐνέργειαν τοῦ γνωσθέντος διά πείρας οὐκ ἔχουσαν αἴσθησιν, δι᾽ ἧς κατά τήν παροῦσαν ζωήν οἰκονομούμεθα· τήν δέ, κυρίως ἀληθινήν, ἐπί μόνῃ τῇ πείρᾳ, κατ᾽ ἐνέργειαν δίχα λόγου καί νοημάτων, ὅλην τοῦ γνωσθέντος κατά χάριν μεθέξει παρεχομένην τήν αἴσθησιν, δι᾽ ἧς κατά τήν μέλλουσαν λῆξιν, τήν ὑπέρ φύσιν ὑποδεχόμεθα θέωσιν ἀπαύστως ἐνεργουμένην. Καί τήν μέν σχετικήν, ὡς ἐν λόγῳ κειμένην καί τοῖς νοήμασι, κινητικήν εἶναί φασι, τῆς πρός τήν μεθέξει κατ᾽ ἐνέργειαν γνῶσιν ἐφέσεως· τήν δέ κατ᾽ ἐνέργειαν, διά τῆς πείρας μεθέξει παρεχομένην τοῦ γνωσθέντος τήν αἴσθησιν, ἀφαιρετικήν εἶναι τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καί νοήμασι γνώσεως.

(≡15Δ_212≡> 4.30 (λ´) Διττήν εἶναι λέγειν τήν γνῶσιν, τήν μέν, ἐν λόγῳ κειμένην καί θείοις νοήμασι, κατ᾽ εἶδος παροῦσαν τήν αἴσθησιν τῶν νοηθέντων οὐκ ἔχουσαν· τήν δέ, κατ᾽ ἐνέργειαν μόνην ἔχουσαν, δίχα λόγου καί νοημάτων τῶν ἀληθῶν τήν κατ᾽

εἶδος ἀπόλαυσιν. Ἐπειδή γάρ διά γνώσεως ὁ λόγος τό γνωστόν πέφυκεν ὑποσημαίνειν, κινεῖ τήν ἔφεσιν τῶν δι᾽ αὐτοῦ κινουμένων, πρός τήν τοῦ σημανθέντος ἀπόλαυσιν.

4.31 (λα´) Ἀμήχανον εἶναί φασιν οἱ σοφοί, συνυπάρχειν τῇ πείρᾳ τοῦ Θεοῦ, τόν περί αὐτοῦ λόγον, ἤ τῇ αἰσθήσει τοῦ Θεοῦ, τήν περί αὐτοῦ νόησιν. Λόγον δέ περί Θεοῦ φημι, τήν ἐκ τῶν ὄντων ἀναλογίαν τῆς περί αὐτοῦ γνωστικῆς θεωρίας· αἴσθησιν δέ, τήν ἐν τῇ μεθέξει πεῖραν τῶν ὑπέρ φύσιν ἀγαθῶν· (=1317=) νόησιν δέ, τήν ἐκ τῶν ὄντων ἁπλῆν περί αὐτοῦ καί ἑνιαίαν γνῶσιν· τάχα δέ καί ἐπ᾽ ἄλλου παντός τοῦτο γνωρίζεται· εἴπερ ἡ τοῦδε τοῦ πράγματος πεῖρα, τόν περί αὐτοῦ καταπαύει λόγον· καί ἡ τοῦδε τοῦ πράγματος αἴσθησις, τήν περί αὐτοῦ σχολάζουσαν ἐργάζεται νόησιν. Πεῖραν δέ λέγω, αὐτήν τήν κατ᾽ ἐνέργειαν γνῶσιν, τήν μετά πάντα λόγον ἐπιγινομένην· αἴσθησιν δέ, αὐτήν τοῦ γνωσθέντος τήν μέθεξιν, τήν μετά πᾶσαν νόησιν ἐκφαινομένην. Καί τοῦτο τυχόν μυστικῶς διδάσκων ὁ μέγας Ἀπόστολος, φησίν· Εἴτε δέ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται, περί τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καί νοήμασι γνώσεως δηλονότι φάσκων.

4.32 (λβ´) Ἐχρῆν ὡς ἀληθῶς τόν κατά φύσιν τῆς τῶν ὄντων οὐσίας δημιουργόν, καί τῆς κατά χάριν αὐτουργόν γενέσθαι τῶν γεγονότων θεώσεως· ἵνα ὁ τοῦ εἶναι δοτήρ, φανῇ καί τοῦ ἀεί εὖ εἶναι χαριστικός. Ἐπεί οὖν οὐδέν τῶν ὄντων ἑαυτό τό παράπαν, ἤ ἄλλο γινώσκει ὅ τί ποτε κατ᾽ οὐσίαν ἐστίν, εἰκότως οὐδέ τῶν γενησομένων οὐδενός οὐδέν τῶν ὄντων, ἔχει κατά φύσιν τήν πρόγνωσιν, πλήν τοῦ ὑπέρ τά ὄντα Θεοῦ, καί ἑαυτόν γινώσκοντος, (≡15Δ_214≡> ὅ τι κατ᾽ οὐσίαν ἐστί, καί πάντων τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ πεποιημένων, καί πρίν γενέσθαι προεγνωκότος τήν ὕπαρξιν· καί μέλλοντος κατά χάριν φιλοτιμεῖσθαι τοῖς οὖσι τήν ἑαυτῶν, καί ἄλλων, ὅ τί ποτε κατ᾽ οὐσίαν ὑπάρχουσι γνῶσιν, καί τούς ἐν αὐτῷ μονοειδῶς προόντας τῆς αὐτῶν γενέσεως φανερῶσαι λόγους.

4.33 (λγ´) Ὁ τήν φύσιν τῶν ἀνθρώπων δημιουργήσας λόγος, οὐ συνέκτισεν αὐτῇ κατά αἴσθησιν, οὔτε ἡδονήν, οὔτε ὀδύνην· ἀλλά δύναμίν τινα κατά νοῦν αὐτῇ πρός ἡδονήν, καθ᾽ ἥν ἀῤῥήτως ἀπολαύειν αὐτοῦ δυνήσεται, ἐνετεκτήνατο. Ταύτην δέ τήν δύναμιν, λέγω δέ τήν κατά φύσιν τοῦ νοῦ πρός τόν Θεόν ἔφεσιν, ἅμα τῷ γενέσθαι, τῇ αἰσθήσει δούς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, πρός τά αἰσθητά κατ᾽ αὐτήν τήν πρώτην κίνησιν διά μέσης τῆς αἰσθήσεως ἔσχε παρά φύσιν ἐνεργουμένην τήν ἡδονήν· ᾗτινι κατά πρόνοιαν ὁ τῆς ἡμῶν σωτηρίας κηδόμενος, παρέπηξεν ὥσπερ τινά τιμωρόν δύναμιν, τήν ὀδύνην· καθ᾽ ἥν ὁ τοῦ θανάτου μετά σοφίας ἐνεῤῥιζώθη τῇ τοῦ σώματος φύσει νόμος, περιορίζων τῆς τοῦ νοῦ μανίας παρά φύσιν ἐπί τά αἰσθητά κινουμένην τήν ἔφεσιν.

4.34 (λδ´) Ἡδονή καί ὀδύνη, τῇ φύσει τῆς σαρκός οὐ συνεκτίσθησαν· ἀλλ᾽ ἡ παράβασις, τήν μέν, ἐπενόησεν εἰς φθοράν τῆς προαιρέσεως· τήν δέ, κατεδίκασεν εἰς λύσιν τῆς φύσεως· ἵνα ἡ μέν ἡδονή, ψυχῆς ἑκούσιον ἐργάσηται θάνατον τήν ἁμαρτίαν· ἡ δέ ὀδύνη διά τῆς λύσεως, τήν κατ᾽ εἶδος ποιήσηται τῆς σαρκός ἀπογένεσιν. (=1320=) Κατά πρόνοιαν γάρ πρός κόλασιν τῆς κατά

προαίρεσιν ἡδονῆς, δέδωκεν ὁ Θεός τῇ φύσει, τήν παρά προαίρεσιν ὀδύνην, καί τόν ἐπ᾽ αὐτῇ θάνατον.

4.35 (λε΄) Διά τήν ἐπελθοῦσαν τῇ φύσει παρά λόγον ἡδονήν, ἡ κατά λόγον ἐπεισῆλθεν ὀδύνη, διά πολλῶν παθημάτων, ἐν οἷς καί ἐξ ὧν ὁ θάνατος, ποιουμένη τῆς παρά φύσιν ἡδονῆς τήν (≡15Δ_216≡> ἀφαίρεσιν· οὐ μήν δέ καί τελείαν ἀναίρεσιν, καί ἥν ἡ κατά νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς, ἀναδείκνυσθαι πέφυκε χάρις.

4.36 (λστ΄) Ἡ τῶν ἑκουσίων πόνων ἐπίνοια, καί ἡ τῶν ἀκουσίων ἐπαγωγή, ἀφαιροῦνται μέν τήν ἡδονήν, τήν κατ᾽ ἐνέργειαν αὐτῆς καταπαύουσαι κίνησιν· οὐκ ἀναιροῦσι δέ τήν ὥσπερ νόμον τῇ φύσει ἐγκειμένην πρός γένεσιν αὐτῇ δύναμιν. Ἡ γάρ κατ᾽ ἀρετήν φιλοσοφία, γνώμης ἀπάθειαν, ἀλλ᾽ οὐ φύσεως ἐργάζεσθαι πέφυκε· καθ᾽ ἥν δηλαδή τήν γνωμικήν ἀπάθειαν, ἡ κατά νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς ἐπιγίνεται χάρις.

4.37 (λζ΄) Πᾶς πόνος, ὡς αἰτίαν τῆς ἰδίας γενέσεως ἔχων, κατ᾽ ἐνέργειαν προηγουμένην τήν ἡδονήν, χρέος ἐστί δηλαδή, φυσικῶς κατ᾽ αἰτίαν παρά πάντων τῶν μετειληφότων τῆς φύσεως ἐκτιννύμενον. Τῇ γάρ παρά φύσιν ἡδονῇ, πάντως παρέπεται φυσικῶς ὁ πόνος ἐν πᾶσιν, ὧν ὁ τῆς ἡδονῆς νόμος ἀναιτίως προκαθηγήσατο τῆς γένεσεως. Ἀναίτιον δέ φημι τήν ἐκ τῆς παραβάσεως ἡδονήν, ὡς μή γενομένην δηλονότι προλαβόντος πόνου διάδοχον.

4.38 (λη΄) Ἀμήχανον ἦν παντελῶς, τήν φύσιν ὑποκλιθεῖσαν τῇ τε κατά προαίρεσιν ἡδονῇ, καί τῇ παρά προαίρεσιν ὀδύνῃ, πάλιν εἰς τήν ἐξαρχῆς ἀνακληθῆναι ζωήν, εἰ μή γέγονεν ἄνθρωπος ὁ δημιουργός, προαιρέσει δεχόμενος τήν πρός κόλασιν τῆς κατά προαίρεσιν τῆς φύσεως ἡδονῆς, ἐπινοηθεῖσαν ὀδύνην, οὐκ ἔχουσαν προηγουμένην αὐτῆς τήν ἐξ ἡδονῆς γένεσιν· ἵνα τῆς ἐκ καταδίκης ἐλευθερώσῃ τήν φύσιν γεννήσεως, ἐξ ἡδονῆς ἀρχήν οὐκ ἔχουσαν καταδεχόμενος γέννησιν.

4.39 (λθ΄) Ἐπειδή μετά τήν παράβασιν πάντες ἄνθρωποι τήν ἡδονήν εἶχον τῆς ἰδίας φυσικῶς προκαθηγουμένην γενέσεως, καί οὐδείς ἦν τό σύνολον ὁ τῆς καθ᾽ ἡδονήν ἐμπαθοῦς γενέσεως φυσικῶς ὑπάρχων ἐλεύθερος· ἀλλ᾽ ὡς χρέος πάντες φυσικόν ἀποδιδόντες τούς πόνους, καί τήν ἐπ᾽ αὐτοῖς ὑπέμενον θάνατον· (≡15Δ_218≡> (=1321=) καί ἦν ἄπορος παντάπασιν ὁ τῆς ἐλευθερίας τρόπος, τοῖς ὑπό τῆς ἀδίκου τυραννουμένοις ἡδονῆς, καί ὑπό τῶν δικαίων πόνων, καί τοῦ ἐπ᾽ αὐτοῖς δικαιοτάτου θανάτου φυσικῶς ἐνεχομένοις· ἔδει δέ πρός ἀναίρεσιν μέν τῆς ἀδικωτάτης ἡδονῆς, καί τῶν δι᾽ αὐτήν δικαιοτάτων πόνων, ὑφ᾽ ὧν ἐλεεινῶς διεσπᾶτο πάσχων ὁ ἄνθρωπος, ἐκ φθορᾶς τῆς καθ᾽ ἡδονήν ἔχων τήν ἀρχήν τῆς γενέσεως, καί εἰς φθοράν τήν διά τοῦ θανάτου τό τῆς ζωῆς καταλήγων τέλος· πρός δέ τήν ἐπανόρθωσιν τῆς ἀπαθοῦς φύσεως, ἐπινοηθῆναι πόνον καί θάνατον, ἄδικον ὁμοῦ καί ἀναίτιον· ἀναίτιον μέν, ὡς οὐδαμῶς προλαβοῦσαν ἡδονήν ἐσχηκότα πρός γένεσιν· ἄδικον δέ, ὡς οὐδεμιᾶς τό παράπαν ζωῆς ἐμπαθοῦς ὄντα διάδοχον, ἵνα μέσος διαληφθείς ἡδονῆς ἀδίκου, καί πόνου καί θανάτου δικαιοτάτου, πόνος καί θάνατος ἀδικώτατος, ἀνέλῃ διόλου τήν ἐξ ἡδονῆς ἀδικωτάτην ἀρχήν, καί τό δι᾽ αὐτήν διά

θανάτου δικαιότατον τέλος τῆς φύσεως, καί γένηται πάλιν ἡδονῆς καί ὀδύνης ἐλεύθερον τό γένος τῶν ἀνθρώπων, τήν ἐξαρχῆς εὐκληρίαν ἀπολαβούσης τῆς φύσεως, μηδενί τῶν ἐμπεφυκότων τοῖς ὑπό γένεσιν καί φθοράν γνωρισμάτων μολυνομένην. Διά τοῦτο Θεός ὑπάρχων τέλειος κατά φύσιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, γίνεται τέλειος ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς νοερᾶς καί σώματος παθητοῦ κατά φύσιν παραπλησίως ἡμῖν, χωρίς μόνης ἁμαρτίας συνεστώς· τήν μέν ἐκ τῆς παρακοῆς ἡδονήν, οὐδαμῶς τό σύνολον ἐσχηκώς, προηγουμένην αὐτοῦ τῆς ἐκ γυναικός ἐν χρόνῳ γενέσεως· τήν δέ δι᾽ αὐτήν ὀδύνην, ὑπάρχουσαν τέλος τῆς φύσεως, διά φιλανθρωπίαν κατά θέλησιν προσηκάμενος, ἵνα πάσχων ἀδίκως, ἀνέλῃ τήν ἐξ ἡδονῆς ἀδίκου τυραννοῦσαν τήν φύσιν ἀρχήν τῆς γενέσεως· οὐκ ἔχουσαν ὡς χρέος ὑπέρ αὐτῆς ἐκτιννύμενον κατά τούς ἄλλους ἀνθρώπους καί τοῦ Κυρίου τόν θάνατον, ἀλλά μᾶλλον κατ᾽ αὐτῆς προβεβλημένον· καί τό διά τοῦ θανάτου δίκαιον τέλος ἐξαφανίσῃ τῆς φύσεως, οὐκ ἔχων τήν δ᾽ ἥν ἐπεισῆλθε, καί ὑπ᾽ αὐτοῦ δικαίως τιμωρουμένην, ὡς αἰτίαν τοῦ εἶναι παράνομον ἡδονήν.

4.40 (μ´) Ἔδει ὡς ἀληθῶς, ἔδει, σοφόν καί δίκαιον καί δυνατόν (≡15Δ_220≡> ὄντα κατά φύσιν τόν Κύριον, ὡς μέν σοφόν, μή ἀγνοῆσαι τόν τρόπον τῆς ἰατρείας· ὡς δίκαιον δέ, μή τυραννικήν ποιήσασθαι τοῦ κατειλημμένου κατά γνώμην ὑπό τῆς ἁμαρτίας ἀνθρώπου τήν σωτηρίαν· ὡς δέ πάντα δυνάμενος, μή ἀτονῆσαι πρός τήν τῆς ἰατρείας ἐκπλήρωσιν.

4.41 (μα´) Τό μέν σοφόν τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ γενέσθαι φύσει κατ᾽ ἀλήθειαν ἄνθρωπον δείκνυται· τό δέ δίκαιον, ἐν τῷ τό παθητόν κατά τήν γένεσιν ὁμοίως ἡμῖν ἀνειληφέναι τῆς φύσεως· τό δέ δυνατόν, ἐν τῷ διά παθημάτων καί θανάτου, ζωήν ἀΐδιον τῇ φύσει δημιουργῆσαι καί ἀπάθειαν ἄτρεπτον.

(=1324=) 4.42 (μβ´) Τό μέν τῆς σοφίας λόγον, ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἰατρείας, φανερόν ὁ Κύριος ἐποίησε, χωρίς τροπῆς καί τῆς οἱασοῦν ἀλλοιώσεως, γενόμενος ἄνθρωπος· τήν ἰσότητα δέ τῆς δικαιοσύνης, ἐν τῷ μεγέθει τῆς συγκαταβάσεως ἔδειξε, τό ἐν τῷ παθητῷ κατάκριμα τῆς φύσεως, κατά θέλησιν ὑποδύς, κἀκεῖνο ποιήσας ὅπλον πρός τήν τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν και τοῦ δι᾽ αὐτήν θανάτου, τουτέστι τῆς ἡδονῆς καί τῆς δι᾽ αὐτήν ὀδύνης, ἐν ᾧ τῆς ἁμαρτίας ὑπῆρχε καί τοῦ θανάτου τό κράτος, καί ἡ κατά τήν ἡδονήν τῆς ἁμαρτίας τυραννίς, καί ἡ δι᾽ αὐτήν κατά τήν ὀδύνην τοῦ θανάτου δυναστεία. Ἐν γάρ τῷ παθητῷ προδήλως ὑπάρχει τῆς φύσεως, τό τῆς ἡδονῆς κράτος καί τό τῆς ὀδύνης. Καί γάρ πως τῆς ὀδύνης πλέον τό κατά φύσιν ἐπιτεινόμενον πρόστιμον, διά τῆς ἡδονῆς αὐτήν παραμυθεῖσθαι σπουδάζομεν· θέλοντες γάρ ἐκφυγεῖν τήν κατά τήν ὀδύνην ἐπίπονον αἴσθησιν, πρός τήν ἡδονήν καταφεύγομεν, τῷ τῆς ὀδύνης αἰκισμῷ πιεζομένην τήν φύσιν, ἐπιχειροῦντες παραμυθεῖσθαι. Σπεύδοντες δέ διά τῆς ἡδονῆς τά τῆς ὀδύνης ἀμβλῦναι κινήματα, πλέον αὐτῆς τό καθ᾽ ἑαυτῶν ἐπικυροῦμεν χειρόγραφον, ὀδύνης καί πόνων ἔχειν τήν ἡδονήν ἀπολελυμένην οὐ δυνάμενοι.

4.43 (μγ΄) Τήν δέ τῆς ὑπερβαλλούσης δυνάμεως ἰσχύν δῆλον κατέστησε, τῶν οἷς αὐτός ἔπασχεν ἐναντίων, ὑποστήσας τῇ φύσει (≡15Δ_222≡> τήν γένεσιν ἄτρεπτον· διά πάθους γάρ τήν ἀπάθειαν, καί διά πόνων τήν ἄνεσιν, καί διά θανάτου τήν ἀΐδιον ζωήν τῇ φύσει δούς, πάλιν ἀποκατέστησε· ταῖς ἑαυτοῦ καταστερήσεσι τάς ἕξεις ἀνακαινίσας τῆς φύσεως, καί διά τῆς ἰδίας σαρκώσεως, τήν ὑπέρ φύσιν χάριν δωρησάμενος τῇ φύσει, τήν θέωσιν.

4.44 (μδ΄) Γέγονεν ὁ Θεός κατ᾽ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, καί δέδωκεν ἄλλην ἀρχήν τῇ φύσει δευτέρας γενέσεως, διά πόνου πρός ἡδονήν μελλούσης ζωῆς καταλήγουσαν. Ὡς γάρ Ἀδάμ ὁ προπάτωρ τήν θείαν ἐντολήν παραβάς, ἄλλην ἀρχήν γενέσεως, ἐξ ἡδονῆς μέν συνισταμένην, εἰς δέ τόν διά πόνου θάνατον τελευτῶσαν τῇ φύσει παρά τήν πρώτην παρεισήγαγε, καί ἐπενόησε κατά τήν συμβουλήν τοῦ ὄφεως ἡδονήν οὐκ οὖσαν προλαβόντος πόνου διάδοχον, ἀλλά μᾶλλον εἰς τόν πόνον περαιουμένην, πάντας τούς ἐξ αὐτοῦ σαρκί γενομένους κατ᾽ αὐτόν, διά τήν ἐξ ἡδονῆς ἄδικον ἀρχήν, εἶχε συνυπαγομένους αὐτῷ δικαίως, πρός τό διά πόνου κατά τόν θάνατον τέλος· οὕτω καί ὁ Κύριος γενόμενος ἄνθρωπος, καί ἄλλην ἀρχήν δευτέρας γενέσεως ἐκ Πνεύματος ἁγίου τῇ φύσει δημιουργήσας, καί τόν διά πόνου τοῦ Ἀδάμ δικαιότατον καταδεξάμενος θάνατον, ἐν αὐτῷ δηλαδή γενόμενον ἀδικώτατον, ὡς οὐκ ἔχοντα τῆς ἰδίας γενέσεως ἀρχήν τήν ἐκ παρακοῆς ἀδικωτάτην τοῦ προπάτορος ἡδονήν, ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων, ἀρχῆς τε λέγω καί τέλους τῆς κατά τόν Ἀδάμ ἀνθρωπίνης γενέσεως, οἷα δή (=1325=) προηγουμένως οὐκ ὄντων ἐκ τοῦ Θεοῦ, τήν ἀναίρεσιν ἐποιήσατο, καί πάντας τούς μυστικῶς ἐξ αὐτοῦ ἀναγεννωμένους, τῆς ἐπ᾽ αὐτῆς ἐνοχῆς ἐλευθέρους κατέστησε.

4.45 (με΄) Τήν ἐκ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας ἡδονήν εἰς ἀθέτησιν τῆς κατά σάρκα γεννήσεως τῶν ἐν αὐτῷ χάριτι διά Πνεύματος γεννωμένων ὁ Κύριος ἀφελόμενος, τόν εἰς καταδίκην τό πρότερον ὄντα τῆς φύσεως, εἰς τήν τῆς ἁμαρτίας κατάκρισιν αὐτοῖς συγχωρεῖ δέχεσθαι θάνατον, ἔχοντας μέν τοῦ Ἀδάμ οὐκέτι τήν (≡15Δ_224≡> ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἡδονήν τῆς γενέσεως· μόνην δέ τήν διά τόν Ἀδάμ ὀδύνην ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτοῖς· οὐ κατά χρέος ὑπέρ ἁμαρτίας, ἀλλά κατ᾽ οἰκονομίαν, διά τήν κατά φύσιν περίστασιν, κατά τῆς ἁμαρτίας, τόν θάνατον· ὅς ὁπόταν μή ἔχει γεννῶσαν αὐτόν μητέρα τήν, ἧς γίνεσθαι πέφυκε τιμωρός, ἡδονήν ἀϊδίου ζωῆς προδήλως καθίσταται πατήρ. Ὡς γάρ τοῦ Ἀδάμ ἡ καθ᾽ ἡδονήν ζωή, θανάτου καί φθορᾶς γέγονε μήτηρ, οὕτω καί ὁ διά τόν Ἀδάμ τοῦ Κυρίου θάνατος ὑπάρχων τῆς ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐλεύθερος ἡδονῆς, ἀϊδίου γεννήτωρ γίνεται ζωῆς.

4.46 (μστ΄) Ἀρχήν ἔσχε μετά τήν παράβασιν ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις τῆς ἰδίας γενέσεως τήν καθ᾽ ἡδονήν ἐκ σπορᾶς σύλληψιν, καί τήν κατά ῥεῦσιν γένεσιν· καί τέλος, τήν κατ᾽ ὀδύνην διά φθορᾶς θάνατον· ὁ δέ Κύριος ταύτην οὐκ ἔχων ἀρχήν τῆς κατά σάρκα γεννήσεως, οὔτε τῷ τέλει, τουτέστι τῷ θανάτῳ, ὑπῆρχεν ἁλωτός.

4.47 (μζ΄) Τόν Ἀδάμ ἡ ἁμαρτία καταρχάς δελεάσασα, πρός παράβασιν τῆς θείας παρέπεισεν ἐλθεῖν ἐντολῆς· καθ᾽ ἥν τήν

ἡδονήν ὑποστήσασα, καί ἑαυτήν διά τῆς ἡδονῆς ἐν αὐτῷ καθηλώσασα τῷ πυθμένι τῆς φύσεως, τόν θάνατον τῆς ὅλης κατέκρινε φύσεως, ὠθοῦσα πρός ἀπογένεσιν κατά τόν θάνατον διά τοῦ ἀνθρώπου, τήν φύσιν τῶν γεγονότων. Τοῦτο γάρ καί μεμηχάνητο τῷ σπορεῖ τῆς ἁμαρτίας, καί πατρί τῆς κακίας πονηρῷ διαβόλῳ, τῷ ἑαυτόν μέν ἐξ ὑπερηφανίας τῆς θείας ἐξοικίσαντι δόξης, διά φθόνον δέ τόν τε πρός ἡμᾶς καί τόν Θεόν, τοῦ παραδείσου τόν Ἀδάμ ἐξοικίσαντι, ἀφανίσαι τά ἔργα τοῦ Θεοῦ, καί διαλῦσαι τά σενεστῶτα πρός γένεσιν.

4.48 (μη΄) Φθονῶν τῷ Θεῷ καί ἡμῖν ὁ διάβολος, δόλῳ τόν ἄνθρωπον ὑπό Θεοῦ φθονεῖσθαι παραπείσας, παραβῆναι τήν ἐντολήν παρεσκεύασε. Τῷ Θεῷ μέν, ἵνα φανερά μή γένηται κατ᾽ ἐνέργειαν ἡ πανύμνητος αὐτοῦ δύναμις θεουργοῦσα τόν ἄνθρωπον· τῷ (≡15Δ_226≡> δ᾽ ἀνθρώπῳ προδήλως, ἵνα μή γένηται τῆς θείας ἐν εἴδει κατ᾽ ἀρετήν μέτοχος δόξης. Φθονεῖ γάρ ὁ μιαρώτατος οὐ μόνον ἡμῖν τῆς ἐπί τῷ Θεῷ διά τήν ἀρετήν δόξης, ἀλλά καί τῷ Θεῷ τῆς ἐφ᾽ ἡμῖν διά τήν σωτηρίαν πανυμνήτου δυνάμεως.

4.49 (μθ΄) Ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδάμ ὁ θάνατος τῆς φύσεως ὑπῆρχε κατάκρισις, (=1328=) ἀρχήν ἐχούσης τήν ἡδονήν τῆς ἰδίας γενέσεως· οὕτως ὁ θάνατος ἐν Χριστῷ, τῆς ἁμαρτίας κατάκρισις γέγονεν, ἡδονῆς καθαράν ἐν Χριστῷ πάλιν τῆς φύσεως ἀπολαβούσης τήν γένεσιν.

4.50 (ν΄) Εἰ ἡμεῖς οἱ οἶκος τοῦ Θεοῦ χάριτι γενέσθαι ἀξιωθέντες διά Πνεύματος, τοσαύτην ὑπέρ δικαιοσύνης εἰς κατάκρισιν τῆς ἁμαρτίας ὑπομονήν ἐπιδείκνυσθαι παθημάτων ὀφείλομεν, καί ὡς κακοῦργοι τόν ἐφύβριστον, ἀγαθοί τυγχάνοντες, προθύμως ἀποφέρεσθαι θάνατον, τί τό τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίῳ; τουτέστι ποῖον ἔσται τό τέλος, ἤγουν ἡ κρίσις, τῶν μή μόνον ζῶσάν τε καί ἐνεργουμένην, κατά τε ψυχήν καί σῶμα, γνώμῃ τε καί φύσει τήν καθ᾽ ἡδονήν τοῦ Ἀδάμ κρατήσασαν τῆς φύσεως γένεσιν μέχρι τέλους διά σπουδῆς ἐσχηκότων, ἀλλά μήτε προσδεξαμένων παρακαλοῦντα τόν Θεόν καί Πατέρα δι᾽ Υἱοῦ σαρκωθέντος· μή τε μήν αὐτόν τόν ὑπέρ τοῦ Πατρός πρεσβεύοντα μεσίτην καί Υἱόν, καί ὑπέρ τῆς ἡμῶν εἰς τόν Πατέρα καταλλαγῆς, ἑαυτόν βουλήσει τοῦ Πατρός, εἰς τόν ὑπέρ ἡμῶν θάνατον κατά θέλησιν προϊέμενον, ὅπως δι᾽ ἑαυτόν ἡμᾶς τοσοῦτον δοξάσῃ, τῷ κάλλει καταφαιδρύνας τῆς οἰκείας θεότητος, ὅσον δι᾽ ἡμᾶς αὐτός κατεδέξατο τοῖς ἡμῶν ἀτιμασθῆναι παθήμασιν.

4.51 (να΄) Ἐπειδή πάντων τῶν σωζομένων ὁ Θεός, ἔσται τόπος ἀπερίγραφός τε καί ἀδιάστατος καί ἄπειρος, πᾶσι πάντα γινόμενος (≡15Δ_228≡> κατά τήν ἀναλογίαν τῆς δικαιοσύνης, μᾶλλον δέ κατά τό μέτρον τῶν μετά γνώσεως ὑπέρ δικαιοσύνης ἐνταῦθα παθημάτων, ἑαυτόν ἑκάστῳ δωρούμενος, καθάπερ ψυχή σώματος μέλεσι κατά τήν ὑποκειμένην ἑκάστῳ μέλει δύναμιν, ἑαυτήν ἐνεργοῦσαν ἐκφαίνουσα, καί πρός τό εἶναι δι᾽ ἑαυτῆς τά μέλη συνέχουσα πρός ζωήν συγκρατούμενα· ὁ ἀσεβής καί ἁμαρτωλός ποῦ φανεῖται, ταύτης ἐστερημένος τῆς χάριτος; Ὁ γάρ μή δυνάμενος ἐνεργουμένην τήν κατά τό εὖ εἶναι τοῦ Θεοῦ δέξασθαι

παρουσίαν, ποῦ φανεῖται, τῆς θείας ζωῆς τῆς ὑπέρ αἰῶνα καί χρόνον καί τόπον ὑπομείνας τήν ἔκπτωσιν;

4.52 (νβ´) Ὁ τόν Θεόν οὐκ ἔχων πρός τό εὖ εἶναι συνέχοντα τήν ζωήν, τόν μέλλοντα πᾶσι γίνεσθαι τόπον τοῖς ἀξίοις, πῶς ἔσται, τόπον αὐτόν οὐκ ἔχων τόν Θεόν κατά τήν τῶν εὖ εἶναι ἐν Θεῷ μονήν τε καί ἵδρυσιν; Καί εἰ μετά πολλῆς δυσχερείας ὁ δίκαιος σώζεται, τί ἔσται, ἤ τί πείσεται ὁ μηδένα λόγον εὐσεβείας καί ἀρετῆς κατά τήν παροῦσαν ζωήν ποιησάμενος;

4.53 (νγ´) Ὁ μέν Θεός κατά μίαν ἀπειροδύναμον τῆς ἀγαθότητος βούλησιν, πάντας συνέξει καί ἀγγέλους καί ἀνθρώπους, ἀγαθούς τε καί πονηρούς· οὗτοι δέ πάντες, οὐκ ἴσως μεθέξουσι Θεοῦ, τοῦ διά πάντων ἀσχέτως χωρήσαντος, ἀλλ᾽ ἀναλόγως ἑαυτοῖς.

4.54 (νδ´) Οἱ μέν τῇ φύσει φυλάξαντες διά πάντων (=1329=) ἰσονομοῦσαν τήν γνώμην, καί τῶν τῆς φύσεως λόγων κατ᾽ ἐνέργειαν δεκτικήν αὐτήν καταστήσαντες καθ᾽ ὅλον τόν τοῦ εὖ εἶναι λόγον, διά τήν πρός τήν θείαν βούλησιν τῆς γνώμης εὐπάθειαν, ὅλης μεθέξουσι τῆς ἀγαθότητος, κατά τήν αὐτοῖς ἐπιλάμπουσαν ὡς ἐν ἀγγέλοις ἤ ὡς ἐν ἀνθρώποις θείαν ζωήν. Οἱ δέ τῇ φύσει ποιήσαντες ἀνισονομοῦσαν διά πάντων τήν γνώμην, καί τῶν τῆς φύσεως (≡15Δ_230≡> λόγων κατά τήν ἐνέργειαν σκεδαστικήν αὐτήν ἀποδείξαντες καθ᾽ ὅλον τόν τοῦ εὖ εἶναι λόγον, διά τήν πρός τήν θείαν βούλησιν τῆς γνώμης ἀντιπάθειαν, ὅλης ἐκπεσοῦνται τῆς ἀγαθότητος, κατά τήν ἐμφαινομένην αὐτοῖς πρός τό φεῦ εἶναι τῆς γνώμης οἰκείωσιν· καθ᾽ ἥν ἡ πρός τόν Θεόν ἔσται τῶν τοιούτων διάστασις, οὐκ ἐχόντων κατά τήν πρόθεσιν τῆς γνώμης, ταῖς ἐνεργείαις τῶν ἀγαθῶν, τόν τοῦ εὖ εἶναι λόγον ζωογονούμενον, καθ᾽ ὅν ἡ θεία ζωή διαφαίνεσθαι πέφυκε.

4.55 (νε´) Ζυγός τῆς ἑκάστου γνώμης ἔσται κατά τήν κρίσιν, ὁ τῆς φύσεως λόγος, τήν πρός τό φεῦ, ἤ εὖ αὐτῆς διελέγχων κίνησιν, καθ᾽ ἥν ἡ τῆς θείας ζωῆς μέθεξις ἤ ἀμαθεξία γίνεσθαι πέφυκε. Κατά γάρ τό εἶναι καί ἀεί εἶναι, πάντας συνέξει παρών ὁ Θεός· κατά δέ τό ἀεί εὖ εἶναι, μόνους ἰδιοτρόπως τούς ἁγίους, ἀγγέλους τε καί ἀνθρώπους, τό ἀεί φεῦ εἶναι, τοῖς μή τοιούτοις ὡς γνώμης καρπόν ἀφείς ἐπικιρνώμενον.

4.56 (νστ´) Οὐ συνεπάγεται τῇ κατά φύσιν τῶν ἐξ ὧν συνέστηκεν ἑτερότητι, καί τήν καθ᾽ ὑπόστασιν διαφοράν τό μυστήριον τῆς θείας σαρκώσεως· τό μέν, ἵνα μή προσθήκην λάβῃ τό τῆς Τριάδος μυστήριον· τό δέ, ἵνα μηδέν ᾖ τῇ θεότητι κατά φύσιν ὁμογενές καί ὁμοούσιον. Δύο γάρ φύσεων πρός ὑπόστασιν, ἀλλ᾽ οὐ πρός φύσιν μίαν γέγονε σύνοδος· ἵνα καί τό καθ᾽ ὑπόστασιν ἕν ἐκ τῶν ἀλλήλαις συνδραμουσῶν φύσεων δειχθῇ κατά τήν ἕνωσιν ἀποτελούμενον, καί τό διάφορον τῶν συνελθόντων πρός τήν ἀδιάσπαστον ἕνωσιν κατά τήν φυσικήν ἰδιότητα πιστευθῇ, πάσης ἐκτός μένον τροπῆς καί συγχύσεως.

4.57 (νζ´) Οὐ λέγομεν ἐπί Χριστοῦ διαφοράν ὑποστάσεων, ὅτι Τριάς μεμένηκεν ἡ Τριάς, καί σαρκωθέντος τοῦ Λόγου, προσθήκης προσώπου οὐ προσγενομένης τῇ ἁγίᾳ Τριάδι διά τήν

σάρκωσιν· λέγομεν δέ φύσεων διαφοράν, ἵνα μή τῷ Λόγῳ κατά τήν φύσιν ὁμοούσιον τήν σάρκα πρεσβεύωμεν.

(≡15Δ_232≡> 4.58 (νη´) Ὁ μή λέγων φύσεως διαφοράν, οὐκ ἔχει πόθεν πιστώσασθαι τήν ὅτι γέγονε σάρξ ὁ Λόγος δίχα τροπῆς ὁμολογίαν· μή γινώσκων σωζόμενον κατά τήν φύσιν ἐν τῇ μιᾷ τοῦ ἑνός Χριστοῦ καί Θεοῦ Σωτῆρος ὑποστάσει μετά τήν ἕνωσιν, τό προλαβόν καί τό προσειλημμένον.

(=1332=) 4.59 (νθ´) Εἰ σαρκός ἐν Χριστῷ καί θεότητος μετά τήν ἕνωσιν ὑπάρχει διαφορά κατά φύσιν· οὐ γάρ ταὐτόν κατ᾽ οὐσίαν ποτέ θεότης καί σάρξ· πρός φύσεως μιᾶς γένεσιν, ἡ τῶν συνελθόντων οὐδαμῶς γέγονεν ἕνωσις, ἀλλά πρός μίαν ὑπόστασιν, καθ᾽ ἥν οὐδεμίαν ἐν Χριστῷ καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον εὑρίσκομεν διαφοράν. Ταὐτόν γάρ τῇ οἰκείᾳ σαρκί κατά τήν ὑπόστασιν ὁ Λόγος. Καθ᾽ ὅ γάρ ἄν ὁ Χριστός ἔχῃ διαφοράν, ἕν εἶναι κατά πάντα τρόπον οὐ δύναται· καθ᾽ ὅ δέ τήν οἱανοῦν παντελῶς οὐκ ἐπιδέχεται διαφοράν, κατά πάντα τρόπον τό ἕν ἐπ᾽ αὐτοῦ διαπαντός εὐσεβῶς ἔχει καί ὄν καί λεγόμενον.

4.60 (ξ´) Ἡ πίστις διά τῆς ἐλπίδος τήν εἰς Θεόν ἀγάπην τελείαν συνίστησιν· ἡ ἀγαθή συνείδησις, τήν εἰς τόν πλησίον διά τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἀγάπην ὑφίστησιν. Ἡ γάρ ἀγαθή συνείδησις παραβαθεῖσαν ἐντολήν οὐκ ἔχει κατήγορον. Ταύτας δέ μόνη καρδία πιστεύεσθαι πέφυκε, τῶν ἐφιεμένων τῆς ἀληθοῦς σωτηρίας.

4.61 (ξα´) Οὐδέν τοῦ πιστεύειν ταχύτερον, καί τοῦ διά στόματος ὁμολογεῖν τοῦ πιστευθέντος τήν χάριν ἐστίν εὐκολώτερον· τό μέν γάρ, δηλοῖ τήν ἔμψυχον πρός τόν πεποιηκότα τοῦ πεπιστευκότος ἀγάπην· τό δέ, τήν θεοφιλῆ πρός τόν πλησίον διάθεσιν. Ἀγάπη δέ καί γνησία διάθεσις, ἤγουν πίστις καί ἀγαθή συνείδησις, ἔργον προδήλως τοῦ κατά καρδίαν ἀφανοῦς ὑπάρχει κινήματος, τῆς ἐκτός ὕλης πρός γένεσιν παντελῶς οὐ δεόμενον.

4.62 (ξβ´) Ὁ τήν παντελῆ περί τό καλόν ἀκινησίαν νοσῶν, περί τό (≡15Δ_234≡> κακόν ὑπάρχει πάντως εὐκίνητος. Κατ᾽ ἄμφω γάρ ἀκίνητον ὑπάρχειν, ἀδύνατον. Ὅθεν καί λίθους καλεῖν οἶδεν ἡ Γραφή, τήν περί τά καλά τῆς ψυχῆς ῥαθυμίαν, ὡς ἀρετῶν ἀναισθητούσης· ξύλα δέ, τήν περί τά κακά προθυμίαν. Ἡ δέ κατ᾽ αἴσθησιν κίνησις συναπτομένη τῇ κατά νοῦν ἐνεργείᾳ, ποιεῖ τήν μετά γνώσεως ἀρετήν.

4.63 (ξγ´) Μεσότοιχον ἡ Γραφή, τόν κατά φύσιν, ὡς οἶμαι, νόμον τοῦ σώματος κέκληκε· φραγμόν δέ, τήν ἐν τῷ νόμῳ τῆς σαρκός πρός τά πάθη σχέσιν, ἤγουν τήν ἁμαρτίαν. Μόνη γάρ ἡ πρός τά πάθη τῆς ἀτιμίας σχέσις, τοῦ νόμου τῆς φύσεως, τουτέστι, τοῦ παθητοῦ τῆς φύσεως μέρους, φραγμός γίνεται, τῆς ψυχῆς τό σῶμα διατειχίζων, καί τοῦ λόγου τῶν ἀρετῶν τήν πρός σάρκα διά μέσης ψυχῆς κατά τήν πρᾶξιν, μή συγχωρῶν γενέσθαι διάβασιν· ὁ δέ Λόγος παραγενόμενος, καί τόν τῆς φύσεως νόμον, ἤγουν τό τῆς φύσεως παθητόν (=1333=) καταπαλαίσας, τήν ἐν αὐτῷ τῶν παρά φύσιν παθῶν σχέσιν κατήργησεν.

4.64 (ξδ´) Ἡνίκα μέν δι᾽ ἀπάτης δόλῳ συλῶν τήν περί Θεόν ἔμφυτον γνῶσιν τῆς φύσεως, ταύτην ὁ πονηρός εἰς ἑαυτόν

σφετερίζεται, κλέπτης ἐστί, πρός ἑαυτόν ἀπό τοῦ Θεοῦ τό σέβας μεταφέρειν πειρώμενος· ἀπάγων δηλονότι τῶν ἐν τοῖς γεγονόσι πνευματικῶν λόγων, τήν κατά νοῦν τῆς ψυχῆς θεωρίαν, καί μόνῃ περιγράφων τήν νοεράν δύναμιν, τῇ κατά τήν ἐπιφάνειαν προσόψει τῶν αἰσθητῶν. Ὁπηνίκα δέ διά τῶν φυσικῶν ἀπαρχόμενος κινημάτων, πρός τά παρά φύσιν σοφιστικῶς κατασύρῃ τήν πρακτικήν δύναμιν, καί διά τῶν νομιζομένων καλῶν ταῖς χείροσι πιθανῶς προσηλώσῃ ταύτης τήν ἔφεσιν, ἐπί τῷ ὀνόματι Κυρίου ὀμνύει ψευδῶς, πρός ἄλλα παρ᾽ ὑπόσχεσιν ἄγων τήν πειθομένην ψυχήν. Καί ἔστι κλέπτης μέν, ὡς πρός ἑαυτόν συλῶν τήν γνῶσιν τῆς φύσεως· ἐπίορκος δέ, ὡς τό πρακτικόν τῆς ψυχῆς μάτην διαπονεῖσθαι πείθων τοῖς παρά φύσιν.

(≡15Δ_236≡> 4.65 (ξε΄) Ἤ πάλιν, κλέπτης ἐστίν, ὁ πρός ἀπάτην τῶν ἀκουόντων τούς θείους δῆθεν ἀσκούμενος λόγους, ὧν οὐκ ἐπέγνω διά τῶν ἔργων τήν δύναμιν, τήν ψιλήν προφοράν δόξης ἐμπορίαν ποιούμενος, καί τῷ διά γλώσσης λόγῳ τόν τοῦ δίκαιος νομίζεσθαι παρά τῶν ἀκροωμένων θηρώμενος ἔπαινον. Καί ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁ τῷ λόγῳ τόν βίον ἀνάρμοστον, καί τῇ γνώμει τήν διάθεσιν τῆς ψυχῆς ἔχων ἀντικειμένην, κλέπτης ἐστίν, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἀγαθῶν οὐ καλῶς διαφαινόμενος. Πρός ὅν ὁ λόγος εἰκότως ἐρεῖ, Τῷ δέ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός, Ἵνα τί σύ ἐκδιηγῇ τά δικαιώματά μου, καί ἀναλαμβάνεις τήν διαθήκην μου διά στόματός σου;

4.66 (ξστ΄) Κλέπτης ὡσαύτως ἐστί, καί ὁ τοῖς φαινομένοις τρόποις καί ἤθεσι, τήν μή φαινομένην συγκαλύπτων τῆς ψυχῆς κακουργίαν, ἐπιεικείας πλάσματι τήν ἔνδον ἐπικαλύπτων διάθεσιν· καί κλέπτων, ὥσπερ ἐκεῖνος τῇ προφορᾷ τῶν λόγων τῆς γνώσεως, τήν τῶν ἀκουόντων διάνοιαν· οὕτω δή καί αὐτός τῷ τρόπῳ τῆς τῶν ἠθῶν ὑποκρίσεως, τῶν θεομένων τήν αἴσθησιν, πρός ὅν ὁμοίως εἰρήσεται, Αἰσχύνθητε, οἱ ἐνδεδυμένοι ἱμάτια ἀλλότρια· καί τό, Ἀποκαλύψει Κύριος τό σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ καθ᾽ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Καθ᾽ ἑκάστην γάρ ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἐργαστηρίῳ, ταῦτά μοι λέγοντος ἀκούειν δοκῶ τοῦ Θεοῦ τήν ἡμέραν, ὡς ἐπ᾽ ἀμφοῖν διαῤῥήδην κατεγνωσμένος.

4.67 (ξζ΄) Ἐπίορκός ἐστιν, ἤγουν ὀμνύων ἐπί τῷ ὀνόματι Κυρίου ψευδῶς, ὁ ἐπαγγελλόμενος τῷ Θεῷ τόν κατ᾽ ἀρετήν βίον, καί ἀλλότρια παρά τήν ὑπόσχεσιν τῆς οἰκείας ἐπαγγελίας ἐπιτηδεύων, καί τήν συνθήκην τῆς ὁμολογίας τοῦ σεμνοῦ βίου διά τῆς ἀργίας τῶν ἐντολῶν παραβαίνων. Καί συντόμως εἰπεῖν, ὁ κατά Θεόν ζῆν προελόμενος, (=1336=) καί μή τελείως τῷ παρόντι βίῳ νεκρούμενος, ψεύστης ἐστί καί ἐπίορκος, ὀμόσας μέν τῷ Θεῷ, τουτέστιν, ἐπαγγειλάμενος τόν ἐν τοῖς θείοις ἀγῶσιν ἄμεμπτον δρόμον, καί (≡15Δ_238≡> μή πληρώσας, καί διά τοῦτο μηδαμῶς ἐπαινούμενος. Ἐπαινεθήσεται γάρ πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν αὐτῷ, τουτέστι, πᾶς ὁ τῷ Θεῷ τόν ἔνθεον ἐπαγγειλάμενος βίον, καί διά τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τούς ὅρκους πληρῶν τῆς καλῆς ὑποσχέσεως.

4.68 (ξη΄) Ὁ κατά μόνην τήν ἐν τοῖς λόγοις προφοράν, γνῶσιν ὑποκρινόμενος, πρός δόξαν οἰκείαν τήν τῶν ἀκουόντων

κλέπτει διάνοιαν· καί ὁ τοῖς ἤθεσι τήν ἀρετήν ὑποκρινόμενος, πρός δόξαν οἰκείαν κλέπτει τῶν θεωμένων τήν ὅρασιν· καί δι᾽ ἀπάτης ἀμφότεροι κλέπτοντες, πλανῶσιν, ὁ μέν, διάνοιαν ψυχῆς τῶν ἀκουόντων, ὁ δέ, τῶν θεωμένων σώματος αἴσθησιν.

4.69 (ξθ´) Εἰ πάντως ἔπαινον ἔχει ὁ τῶν οἰκείων πληρωτής ἐπαγγελιῶν, ὡς ὀμνύων ἐν τῷ Θεῷ, καί ἀληθεύων· δῆλον ὅτι ψόγον ἕξει καί ἀτιμίαν, ὁ τῶν οἰκείων συνθηκῶν παραβάτης γινόμενος, ὡς ὀμόσας ἐν τῷ Θεῷ, καί ψευσάμενος.

4.70 (ο´) Οὐ πᾶς ἄνθρωπος εἰς τοῦτον ἐρχόμενος τόν κόσμον, ὑπό τοῦ Λόγου πάντως φωτίζεται· πολλοί γάρ ἀφώτιστοι διαμένουσι, καί τοῦ κατ᾽ ἐπίγνωσιν ἀμέτοχοι φωτός· ἀλλά δῆλον ὅτι πᾶς ἄνθρωπος κατ᾽ οἰκείαν γνώμην, εἰς τόν ἀληθῆ κόσμον ἐρχόμενος τῶν ἀρετῶν. Πᾶς γάρ ὁ κατ᾽ ἀλήθειαν διά τῆς αὐθαιρέτου γεννήσεως εἰς τοῦτον ἐρχόμενος τόν κόσμον, ὑπό τοῦ Λόγου πάντως φωτίζεται, λαμβάνων ἕξιν ἀρετῆς ἀμετακίνητον, καί γνώσεως ἀληθοῦς ἐπιστήμην ἄπταιστον.

4.71 (οα´) Οὐ πάντες τε καί πάντα τά τήν αὐτήν ἐκφώνησιν ἔχοντα, καθ᾽ ἕνα καί τόν αὐτόν πάντως νοηθήσεται τρόπον· ἀλλ᾽ ἕκαστον τῶν λεγομένων πρός τήν ὑποκειμένην δηλονότι τῷ τρόπῳ τῆς ἁγίας Γραφῆς δύναμιν νοητέον, εἰ μέλλοιμεν ὀρθῶς τοῦ σκοποῦ τῶν γεγραμμένων καταστοχάζεσθαι.

(≡15Δ_240≡> 4.72 (οβ´) Οὐδέν τῶν ἀναγεγραμμένων τῇ Γραφῇ προσώπων, ἤ τόπων, ἤ χρόνων, ἤ ἑτέρων πραγμάτων ἐμψύχων τε καί ἀψύχων, αἰσθητῶν τε καί νοητῶν, κατά τόν αὐτόν ἀεί κινούμενον τρόπον, ἔχει συμβαίνουσαν ἑαυτῇ διόλου τήν ἱστορίαν ἤ τήν θεωρίαν. Διό χρή τόν ἀπταίστως τήν θείαν τῆς Γραφῆς ἐξασκούμενον εἴδησιν, ταῖς διαφοραῖς τῶν γινομένων ἤ λεγομένων, διαφόρως ἐκδέχεσθαι τῶν ἀπηριθμημένων ἕκαστον, καί τήν ἁρμόζουσαν αὐτῷ κατά τόν τόπον, ἤ τόν χρόνον δεόντως θεωρίαν προσνέμειν.

4.73 (ογ´) Διδάσκειν χρή πάντας τούς ἐν παντί τῷ κόσμῳ, λόγῳ ζῆν μόνῳ πολιτεύεσθαι, καί τοσοῦτον ἔχειν περί τῶν σωμάτων τήν μέριμναν, ὅσο διά πολλῆς φροντίδος τήν πρός αὐτά σχέσιν τῆς ψυχῆς διακόψας, (=1337=) καί μηδεμίαν διδόναι τό σύνολον ὕλης τῇ ψυχῇ φαντασίαν· σβεσθείσης ἤδη τῷ λόγῳ τῆς κατ᾽ ἀρχάς, τόν μέν λόγον παρωσαμένης, τήν ἀλογίαν δέ τῆς ἡδονῆς ὄφεως δίκην ἑρπυστικοῦ προσδεξαμένης, αἰσθήσεως, καθ᾽ ἧς ὡρίσθη δικαίως ὁ θάνατος, ἵνα παύσηται τῷ διαβόλῳ πρός τήν ψυχήν παρεχομένη τήν εἴσοδον.

4.74 (οδ´) Μία ὑπάρχουσα κατά τό γένος ἡ αἴσθησις, πενταπλοῦται τοῖς εἴδεσι, διά τῆς καθ᾽ ἕκαστον εἶδος ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας, τό προσφυές αἰσθητόν, ἀντί Θεοῦ στέργειν τήν πλανωμένην ψυχήν ἀναπείθουσα. Διόπερ ὁ τῷ Λόγῳ σοφῶς ἑπόμενος, πρό τοῦ βεβιασμένου καί παρά γνώμην θανάτου, τόν θάνατον τῆς σαρκός ἑκουσίως καταψηφίζεται, τόν πρός αἴσθησιν τῆς γνώμης παντελῆ ποιούμενος χωρισμόν.

4.75 (οε´) Λαβοῦσα τόν νοῦν ἡ αἴσθησις ὑποχείριον, διδάσκει πολύθεον, δι᾽ ἑκάστης αἰσθήσεως τῇ περί τά πάθη δουλείᾳ ὡς θεῖον τό προσφυές αἰσθητόν θεραπεύουσα.

4.76 (οστ΄) Ὁ μόνῳ τῷ γράμματι τῆς Γραφῆς παρακαθήμενος, μόνην ἔχει τήν αἴσθησιν κρατοῦσαν τῆς φύσεως, καθ᾽ ἥν ἡ πρός τήν σάρκα τῆς ψυχῆς σχέσις μόνη διαφαίνεσθαι πέφυκε. Τό γάρ (≡15Δ_242≡> γράμμα μή νοούμενον πνευματικῶς, μόνην ἔχει τήν αἴσθησιν περιγράφουσαν αὐτοῦ τήν ἐκφώνησιν, καί μή συγχωροῦσαν πρός τόν νοῦν διαβῆναι τῶν γεγραμμένων τήν δύναμιν. Εἰ δέ πρός μόνην τήν αἴσθησιν ἔχει τό γράμμα τήν οἰκειότητα, πᾶς ὁ καθ᾽ ἱστορίαν μόνην Ἰουδαϊκῶς τό γράμμα δεχόμενος, κατά σάρκα ζῇ, τῆς ἁμαρτίας καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν διά τήν ζῶσαν αἴσθησιν γνωμικῶς ἀποθνήσκων τόν θάνατον, μή δυνάμενος πνεύματι τάς πράξεις θανατῶσαι τοῦ σώματος, ἵνα ζῇ τήν ἐν πνεύματι μακαρίαν ζωήν. Εἰ γάρ κατά σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσειν, φησίν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· εἰ δέ πνεύματι τάς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε.

4.77 (οζ΄) Μή τοίνυν τόν θεῖον λύχνον, ἤγουν τόν φωτιστικόν τῆς γνώσεως λόγον ἀνάπτοντες διά θεωρίας καί πράξεως, ὑπό τόν μόδιον θήσωμεν, ἵνα μή κατακριθῶμεν ὡς περιγράφοντες τῷ γράμματι τήν τῆς σοφίας ἀπερίληπτον δύναμιν· ἀλλ᾽ ἐπί τήν λυχνίαν, λέγω τήν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀληθοῦς θεωρίας, πᾶσι τό φῶς τῶν θείων δογμάτων πυρσεύουσαν.

4.78 (οη΄) Ὁ τάς προσβολάς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν κατά τόν μακάριον Ἰώβ καί τούς γενναίους μάρτυρας ἀκατασείστῳ φέρων τῷ φρονήματι, λύχνος ἐστίν ἰσχυρός, ἀκατάσβεστον καί αὐτός φυλάττων τό φῶς τῆς σωτηρίας, ἐν τῷ τρόπῳ τῆς κατά τήν ἀνδρίαν ὑπομονῆς φυλαττόμενον, ὡς τόν Κύριον ἰσχύν ἔχων καί ὕμνησιν. Ὁ δέ γινώσκων τοῦ πονηροῦ τά μηχανήματα, καί τάς συμπλοκάς τῶν ἀφανῶν πολέμων οὐκ ἀγνοῶν, καί οὗτος τῷ φωτί τῆς γνώσεως περιλαμπόμενος, ἄλλος πέφηνε λύχνος, τῷ μεγάλῳ Ἀποστόλῳ προσηκόντως φθεγγόμενος, Οὐ γάρ αὐτοῦ τά νοήματα ἀγνοοῦμεν.

(=1340=) 4.79 (οθ΄) Τήν μέν κάθαρσιν τοῖς ἀξίοις τῆς τῶν ἀρετῶν καθαρότητος, διά φόβου καί εὐσεβείας καί γνώσεως ποιεῖται τό Πνεῦμα τό ἅγιον· τόν δέ φωτισμόν τῆς τῶν ὄντων καθ᾽ οὕς ὑπάρχουσι λόγους γνώσεως, δι᾽ ἰσχύος καί βουλῆς καί συνέσεως δωρεῖται (≡15Δ_244≡> τοῖς ἀξίοις φωτός· τήν δέ τελειότητα, διά τῆς παμφαοῦς καί ἁπλῆς καί ὁλοσχεροῦς σοφίας χαρίζεται τοῖς ἀξίοις θεώσεως, πρός τήν τῶν ὄντων αἰτίαν, ἀμέσως αὐτούς ἀνάγον κατά πάντα τρόπον, ὡς ἔστιν ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἐκ μόνων τῶν θείων τῆς ἀγαθότητος ἰδιωμάτων γνωριζομένους, καθ᾽ ἥν ἐκ Θεοῦ μέν ἑαυτούς, ἐξ ἑαυτῶν δέ γινώσκοντες τόν Θεόν, οὐκ ὄντος τινός μέσου διατειχίζοντος· σοφίας γάρ μέσον οὐδέν πρός Θεόν· τήν ἀναλλοίωτον ἕξουσιν ἀτρεψίαν, τῶν μέσων αὐτοῖς ὁλικῶς πάντων διαβαθέντων, ἐν οἷς ὑπῆρχεν ὁ περί τήν γνῶσιν ποτε τοῦ σφάλλεσθαι κίνδυνος. Μέσα δέ καλεῖ, τήν τῶν νοητῶν καί τῶν αἰσθητῶν οὐσίαν, δι᾽ ὧν πρός Θεόν ὡς αἰτίαν τῶν ὄντων, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀνάγεσθαι πέφυκεν.

4.80 (π΄ Τήν μέν πρακτικήν φιλοσοφίαν, φόβος, εὐσέβειά τε καί γνῶσις ἐργάζονται· τήν δέ φυσικήν ἐν πνεύματι θεωρίαν, ἰσχύς

καί βουλή καί σύνεσις κατορθοῦσι· τήν δέ μυστικήν θεολογίαν, σοφία θεία μόνη χαρίζεται.

4.81 (πα΄) Ὥσπερ ἐλαίου χωρίς, ἄσβεστον διατηρηθῆναι λύχνον ἀμήχανον, οὕτως ἕξεως χωρίς, προσφόροις καί λόγοις καί τρόποις καί ἤθεσι, νοήμασί τε αὖ καί λογισμοῖς τοῖς καθήκουσι τά καλά διατρεφούσης, ἄσβεστον φυλαχθῆναι τό φῶς τῶν χαρισμάτων ἀμήχανον. Πᾶν γάρ χάρισμα πνευματικόν προσφυοῦς χρῄζει τῆς ἕξεως, ἀπαύστως ἐπιχεούσης αὐτῷ καθάπερ ἔλαιον τήν ὕλην τήν νοεράν, ἵνα διαμείνῃ κατά τήν ἕξιν τοῦ δεξαμένου κρατούμενον.

4.82 (πβ΄) Ὥσπερ ἐλαίας χωρίς, οὐκ ἔστιν οὐδαμῶς εὑρεῖν φύσει κατ᾽ ἀλήθειαν γνήσιον ἔλαιον· ἄγγους δέ δίχα κρατεῖσθαι τοῦ δεχομένου τό ἔλαιον οὐ δυνατόν· ἐλαίῳ δέ μή τρεφόμενον σβέννυται πάντως τό λυχναῖον φῶς· οὕτω τῶν ἁγίων Γραφῶν χωρίς, οὐκ ἔστι κατά ἀλήθειαν δύναμις νοημάτων θεοπρεπής· ἕξεως δέ δίχα, καθάπερ ἄγγους νοημάτων δεκτικοῦ, οὐδαμῶς ἄν συσταίη (≡15Δ_246≡> νόημα θεῖον· θείοις δέ νοήμασι μή τρεφόμενον τό φῶς τῆς ἐν τοῖς χαρίσμασι γνώσεως, ἄσβεστον οὐ συντηρεῖται τοῖς ἔχουσι.

4.83 (πγ΄) Τήν μέν Παλαιάν Διαθήκην, τήν ἐξ εὐωνύμων ἐλαίαν ὑπολαμβάνω σημαίνειν, ὡς τῆς πρακτικῆς μᾶλλον προνοουμένην φιλοσοφίας· τήν ἐκ δεξιῶν δέ, τήν Νέαν Διαθήκην, ὡς καινοῦ μυστηρίου διδάσκαλον, καί τῆς ἐν ἑκάστῳ τῶν πιστῶν θεωρητικῆς ἕξεως ποιητικήν. Ἡ μέν γάρ, ἀρετῆς τρόπους, ἡ δέ, (=1341=) γνώσεως λόγους παρέχεται τοῖς τά θεῖα φιλοσοφοῦσι· καί ἡ μέν, τῆς τῶν ὁρωμένων ὁμίχλης ὑφαρπάζουσα πρός τό συγγενές ἀνάγει τόν νοῦν, πάσης καθαρόν ὑλικῆς φαντασίας γεγενημένον· ἡ δέ, τῆς ὑλικῆς προσπαθείας αὐτόν ἀποκαθαίρει, τῷ τῆς ἀνδρίας τόνῳ, καθάπερ σφύρᾳ τινί τούς πρός τό σῶμα τῆς γνώμης κατά τήν σχέσιν ἐκκρουομένη ἥλους.

4.84 (πδ΄) Ἡ μέν Παλαιά, τό σῶμα πρός ψυχήν λογισθέν ἀναβιβάζει διά μέσων τῶν ἀρετῶν, κωλύουσα τοῦ πρός σῶμα τόν νοῦν καταβιβάζεσθαι· ἡ δέ Νέα, τόν νοῦν πρός τόν Θεόν ἀναβιβάζει, τῷ πυρί τῆς ἀγάπης πτερούμενον. Καί ἡ μέν, ταὐτόν ἐργάζεται τῷ νοΐ τό σῶμα κατά τήν θέσιν κίνησιν· ἡ δέ, ταὐτόν τῷ Θεῷ τόν νοῦν ἀποτελεῖ κατά τήν ἕξιν τῆς χάριτος τοσαύτην ἔχοντα πρός Θεόν τήν ἐμφέρειαν, ὥστε τόν Θεόν δι᾽ αὐτοῦ γνωρίζεσθαι, τόν ἐξ ἑαυτοῦ κατά φύσιν οὐδαμῶς τό παράπαν οὐδενί γινωσκόμενον, ὡς ἔκ τινος εἰκόνος ἀρχέτυπον.

4.85 (πε΄) Ἡ μέν Παλαιά Διαθήκη, πράξεως καί ἀρετῆς ὑπάρχουσα σύμβολον, συμφωνεῖν τό σῶμα τῷ νοΐ παρασκευάζει κατά τήν κίνησιν· ἡ δέ Νέα, θεωρίας οὖσα καί γνώσεως ποιητικήν, τόν μυστικῶς αὐτῆς ἀντεχόμενον νοῦν τοῖς θείοις νοήμασι καταφαιδρύνει καί τοῖς γνωρίσμασι· καί ἡ μέν Παλαιά, τῷ γνωστικῷ χορηγεῖ τούς τρόπους τῶν ἀρετῶν· ἡ δέ Νέα, τῷ πρακτικῷ γνώσεως ἀληθοῦς λόγους χαρίζεται.

(≡15Δ_248≡> 4.86 (πστ΄) Ἐκείνων ὁ Θεός λέγεταί τε καί γίνεται κατά χάριν Πατήρ, τῶν μόνην ἐχόντων τήν κατ᾽ ἀρετήν γνωμικήν ἐν πνεύματι γέννησιν· καθ᾽ ἥν ὥσπερ ψυχῆς πρόσωπον, τόν ἐν

ἀρεταῖς τοῦ γεννήσαντος Θεοῦ χαρακτῆρα φαινόμενον ἔχοντες κατά τόν βίον, τούς θεωμένους τῇ μεταβολῇ τῶν τρόπων δοξάζειν τόν Θεόν παρασκευάζουσι, τόν οἰκεῖον βίον πρός μίμησιν παρέχοντες αὐτοῖς ἐξαίρετον ἀρετῆς ἐξεμπλάριον. Οὐ γάρ λόγῳ ψιλῷ Θεός δοξάζεσθαι πέφυκεν, ἀλλ᾽ ἔργοις δικαιοσύνης πολλῷ πλείονα λόγων βοῶσι τήν θείαν μεγαλοπρέπειαν.

4.87 (πζ´) Ἀριστερός μέν ὁ φυσικός νόμος, διά τήν αἴσθησιν· προσάγει δέ τῷ λόγῳ τούς τρόπους τῶν ἀρετῶν, καί ποιεῖ γνῶσιν ἐνεργουμένην. Ὁ δέ πνευματικός νόμος, δεξιός μέν ἐστι διά τόν νοῦν· μίγνυσι δέ τῇ αἰσθήσει τούς ἐν τοῖς οὖσι πνευματικούς λόγους, καί ποιεῖ πρᾶξιν λελογισμένην.

4.88 (πη´) Ὁ τῇ πράξει σωματουμένην τήν γνῶσιν, καί τῇ γνώσει ψυχουμένην τήν πρᾶξιν δεικνύς, τόν ἀκριβῆ τρόπον εὗρε τῆς ἀληθοῦς θεουργίας. (=1344=) Ὁ δ᾽ ὁποτέραν τούτων τῆς ἑτέρας ἔχων διαζευγμένην, ἤ τήν γνῶσιν ἀνυπόστατον πεποίηκε φαντασίαν, ἤ τήν πρᾶξιν ἄψυχον κατέστησε εἴδωλον. Γνῶσις γάρ ἄπρακτος, φαντασίας οὐδέν διενήνοχεν, ὑφιστῶσα αὐτήν τήν πρᾶξιν οὐκ ἔχουσα· καί πρᾶξις ἀλόγιστος, ταὐτόν εἰδώλῳ καθέστηκεν ψυχοῦσαν αὐτήν τήν γνῶσιν οὐκ ἔχουσα.

4.89 (πθ´) Τό τῆς σωτηρίας ἡμῶν μυστήριον, ἐπίδειξιν μέν λόγου, τόν βίον, δόξαν δέ βίου, τόν λόγον ποιεῖται· καί τήν μέν πρᾶξιν θεωρίαν ἐνεργουμένην, τήν δέ θεωρίαν, πρᾶξιν μυσταγωγουμένην. Καί συντόμως εἰπεῖν, τήν μέν ἀρετήν, φανέρωσιν γνώσεως, τήν δέ γνῶσιν, ἀρετῆς συντηρητικήν ἐργαζόμενον δύναμιν· καί δι᾽ ἀμφοῖν, ἀρετῆς δέ λέγω καί γνώσεως, μίαν σοφίαν συνισταμένην ἐπιδεικνύμενον· ἵνα γνῶμεν ὅτι συμφωνοῦσιν ἀλλήλαις διά πάντων αἱ δύο Διαθῆκαι κατά τήν χάριν, πλέον εἰς ἑνός μυστηρίου συμπλήρωσιν, ἤ ὅσον ψυχή καί σῶμα πρός ἑνός ἀνθρώπου γένεσιν, κατά τήν σύνθεσιν ἀλλήλαις συμβαίνουσαι.

(≡15Δ_250≡> 4.90 (ϙ´) Ὥσπερ ψυχή καί σῶμα ποιεῖ κατά σύνθεσιν ἄνθρωπον, οὕτω πρᾶξις καί θεωρία, μίαν κατά σύνοδον ἀποτελεῖ σοφίαν γνωστικήν· καί Παλαιά καί Νέα Διαθήκη, μυστήριον ἕν ἀπεργάζεται. Μόνου δέ τοῦ Θεοῦ κατά φύσιν ἐστί τό ἀγαθόν, ἐξ οὗ, κατά μετοχήν, πάντα φωτίζεταί τε καί ἀγαθύνεται, τά φωτός κατά φύσιν καί ἀγαθότητος δεκτικά.

4.91 (ϙα´) Ὁ τόν φαινόμενον κόσμον νοῶν, θεωρεῖ τόν νοούμενον· τυποῖ γάρ τῇ αἰσθήσει τά νοητά φανταζόμενος, καί κατά νοῦν σχηματίζει τούς θεαθέντας λόγους· καί μεταφέρει, πρός μέν αἴσθησιν πολυειδῶς, τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου πολυπλόκως τήν σύνθεσιν· καί νοεῖ, ἐν μέν τῷ νοητῷ, τόν αἰσθητόν, μετενέγκας πρός τόν νοῦν τοῖς λόγοις τήν αἴσθησιν, ἐν δέ τῷ αἰσθητῷ, τόν νοητόν, πρός τήν αἴσθησιν ἐπιστημόνως τοῖς τύποις μετεγκλοιώσας τόν νοῦν.

4.92 (ϙβ´) Τόν μέν πρῶτον περί μονάδος λόγον, ὡς ἀρχήν πάσης ἀρετῆς κεφαλήν ὁ προφήτης ὠνόμασεν· (=1345=) ὡς τό, Ἔδυ ἡ κεφαλή μου εἰς σχισμάς ὀρέων· τάς δέ διανοίας τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, σχισμάς τῶν ὀρέων, ὑφ᾽ ὧν κατεπόθη διά τῆς παραβάσεως ὁ ἡμέτερος νοῦς· γῆν δέ κατωτάτην, τήν μηδαμῶς

γνώσεως αἰσθανομένην θείας, ἤ τῆς κατ᾽ ἀρετήν ζωῆς, τήν οἱανοῦν κίνησιν ἔχουσαν ἕξιν· ἄβυσσον δέ, τήν ἐπικειμένην ἄγνοιαν τῇ ἕξει τῆς κακίας, ἐφ᾽ ᾗ βέβηκε καθάπερ γῇ, τά τῆς κακίας πελάγη ἤ γῆν, τήν παγίαν τῆς κακίας ἕξιν εἶπεν· αἰωνίους δέ μοχλούς, τάς συγκρατούσας τήν χειρίστην ἕξιν ἐμπαθεῖς προσπαθείας τῶν ὑλικῶν.

4.93 (ϟγ´) Ἡ τῶν ἁγίων ὑπομονή, τήν πονηράν δύναμιν προσβάλλουσαν, δαπανᾷ· ὡς πείθουσα τοῖς ὑπέρ ἀληθείας ἐγκαλλωπίζεσθαι πόνοις, τούς αὐτῆς διακόνους, καί πλέον ἐμπλατύνεσθαι (≡15Δ_252≡> διδάσκουσα τοῖς παθήμασιν, ἤ ταῖς ἀνέσεσιν, οἱ τῆς ἐν σαρκί ζωῆς ἄγαν φροντίζοντες, ὑπόθεσιν αὐτοῖς ὑπερβαλλούσης κατά πνεῦμα δυνάμεως ποιουμένη, τήν κατά φύσιν τῆς σαρκός περί τό πάσχειν ἀσθένειαν. Ὅρα γάρ ὅπως τῆς καθ᾽ ὑπερβολήν θείας δυνάμεως ἐστιν ὑπόθεσις, ἡ κατά φύσιν τῶν ἁγίων ἀσθένεια, ἧς ἥττονα τόν ὑπερήφανον διάβολον Κύριος ἔδειξεν.

4.94 (ϟδ´) Ὁ λόγος τῆς χάριτος, διά πολλῶν πειρασμῶν πρός τήν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἤγουν τήν τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, ὥσπερ Ἰωνᾶς διά πολλῶν θλίψεων πρός Νινευί διαβάς τήν πόλιν τήν μεγάλην, ἔπεισε τόν βασιλεύοντα νόμον τῆς φύσεως ἐξαναστῆναι τοῦ θρόνου, τῆς προτέρας δηλαδή περί τό κακόν κατά τήν αἴσθησιν ἕξεως, καί περιελέσθαι τήν στολήν αὐτοῦ, τόν ἐπί τοῖς ἤθεσι λέγω τῆς κοσμικῆς δόξης ἀποθέσθαι τῦφον, καί περιβαλέσθαι σάκκον, τό πένθος δηλαδή καί τήν δυσχερῆ καί τραχεῖαν τῆς κακοπαθείας, καί βίῳ τῷ κατά Θεόν πρέπουσαν ἀγωγήν· καί καθίσαι ἐπί σποδοῦ· σποδός δέ ἐστιν ἡ πτωχεία τοῦ πνεύματος, ἐφ᾽ ἧς καθέζεται πᾶς εὐσεβῶς ζῆν διδασκόμενος, καί τήν μάστιγα τῆς συνειδήσεως ἔχων ἐπί τοῖς πλημμεληθεῖσιν, αὐτόν καταικίζουσαν.

4.95 (ϟε´) Ὅρα ὅπως βασιλέα μέν εἶναι λέγει, τόν φυσικόν νόμον· θρόνον δέ, τήν ἐμπαθῆ κατ᾽ αἴσθησιν ἕξιν· τήν δέ στολήν, τήν τῆς κενῆς δόξης προβολήν· τόν δέ σάκκον, τό κατά τήν μετάνοιαν πένθος· τήν δέ σποδόν, τήν ταπεινοφροσύνην· ἀνθρώπους δέ, τούς περί τόν λόγον· κτήνη δέ, τούς περί τήν ἐπιθυμίαν· βόας δέ, τούς περί τόν θυμόν· πρόβατα δέ, τούς περί τήν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν πταίοντας.

4.96 (ϟστ´) Ὁ διά τήν ἔννομον ἀρετήν τῶν ἐν σαρκί παθῶν ὡς ἀριστερῶν ποιούμενος λήθην, καί διά τήν ἄπταιστον γνῶσιν, ἐπί τοῖς κατορθώμασι τῇ νόσῳ τῆς φυσιούσης οἰήσεως ὡς δεξιᾶς (≡15Δ_254≡> οὐχ ἁλισκόμενος, ἀνήρ γέγονε, μή γινώσκων δεξιάν αὐτοῦ, ὡς δόξης οὐκ ἐρῶν λυομένης, οὐδέ ἀριστεράν, ὡς τοῖς τῆς σαρκός οὐκ ἐρεθιζόμενος πάθεσι. Δεξιάν οὖν, ὡς ἔοικεν, εἶπεν ὁ λόγος, τήν ἐπί τοῖς δῆθεν κατορθώμασι κενοδοξίαν· ἀριστεράν δέ, τήν ἐπί τοῖς αἰσχροῖς πάθεσιν ἀκολασίαν. (=1348=) Ὁ γάρ τῆς ἀρετῆς λόγος, τῆς σαρκός ὡς ἀριστερᾶς οὐκ οἶδεν ἁμαρτίαν· ὁ δέ τῆς γνώσεως, τήν ψυχῆς ὡς δεξιᾶς οὐ γινώσκει κακίαν.

4.97 (ϟζ´) Ἡ κατά λόγον γνῶσις τῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ἀληθής τῆς τῶν ἀρετῶν αἰτίας ἐπίγνωσις, ἄγνοιαν παντελῆ πέφυκε ποιεῖν, τῆς δεξιᾶς καί ἀριστερᾶς ἑκατέρωθεν παρακειμένης τῇ μεσότητι τῶν ἀρετῶν ὑπερβολῆς καί ἐλλείψεως.

Εἰ γάρ οὐδέν ἐν τῷ λόγῳ παντελῶς πέφυκεν εἶναι παράλογον, σαφῶς ὁ πρός τόν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθείς, τήν τῶν παραλόγων οὐδαμῶς ἐπιγνώσεται θέσιν. Οὐ γάρ δυνατόν ἄμφω κατά ταὐτόν ἅμα καταθρῆσαι τά ἀντικείμενα, καί θατέρῳ ἅμα τό ἕτερον γνῶναι συνεμφαινόμενον.

4.98 (ϟη´) Εἰ ἀπιστίας ἐν τῇ πίστει λόγος οὐδείς, οὐδέ σκότους αἰτία κατά φύσιν ὑπάρχει τό φῶς, οὐδέ Χριστῷ συνενδείκνυσθαι πέφυκεν ὁ διάβολος, δῆλον ὡς οὐδέ τῷ λόγῳ τό παράπαν συνυπάρχει τό παράλογον. Εἰ δέ τῷ λόγῳ συνεῖναι παντελῶς οὐ δύναται τό παράλογον, ὁ πρός τόν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθείς, τήν τῶν παραλόγων οὐδαμῶς ἐπιγνώσεται θέσιν, μόνην ὡς ἔστιν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς νομίζεται γινώσκων τήν ἀρετήν· καί διά τοῦτο μήτε δεξιάν διά τῆς ὑπερβολῆς, μήτε ἀριστεράν διά τῆς ἐλλείψεως ἐπιστάμενος. Ἐπ᾽ ἀμφοῖν γάρ θεωρεῖται σαφῶς τό παράλογον.

4.99 (ϟθ´) Ἀπιστίαν λέγει, τήν ἄρνησιν τῶν ἐντολῶν· πίστιν δέ, τήν (≡15Δ_256≡> αὐτῶν συγκατάθεσιν· τό δέ σκότος, τοῦ καλοῦ τήν ἄγνοιαν· τό δέ φῶς, τήν τούτου διάγνωσιν. Χριστόν δέ κέκληκε, τήν οὐσίαν τοῦ καλοῦ καί τήν ὑπόστασιν· τόν διάβολον δέ, τήν πάντων γεννητικήν τῶν κακῶν χειρίστην ἕξιν.

4.100 (ρ´) Εἰ ὅρος ὑπάρχει καί μέτρον τῶν ὄντων ὁ λόγος, ἴσον πρός ἀλογίαν ἐστί, καί διά τοῦτο παράλογον, τό παρά τόν ὅρον καί παρά τό μέτρον, ἤ πάλιν ὑπέρ τόν ὅρον κινεῖσθαι καί ὑπέρ τό μέτρον. Ἐπίσης γάρ ἄμφω τοῖς οὕτω κινουμένοις τοῦ κυρίως ὄντος φέρει τήν ἔκπτωσιν· τό μέν, ἄδηλον αὐτοῖς ποιεῖσθαι τοῦ δρόμου πεῖθον τήν κίνησιν καί ἀόριστον, οὐκ ἔχουσαν σκοπόν τόν Θεόν δι᾽ ἀμετρίαν νοός, ὡς τέλος αὐτοῖς προεπινοούμενον· τοῦ δεξιοῦ, δεξιώτερον ἀναπλαττομένοις· τό δέ, παρά τόν σκοπόν, πρός μόνην τήν αἴσθησιν αὐτούς πεῖθον, τοῦ δρόμου ποιεῖσθαι τήν κίνησιν, δι᾽ ἀτονίας νοός, προεπινοούμενον τέλος νομίζοντας, τό κατ᾽ αἴσθησιν αὐτοῖς περιγραφόμενον· ἅπερ ἀγνοεῖ μή πάσχων, ὁ μόνῳ τῷ λόγῳ τῆς ἀρετῆς συνημμένος, καί πᾶσαν αὐτῷ τῆς κατά νοῦν οἰκείας δυνάμεως περιγράψας τήν κίνησιν, καί διά τοῦτο μηδέν ὑπέρ τόν λόγον ἤ παρά τόν λόγον διανοεῖσθαι δυνάμενος.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΕΜΠΤΗ

(≡15Δ_258≡> 5.1 (α´) Ὁ κατά φύσιν λόγος, διά μέσων τῶν ἀρετῶν, (=1349=) πρός τόν νοῦν ἀνάγειν πέφυκε τόν ἐπιμελούμενον πράξεως· ὁ δέ νοῦς πρός τήν σοφίαν εἰσάγει διά θεωρίας τόν ἐφιέμενον γνώσεως. Τό δέ παράλογον πάθος, πρός τήν αἴσθησιν πείθει καταφέρεσθαι τόν ἀμελοῦντα τῶν ἐντολῶν, ἧς τέλος ἐστί, τό πρός τήν ἡδονήν καθηλωθῆναι τόν νοῦν.

5.2 (β´) Ἀρετήν καλεῖ, τήν ἀπαθεστάτην καί παγίαν περί τό καλόν ἕξιν, ἧς ἐφ᾽ ἑκάτερα καθέστηκεν οὐδέν, Θεοῦ φερούσης χαρακτῆρα, ᾧ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον. Αἰτία δέ τῶν ἀρετῶν ἐστιν ὁ Θεός· τούτου δέ κατ᾽ ἐνέργειαν γνῶσις, ἡ τοῦ κατ᾽ ἀλήθειαν ἐπεγνωκότος τόν Θεόν πρός τό πνεῦμα κατά τήν ἕξιν ἀλλοίωσις.

5.3 (γ´) Εἰ ὁ λόγος διώρισεν ὡς πέφυκεν ἑκάστου τήν γένεσιν, οὐδέν τῶν ὄντων ἑαυτό φυσικῶς ἤ ὑπερβέβηκεν ἤ

ὑποβέβηκεν. Οὐκοῦν ὅρος μέν τῶν ὄντων ἐστίν, ἡ κατ᾽ ἔφεσιν τῆς αἰτίας ἐπίγνωσις· μέτρον δέ, ἡ ἐφικτή τοῖς οὖσι κατ᾽ ἐνέργειαν τῆς αἰτίας ἐκμίμησις. Τό δέ ὑπέρ τόν ὅρον φέρεσθαι καί τό μέτρον τῶν κινουμένων τήν ἔφεσιν, ἀνόνητον ποιεῖ τόν δρόμον, μή καταντώντων εἰς Θεόν, ἐν ᾧ ἡ κατ᾽ ἔφεσιν πάντων ἵσταται κίνησις, αὐθυπόστατον δεχομένη τέλος τοῦ Θεοῦ τήν ἀπόλαυσιν. Τό δέ παρά τόν ὅρον φέρεσθαι καί τό μέτρον τῶν κινουμένων τήν ἔφεσιν, ἀνόνητον ποιεῖ τόν δρόμον, ἀντί Θεοῦ καταντώντων πρός τήν αἴσθησιν, ἐν ᾗ καθ᾽ ἡδονήν βέβηκεν ἡ τῶν παθῶν ἀνυπόστατος ἀπόλαυσις.

(≡15Δ_260≡> 5.4 (δ´) Ὁ πρός τήν αἰτίαν τῶν ὄντων ἀσχέτως ἀνατιθείς νοῦν, ἀγνοήσει παντελῶς, μηδένα θεωρῶν λόγον, ἐν τῷ κατά πᾶσαν αἰτίαν ὑπέρ πάντα λόγον ὄντι κατ᾽ οὐσίαν Θεῷ· πρός ὅν ἀπό τῶν ὄντων ἁπάντων συσταλείς, οὐδένα τῶν ἀφ᾽ ὧν ἀπέστη λόγων, ἐπίσταται μόνον τόν πρός ὅν γέγονε κατά χάριν, ἀνερμηνεύτως θεώμενος. Καί γάρ καί τούς τῶν ἀσωμάτων καί τούς τῶν σωμάτων ἀφίησι λόγους, ὁ πρός τόν Θεόν ἀναδραμών κατ᾽ ἔκστασιν νοῦς. Οὐ γάρ πέφυκέ τι Θεῷ τῶν μετά Θεόν, ἅμα συγκατοπτεύεσθαι.

5.5 (ε´) Ἐπάρατον ὄντως πάθος ὁ τῦφος, καί ἐκ δύο κακῶν κατά σύνθεσιν συνιστάμενον, ὑπερηφανίας φημί καί κενοδοξίας· ὧν ἡ μέν ὑπερηφανία, τήν αἰτίαν ἀρνεῖται τῆς ἀρετῆς καί τῆς φύσεως· ἡ δέ κενοδοξία, τήν τε φύσιν, καί αὐτήν νόθον τήν ἀρετήν καθίστησιν. Οὐδέν γάρ τῷ ὑπερηφάνῳ κατά Θεόν διαπράττεται, καί οὐδέν τῷ κενοδόξῳ κατά φύσιν προέρχεται.

5.6 (στ´) Ὑπερηφανίας ἴδιον, τό ἀρνεῖσθαι τόν Θεόν ἀρετῆς εἶναι γενέτην καί φύσεως· κενοδοξίας δέ, τό μερίζειν τήν φύσιν πρός ὕφεσιν· ὧν ὁ τῦφος εἶναι γέννημα πέφυκεν, ἕξις κακίας ὑπάρχων σύνθετος, Θεοῦ ἄρνησιν ἑκούσιον ἔχουσα, καί τῆς κατά φύσιν ἰσοτιμίας ἄγνοιαν.

(=1352=) 5.7 (ζ´) Ὑπερηφανίας καί κενοδοξίας μίξις, ὁ τῦφος καθέστηκε· πρός μέν τόν Θεόν ἔχων τήν καταφρόνησιν, καθ᾽ ἥν πέφυκε βλασφήμως διαβάλλειν τήν πρόνοιαν· πρός δέ τήν φύσιν κεκτημένος τήν ἀλλοτρίωσιν, καθ᾽ ἥν πάντα τά τῆς φύσεως παρά τήν φύσιν μεταχειρίζεται, τῷ κατά παράχρησιν τρόπῳ τήν τῆς φύσεως παραφθείρων εὐπρέπειαν.

5.8 (η´) Τό πνεῦμα τοῦ καύσωνος, οὐ μόνον τούς πειρασμούς, (≡15Δ_262≡> ἀλλά καί τήν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ, τήν ἀφαιρουμένην τῶν Ἰουδαίων τήν τῶν θείων χαρισμάτων χορηγίαν, δηλοῖ. Ἡ δέ διά πνεύματος κατά ψυχήν ἀγχιστεία, σαρκός μέν λύει τήν σχέσιν τῆς προαιρέσεως, Θεῷ δέ προσδεσμεῖ κατά πόθον προσηλωθεῖσαν.

5.9 (θ´) Ὁ μέν φυσικός νόμος, ὅταν οὐκ ἔχῃ πλεονεκτοῦσαν τόν λόγον τήν αἴσθησιν, ἀδιδάκτως ἀσπάζεσθαι πάντας πείθει τό συγγενές καί ὁμόφυλον, αὐτήν ἔχοντας τήν φύσιν τῆς τῶν δεομένων ἐπικουρίας διδάσκαλον, κἀκεῖνο βούλεσθαι πᾶσιν ἅπαντας, ὅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ παρά τῶν ἄλλων γινόμενον, εἶναι δοκεῖ καταθύμιον. Καί τοῦτο διδάσκων ὁ Κύριος, φησίν, Ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὁμοίως καί ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς.

5.10 (ι´) Ἔργον εἶναι τοῦ φυσικοῦ νόμου φησί, τήν γνωμικήν πάντων πρός πάντας ὁμόθυμον σχέσιν. Ἐφ᾽ ὧν γάρ ἡ φύσις λόγῳ βραβεύεται, τούτων μία πέφυκεν εἶναι διάθεσις. Ὧν δέ διάθεσις ἡ αὐτή, καί ὁ κατ᾽ ἦθος τρόπος, καί ὁ τοῦ βίου δρόμος εἷς ὑπάρχειν προδήλως πέφυκεν. Ὧν δέ τρόπος ἠθῶν βίου δρόμος ἐστίν ὁ αὐτός, εἷς δηλονότι καί ὁ αὐτός κατά τήν γνώμην τῆς πρός ἀλλήλους σχέσεως ὑπάρχει δεσμός, κατά μίαν γνώμην ἄγων τούς πάντας πρός τόν ἕνα λόγον τῆς φύσεως· ἐν ᾧ παντελῶς οὐκ ἔστιν ἡ νῦν κρατοῦσα τῆς φύσεως διά τῆς φιλαυτίας διαίρεσις. Ὁ δέ γραπτός νόμος, φόβῳ τῶν ἐπιτιμίων ἐπέχων τάς ἀτάκτους τῶν ἀφρονεστέρων ὁρμάς, ἐθίζει διδάσκων, πρός μόνην αὐτούς ὁρᾷν τήν τοῦ ἴσου διανομήν, καθ᾽ ἥν τῆς δικαιοσύνης τό κράτος χρόνῳ βεβαιωθέν, εἰς φύσιν μεθίσταται, ποιοῦν, τόν μέν φόβον, διάθεσιν, ἠρέμα κατά μικρόν τῇ περί τό καλόν γνώμῃ συγκρατυνομένην· ἕξιν δέ, τήν συνήθειαν, τῇ λήθῃ τῶν προτέρων καθαιρομένην, καί τό φιλάλληλον ἑαυτῇ συναποτίκτουσαν.

(≡15Δ_264≡> 5.11 (ια´) Ὁ γραπτός νόμος, φησί, κωλύων φόβῳ τήν ἀδικίαν, ἐθίζει πρός τό δίκαιον· χρόνῳ δέ τό ἔθος ποιεῖ διάθεσιν φιλοδίκαιον, ὑφ᾽ ἧς παγία πρός τό καλόν ἕξις ἐπιγίνεται, λήθην προλαβούσης πονηρίας ἐπάγουσα.

5.12 (ιβ´) Ὁ δέ τῆς χάριτος νόμος, αὐτόν ἀμέσως διδάσκει τούς ἀγομένους μιμεῖσθαι τόν Θεόν, ὅς τοσοῦτον ὑπέρ ἑαυτόν ἡμᾶς, εἰ θέμις εἰπεῖν, καί ταῦτα διά τήν ἁμαρτίαν ὄντας ἐχθρούς, ἠγάπησεν, ὥστε καί (=1353=) εἰς τήν καθ᾽ ἡμᾶς οὐσίαν ἐλθεῖν ἀτρέπτως, ὑπέρ πᾶσαν οὐσίαν ὄντα· καί φύσιν ὑπερουσίως καταδέξασθαι καί ἄνθρωπον γενέσθαι, καί τῶν ἀνθρώπων ἕνα χρηματίσαι βούλεσθαι, καί τήν ἡμετέραν κατάκρισιν οἰκείαν ποιῆσαι μή παραιτήσασθαι· καί τοσοῦτον ἡμᾶς θεῶσαι κατά χάριν, ὅσον κατ᾽ οἰκονομίαν αὐτός γέγονεν ἄνθρωπος· ἵνα μή μόνον μάθωμεν ἀλλήλων ἀντέχεσθαι φυσικῶς, καί ὡς ἑαυτούς ἀλλήλους ἀγαπᾷν πνευματικῶς, ἀλλά καί ὑπέρ ἑαυτούς ἀλλήλων κήδεσθαι θεϊκῶς, καί ταύτην τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης ἀπόδειξιν ποιεῖσθαι, τό κατ᾽ ἀρετήν ὑπέρ ἀλλήλων τόν ἑκούσιον προθύμως αἱρεῖσθαι θάνατον. Οὐκ ἔστι γάρ ἄλλη μείζων ταύτης ἀγάπη, φησίν, ἵνα τις θῇ τήν ψυχήν αὐτοῦ ὑπέρ φίλου αὐτοῦ.

5.13 (ιγ´) Ὁ μέν τῆς φύσεως νόμος ἐστίν, ἵνα συνελών εἴπω, λόγος φυσικός, τήν αἴσθησιν λαβών ὑποχείριον, πρός ἀφαίρεσιν τῆς ἀλογίας· καθ᾽ ἥν τῶν φυσικῶς συνημμένων ἐστίν ἡ διαίρεσις. Ὁ δέ γραπτός νόμος ἐστί, λόγος φυσικός μετά τήν κατ᾽ αἴσθησιν τῆς ἀλογίας ἀφαίρεσιν, προσλαβών καί πόθον πνευματικόν τῆς πρός τό συγγενές ἀλληλουχίας συνεκτικόν. Ὁ δέ τῆς χάριτος νόμος, ὑπέρ φύσιν καθέστηκεν λόγος, πρός θέωσιν ἀτρέπτως τήν φύσιν μεταλλάτων, καί ὡς ἐν εἰκόνι δεικνύς ἀκαταλήπτως τῇ (≡15Δ_266≡> φύσει τῶν ἀνθρώπων, τό ὑπέρ οὐσίαν καί φύσιν ἀρχέτυπον, καί τήν τοῦ ἀεί εὖ εἶναι διαμονήν παρεχόμενος.

5.14 (ιδ´) Τό μέν ἔχειν ὡς ἑαυτόν τόν πλησίον, μόνης ἐστί φροντίσαι τῆς πρός τό εἶναι ζωῆς· ὅπερ φυσικοῦ νόμου καθέστηκε· τό δέ τόν πλησίον ἀγαπᾷν ὡς ἑαυτόν, καί τῆς πρός τό εὖ εἶναι κατ᾽ ἀρετήν ἐστι προνοεῖσθαι τοῦ πέλας· ὅπερ ὁ γραπτός ἐπιτρέπει

νόμος· τό δέ ὑπέρ ἑαυτόν ἀγαπῆσαι τόν πλησίον, τοῦ νόμου τῆς χάριτός ἐστιν ἰδιαίτατον.

5.15 (ιε΄) Ὁ κωλυόμενος τῶν πρός ἡδονήν σώματος ἀφορμῶν, μανθάνει Προνοίας λόγους, ἐπεχούσης τήν ἐξαπτικήν ὕλην τῶν παθῶν· ὁ δέ τάς πρός ὀδύνην σώματος δεχόμενος μάστιγας, διδάσκεται κρίσεως λόγους, προλαβόντων μολυσμῶν ἀκουσίοις πόνοις αὐτόν ἐκκαθαιρούσης.

5.16 (ιστ΄) Εἰ τόν προφήτην διά τήν σκηνήν καί τήν κολόκυνθαν λυπούμενον, λέγω δέ τήν σάρκα καί τήν τῆς σαρκός ἡδονήν, τῆς δέ Νινευΐ τόν Θεόν ἀντεχόμενον ἀντεισήγαγεν ὁ τῆς Γραφῆς λόγος, δῆλον ὡς τῶν τοῖς ἀνθρώποις τιμίων καί ἐπεράστων, τόδε τῷ Θεῷ φανέν προσφιλές, πάντων τῶν ὄντων πολλῷ κρεῖττόν ἐστι καί τιμιώτερον, ἤπουγε [unus Reg. ὅπου γε] τῶν οὐκ ὄντων, καί μόνῃ προλήψει κατ᾽ ἐσφαλμένην κρίσιν εἶναι δοκούντων, ὧν οὐδείς τό παράπαν ἐστί κατά τήν ὕπαρξιν λόγος· μόνη δέ φαντασία τόν νοῦν φενακίζουσα, καί σχῆμα τοῖς οὐκ οὖσι διάκενον, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπόστασιν τῷ πάθει παρεχομένη.

(=1356=) 5.17 (ιζ΄) Ἡ μέν ἀκριβής γνῶσις τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος, (≡15Δ_268≡> μόνοις ἀποκαλύπτεσθαι πέφυκε τοῖς ἀξίοις τοῦ Πνεύματος· οἵ διά πολλήν τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλειαν, τῆς τῶν παθῶν αἰθάλης τόν νοῦν ἐκκαθάραντες, ἐσόπτρου δίκην καθαροῦ καί διαυγοῦς, ἅμα τῇ προσβολῇ, καθάπερ πρόσωπον ἐντυπουμένην αὐτοῖς καί ἐμπίπτουσαν τήν τῶν θείων δέχονται γνῶσιν. Οἷς δέ ταῖς τῶν παθῶν κηλῖσιν ὁ βίος κατέστικται, μόλις κἄν ἐξ εἰκότων τινῶν στοχασμῶν τεκμηριῶσαι τήν τῶν θείων γνῶσίν ἐστι δυνατόν, μή ὅτι γε νοῆσαί τε καί φράσαι ταύτην δι᾽ ἀκριβείας ἀπαυθαδίζεσθαι.

5.18 (ιη΄) Ὁ τοῦ νοῦ μορφήν τήν ἐξ ἀρετῶν ἐν Πνεύματι θείῳ δεξάμενος γνῶσιν, τά θεῖα λέγεται παθεῖν, ὅτι μή φύσει κατά τήν ὕπαρξιν, ἀλλά χάριτι κατά τήν μέθεξιν, ταύτην προσέλαβεν. Ὁ δέ τήν ἐκ χάριτος μή δεξάμενος γνῶσιν, κἄν λέγῃ τι γνωστικόν, οὐκ οἶδε κατά πεῖραν τοῦ λεγομένου τήν δύναμιν. Ψιλή γάρ μάθησις, τήν καθ᾽ ἕξιν γνῶσιν οὐ δίδωσι.

5.19 (ιθ΄) Νοῦς εἰς ἄκρον διά τῶν ἀρετῶν καθαιρόμενος, τούς τῶν ἀρετῶν πέφυκεν εἰκότως ἐκδιδάσκεσθαι λόγους, τήν ἐξ αὐτῶν θειωδῶς χαρακτηρισθεῖσαν γνῶσιν οἰκεῖον ποιούμενος πρόσωπον. Καθ᾽ ἑαυτόν γάρ ἀνείδεός τε καί ἀχαρακτήριστος πᾶς καθέστηκε νοῦς, μορφήν ἔχων ἐπίκτητον, ἤ τήν ἐκ τῶν ἀρετῶν ὑποστᾶσαν ἐν πνεύματι γνῶσιν, ἤ τήν ἐκ τῶν παθῶν ἐπισυμβαίνουσαν ἄγνοιαν.

5.20 (κ΄) Πᾶς ὁ τῆς θείας ἐκπεπτωκώς ἀγάπης, τόν ἐν τῇ σαρκί νόμον ἔχει διά τῆς ἡδονῆς βασιλεύοντα, τόν μηδεμίαν θείαν ἐντολήν φυλάξαι δυνάμενον ἤ βουλόμενον. Τῆς γάρ ἐν πνεύματι Θεοῦ κατ᾽ ἀρετήν διεξαγομένης ζωῆς τε καί βασιλείας, προτιμήσας τήν φιλήδονον ζωήν, τήν ἄγνοιαν ἀντί τῆς γνώσεως ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο.

5.21 (κα΄) Ὁ μή διαβαίνων κατά νοῦν πρός τήν ἔνδον ἐν πνεύματι τοῦ νομικοῦ γράμματος θείαν εὐπρέπειαν, τήν τῆς γνώμης φιλήδονον (≡15Δ_270≡> σχέσιν, ἤγουν τήν κοσμικήν

προσπάθειαν καί φιλοκοσμίαν γεννᾷν πέφυκεν, ἐκ τῆς κατά μόνην τήν ἐν λόγῳ τοῦ νόμου μαθήσεως προφοράν.

5.22 (κβ΄) Αἰσχύνη στόματός ἐστιν, ἡ κατά νοῦν φιλόκοσμος μελέτη τῶν λογισμῶν καί φιλοσώματος. Ἐν ᾧ γάρ ὁ κόσμος ἐκ τῆς ἐμφαινομένης τῷ γράμματι τοῦ νόμου σωματικῆς διαπλάσεως, κατά τήν γνωμικήν σχέσιν γεννᾶσθαι πέφυκεν· ἤγουν, ἡ τόν κόσμον φιλοῦσα διάθεσις, καί ἡ κατά νοῦν φιλήδονος μελέτη τῶν λογισμῶν. Πρός ὅ γάρ σχετικῶς διακείμεθα, πρός ἐκεῖνο καί κατά νοῦν μελέτην κεκτήμεθα.

(=1357=) 5.23 (κγ΄) Ἤ πάλιν αἰσχύνη στόματός ἐστιν, ἡ τοῖς πάθεσιν εἶδος ἐπάγουσα, καί τό καθ᾽ ἡδονήν πρός αἴσθησιν διαπλάττουσα κάλλος, τοῦ νοῦ κίνησις. Χωρίς γάρ τῆς κατά νοῦν ἐπινοητικῆς δυνάμεως, πρός διάπλασιν μορφῆς, οὐδαμῶς πάθος ἄγεται. Ἤ ἀνάθημά ἐστι, καί ἡ πρόσυλος καί ἀκαλλής τῶν παθῶν καί ἀδιατύπωτος κίνησις· αἰσχύνη δέ στόματος, ἡ τό πάθος εἰδοποιοῦσα πρός αἴσθησιν τοῦ νοῦ κίνησις, καί ταῖς ἐπινοίαις ὕλην ἁρμόδιον τῷ πάθει πορίζουσα.

5.24 (κδ΄) Ὁ διά τρυφήν σωματικήν καί ἀνάπαυσιν τάς θυσίας καί τάς ἑορτάς, τά τε Σάββατα καί τάς νεομηνίας κατά τόν νόμον τόν Θεόν διατεταχέναι πιστεύων, πάντη τε καί πάντως, ὑπό τήν ἐνοχήν γενήσεται τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας, καί τήν αἰσχύνην τῆς τῶν ἐπ᾽ αὐταῖς αἰσχρῶν λογισμῶν ῥυπαρίας· ὑπό τε τόν φθειρόμενον ἔσται κόσμον, καί τήν ἐν λογισμοῖς φιλοσώματον μελέτην· ὑπό τε τήν ὕλην τῶν φθειρομένων τίμιον ἔχειν δυνάμενος.

5.25 (κε΄) Ὁ πεισθείς θείαν εἶναι διαταγήν τό σωματικῶς κατά νόμον τρυφᾷν, τήν γαστριμαργίαν ὡς Θεοῦ δῶρον λαμβάνει (≡15Δ_272≡> πρός συμβίωσιν μετά χαρᾶς, ἐξ ἧς γεννᾷ τούς μολύνοντας τῇ παραχρήσει τήν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων τρόπους.

5.26 (κστ΄) Ἐπειδάν τό θεωρητικόν τῆς ψυχῆς τήν τρυφήν κατά τόν ἐν γράμματι νόμον ὡς θείαν διά τήν ἐντολήν ἀσπάσηται πρός συμβίωσιν, τήν τῶν αἰσθήσεων παρά φύσιν μετέρχεται χρῆσιν, μηδεμιᾶς συγχωροῦν κατά φύσιν διαφαίνεσθαι τήν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας. Γεννᾷ γάρ τήν τε τῶν παθῶν ἕξιν καί τήν ἐνέργειαν, καί ὡς θείαν εἰσοικίζεται τήν γαστριμαργίαν, πρός γένεσιν τῶν ῥυπαινόντων τῇ παραχρήσει τάς αἰσθήσεις τρόπων, εἰς ἀναίρεσιν τῶν ἐν τοῖς οὖσι φυσικῶν λόγων τε καί σπερμάτων.

5.27 (κζ΄) Οὐδείς μόνῃ προσανέχων τῇ σωματικῇ τοῦ νόμου λατρείᾳ, φυσικόν τό παράπαν δύναιτ᾽ ἄν παραδέξασθαι λόγον ἤ λογισμόν, ὅτι μηδέ πέφυκε ταυτόν εἶναι τῇ φύσει τά σύμβολα. Ὁ γάρ τοῖς συμβόλοις ἐναπομένων τοῦ νόμου, οὐ δύναται κατά λόγον τήν τῶν ὄντων φύσιν ὁρᾷν, καί τούς τεθέντας οὐσιωδῶς ὑπό τοῦ δημιουργοῦ τοῖς οὖσι λόγους περιποιεῖσθαι, διά τό τῶν συμβόλων πρός τήν τῶν ὄντων φύσιν διάφορον.

5.28 (κη΄) Ὁ Θεόν τήν κοιλίαν ἡγούμενος, καί ὡς ἐπί δόξῃ τῇ αἰσχύνῃ καλλωπιζόμενος, μόνων οἶδεν ὡς θείων ἀντέχεσθαι διά σπουδῆς τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας· καί διά τοῦτο μόνα περιέπει τά χρονικά, τουτέστι τήν ὕλην καί τό εἶδος, καί τήν κατά παράχρησιν πενταπλῆν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων. Τῇ γάρ ὕλῃ καί τῷ εἴδει

συμπλακεῖσα κατά μίξιν ἡ αἴσθησις, ἀποτελεῖν μέν πάθος, ἀπεκτείνειν δέ καί ἀναιρεῖν τούς κατά φύσιν πέφυκε λόγους. Πάθος γάρ καί φύσις κατά τόν τοῦ εἶναι λόγον, οὐδαμῶς ἀλλήλοις συνυπάρχουσιν. Οὐ γάρ πέφυκε πάθει (=1360=) ἐμφαίνεσθαι τό παράπαν φύσεως λόγος, ὥσπερ οὔτε φύσει συναποτίκτεσθαι κατά γένεσιν πάθος.

5.29 (κθ΄) Ὁ μή πιστεύων τήν Γραφήν εἶναι πνευματικήν, τῆς οἰκείας (≡15Δ_274≡> κατά τήν γνῶσιν πενίας οὐκ αἰσθάνεται, ἀλλά λιμῷ διαφθείρεται. Λιμός γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς, ἔκλειψις τῶν κατ᾽ αὐτήν τήν πεῖραν ἐγνωσμένων ἀγαθῶν, καί ἀπορία καί σπάνις παντελής τῶν τήν ψυχήν συγκρατούντων πνευματικῶν βρωμάτων. Πῶς γάρ λιμόν ἡγήσεταί τις ἤ ζημίαν, τήν τῶν καθάπαξ αὐτῷ μηδαμῶς ἐγνωσμένων ἀφαίρεσιν;

5.30 (λ΄) Λιμώττει ἐπ᾽ ἀληθείας τῶν πιστῶν καί ἐπεγνωκότων τήν ἀλήθειαν ὁ λαός, καί ἡ ψυχή τοῦ καθ᾽ ἕκαστον ἀφεμένη τῆς ἐν τῇ χάριτι πνευματικῆς θεωρίας, καί γενομένη τῆς τυπικῆς ἐν τῷ γράμματι δουλείας, μή διατρέφουσα τόν νοῦν ταῖς τῶν νοημάτων μεγαλοφυΐαις, ἀλλά πληροῦσα τήν αἴσθησιν ἐμπαθοῦς φαντασίας, ταῖς σωματικαῖς τῶν Γραφῶν συμβόλων διατυπώσεσι.

5.31 (λα΄) Πᾶς ὁ τήν πνευματικήν τῆς ἁγίας Γραφῆς θεωρίαν μή προσιέμενος, τόν τε φυσικόν ταύτῃ καί τόν γραπτόν κατά τούς Ἰουδαίους συναπώσατο νόμον, καί τόν ἐν τῇ χάριτι νόμον ἠγνόησε, καθ᾽ ὅν δίδοται τοῖς κατ᾽ αὐτόν ἀγομένοις ἡ θέωσις. Ὁ τοίνυν τόν γραπτόν νόμον λαμβάνων σωματικῶς, ἀρεταῖς τήν ψυχήν οὐ διατρέφει· καί ὁ τοῖς λόγοις τῶν ὄντων οὐκ ἐπιβάλλων, τῇ ποικίλῃ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ τόν νοῦν οὐχ ἑστιᾷ φιλοτίμως· καί ὁ τό μέγα τῆς καινῆς χάριτος μή γινώσκων μυστήριον, τῇ ἐλπίδι τῆς μελλούσης θεώσεως οὐκ ἀγάλλεται. Οὐκοῦν ἡ ἔλλειψις τῆς κατά τόν γραπτόν νόμον θεωρίας, ἔχει παρεπομένην αὐτῇ τήν ἔνδειαν τῆς κατά τόν φυσικόν νόμον νοουμένης ποικίλης σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἐφεπομένην ἔχουσαν τῆς κατά τό καινόν μυστήριον χάριτι δοθησομένης θεώσεως πάντως τήν ἄγνοιαν.

5.32 (λβ΄) Πᾶς νοῦς κατά Χριστόν διορατικός καί ἰσχυρός ὁράσει, ἀεί ἐφίεται καί ζητεῖ τό πρόσωπον Κυρίου. Πρόσωπον δέ Κυρίου (≡15Δ_276≡> καθέστηκεν, ἡ κατ᾽ ἀρετήν τῶν θείων ἀληθής θεωρία, καί γνῶσις, ἥν ζητῶν, διδάσκεται τήν αἰτίαν τῆς κατ᾽ αὐτόν ἐνδείας καί ἀπορίας. Ὥσπερ γάρ τό πρόσωπον χαρακτηριστικόν ἐστι τοῦ καθ᾽ ἕκαστον, οὕτω καί ἡ πνευματική γνῶσις ἐμφαντικῶς χαρακτηρίζει τό θεῖον. Ἥν ὁ ζητῶν, λέγεται ζητεῖν τό πρόσωπον Κυρίου. Ὁ δέ κατασαρκούμενος κατά τό γράμμα τοῦ νόμου ταῖς ἐναίμοις θυσίαις, ποθουμένην ἄγνοιαν ἔχει, πρός μόνην (=1361=) σαρκός ἡδονήν ἐντολήν ἐκδεχόμενος, καί μόνης κατ᾽ αἴσθησιν ἀντεχόμενος σωματικῶς τῆς ὕλης τοῦ γράμματος.

5.33 (λγ΄) Ὁ μέν σωματικῶς κατά τόν νόμον λατρεύων, καθάπερ ὕλην γεννᾷ τήν κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτίαν, καί ὡς εἶδος τήν ἐπ᾽ αὐτῇ τοῦ νοῦ συγκατάθεσιν ταῖς προσφόροις ἡδοναῖς τῶν αἰσθήσεων ὑλικῶς διαπλάττεται. Ὁ δέ πνευματικῶς τήν Γραφήν

ἐκδεχόμενος, ὡς μέν ὕλην τήν ἐνέργειαν, ὡς εἶδος δέ τῆς ἁμαρτίας τήν συγκατάθεσιν, μετά τῶν κατά παράχρησιν πρός ἡδονήν τῆς αἰσθήσεως τρόπων θανατοῖ, διά τῶν φυσικῶν λογισμῶν ἐν τῷ ὕψει τῆςθεωρίας.

5.34 (λδ΄) Τήν ὕλην καί τό εἶδος, καί τούς περί τήν ὕλην καί τό εἶδος κατά παράχρησιν πέντε τρόπους τῶν πέντε αἰσθήσεων· λέγω δέ τήν ἐμπαθῆ τε καί παρά φύσιν πρός τά αἰσθητά τῶν αἰσθήσεων συμπλοκήν, ἤγουν τά ὑπό χρόνον καί ῥεῦσιν, μετά τήν πάροδον τῆς ἐν νόμῳ κατά τό γράμμα σωματικῆς λατρείας, καί τήν τῆς ἀγνοίας διάβασιν, παραδίδωσι θανατωθῆναι τοῖς κατά φυσικήν θεωρίαν ὑψηλοτέροις λόγοις καί λογισμοῖς, ὁ πνευματικός νόμος, ἤ νοῦς· τήν ἐν τοῖς συμβόλοις πρός αἴσθησιν καί σῶμα καθολικωτάτην τῶν ὑπό χρόνον σχέσιν, ἀφανίσαι καί θανατῶσαι, κατά τό ὕψος γινομένοις τοῦ νόμου τῆς πνευματικῆς θεωρίας.

5.35 (λε΄) Χωρίς φυσικῆς θεωρίας, οὐδείς τήν πρός τά θεῖα τῶν νομικῶν συμβόλων ἀπέμφασιν διαγινώσκει. Εἰ γάρ μή φυσικῶς (≡15Δ_278≡> πρότερόν τις τήν ἐν τοῖς συμβόλοις τῶν θείων καί νοητῶν διασκοπήσας ἀπέμφασιν, ἐλθεῖν ποθήσει κατά νοῦν, ἔξω παντελῶς τῶν θείων ἀδύτων τήν αἴσθησιν θέμενος, πρός τήν τῶν νοητῶν εὐπρέπειαν, τῆς ἐν τοῖς τύποις ἀπολυθῆναι καθάπαξ οὐ δύναται σωματικῆς ποικιλίας· καθ᾽ ἥν ἕως βέβηκε τοῦ γράμματος ἀντεχόμενος, τήν ἐκ τοῦ λιμοῦ τῆς γνώσεως εἰκότως ἀπορίαν οὐ παραμυθεῖται τῆς Γραφῆς τήν γῆν, ἤγουν τό σῶμα, κατά τόν ἀπατηλόν ὄφιν ἐσθίειν ἑαυτόν καταδικάσας· ἀλλ᾽ οὐ κατά Χριστόν, τόν οὐρανόν, ἤγουν τῆς Γραφῆς τό πνεῦμα καί τήν ψυχήν, τουτέστι τόν οὐράνιον καί ἀγγελικόν ἄρτον· λέγω δέ, τήν ἐν Χριστῷ τῶν Γραφῶν πνευματικήν θεωρίαν καί γνῶσιν βρωματιζόμενος, ἥν δίδωσι δαψιλῶς ἐπιχορηγουμένην τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν Θεός, κατά τό γεγραμμένον, Ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος.

5.36 (λστ΄) Χρή τήν κατ᾽ αἴσθησιν πρός σῶμα τῆς Γραφῆς ἐκδοχήν, ὡς παθῶν προδήλως καί τῆς πρός τά χρονικά καί ῥέοντα σχετικῆς διαθέσεως οὖσαν γεννητικήν, ἤγουν τῆς πρός τά αἰσθητά τῶν αἰσθήσεων ἐμπαθοῦς ἐνεργείας, ὡς Σαούλ τέκνα καί ἔκγονα, διά τῆς φυσικῆς ἐν ὄρει, (=1364=) τῇ τῶν θείων ἀναγωγῇ λογίων ἀφανίσαι θεωρίας, εἴ πως ἐμφορηθῆναι θείας ἐφιέμεθα χάριτος.

5.37 (λζ΄) Ἀδικεῖ τήν ἀλήθειαν ὅ τε νόμος κατά μόνον τό γράμμα νοούμενος, καί ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, καί εἴ τις ἐκείνων ὑπάρχει κατά διάνοιαν μιμητής, μόνῳ τῷ γράμματι περιγράφων τοῦ νόμου τήν δύναμιν, καί μή δεχόμενος πρός τήν φανέρωσιν τῆς μυστικῆς ἐγκεκρυμμένης τῷ γράμματι γνώσεως τήν φυσικήν θεωρίαν, μέσην ὑπάρχουσαν τύπων καί ἀληθείας· τῶν μέν, τούς ἀγομένους ἀπάγουσαν, πρός δέ τήν ἐπανάγουσαν· ἀλλ᾽ οἷον ταύτην πάμπαν ἀρνούμενος, καί τῆς τῶν θείων αὐτήν ἔξω ποιούμενος μυσταγωγίας. Ταύτην τοιγαροῦν χρή τοῦ νόμου τήν (≡15Δ_280≡> σωματικήν καί πρόσκαιρον ἐκδοχήν ὡς ὑπό χρόνον καί ῥέουσαν, ἀποκτείνειν διά τήν φυσικῆς θεωρίας, ὡς ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς γνώσεως, τούς τῶν θείων ἐπιμελητάς θεαμάτων.

5.38 (λη´) Τόν σωματικόν νοῦν τῆς Γραφῆς ἀφανίζει παντελῶς, ὁ πράξει διά τῆς φυσικῆς θεωρίας ἀποκτείνων τήν γενομένην ἐκ τοῦ γραπτοῦ νόμου, πρός τήν ἄστατον ὕλην καί ῥέουσαν τῇ ψυχῇ φιλήδονον σχέσιν καί φιλοσώματον, κατασφάττων ὡς τέκνα τοῦ Σαούλ καί ἔκγονα, τήν χαμαίζηλον τοῦ νόμου διάνοιαν, διά μέσης τῆς φυσικῆς θεωρίας, ὡς ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς γνώσεως, καί φανεράν ποιούμενος ἐνώπιον Κυρίου, δι᾽ ἐξομολογήσεως δηλαδή, τήν πρός σῶμα τοῦ νόμου προτέραν ἐκδοχήν. Τοῦτο γάρ τό, Ἐξηλιάσαι, νοεῖσθαι δύναται τοῖς φιλομαθέσιν, ἔναντι Κυρίου. Καί ἐξηλίασαν αὐτούς, φησίν, ἐν τῷ ὄρει ἔναντι Κυρίου· εἰς φῶς ἀγαγόντες, διά τῆς γνώσεως δηλαδή, τήν κατά τό γράμμα πεπλανημένην πρόληψιν· ὅπερ ἐστί, φανερῶσαι κατά τό ὕψος τῆς θεωρίας τό γράμμα τοῦ νόμου νεκρόν διά τῆς ἐν πνεύματι γνώσεως.

5.39 (λθ´) Τό γράμμα, φησίν, ἀποκτείνει· τό δέ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Διό χρή τό ἀποκτείνειν πεφυκός, ἀποκτείνεσθαι πνεύματι ζωοποιῷ. Συνυπάρχειν γάρ ἀλλήλοις κατ᾽ ἐνέργειαν ἅμα κατά τό αὐτό τό σωματικόν τοῦ νόμου καί τό θεῖον, ἤγουν τό γράμμα καί τό πνεῦμα, παντελῶς ἀμήχανον· ὅτι μηδέ συμφωνεῖν πέφυκε τῷ παρεχομένῳ κατά φύσιν ζωήν, τό ταύτην ἀφαιρεῖσθαι δυνάμενον.

5.40 (μ´) Τό μέν πνεῦμα, ζωῆς ὑπάρχει παρεκτικόν· τό δέ γράμμα, ζωῆς ἐστιν ἀφαιρετικόν. Οὐκοῦν οὐ δύναται καί τό γράμμα πράττειν κατά τό αὐτό καί τό πνεῦμα, ὥσπερ οὐδέ τό ζωοποιόν τῷ φθοροποιῷ συνυπάρχειν.

(=1365=) 5.41 (μα´) Περιτομή ἐστι μυστική, τῆς ἐμπαθοῦς κατά νοῦν περί (≡15Δ_282≡> τήν ἐπείσακτον γένεσιν σχέσεως, παντελής περιαίρεσις. Φυσικῶς γάρ ἐπιβάλλοντες τοῖς πράγμασιν, οἴδαμεν ὡς οὐκ ἔστι τελειότης ἡ τῆς ἐκ Θεοῦ κατά φύσιν ἀρτιότητος περιαίρεσις. Οὐ γάρ ποιεῖ τελειότητα φύσις διά τέχνης κολοβουμένη, καί διά περινοίας, ἀποτιθεμένη τό προσόν αὐτῇ θεόθεν κατά λόγον δημιουργίας, ἵνα μή τήν τέχνην, Θεοῦ πρός βεβαίωσιν δικαιοσύνης ἰσχυροτέραν εἰσάγωμεν, καί τήν περινενοημένην τῆς φύσεως ἔλλειψιν, ἀναπληρωτικήν ποιώμεθα τῆς ἐν δικαιοσύνῃ κατά δημιουργίαν ἐλλείψεως· ἀλλ᾽ ἐκ τῆς τοπικῆς τοῦ περιτεμνομένου μορίου θέσεως, διδασκόμεθα ποιεῖσθαι γνωμικῶς τήν περιτομήν τῆς κατά ψυχήν ἐμπαθοῦς διαθέσεως· καθ᾽ ἥν μᾶλλον τῇ φύσει συντρέχειν ἡ γνώμη ῥυθμίζεται, τόν ἐμπαθῆ τῆς ἐπικτήτου γενέσεως νόμον διορθουμένη.

5.42 (μβ´) Φυσικόν ἡ ἀκροβυστία. Πᾶν δέ φυσικόν, θείας ἔργον δημιουργίας ἐστί, καί λίαν καλόν, κατά τήν φάσκουσαν φωνήν· Καί εἶδεν ὁ Θεός πάντα ὅσα ἐποίησε, καί ἰδού καλά λίαν. Ὁ δέ νόμος ὡς ἀκάθαρτον περιαιρεῖσθαι κελεύων τήν ἀκροβυστίαν διά περιτομῆς, τόν Θεόν εἰσάγει, διά τέχνης τό οἰκεῖον διορθούμενον ἔργον, ὅπερ κἄν ἐννοεῖν ἀσεβέστατον. Οὐκοῦν ὁ τοῖς συμβόλοις τοῦ νόμου φυσικῶς ἐπιβάλλων, οἶδεν ὡς οὐ τήν φύσιν ὁ Θεός διορθοῦται διά τέχνης, ἀλλά τό ἐπιπειθές λόγῳ τῆς ψυχῆς παθητικόν περιτέμνεσθαι κελεύει, τό διά τοῦ σωματικοῦ μορίου

τυπικῶς δηλούμενον, ὅπερ γνῶσις διά τῆς κατά πρᾶξιν ἀνδρείας, τῆς γνώμης ἀποτίθεσθαι πέφυκεν. Ὁ γάρ περιτέμνων ἱερεύς, σημαίνει τήν γνῶσιν, τήν ἔχουσαν καθάπερ σίδηρον κατά τοῦ πάθους, τήν τοῦ λόγου κατά τήν πρᾶξιν ἀνδρείαν. Ἀφανίζεται γάρ ἡ τοῦ νόμου παράδοσις, πλεονεκτοῦντος τό γράμμα τοῦ πνεύματος.

5.43 (μγ´) Τό Σάββατον, παθῶν ἐστι καί τῆς περί τήν φύσιν τῶν ὄντων τοῦ νοῦ κινήσεως ἀνάπαυσις· ἤ τελεία παθῶν ἀπραξία, (≡15Δ_284≡> καί τῆς περί τά πεποιημένα καθολική τοῦ νοῦ παύλα κινήσεως, καί πρός τό Θεῖον τελεία διάβασις· ἐν ᾧ τόν δι᾽ ἀρετῆς καί γνώσεως κατά τό θεμιτόν ἀφικόμενον, οὐ δεῖ καθάπερ ξύλα τήν οἱανοῦν παντελῶς ὕλην ἐξαπτικήν ἐνθυμεῖσθαι παθῶν, οὔτε μήν φύσεως τό παράπαν ἀναλέγεσθαι λόγους, ἵνα μή πάθεσιν ἡδόμενον, ἤ φύσεως ὅροις μετρούμενον, κατά τούς Ἕλληνας τόν Θεόν δογματίζωμεν· ὅνπερ ἡ τελεία μόνη κέκραγε σιγή, καί ἡ παντελής καθ᾽ ὑπεροχήν ἀγνωσία παρίστησι.

(=1368=) 5.44 (μδ´) Στέφανός ἐστι χρηστότητος, πίστις καθαρά, λίθων τιμίων δίκην ταῖς τῶν δογμάτων ὑψηγορίαις, καί λόγοις διηνθισμένη πνευματικοῖς καί νοήμασι, τόν θεοφιλῆ καθάπερ διασφίγγουσα νοῦν. Ἤ μᾶλλον στέφανος χρηστότητός ἐστιν, αὐτός ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ τῇ ποικιλίᾳ τῶν κατά πρόνοιαν καί κρίσιν τρόπων, ἤγουν ἐγκρατείᾳ τῶν ἑκουσίων, καί ὑπομονῇ τῶν ἀκουσίων παθῶν, ὡς κεφαλήν τόν νοῦν περιγράφων, καί τῇ μετοχῇ τῆς κατά θέωσιν χάριτος αὐτόν ἑαυτοῦ τόν νοῦν ποιῶν ὡραιότερον.

5.45 (με´) Ἐνταῦθα τήν ἐγκράτειαν, ἔργον εἶναι λέγει τῆς Προνοίας, ὡς τῶν γνωμικῶν καθαρτικήν παθῶν· τήν ὑπομονήν δέ, τῆς κρίσεως εἶναι κατόρθωμά φησιν, ὡς τοῖς ἀκουσίοις ἀντιτασσομένην πειρασμοῖς, καί τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ὑπάρχουσαν σύμβολον· πρός ἀρετήν, ὡς ἀπ᾽ Αἰγύπτου τῆς ἁμαρτίας, τούς ὑπ᾽ αὐτῆς κρατουμένους διαβιβάζουσαν.

5.46 (μστ´) Οὐ τάς ἡμέρας τιμᾶσθαι θέλων ὁ Θεός ὑπό τῶν ἀνθρώπων, προσέταξε τιμηθῆναι τό τε Σάββατον, καί τάς νεομηνίας, καί τάς ἑορτάς· οὕτω γάρ ἄν λατρεύειν τῇ κτίσει παρά τόν κτίσαντα κατά νόμου ἐντολήν ἐδογμάτισεν, οἰομένους σεπτάς εἶναι φύσει (≡15Δ_286≡> τάς ἡμέρας, καί διά τοῦτο προσκυνητάς· ἀλλ᾽ ἑαυτόν τιμᾶσθαι συμβολικῶς διά τῶν ἡμερῶν παρεδήλωσεν. Αὐτός γάρ ἐστι Σάββατον μέν, ὡς τῶν ἐν σαρκί τῆς ψυχῆς μόχθων ἀνάπαυσις, καί τῶν κατά δικαιοσύνην πόνων κατάπαυσις. Πάσχα δέ, ὡς ἐλευθερωτής τῶν τῇ πικρᾷ δουλείᾳ κεκρατημένων τῆς ἁμαρτίας· Πεντηκοστή δέ, ὡς ἀπαρχή καί τέλος τῶν ὄντων, καί λόγος, ᾧ τά πάντα φύσει συνέστηκε. Σκόπει δέ πῶς ὁ νόμος ἀπόλλυσι τούς νοοῦντας αὐτόν σωματικῶς, τῇ κτίσει λατρεύειν παρά τόν Κτίσαντα πείθων, καί ἡγεῖσθαι φύσει σεπτά, τά δι᾽ αὐτούς γεγονότα, τόν δι᾽ ὅν αὐτοί γεγόνασιν ἀγνοήσαντας.

5.47 (μζ´) Ὁ μέν κόσμος, τόπος ἐστί πεπερασμένος, καί στάσις περιγεγραμμένη· ὁ δέ χρόνος, περιγραφομένη καθέστηκε κίνησις, ὅθεν καί ἀλλοιωτή τῶν ἐν αὐτῷ καθέστηκεν ἡ κατά τήν ζωήν κίνησις. Ὁπηνίκα δέ τόν τόπον διελθοῦσα καί τόν χρόνον, κατ᾽ ἐνέργειάν τε καί ἔννοιαν ἡ φύσις, ἤγουν τά ὧν οὐκ ἄνευ,

τουτέστι τήν πεπερασμένην στάσιν καί κίνησιν, ἀμέσως συναφθῇ τῇ προνοίᾳ, λόγον εὑρίσκει τήν πρόνοιαν, κατά φύσιν ἁπλοῦν τε καί στάσιμον, καί μηδεμίαν ἔχοντα πάντη περιγραφήν, καί διά τοῦτο παντελῶς οὔτε κίνησιν.

5.48 (μη΄) Ἐν μέν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσα χρονικῶς ἡ φύσις, (=1369=) ἀλλοιωτήν ἔχει τήν κίνησιν, διά τήν τοῦ κόσμου πεπερασμένην στάσιν, καί τήν καθ᾽ ἑτεροίωσιν τοῦ χρόνου φοράν· ἐν δέ τῷ Θεῷ γινομένη, διά τήν φυσικήν τοῦ ἐν ᾧ γέγονε μονάδα, στάσιν ἀκίνητον ἕξει, καί στάσιμον ταυτοκινησίαν, περί τό ταυτόν καί ἕν καί μόνον, ἀϊδίως γινομένην, ἥν οἶδεν ὁ λόγος ἄμεσον εἶναι περί τό πρῶτον αἴτιον, τῶν ἐξ αὐτοῦ πεποιημένων μόνιμον ἵδρυσιν.

5.49 (μθ΄) Μυστήριον ἐστι Πεντηκοστῆς, ἡ πρός τήν Πρόνοιαν ἄμεσος τῶν προνοουμένων ἕνωσις· ἤγουν ἡ πρός τόν λόγον κατά (≡15Δ_288≡> τήν τῆς Προνοίας ἐπίνοιαν τῆς φύσεως ἕνωσις, καθ᾽ ἥν οὐδεμία τό παράπαν ἐστί χρόνου καί γενέσεως ἔμφασις. Σάλπιγξ δέ πάλιν ἡμῶν ἐστιν ὁ λόγος, ὡς τάς θείας καί ἀῤῥήτους ἡμῖν ἐνηχούμενος γνώσεις· ἱλασμός δέ, ὡς ἐν ἑαυτῷ τά ἡμέτερα, καθ᾽ ἡμᾶς γενόμενος, διαλύων ἐγκλήματα· καί τῇ δωρεᾷ τῆς χάριτος ἐν πνεύματι, τήν ἁμαρτήσασαν φύσιν θεοποιῶν· σκηνοπηγία δέ, ὡς τῆς ἡμῶν κατά τήν θεομίμητον ἕξιν περί τό καλόν ἀτρεψίας πρᾶξις, καί ὁ τῆς πρός ἀθανασίαν μεταποιήσεως συνεκτικός δεσμός.

5.50 (ν΄) Ὁ ψιλαῖς ταῖς ἐναίμοις χαίρων θυσίαις, περί τά πάθη σπουδάζειν ὡς ἐμπαθής παρασκευάζει τούς θύοντας. Φιλεῖ γάρ χαίρειν τό γνησίως σέβον, οἷς χαίρει τό προσκυνούμενον. Ὅθεν θυσίας οἶδεν ὁ λόγος, τήν τῶν παθῶν μᾶλλον σφαγήν, καί τήν τῶν φυσικῶν δυνάμεων προσαγωγήν· ὧν, τοῦ μέν λόγου, τύπος ἐστίν ὁ κριός· τοῦ δέ θυμοῦ φέρει σύμβολον ὁ ταῦρος· τῆς δέ ἐπιθυμίας, ἡ αἴξ ὑπάρχει δήλωσις.

5.51 (να΄) Θυσίας πνευματικάς καί γινώσκομεν, οὐ μόνον τήν τῶν παθῶν νέκρωσιν σφαττομένων τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος, ὅπερ ἐστί ῥῆμα Θεοῦ, καί πάσης τῆς ἐν σαρκί ζωῆς, ὡς αἵματος τήν κατά πρόθεσιν κίνησιν, ἀλλά καί τῶν κατά φιλοσοφίαν ἠθῶν, καί πασῶν τῶν κατά φύσιν δυνάμεων προσαγωγήν ἀφιερουμένων Θεῷ, καί τῷ πυρί τῆς ἐν Πνεύματι χάριτος πρός τήν θείαν λῆξιν ὁλοκαυτουμένων.

(=1372=) 5.52 (νβ΄) Ὁ χοϊκός νοῦς τῆς Γραφῆς, κρατῶν τῆς ψυχῆς, τούς φυσικούς ἀποβάλλεται λόγους, τῇ παραχρήσει τῶν κατά φύσιν δυνάμεων αὐτούς ἐξαφανίζων. Οὗτος γάρ ζῶν, ἐπ᾽ ἀληθείας συντελεῖ καί διώκει καί ἀπόλλυσι, σαρκί μόνῃ τόν νόμον περιγράφων, τούς κατά φύσιν φημί λόγους καί λογισμούς, τιμῶν ὡς (≡15Δ_290≡> θεῖα τά πάθη τῆς ἀτιμίας, ἅπερ οἱ κατά φύσιν λογισμοί, λαμβάνοντες ἄδειαν ὑπό τοῦ νόμου τοῦ πνεύματος, ἀποκτείνουσιν ἐπιταυτό καί θανατοῦσιν.

5.53 (νγ΄) Ἅμα τις τήν τῶν ἀρετῶν λογικῶς μετέλθοι φιλοσοφίαν, ἅμα καί τήν τῶν Γραφῶν πρός τό πνεῦμα φυσικῶς μετήνεγκεν ἐκδοχήν, ἐν καινότητι γράμματος, διά τῆς κατ᾽ αἴσθησιν πρός σῶμα ταπεινοτέρας τοῦ νόμου παραδοχῆς, τροφεύς παθῶν κατά τούς Ἰουδαίους γινόμενος, καί ἁμαρτίας θεραπευτής.

5.54 (νδ΄) Ἅμα τις παύσεται κατ᾽ αἴσθησιν πρός σῶμα τήν Γραφήν ἐκδεχόμενος, ἅμα καί πρός τό πνεῦμα κατά νοῦν διά μέσης ἀνατρέχει τῆς φύσεως, ἐκεῖνα πράττων πνευματικῶς, ἅπερ σωματικῶς ὁ Ἰουδαῖος ἐπιτελῶν, ἔχει τόν Θεόν ὀργιζόμενον.

5.55 (νε΄) Πᾶς νοῦς κατά Θεόν ὑψηλός καί μετέωρος, κατά τό αὐτό, τήν τε τῶν παθῶν κατασφάττει ἐνέργειαν, καί τήν τῶν λογισμῶν ἀσχήμονα κίνησιν· πρός δέ, καί τούς κατά παράχρησιν τῆς τῶν αἰσθήσεων ἐνεργείας ἀκολάστους τρόπους. Ἀναιροῦνται γάρ τά πάθη ὑπό τῶν ὑψηλῶν τῆς φύσεως λογισμῶν, κατά τήν ὑψηλήν θεωρίαν θριαμβευόμενα.

5.56 (νστ΄) Τό κράτος τῆς ἁμαρτίας, ἤγουν τό φρόνημα τῆς σαρκός, ἡ χάρις ἀφανίζειν πέφυκε τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· καί ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ὑπακοή τῶν θείων ἐντολῶν, ἀποκτείνειν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος, ἤγουν τῷ ῥήματι τῆς θείας ἐν πνεύματι γνώσεως, βοῶσα μυστικῶς πρός τό πάθος τῆς ἁμαρτίας, ὡς ὁ μέγας πρός τόν Ἄγαγ, Σαμουήλ, Ἀνθ᾽ ὧν ἠτέκνωσε γυναῖκας ἡ μάχαιρά σου, ἀτεκνωθήσεται σήμερον ἐκ γυναικῶν ἡ μήτηρ σου.

(≡15Δ_292≡> 5.57 (νζ΄) Πολλάς τό πάθος τῆς γαστριμαργίας ὡς ἐν μαχαίρᾳ, τῷ τελείῳ τῆς ἡδονῆς λογισμῷ, ἠτέκνωσεν ἀρετάς. Τῆς μέν γάρ σωφροσύνης, διά τῆς ἀκρασίας ἀποκτείνει τά σπέρματα· τῆς δικαιοσύνης δέ, διά τῆς πλεονεξίας διαφθείρει τήν ἰσονομίαν· τῆς φιλανθρωπίας δέ, διά τῆς φιλαυτίας, τήν ἐκ φύσεως διατέμνει συνέχειαν. Καί συντόμως εἰπεῖν, πάντων τῶν κατ᾽ ἀρετήν γεννημάτων ἀναιρετικόν ἐστι τῆς γαστριμαργίας τό πάθος.

5.58 (νη΄) Τό τῆς γαστριμαργίας πάθος, πάντα τά θεῖα τῶν ἀρετῶν ἀποκτείνει γεννήματα πέφυκεν· αὐτό δέ τῇ τε χάριτι τῆς πίστεως, καί τῇ ὑπακοῇ τῶν θείων ἐντολῶν, διά τοῦ κατα τήν γνῶσιν ἀποκτείνεται λόγου.

(=1373=) 5.59 (νθ΄) Φῶς ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἐθνῶν ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀποκαλύπτων αὐτοῖς διά τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως, τούς τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνοίας ἐπιμεμυκότας ὀφθαλμούς τῆς διανοίας, καί θείας ἀγωγῆς πάλιν ἑτοιμάσας ἑαυτόν τοῖς πιστοῖς λαοῖς, ἀγαθόν ἀρετῆς ἐξεμπλάριον, προσώπου τοῦ κατ᾽ ἀρετήν, ὑπογραμμός αὐτοῖς γενόμενος καί ὑποτύπωσις, πρός ὅν ἀφορῶντες ὡς ἀρχηγόν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τάς ἀρετάς κατά μίμησιν, ὡς ἡμῖν ἐστι δυνατόν, κατορθοῦμεν διά τῆς πράξεως.

5.60 (ξ΄) Πᾶς ὁ διά φθόνον μισῶν καί κακῶς διαθρυλῶν, ταῖς διαβολαῖς τόν ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν ἀρετῶν, καί τῇ περιουσίᾳ τοῦ λόγου τῆς πνευματικῆς γνώσεως δυνατώτερον, Σαούλ ἐστι πονηρῷ καταπνιγόμενος πνεύματι, μή φέρων τό κλέος τῆς κατ᾽ ἀρετήν καί γνῶσιν εὐδαιμονίας τοῦ κρείττονος· καί διά τοῦτο πλέον μαινόμενος, ὅτι μή δύναται τόν εὐεργέτην διαχειρίσασθαι. Πολλάκις δέ καί αὐτόν ἀποπέμπεται πικρῶς τόν φίλτατον Ἰωνάθαν, τόν ἔμφυτον λέγω κατά συνείδησιν λογισμόν, τό ἄδικον μῖσος ἐλέγχοντα, καί τοῦ μισουμένου φιλαλήθως ἀφηγούμενον τά κατορθώματα.

(≡15Δ_294≡> 5.61 (ξα΄) Παρακαλέσωμεν καί ἡμεῖς τόν νοητόν Δαβίδ, ἐπηχῆσαι τῇ κιθάρᾳ τῆς πνευματικῆς θεωρίας καί γνώσεως, ἐπιληπτευόμενον τοῖς ὑλικοῖς τόν ἡμέτερον νοῦν, καί ἀπελάσαι τό

πονηρόν πνεῦμα τῆς πρός αἴσθησιν ὑλικῆς περιπετείας, ἵνα δυνηθῶμεν νοῆσαι τόν νόμον πνευματικῶς, καί τόν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον λόγον μυστικόν εὑρεῖν, καί κτῆμα ποιήσασθαι διαρκές πρός ἐφόδιοιν ζωῆς ἀϊδίου.

5.62 (ξβ΄) Πᾶς ὁ σωτηρίας ἐρῶν, ἤ πράξει πάντως ἤ θεωρίᾳ προσανέχει. Ἀρετῆς γάρ καί γνώσεως χωρίς, οὐδαμῶς οὐδείς πώποτε τυχεῖν σωτηρίας δεδύνηται· εἴπερ ἀρετῆς μέν, τό τάσσειν τήν τοῦ σώματος κίνησιν, οἷον χαλινῷ τινι τῷ ὀρθῷ λογισμῷ τῆς πρός ἀτοπίαν φορᾶς ἐπιστημόνως ἀναχαιτιζούσης· θεωρίας δέ, τό τά καλῶς νοηθέντα τε καί κριθέντα ἐμφρόνως αἱρεῖσθαι ψηφίζεσθαι.

5.63 (ξγ΄) Ἐπειδή νοερόν μέν ἐστι τό νοοῦν, νοητόν δέ τό νοούμενον, τροφή δέ καί οἷον σύστασις τοῦ νοοῦντος τό νοούμενον· εἰκότως ὁ Θεός ἅτε νόων ὄντων τῶν ἀσωμάτων, αὐτός νοούμενος, καί νοητός αὐτοῖς καθ᾿ ὅσον ἐφικνοῦνται γινόμενος, ἔσωθεν αὐτούς, ἐλλάμπει, τοῦ νοῦ νοοῦντός τε καί τρεφομένου.

5.64 (ξδ΄) Ἕτερόν ἐστι νοητόν, καί ἕτερον νοερόν. Τό γάρ νοητόν, τροφή οἷά τις, ὡς εἴρηται, τοῦ νοεροῦ ἐστιν· (=1376=) εἴπερ τό νοούμενον, ὅ ἐστι νοητόν, μεῖζόν ἐστι καί προεπινοούμενον τοῦ νοοῦντος, ὅ ἐστι νοερόν. Νοερά γάρ λέγεται, ὅσα διά τό νοῦς εἶναι, νοεῖ τά ὑπέρκεινα νοητά· νοητόν γάρ ἐστι τό νοούμενον, ὅπερ καί τροφή ἐστι τοῦ νοεροῦ, ἤτοι τοῦ νοοῦντος.

5.65 (ξε΄) Ἰστέον ὡς ἔχει τά αἰτιατά, τάς τῶν αἰτίων ἐνδεχομένας (≡15Δ_296≡> εἰκόνας. Αἰτιατά, γάρ ἐστι πάντα τά παραχθέντα εἰς κτίσιν· αἴτια δέ, τά παραγαγόντα· οὐδεμία δέ ἐμφέρεια τούτων πρός ἄλληλα, αἰτίων φημί καί αἰτιατῶν.

5.66 (ξστ΄) Οὐκ ἔστιν ἀκριβής ἐμφέρεια τοῖς αἰτιατοῖς καί τοῖς αἰτίοις· ἀλλ᾿ ἔχει μέν τά αἰτιατά τάς τῶν αἰτίων ἐνδεχομένας εἰκόνας· αὐτά δέ τά αἴτια, τῶν αἰτιατῶν ἐξήρηται, καί ὑπερίδρυται κατά τόν τῆς οἰκείας ἀρχῆς λόγον. Καί γάρ περισσῶς καί οὐσιωδῶς προένεστι τά τῶν αἰτιατῶν τοῖς αἰτίοις.

5.67 (ξζ΄) Αἰτιατά ἐστι, πάντα τά παραχθέντα εἰς κτίσιν· εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπί γῆς· αἴτια δέ, τά παραγαγόντα, τουτέστιν, αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ἁγίας Τριάδος. Πρόδηλον οὖν, ὅτι οὐδεμία ἐμφέρεια τούτων πρός ἄλληλα, αἰτίων φημί καί αἰτιατῶν.

5.68 (ξη΄) Δέον εἰδέναι τόν καθ᾿ ἡμᾶς νοῦν, τήν μέν ἔχειν δύναμιν εἰς τό νοεῖν, δι᾿ ἧς τά νοητά βλέπει· τήν δέ ἕνωσιν ὑπεραίρουσαν τοῦ νοῦ τήν φύσιν, δι' ἧς συνάπτεται πρός τά ἐπέκεινα ἑαυτοῦ. Κατά ταύτην οὖν τά θεῖα νοητέον, οὐ καθ᾿ ἡμᾶς· ἀλλ᾿ ὅλους ἑαυτούς, ὅλων ἑαυτῶν ἐξισταμένους, καί ὅλους Θεοῦ γινομένους. Κρεῖττον γάρ εἶναι Θεοῦ, καί μή ἑαυτῶν. Οὕτω γάρ ἔσται τά θεῖα δοτά τοῖς μετά Θεοῦ γινομένοις.

5.69 (ξθ΄) Ὁ νοῦς νοεῖν βουλόμενος, κάτεισιν ἑαυτοῦ εἰς τάς νοήσεις καταβαίνων. Αἱ γάρ νοήσεις, κατώτεραί εἰσι τοῦ νοοῦντος, ὡς νοούμεναι καί καταλαμβανόμεναι, καί σκεδασμός εἰκότως καί μερισμός τῆς ἑνότητος τοῦ νοῦ αὐτοῦ. Ὁ μέν γάρ νοῦς, ἁπλοῦς καί ἀμερής· αἱ δέ νοήσεις, παμπληθεῖς καί σκεδασταί, καί οἷον εἴδη τοῦ νοῦ. Διά τοῦτο τά νοερά, τουτέστι τά νοοῦντα, ἐλάττονά (≡15Δ_298≡> ἐστι τῶν νοητῶν, ἤγουν τῶν νοουμένων. (=1377=) Ἕνωσιν δέ

φησι τοῦ νοῦ, καθώς ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον λέγει, δι᾽ ἧς πρός τά ἐπέκεινα ἑαυτοῦ ἀνατείνεται, ἤγουν τῇ περί Θεοῦ προσβάλλει θεωρίᾳ· τό, πάντων ἐκστῆναι τῶν αἰσθητῶν καί τῶν νοητῶν, ἔτι δέ καί τῆς οἰκείας κινήσεως· εἴθ᾽ οὕτως τῆς θείας γνώσεως δέξασθαι τήν ἀκτῖνα.

5.70 (ο΄) Εἰ κινεῖται ἀναλόγως ἑαυτῷ νοερῶς τόν νοερόν, καί νοεῖ πάντως· εἰ δέ νοεῖ, καί ἐρᾷ πάντως τοῦ νοηθέντος· εἰ δέ ἐρᾷ, καί πάσχει πάντως τήν πρός αὐτό ὡς ἐραστόν ἔκστασιν· εἰ δέ πάσχει, δῆλον ὅτι καί ἐπείγεται· εἰ δέ ἐπείγεται, καί ἐπιτείνει πάντως τό σφοδρόν τῆς κινήσεως. Εἰ δέ ἐπιτείνει σφοδρῶς τήν κίνησιν, οὐχ ἵσταται μέχρις ἄν γένηται ὅλον ἐν ὅλῳ τῷ ἐραστῷ, καί ὑφ᾽ ὅλου περιληφθῇ ἑκουσίως, ὅλον κατά προαίρεσιν τήν σωτήριον περιγραφήν δεχόμενον [male edida δεδομένον]· ἵν᾽ ὅλον ὅλῳ ποιωθῇ τῷ περιγράφοντι, ὡς μηδ᾽ ὅλως λοιπόν βούλεσθαι ἐξ ἑαυτοῦ αὐτό ἐκεῖνο ὅλον γνωρίζεσθαι δύνασθαι τό περιγραφόμενον· ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ περιγράφοντος, ὡς ἀήρ διόλου πεφωτισμένος φωτί· καί πυρί σίδηρος ὅλος ὅλῳ πεπυρακτωμένος, ἤ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων ἐστί.

5.71 (οα΄) Πολλή ἡ πρός τά νοούμενα τῶν νοούντων, καί πρός τά αἰσθητά τῶν αἰσθανομένων σχέσις. Ὁ δέ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καί σώματος τυγχάνων αἰσθητικοῦ, διά τῆς κατ᾽ ἐπαλλαγήν πρός ἑκάτερα τά τῆς κτίσεως τμήματα φυσικῆς σχέσεώς τε καί ἰδιότητος, καί περιγράφεται καί περιγράφει· τό μέν, τῇ οὐσίᾳ· τό δέ, τῇ δυνάμει. Περιγράφεσθαι γάρ τοῖς νοητοῖς καί αἰσθητοῖς ὡς ψυχή τυγχάνων καί σῶμα, καί περιγράφειν ταῦτα κατά δύναμιν πέφυκεν, ὡς νοῶν καί αἰσθανόμενος· ὁ δέ Θεός ἁπλῶς καί ἀορίστως ὑπέρ πάντα τά ὄντα ἐστί, τά περιέχοντά τε καί περιεχόμενα, ὡς πᾶσι παντελῶς ἄσχετος ὤν.

(≡15Δ_300≡> 5.72 (οβ΄) Πᾶσα ἡδονή τῶν ἀπηγορευμένων, ἐκ πάθους διά μέσης αἰσθήσεως πρός τι πάντως γίνεσθαι πέφυκεν αἰσθητόν. Οὐδέ γάρ ἄλλο τί ἐστιν ἡδονή, ἤ εἶδος αἰσθήσεως, ἐν τῷ αἰσθητικῷ τινος αἰσθητοῦ μορφουμένη· ἤ τρόπος αἰσθητικῆς ἐνεργείας, κατ᾽ ἐπιθυμίαν ἄλογον συνιστάμενος. Ἐπιθυμία γάρ αἰσθήσει προστεθεῖσα, εἰς ἡδονήν μεταπίπτει, εἶδος αὐτῇ ἐπάγουσα· καί αἴσθησις κατ᾽ ἐπιθυμίαν κινηθεῖσα, ἡδονήν ἀπεργάζεται, τό αἰσθητόν προσλαβοῦσα. Γνόντες οὖν οἱ ἅγιοι, ὅτι διά μέσης σαρκός πρός τήν ὕλην ἡ ψυχή παρά φύσιν κινουμένη τήν χοϊκήν μορφήν ὑποδύεται, διά μέσης μᾶλλον ψυχῆς κατά φύσιν αὐτοί πρός τόν Θεόν κινούμενοι, καί τήν σάρκα τῷ Θεῷ πρεπόντως οἰκειῶσαι διενοήθησαν, δι᾽ ἀσκήσεως ἀρετῶν ἐνδεχομένως αὐτήν ταῖς θείαις ἐμφάσεσι καλλωπίσαντες.

5.73 (ογ΄) Μεγαλοφυῶς οἱ ἅγιοι κατά τόν ἀληθῆ καί (=1380=) ἄπταιστον τῆς κατά φύσιν κινήσεως τρόπον, τόν παρόντα τῶν σκαμμάτων αἰῶνα διέβησαν· τήν μέν αἴσθησιν, ἁπλοῦς διά μέσου τοῦ λόγου πρός τόν νοῦν τούς τῶν ὄντων ἔχοντα λόγους ἑνώσαντες· τόν δέ νοῦν, τῆς περί τά ὄντα πάντα κινήσεως καθαρῶς ἀπολυθέντα, καί αὐτῆς τῆς καθ᾽ αὐτόν φυσικῆς ἐνεργείας ἠρεμοῦντα, τῷ Θεῷ προσκομίσαντες· καθ᾽ ὅν ὁλικῶς πρός Θεόν συναχθέντες, ὅλοι ὅλῳ Θεῷ ἐγκραθῆναι διά τοῦ πνεύματος

ἠξιώθησαν, ὅλην τοῦ ἐπουρανίου κατά τό δυνατόν ἀνθρώποις, τήν εἰκόνα φορέσαντες, καί τοσοῦτον ἕλξαντες τῆς θείας ἐμφάσεως, εἰ θέμις τοῦτο εἰπεῖν, ὅσον ἑλχθέντες αὐτοί τῷ Θεῷ ἐνετέθησαν.

5.74 (οδ΄) Ἀλλήλων εἶναί φασι παραδείγματα, τόν Θεόν καί τόν ἄνθρωπον, καί τοσοῦτον τῷ ἀνθρώπῳ τόν Θεόν διά φιλανθρωπίαν ἀνθρωπίζεσθαι, ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἑαυτόν τῷ Θεῷ δι᾿ ἀγάπης δυνηθείς ἀπεθέωσε· καί τοσοῦτον ὑπό Θεοῦ τόν ἄνθρωπον (≡15Δ_302≡> κατά νοῦν ἁρπάζεσθαι πρός τό γνωστόν, ὅσον ὁ ἄνθρωπος τόν ἀόρατον φύσει Θεόν διά τῶν ἀρετῶν ἐφανέρωσε.

5.75 (οε΄) Πᾶς ὁ τά μέλη νεκρώσας τά ἐπί γῆς, καί ὅλον ἑαυτοῦ τῆς σαρκός κατασβέσας τό φρόνημα, καί τήν πρός αὐτήν διόλου σχέσιν ἀποσεισάμενος, δι᾿ ἧς ἡ τῷ Θεῷ μόνῳ χρεωστουμένη παρ᾿ ἡμῶν ἀγάπη μερίζεται, καί ἀρνησάμενος πάντα τά τῆς σαρκός καί κόσμου γνωρίσματα, τῆς θείας ἕνεκεν χάριτος· ὥστε καί λέγειν δύνασθαι μετά τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου, Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; καί τά ἑξῆς· ὁ τοιοῦτος ἀπάτωρ καί ἀμήτωρ καί ἀγενεαλόγητος κατά τόν μέγαν Μελχισεδέκ γέγονεν, οὐκ ἔχων ὅπως ὑπό σαρκός κρατηθῇ καί φύσεως, διά τήν γεγενημένην πρός τό πνεῦμα συνάφειαν.

5.76 (οστ΄) Τό πέρας τῆς παρούσης ζωῆς, οὐ δίκαιον οἶμαι θάνατον ὀνομάζειν, ἀλλά θανάτου ἀπαλλαγήν, καί φθορᾶς χωρισμόν, καί δουλείας ἐλευθερίαν, καί ταραχῆς παῦλαν, καί πολέμων ἀναίρεσιν, καί σκότους ὑποχώρησιν, καί πόνων ἄνεσιν, καί βράσματος ἠρεμίαν, καί αἰσχύνης συγκάλυμμα, καί παθῶν ἀποφυγήν, καί πάντων, ἵνα συνελών εἴπω, τῶν κακῶν περιγραφήν· ἅπερ δι᾿ ἑκουσίου νεκρώσεως οἱ ἅγιοι κατορθώσαντες, ξένους ἑαυτούς τοῦ βίου καί παρεπιδήμους παρέστησαν. Κόσμῳ τε γάρ καί σώματι, καί ταῖς ἐξ αὐτῶν ἐπαναστάσεσι γενναίως μαχόμενοι, καί τήν ἐξ ἀμφοῖν κατά τήν τῶν αἰσθήσεων πρός τά αἰσθητά συμπλοκήν παραγενομένην ἀπάτην ἀποπνίξαντες, ἀδούλωτον ἑαυτοῖς ἐφύλαξαν τῆς ψυχῆς τό ἀξίωμα.

5.77 (οζ΄) Τεκμήριον οὐ σμικρόν τοῦ φυσικῶς ἡμῖν ἐνεσπάρθαι τήν τῆς προνοίας γνῶσιν, ἡ φύσις αὐτή δίδωσιν· (=1381=) ὁπηνίκα ἄν ἡμᾶς ἀδιδάκτως ὥσπερ ὠθοῦσα πρός τόν Θεόν διά τῶν εὐχῶν ἐν ταῖς ἐξαίφνης περιστάσεσιν, ἐκεῖθεν ζητεῖν τήν σωτηρίαν (≡15Δ_304≡> παρασκευάζῃ. Ὑπ᾿ ἀνάγκης γάρ ἄφνω συλληφθέντες, ἀπροαιρέτως πρίν τι σκέψασθαι, τόν Θεόν ἐπιβοώμεθα· ὡς ἄν τῆς προνοίας αὐτῆς πρός ἑαυτήν, καί λογισμῶν χωρίς, ἑλκούσης ἡμᾶς, καί τό τάχος τῆς ἐν ἡμῖν νοερᾶς νικώσης δυνάμεως, καί πάντων ἰσχυροτέραν τήν θείαν προδεικνυούσης βοήθειαν. Οὐκ ἄν δέ ἡμᾶς ἦγεν ἀπροαιρέτως ἡ φύσις, ἐπί τό μή φύσιν ἔχον γίνεσθαι· πᾶν δέ τό ὁτῳοῦν φυσικῶς ἑπόμενον, ὡς πᾶσιν εὔδηλον, ἰσχυράν ἔχει καί ἀκαταμάχητον κατά τήν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τήν δύναμιν.

5.78 (οη΄) Ἐπειδή τῶν ὄντων, τά μέν ἔστιν ἀγαθά, τά δέ φαῦλα· ταῦτα δέ, ἤ παρόντα ἐστίν ἤ μέλλοντα· προσδοκώμενον μέν ἀγαθόν, ἐπιθυμίαν καλεῖ· παρόν δέ, ἡδονήν· καί πάλιν, προσδοκώμενον μέν κακόν, φόβον· παρόν δέ, λύπην· ὡς εἶναί τε καί θεωρεῖσθαι, περί μέν τά καλά, εἴτε τά ὄντως ὄντα, εἴτε τά νομιζόμενα, τήν ἡδονήν καί τήν ἐπιθυμίαν· περί δέ τά φαῦλα, τήν

λύπην καί τό φόβον. Καί γάρ ἐπιτυγχάνουσα μέν ἡ ἐπιθυμία, ἡδονήν ἐργάζεται· ἀποτυγχάνυσα δέ λύπην.

5.79 (οθ΄) Κακόν εἶναί φασι πᾶσαν λύπην τῇ ἑαυτῆς φύσει. Κἄν γάρ ὁ σπουδαῖος ἐπ᾽ ἀλλοτρίοις λυπῆται κακοῖς, ὡς ἐλεήμων, ἀλλ᾽ οὐ προηγουμένως κατά πρόθεσιν, ἀλλ᾽ ἐφεπομένως κατά περίσταστιν· Ὁ δέ θεωρητικός, κἄν τούτοις ἀπαθής διαμένει, συνάψας ἑαυτόν τῷ Θεῷ, καί τῶν τῇδε πάντων ἀλλοτριώσας.

5.80 (π΄) Οἱ ἅγιοι πάντες τοῦ θείου καί ἀπλανοῦς λόγου γνησίως ἐπειλημμένοι, τόν αἰῶνα τοῦτο διέβησαν, οὐδενί τῶν ἐν αὐτῷ τερπνῶν τό τῆς ψυχῆς ἴχνος ἐναπερείσαντες. Πρός γάρ τούς ἄκρους τῶν ἀνθρώποις ἐφικτῶν περί Θεοῦ λόγους, τῆς ἀγαθότητός τέ φημι καί τῆς ἀγάπης, μάλα γε εἰκότως τόν νοῦν ἀναπετάσαντες· οἷς κινηθέντα τόν Θεόν, τό εἶναί τε δοῦναι τοῖς οὖσι, καί τό εὖ εἶναι χαρίσασθαι, ἐπαιδεύθησαν· εἴπερ κίνησιν ἐπί (≡15Δ_306≡> Θεοῦ τοῦ μόνου ἀκινήτου θέμις εἰπεῖν, ἀλλά μή μᾶλλον βούλησιν, τήν πάντα κινοῦσάν τε καί εἰς τό εἶναι παράγουσαν καί συνέχουσαν, κινουμένην δέ οὐδαμῶς οὐδέποτε.

5.81 (πα΄) Ἡ ψυχή οὐσία νοερά τε καί λογική ὑπάρχουσα, καί νοεῖ καί λογίζεται· δύναμιν μέν ἔχουσα τόν νοῦν· κίνησιν δέ, τήν νόησιν· ἐνέργειαν δέ, τό νόημα. Πέρας γάρ τοῦτο, τῆς τε τοῦ νοοῦντος καί τοῦ νοουμένου νοήσεώς ἐστιν, ὡς περιοριστικόν τῆς πρός ἄλληλα τῶν ἄκρων ὑπάρχον σχέσεως. Νοοῦσα γάρ ἡ ψυχή. (=1384=) ἵσταται τοῦ νοεῖν ἐκεῖνο τό νοηθέν μετά τήν αὐτοῦ νόησιν. Τό γάρ νοηθέν κυρίως ἅπαξ, οὐκέτι τήν πρός τό νοηθῆναι πάλιν ἐκκαλεῖται τῆς ψυχῆς δύναμιν· καί καθ᾽ ἕκαστον νόημα οὕτω στάσιν δέχεται τῆς ποιᾶς ἐπί τῷ νοήματι τοῦ νοηθέντος νοήσεως.

5.82 (πβ΄) Ὥσπερ ἡ ἄγνοια διαιρετική τῶν πεπλανημένων ἐστίν, οὕτως ἡ τοῦ νοητοῦ φωτός παρουσία συναγωγός καί ἑνωτική τῶν φωτιζομένων ἐστί καί τελειωτική καί ἐπιστρεπτική· πρός τό ὄντως ὄν, ἀπό τῶν πολλῶν δοξασμάτων ἐπιστρέφουσα, καί τάς ποικίλας ὄψεις, ἤ κυριώτερον εἰπεῖν, φαντασίας, εἰς μίαν ἀληθῆ καί καθαράν καί μονοειδῆ συνάγουσα γνῶσιν· καί ἑνός καί ἑνωτικοῦ φωτός ἐμπιπλῶσα.

5.83 (πγ΄) Ταὐτόν ἐστιν τῷ ἀγαθῷ τό καλόν, ὅτι τοῦ καλοῦ καί ἀγαθοῦ κατά πᾶσαν αἰτίαν πάντα ἐφίεται, καί οὐκ ἔστι τῶν ὄντων, ὅ μή μετέχει τοῦ καλοῦ καί ἀγαθοῦ. Πᾶσι γάρ ἐστι τό καλόν καί ἀγαθόν, ὡς ὄντως ἀγαστόν, ἐφετόν καί ἐραστόν καί ἀρεστόν καί αἱρετόν καί ἀγαπητόν. Σημείωσαι δέ πῶς ὁ θεῖος ἔρως ἐν τῷ ἀγαθῷ προϋπάρχων, ἔτεκε τόν ἐν ἡμῖν ἀγαθόν ἔρωτα, δι᾽ οὗ τοῦ καλοῦ καί ἀγαθοῦ ἐφιέμεθα, κατά τόν εἰπόντα, Ἐραστής ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς. Καί, Ἐράσθητι αὐτῆς, καί τηρήσει σε· περιχαράκωσον αὐτήν, καί ὑψώσει σε.

(≡15Δ_308≡> 5.84 (πδ΄) Τό θεῖον οἱ θεολόγοι, ποτέ μέν ἔρωτα, ποτέ δέ ἀγάπην, ποτέ δέ ἐραστόν καί ἀγαπητόν καλοῦσιν. Ὅθεν, ὡς μέν ἔρως ὑπάρχον καί ἀγάπη, κινεῖται· ὡς δέ ἐραστόν καί ἀγαπητόν, κινεῖ πρός ἑαυτό πάντα τά ἔρωτος καί ἀγάπης δεκτικά. Καί τρανότερον αὖθις φάναι, κινεῖται μέν ὡς σχέσιν ἐμποιοῦν ἐνδιάθετον ἔρωτος καί ἀγάπης τοῖς τούτων δεκτικοῖς· κινεῖ δέ, ὡς ἑλκτικόν φύσει, τῆς τῶν ἐπ᾽ αὐτό κινουμένων ἐφέσεως. Καί πάλιν

κινεῖ καί κινεῖται, ὡς διψῶν τό διψᾶσθαι, καί ἐρῶν τό ἐρᾶσθαι, καί ἀγαπῶν τό ἀγαπᾶσθαι.

5.85 (πε΄) Ἔστι δέ καί ἐκστατικός ὁ θεῖος ἔρως, οὐκ ἐῶν ἑαυτῶν εἶναι τούς ἐραστάς, ἀλλά τῶν ἐρωμένων. Καί δηλοῦσι τά μέν ὑπέρτερα, τῆς προνοίας τῶν καταδεεστέρων γινόμενα· καί τά ὁμόστοιχα, τῆς ἀλλήλων συνοχῆς· καί τά ὑφειμένα, τῆς πρός τά πρῶτα θειοτέρας ἐπιστροφῆς. Διό καί Παῦλος ὁ μέγας ἐν κατοχῇ τοῦ θείου γεγονώς ἔρωτος, καί τῆς ἐκστατικῆς αὐτοῦ δυνάμεως μετειληφώς, ἐνθέῳ στόματι, Ζῶ ἐγώ,φησίν, οὐκέτι, ζῇ δέ ἐν ἐμοί Χριστός· ὡς ἀληθής ἐραστής καί ἐξεστηκώς, ὡς αὐτός φησί, τῷ Θεῷ, καί οὐ τήν ἑαυτοῦ ζῶν, ἀλλά τήν τοῦ ἐραστοῦ ζωήν, ὡς σφόδρα ἀγαπητήν.

5.86 (πστ΄) Τολμητέον καί τοῦτο ὑπέρ ἀληθείας εἰπεῖν· (=1385=) ὅτι καί αὐτός ὁ πάντων αἴτιος, τῷ καλῷ καί ἀγαθῷ τῶν πάντων ἔρωτι, δι᾽ ὑπερβολήν τῆς ἐρωτικῆς ἀγαθότητος, ἔξω ἑαυτοῦ γίνεται, ταῖς εἰς τά ὄντα πάντα προνοίαις, καί οἷον ἀγαθότητι καί ἀγαπήσει καί ἔρωτι θέλγεται· καί ἐκ τοῦ ὑπέρ πάντα, καί πάντων ἐξῃρημένου, πρός τό ἐν πᾶσι κατάγεται κατ᾽ ἐκστατικήν ὑπερούσιον δύναμιν, ἀνεκφοίτητος ἑαυτοῦ. Διό καί ζηλωτήν αὐτόν οἱ τά θεῖα δεινοί προσαγορεύουσιν, ὡς πολύν τόν εἰς τά ὄντα ἀγαθόν ἔρωτα, καί ὡς πρός ζῆλον ἐγερτικόν τῆς ἐφέσεως αὐτοῦ (≡15Δ_310≡> τῆς ἐρωτικῆς, καί ὡς ζηλωτήν αὐτόν ἀποδεικνύντα, ᾧ καί τά ἐφιέμενα ζηλωτά, καί ὡς τῶν προνοουμένων ὄντων αὐτῷ ζηλωτῶν.

5.87 (πζ΄) Τῆς ἀγάπης καί τοῦ ἔρωτος, αὐτόν, δηλαδή τόν Θεόν, προβολέα φασί δέ γεννήτορα. Αὐτός γάρ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ ὄντα, προήγαγεν εἰς τά ἐκτός, τουτέστι περί τά κτίσματα· καί κατά τοῦτο εἴρηται, Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστί· Καί πάλιν, Γλυκασμός καί ἐπιθυμία, ὅ ἐστιν ἔρως· τό δέ ἀγαπητόν καί ὄντως ἐραστόν, αὐτός ἐστι. Τῷ μέν οὖν τόν ἀγαπητικόν ἔρωτα ἐξ αὐτοῦ προχεῖσθαι, αὐτός κινεῖσθαι λέγεται ὁ τούτου γεννήτωρ· τῷ δέ αὐτόν εἶναι τό ἀληθές ἐραστόν καί ἀγαπητόν καί ἐφετόν καί αἱρετόν, κινεῖ τά πρός τοῦτο ὁρῶντα· καί οἷς ἡ τοῦ ἐφίεσθαι δύναμις, ἀναλόγως αὐτοῖς.

5.88 (πη΄) Προαγωγικόν καί κινητικόν πρός ἐρωτικήν συνάφειαν τήν ἐν πνεύματι, τόν Θεόν εἶναί μοι νόει, τουτέστι μεσίτην ταύτης, καί πρός αὐτήν συναρμοστήν, τοῦ ἐρᾶσθαι αὐτόν ὑπό τῶν αὐτοῦ ποιημάτων καί ἀγαπᾶσθαι. Κινητικόν δέ φησιν, ὡς κινοῦντα ἕκαστα κατά τόν οἰκεῖον λόγον πρός αὐτόν ἐπιστρέφεσθαι. Τό δέ τῆς προαγωγίας ὄνομα, εἰ καί παρά τοῖς ἔξωθεν πρᾶγμα σημαίνει οὐκ εὐαγές, ἀλλ᾽ ἐνταῦθα τήν πρόξενον τῆς ἐν Θεῷ ἑνώσεώς φησι μεσιτείαν.

5.89 (πθ΄) Ἡ ἐρωτική κίνησις τοῦ ἀγαθοῦ προϋπάρχουσα ἐν τῷ ἀγαθῷ, ἁπλῆ καί ἀκίνητος οὖσα, καί ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ προϊοῦσα, αὖθις ἐπί τό αὐτό ἐπιστρέφει, ἀτελεύτητος καί ἄναρχος οὖσα· ὅπερ δηλοῖ τήν ἡμῶν ἀεικίνητον ἔφεσιν πρός τό θεῖον καί ἕνωσιν. (=1388=) Ἡ γάρ πρός Θεόν ἀγαπητική ἕνωσις, πάσης ἐξῄρηται καί ὑπέρκειται ἑνώσεως.

5.90 (ϝ΄) Τόν ἔρωτα εἴτε θεῖον εἴτε ἀγγελικόν, εἴτε νοερόν εἴτε ψυχικόν, (≡15Δ_312≡> εἴτε φυσικόν εἴποιμεν, ἑνωτικήν τινα καί συγκρατικήν ἐννοήσωμεν δύναμιν· τά μέν ὑπέρτερα κινοῦσαν ἐπί πρόνοιαν τῶν καταδεεστέρων· τά δέ ὁμόστοιχα πάλιν, εἰς κοινωνικήν ἀλληλουχίαν· καί ἐπ᾽ ἐσχάτων, τά ὑφειμένα πρός τήν τῶν κρειττόνων καί ὑπερκειμένων ἐπιστροφήν.

5.91 (ϝα΄) Εἰ ἡ γνῶσις ἑνωτική τῶν ἐγνωκότων καί ἐγνωσμένων· ἡ δ᾽ ἄγνοια, μεταβολῆς ἀεί καί τῆς ἐξ αὐτοῦ τῷ ἀγνοοῦντι διαιρέσεως αἰτία, τόν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύσαντα κατά τόν ἱερόν Λόγον, οὐδέν ἀποκινήσει τῆς κατά τήν ἀληθῆ πίστιν ἑστίας· ἐφ᾽ ᾗ τό μόνιμον ἕξει τῆς ἀκινήτου καί ἀμεταβόλου ταυτότητος. Εὖ γάρ οἶδεν ὁ πρός τήν ἀλήθειαν ἑνωθείς, ὅτι εὖ ἔχει, κἄν οἱ πολλοί νουθετοῖεν αὐτόν ὡς ἐξεστηκότα. Λανθάνει μέν γάρ ὡς εἰκός αὐτούς, ἐκ πλάνης τῇ ἀληθείᾳ τῆς ὄντως πίστεως ἐξεστηκώς, αὐτός δ᾽ ἀληθῶς οἶδεν ἑαυτόν, οὐχ ὅ φασιν ἐκεῖνοι μαινόμενον, ἀλλά τῆς ἀστάτου καί ἀλλοιωτῆς, περί τήν παντοδαπῆ τῆς πλάνης ποικιλίαν φορᾶς, διά τῆς ἁπλῆς καί ἀεί κατά τά αὐτά καί ὡσαύτως ἐχούσης ἀληθείας ἠλευθερωμένον.

5.92 (ϝβ΄) Ἀγαθοί καί φιλάνθρωποι, εὔσπλαχνοί τε καί οἰκτίρμονες γεγόνασιν οἱ ἅγιοι· μίαν πρός ἅπαν τό γένος διάθεσιν ἔχοντες ἀγάπης δειχθέντες· ὑφ᾽ ἧς τό πάντων ἐξαίρετον εἶδος τῶν ἀγαθῶν, τήν ταπείνωσιν λέγω, διά πάσης αὐτῶν τῆς ζωῆς βεβαίαν κατασχόντες, τήν φυλακτικήν μέν τῶν ἀγαθῶν, φθαρτικήν δέ τῶν ἐναντίων, οὐδενί τό παράπαν ἁλώσιμοι τῶν διοχλούντων γεγόνασι πειρασμῶν, τῶν τε ἑκουσίων καί τοῦ ἐφ᾽ ἡμῖν λόγου, καί τῶν ἀκουσίων καί οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν· τῷ τοῖς μέν, δι᾽ ἐγκράτειαν ἀπομαραίνειν τάς ἐπαναστάσεις· τῶν δέ, δι᾽ ὑπομονῆς τάς προσβολάς ἀποσείεσθαι.

(≡15Δ_314≡> 5.93 (ϝγ΄) Τήν μέν τελείαν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, πίστις ὀρθή ποιεῖ, καί φόβος εἰς Θεόν ἀνόθευτος· τήν δέ κατά τήν ἀνάβασιν ἄπταιστον φυσικήν θεωρίαν, ἐλπίς βεβαία καί ἀλώβητος σύνεσις· τήν δέ κατά τήν ἀνάληψιν θέωσιν, ἀγάπη τελεία, καί νοῦς τοῖς οὖσι καθ᾽ ὑπεροχήν πάμπαν ἑκουσίως πεπηρωμένος.

5.94 (ϝδ΄) Τῆς μέν πρακτικῆς φιλοσοφίας ἔργον εἶναί φασι, πάσης τόν νοῦν ἐμπαθοῦς φαντασίας καθαρόν καταστῆσαι· τῆς δέ φυσικῆς θεωρίας, πάσης τῆς ἐν τοῖς οὖσι καθ᾽ ἥν αἰτίαν ὑπάρχουσιν, ἀληθοῦς γνώσεως αὐτόν ἐπιστήμονα δεῖξαι· τῆς δέ θεολογικῆς μυσταγωγίας, ὅμοιον Θεῷ καί ἴσον ὡς ἐφικτόν, τῇ χάριτι κατά τήν ἕξιν ποιῆσαι, μηδενός τό σύνολον ἔτι τῶν μετά Θεόν, διά τήν ὑπεροχήν ὄντα νοήμονα.

5.95 (ϝε΄) Ὁπέρ ἐστιν ὁ αἰθήρ, ἤγουν τό πύριον στοιχεῖον, ἐν τῷ κατ᾽ αἴσθησιν κόσμῳ, τοῦτο ἐν τῷ κόσμῳ τῆς διανοίας ἐστίν ἡ φρόνησις, ὡς ἕξις φωτιστική, καί τῶν ἐφ᾽ ἑκάστου τῶν ὄντων ἰδίως πνευματικῶν λόγων ὑποδεκτική [edit. ἀποδεκτική], τήν ἐν ὅλοις ἀπλανῶς αἰτίαν δι᾽ αὐτῶν ἐκφαίνουσα, καί τῆς κατά ψυχήν περί τό θεῖον ἐφέσεως ἑλκτική· καί ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστίν ὁ ἀήρ, τοῦτο ἐν τῷ κατά διάνοιαν κόσμῳ ἐστίν ἡ ἀνδρεία, ὡς ἕξις κινητική καί τῆς ἐμφύτου κατά πνεῦμα ζωῆς συνεκτική τε ἅμα καί δραστική, καί τῆς κατά ψυχήν περί τό θεῖον ἀεικινησίας

τονωτική· καί ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστί τό ὕδωρ, τοῦτο ἐν τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ ἐστίν ἡ σωφροσύνη, ἕξιν ὑπάρχουσα τῆς ἐν πνεύματι ζωτικῆς γονιμότητος ποιητική, καί τῆς ἀειβλύστου κατά τήν ἔφεσιν περί τό θεῖον ἐρωτικῆς θέλξεως γεννητική· καί ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστίν ἡ γῆ, τοῦτο ἐν τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ ἐστίν ἡ δικαιοσύνη, ἕξις ὑπάρχουσα κατ᾽ εἶδος γεννητική πάντων τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων, καί τῆς ἐν πνεύματι κατά τῷ ἴσον ἑκάστῳ ζωτικῆς διαδόσεως ἀπονεμητική· καί τῆς οἰκείας ἐν τῷ καλῷ κατά τήν θέσιν βάσεως ἀμετάθετος [male edita, μετάθετος] ἵδρυσις.

5.96 (ϛστ´) Ὥσπερ σαρκός εὐεκτούσης καί πιαινομένης, τοῖς πάθεσιν (≡15Δ_316≡> ἡ ψυχή βασανίζεται καί σκοτίζεται, τῆς τῶν ἀρετῶν ἕξεως καί τοῦ φωτισμοῦ τῆς γνώσεως ὑποχωρούντων· οὕτω καί τῆς ψυχῆς τῷ θείῳ κάλλει τῶν ἀρετῶν, καί τῷ φωτισμῷ τῆς γνώσεως φρουρουμένης τε καί λαμπρυνομένης, ὁ ἔξω ἄνθρωπος διαφθείρεται, τῆς σαρκός διά τήν ἐπιδημίαν τοῦ λόγου τήν φυσικήν εὐεξίαν ἀποβαλλομένης.

5.97 (ϛζ´) Οὐκ ἦν δυνατόν ἄλλως υἱόν ἀποδειχθῆναι Θεοῦ καί Θεόν κατά τήν χάριτος θέωσιν, τόν γενόμενον ἄνθρωπον, μή πρότερον κατά προαίρεσιν γεννηθέντα τῷ πνεύματι, διά τήν ἐνοῦσαν αὐτῷ φυσικῶς αὐτοκίνητον καί ἀδέσποτον δύναμιν· ἥν τινα θεοποιόν καί θείαν καί ἄϋλον γέννησιν, διά τό προτιμῆσαι τῶν νοουμένων καί ἀδήλων τέως ἀγαθῶν τό κατ᾽ αἴσθησιν τερπνόν καί ἐπίδηλον, παραλιπών ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τήν ἐκ σωμάτων εἰκότως ἀπροαίρετον καί ὑλικήν καί ἐπίκηρον ἔχει καταδικάζεται γένεσιν.

(=1392=) 5.98 (ϛη´) Κινεῖται νῦν ὁ ἄνθρωπος, ἤ περί φαντασίας ἀλόγους παθῶν ἐξ ἀπάτης διά φιληδονίαν· ἤ περί λόγους τεχνῶν ἐκ περιστάσεως διά τήν χρείαν· ἤ περί φυσικούς λόγους ἐκ τοῦ νόμου τῆς φύσεως διά μάθησιν· ὧν οὐδέν κατ᾽ ἀρχάς ἐξανάγκης εἷλκε τόν ἄνθρωπον, εἰκότως, ὑπεράνω πάντων γενόμενον. Οὕτω γάρ ἔπρεπεν εἶναι τόν ἀπ᾽ ἀρχῆς, μηδενί τό σύνολον περισπώμενον τῶν μετ᾽ αὐτόν, ἤ περί αὐτόν, ἤ κατ᾽ αὐτόν, καί πρός τελείωσιν ἑνός μόνου προσδεόμενον, τῆς πρός τόν ὑπέρ αὐτόν, φημί δέ τόν Θεόν, καθ᾽ ὅλην τήν ἀγαπητικήν δύναμιν ἀσχέτου κινήσεως.

5.99 (ϛθ´) Οὐδέν εἶχεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος μεταξύ Θεοῦ καί αὐτοῦ προβεβλημένον πρός εἴδησιν, καί κωλύον τήν δι᾽ ἀγάπης αὐθαίρετον κατά τήν πρός Θεόν κίνησιν γεννησομένην συγγένειαν. (≡15Δ_318≡> Ἀπαθής γάρ χάριτι ὤν, ἀπάτην παθῶν φαντασίας δι᾽ ἡδονῆς οὐ προσίετο· καί ἀπροσδεής [male edita προσδεής] ὑπάρχων, τῆς περί τέχνας περιστατικῆς ἀνάγκης διά τήν χρείαν, ἐλεύθερος ἦν· καί σοφός ὤν, τῆς περί τήν φύσιν θεωρίας ὑπεράνω καθειστήκει διά τήν γνῶσιν.

5.100 (ρ´) Ὁ πᾶσαν μετά σοφίας τήν φύσιν ὑποστήσας Θεός, καί πρός τήν ἑκάστου τῶν λογικῶν οὐσιῶν δύναμιν τήν αὐτοῦ γνῶσιν κρυφίως ἐνθέμενος, δέδωκε καί ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς μεγαλόδωρος Δεσπότης, κατά φύσιν τόν εἰς αὐτόν πόθον καί ἔρωτα, συνεπιπλέξας αὐτῷ φυσικῶς τοῦ λόγου τήν δύναμιν· ἐφ᾽ ᾧ δυνηθῆναι μετά ῥαστώνης γνῶναι τούς τρόπους τῆς τοῦ πόθου πληρώσεως, καί μή παρασφαλέντας διαμαρτεῖν οὗ τυχεῖν

ἀγωνιζόμεθα. Κατά τοῦτον οὖν κινούμενοι τόν πόθον, περί τε τῆς ἀληθείας αὐτῆς καί τῆς εὐτάκτως τοῖς ὅλοις ἐμφαινομένης σοφίας τε καί διοικήσεως, ζητεῖν ἐναγόμεθα, ἐκείνου τυχεῖν διά τούτων γλιχόμενοι, οὗ χάριν τόν πόθον ἐλάβομεν.

Τέλος Μαξίμου τῶν θείων κεφαλαίων.

ΕΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ *

ΣΤΙΧΟΙ
Πηγήν νάουσαν ἠθικῶν δρόσον λόγων,
Ἐνταῦθ᾽ ἐφεύρεις, εἰ μετέλθῆς γνησίως,
Ὁμολογητοῦ Μαξίμου πόνους, φίλε.
Ἀσπάζου δ᾽ αὐτούς, καί μαθήσῃ τό κέρδος.

(≡15Δ_320≡> 1.1 (α΄) Ἔπεστι παντί Χριστιανῷ τῷ ὀρθῶς πιστεύοντι εἰς Θεόν, μή ἀμεριμνεῖν· ἀλλά πάντοτε προσδοκᾶν καί ἐκδέχεσθαι πειρασμόν· ἵνα ὅταν ἔλθῃ, μή ξενίζηται μηδέ ταράσσηται· ἀλλ᾽ εὐχαρίστως ὑπομένειν τόν κόπον τῆς θλίψεως, καί ἐννοεῖν τί ψάλλων σύν τῷ Προφήτῃ λέγει· Δοκίμασόν με, Κύριε, καί πείρασόν με. Καί οὐκ εἶπεν· Ὅτι ἡ παιδεία σου κατέστρεψέ με, ἀλλά, ἀνώρθωσέ με εἰς τέλος.

1.2 (β΄) Ἀρχή μέν καλοῦ, φόβος Θεοῦ· τέλος δέ, ὁ πόθος αὐτοῦ. Ἀρχή παντός ἀγαθοῦ λόγος ἔμπρακτος, καί πρᾶξις ἐλλόγιμος. Διό, οὔτε πρᾶξις λόγου χωρίς, ἀγαθή· οὔτε λόγος πράξεως ἄνευ, ὁ προερχόμενος.

1.3 (γ΄) Πρᾶξις ἐστί, σώματος μεν, νηστεία καί ἀγρυπνία· στόματος δέ, ψαλμῳδία· ψαλμῳδίας δέ κρεῖττον, εὐχή· καί σιωπή, λόγου τιμιωτέρα. Καί χειρῶν πρᾶξις, τό ὑπ᾽ ἐκείνων ἀγογγύστως γινόμενον. Ποδῶν δέ, τό δι᾽ αὐτῶν ἐκ πρώτης ἐπιτροπῆς (≡15Δ_322≡> ἀνυόμενον. Ψυχῆς δέ πρᾶξις, ἐγκράτεια σύν ἁπλότητι, καί ἁπλότης τῇ ἐγκρατείᾳ ἐνεργουμένη. Τοῦ δέ νοός, ἡ ἐν θεωρίᾳ εὐχή, καί ἐν εὐχῇ θεωρία τοῦ Θεοῦ.

1.4 (δ΄) Προηγεῖται πασῶν ἀρετῶν, ἔλεος καί ἀλήθεια, ὧν κύημα ἡ ταπείνωσις, καί ἡ ἐκ ταύτης κατά τούς Πατέρας προσγινομένη διάκρισις. Ἧς ἄνευ, οὐδ᾽ ἑτέρα τό αὐτῆς ἰδεῖν πέρας δυνήσεται.

1.5 (ε΄) Ἡ μέν πρᾶξις τόν τοῦ λόγου ζυγόν ἀτιμάζουσα, (=1404=) ὧδε κἀκεῖσε περί τά ἀνωφελῆ, οἷά τις δάμαλις περιπλανωμένη εὑρίσκεται· ὁ δέ λόγος, τῆς πρακτικῆς τούς ἐντίμους χιτῶνας ἀποποιούμενος, οὐκ εὐσχήμων, κἄν τοιοῦτος εἶναι πως τό δοκεῖν σχηματίζεται.

1.6 (στ΄) Ἡ ἀνδρεία ψυχή, ὡς γυνή, παρ᾽ ὅλον αὐτῆς τόν βίον, εἰς δύο λύχνους, τό πρακτικόν τε καί θεωρητικόν, καιομένους

---

* Τό κείμενο προέρχεται ἀπό τήν πατρολογία τοῦ Migne, τόμος 90ος (τό δακτυλογράφησε ἡ μητέρα τοῦ π. Ἀρσενίου Μέσκου), σέ ἀντιπαράθεση μέ τό κείμενο τῶν ἐκδόσεων "ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ" τῆς σειρᾶς "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ" Θεσσαλονίκη 1992, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, **τόμος 15 Δ**.

κατέχουσα, πράττει τά ὀφειλόμενα· τά ἐναντία δέ πάλιν, ἡ παρειμένη ταῖς ἡδοναῖς.

1.7 (ζ´) Οὐκ ἀρκεῖ τῇ ψυχῇ πρός τελείαν κακίας ἀπαλλαγήν, ἡ ἑκούσιος κακοπάθεια, εἰ μή καί διά τῆς ἀκουσίου ἐκπυρουμένη μή διαλύηται.

1.8 (η´) Οἷά τις μάχαιρα ἡ ψυχή πρός τελείαν κακίας ἀπαλλαγήν, εἰ μή διά πυρός διέλθῃ καί ὕδατος, τουτέστιν ἑκουσίων πόνων καί ἀκουσίων, ἄθραυστος ταῖς ἀντιτυπίαις τῶν συμβαινόντων οὐ συντηρεῖται.

1.9 (θ´) Ὥσπερ τῶν ἑκουσίων πειρασμῶν, τρία εἰσί τά καθολικώτερα αἴτια· ὑγεία, πλοῦτος καί εὔκλεια· οὕτω καί τά τῶν ἀκουσίων τρία εἰσί· ζημίαι, ἀσθένειαι καί λοιδορίαι. Γίνονται δέ ταῦτα τισίν, εἰς οἰκοδομήν· τισί δέ, εἰς καθαίρεσιν.

1.10 (ι´) Παρυφέστηκε ψυχῇ μέν, ἐπιθυμία καί λύπη σώματι δέ, (≡15Δ_324≡> ἡδονή καί ὀδύνη. Αἴτιον δέ, τῆς μέν ὀδύνης, ἡ ἡδονή· θέλοντες γάρ ἐκφυγεῖν τήν κατά τήν ὀδύνην ἐπίπονον αἴσθησιν, πρός τήν ἡδονήν καταφεύγομεν· λύπης δέ, ἐπιθυμία ἤ ἀῤῥωστία.

1.11 (ια´) Ἐνδιάθετον μέν ὁ ἐνάρετος κέκτηται τό καλόν· περινενοημένον δέ, ὁ κενόδοξος. Τό δέ κακόν, ὁ μέν σπουδαῖος, ἐξ ἐπιπολῆς ἔχει· κατά βάθους δέ, ὁ φιλήδονος.

1.12 (ιβ´) Ὀλιγάκις μέν καί οὐκ ἐπιμελῶς εὑρίσκεται πρός τό κακόν, ὁ τοῦτο μισῶν· πλεονάκις δέ καί προσεκτικώτερον, ὁ ἔτι ταῖς αἰτίαις ἐκείνου προσκείμενος.

1.13 (ιγ´) Οἷς μή κατά πρόθεσιν τό μετανοεῖν, τούτοις συνεχές καί τό πλημμελεῖν· οἷς δέ παρά πρόθεσιν τό ἁμαρτάνειν, ἐμπληροφόρητος ἡ μετάνοια, καί τό αἴτιον ταύτης οὐχί συχνόν.

1.14 (ιδ´) Αἴσθησις καί συνείδησις, λόγῳ τῷ κατά προφοράν συνερχέσθω, ὅπως ὁ εἰρηκώς θεῖος λόγος, ἐν μέσῳ τούτων εὑρίσκεσθαι, μή καταισχύνηται, διά τῆς προπετείας ἤ ἀμετρίας τῶν λεγομένων ἤ πραττομένων.

(=1405=) 1.15 (ιε´) Οὐχ᾽ ὁ τοῖς ἔργοις μή ἀδικῶν τήν ψυχήν αὐτοῦ, οὗτος καί τοῖς λόγοις ἀμίαντον συνετήρησεν. Οὐ δέ ὁ τούτους φυλάττων, ἤδη καί λογισμούς οὐκ ἐμόλυνεν. Ὁ γάρ ἁμαρτάνων, τριττῶς τοῦτο πράττει.

1.16 (ιστ´) Οὐ δυνήσῃ τό πρόσωπον τῆς ἀρετῆς κατιδεῖν, ἡδέως ἔτι τό τῆς κακίας κατανοῶν. Μισητόν δέ τότε φανεῖται τό δεύτερον, ὅτε τοῦ πρώτου ἐπιθυμήσεις τήν γεῦσιν, καί τοσαύτης τήν ὄψιν ἀποξενώσεις μορφῆς.

1.17 (ιζ´) Διά τῶν λογισμῶν, οὐ τῶν πραγμάτων προηγουμένως πολεμοῦσιν οἱ δαίμονες τήν ψυχήν. Αὐτά γάρ καθ᾽ αὑτά, ἀναγκαῖα (≡15Δ_326≡> τά πράγματα. Καί τῶν μέν πραγμάτων, ἡ ἀκοή αἰτία καί ὅρασις· τῶν δέ λογισμῶν, ἡ συνήθεια καί οἱ δαίμονες.

1.18 (ιη´) Τριττόν μέν, τό ἁμαρτητικόν μέρος τῆς ψυχῆς, ἐν ἔργοις καί λόγοις καί λογισμοῖς εὑρισκόμενον. Ἐξοδικόν δέ, τό ἀναμαρτησίας καλόν. Ἀπταίστους γάρ τάς πέντε αἰσθήσεις καί τόν προφορικόν συντηρεῖν δεῖ λόγον. Ἐν οἷς ὁ μή πταίων, ἀνήρ φησι τέλειος, δυνατός χαλιναγωγῆσαι καί τά μέλη τοῦ σώματος.

1.19 (ιθ΄) Ἐξαχῶς τό ἄλογον μέρος διαιρεῖται τῆς ψυχῆς· εἴς τε τάς πέντε αἰσθήσεις, καί εἰς τόν κατά προφοράν λόγον, ὅς συνδιαιρεῖται μέν ἀδιαιρέτως τῷ πάσχοντι, ἀπαθής ὤν· ἀναμάττεται δέ τήν αὐτοῦ κακίαν παθητικός εὑρισκόμενος.

1.20 (κ΄) Οὐ δύναται οὔτε σῶμα καθαρθῆναι νηστείας καί ἀγρυπνίας χωρίς· οὔτε ἐλέους καί ἀληθείας ψυχή· ἀλλ᾽ οὔτε νοῦς ἄνευ θεωρίας καί ὁμιλίας Θεοῦ. Αὗται γάρ αἱ συζυγίαι, ἐν τούτοις ἐπισημόταται.

1.21 (κα΄) Κυκλοφορουμένη ταῖς εἰρημέναις ἀρεταῖς ἡ ψυχή, ἀπερικτύπητον τό ταύτης ἐκ πειρασμῶν καθίστησι φρούριον· ὅ ἐστιν ἡ ὑπομονή· Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν γάρ κτήσασθε τάς ψυχάς ὑμῶν, ὁ Λόγος φησίν. Εἰ δέ ἑτέρως ἐχόμενα εἴη, οἷά τις πόλις ἀτείχιστος, καί ὑπό τῶν πόῤῥωθεν ψόφων, δειλίας μοχλοῖς κατασείεσθε εἴωθεν.

1.22 (κβ΄) Οὐχ ὅσοι εἰς τά κατά λόγον εἰσί φρόνιμοι, οὗτοι καί εἰς τά κατ᾽ ἔννοιαν· ὅσοι δέ εἰς τά κατ᾽ ἔννοιαν, οὗτοι καί εἰς τά κατ᾽ αἴσθησιν ἔξωθεν εὑρεθήσονται. Εἰ γάρ καί πάντας ὑποφόρους ἔχει ἡ αἴσθησις, ἀλλ᾽ οὐχ ὁμοίους αὐτῇ τούς φόρους ἀποδιδόασιν. (≡15Δ_328≡> Ἐξ ἀφελότητος γάρ οἱ πλείους εἰς τά κατ᾽ αὐτήν τιμᾷν αὐτήν ὡς αὐτή ἀπατεῖ οὐκ ἐπίστανται.

1.23 (κγ΄) Τῇ φύσει ἄτμητος οὖσα ἡ φρόνησις, τέμνεται εἰς διαφόρους τομάς. Ὧ μέν γάρ δίδοται πλέον, ᾧ δέ ἔλαττον μέρος αὐτῆς· ἕως αὐξηθεῖσα ἡ πρακτική ἀρετή, συνδρόμους τε αὐτῇ τάς γενικάς (ἔχουσα) ἀρετάς, τό ἐνδεχόμενον ἑκάστῃ ἀποπληρώσει καλόν. (=1408=) Οἱ πλείους γάρ κατά τήν ἔλλειψιν τῆς ἐμπράκτου ζωῆς, καί τό φρονεῖν ἐκληρώσαντο.

1.24 (κδ΄) Εἰς μέν τά κατά φύσιν, ὀλίγοι φρόνιμοι εὑρεθήσονται· εἰς δέ τά παρά φύσιν, πολλοί. Δέει γάρ τῷ περί αὐτά ὅλην αὐτῶν τήν φυσικήν φρόνησιν ἐκκενώσαντες, ἔχουσιν ἐκεῖ μέν τό φρονεῖν ὀλίγον· τό πλεῖστον δέ ἐν τοῖς περιττοῖς, καί οὐ τῇ φύσει ἐπαινετοῖς.

1.25 (κε΄) Τῆς εὐλόγου σιωπῆς, ὁ καιρός καί τό μέτρον συνεστιάτορες· πανδαισία δέ τούτου γίνεται ἡ ἀλήθεια· καθ᾽ ἥν ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ ἐπί ψυχήν ἀποδημοῦσαν ἐρχόμενος, εὑρίσκει ἐπιζητουμένων οὐδέν.

1.26 (κστ΄) Ἐλεήμων ἀληθής, οὐχ ὁ παρέχων ἑκουσίως τά περιττά, ἀλλ᾽ ὁ συγχωρῶν τά ἀναγκαῖα τοῖς ἀφαρπάζουσιν.

1.27 (κζ΄) Οἱ μέν τῷ ἔνυλῳ πλούτῳ κτῶνται τόν ἄϋλον ἐλεημοσύνης θεσμοῖς· οἱ δέ ἀΰλῳ ἀποκτῶνται τόν ἔνυλον, ἐν αἰσθήσει τοῦ ἀνεκλείπτου γενόμενοι.

1.28 (κη΄) Φίλον μέν παντί, τό πλουτεῖν ἐν καλοῖς· λυπηρόν δέ, τῷ θείως πλουτήσαντι μέν, μή ἐπί πλεῖστον συγχωρηθῆναι δέ ἐνευφρανθῆναι αὐτῷ.

(≡15Δ_330≡> 1.29 (κθ΄) Ἔξωθεν μέν, ἡ ὑγεία δοκεῖ τῆς ψυχῆς· ἔνδοθεν δέ, ἐν τῷ τῆς αἰσθήσεως πυθμένι πέφυκε κρύπτεσθαι ἡ ἀῤῥωστία αὐτῆς. Εἰ δέ δεῖ πάντως ἔξωθεν μέν ἐκείνην τῷ ἀναθερισμῷ τῶν ἐλέγχων γενέσθαι, ἔνδοθεν δέ ταύτην τῷ ἀνακαινισμῷ τοῦ νοός· ἄφρων ὁ τούς ἐλέγχους ἀποσειόμενος, καί

ἐν τῷ τῆς ἀναλγησίας πάντοτε ἀνακεῖσθαι νοσοκομείῳ μή αἰσχυνόμενος.

1.30 (λ΄) Μή τραχυνθῇς κατά τοῦ ἀκουσίως σε χειρουργήσαντος· ἀλλά πρός τήν κενωθεῖσαν ἀηδίαν ἀποβλεψάμενος, ταλάνισον μέν ἑαυτόν· μακάρισον δέ, τόν αἴτιόν σοι ταύτης γενόμενον οἰκονομίας Θεόν.

1.31 (λα΄) Μή πρός τό δεινόν ἀπευδοκήσῃς τῆς ἀῤῥωστίας σου· ἀλλά διά τῶν τῆς φιλοπονίας δραστικωτέρων φαρμάκων, πόῤῥω γενοῦ ταύτης, ὁ τῆς κατά ψυχήν ὑγείας ἐπιμελούμενος.

1.32 (λβ΄) Μή συσταλῇς ἀπό τοῦ καιρίως σε πλήττοντος· πρόσει δέ τούτῳ, καί ὑποδείξει σοι, ὅσον τό ὑποσμῆχον τήν αἴσθησίν σου κακόν, καί φάγῃ ὄψον ἡδύ τό ἐκ τῆς ὑγείας, μετά τό ἀναλωθῆναι τό ἐκ τῆς πικρίας ἀπόβλητον.

1.33 (λγ΄) Ὅσον αἰσθάνῃ τῶν πόνων, τοσοῦτον ἀποδέχου τόν τούτους διά τῶν ἐλέγχων ὑποδεικνῦντά σοι. Καθάρσεως γάρ τελείας αἴτιός σοι καθίσταται· ἧς ἄνευ ἐν καθαρῷ χωρίῳ τῆς εὐχῆς οὐ δύναται γενέσθαι ὁ νοῦς.

(=1409=) 1.34 (λδ΄) Ἐν τῷ ἐλέγχεσθαι, ἤ σιωπᾷν δεῖ, ἤ ἠπίως ἀπολογεῖσθαι τῷ καταλέγοντι· οὐ διά τό συστῆσαι τά οἰκεῖα τόν ἐλεγχόμενον· διά δέ τό ἀναστῆσαι προσκόψαντα ἴσως, τόν ἐν ἀγνοίᾳ ἐλέγχοντα.

1.35 (λε΄) Ὁ τῷ λυπήσαντι ἀδίκως πρό τοῦ προσκληθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ εὐνοῶν, ἐζημίωται τῶν ἀνηκόντων οὐδέν. Ὁ δέ μετά τήν (≡15Δ_332≡> πρόσκλησιν, τῆς εὐφορίας τό ἥμισυ. Κερδαίνει δέ ὅλον τό προκαταβληθέν, ὁ μήποτε διά λύπην ἀποσυνάγωγος εὑρισκόμενος· προστίθησι δέ καί μισθόν ἑαυτῷ, ὁ τό σφάλμα βάλλων ἐπάνω ἑαυτοῦ ἐν παντί.

1.36 (λστ΄) Οὔτε ὁ ὑψηλόφρων ἐπιγινώσκει οἷα τά ἑαυτοῦ ἐλαττώματα, οὔτε ὁ ταπεινόφρων τά οἰκεῖα καλά. Καλύπτει γάρ, τόν μέν, ἄγνοια φαύλη· τόν δέ, θεάρεστος.

1.37 (λζ΄) Τοῖς ἰσοτίμοις ὁ ὑπερήφανος ἐν καλοῖς παραμετρεῖσθαι οὐ βούλεται· ἐν δέ τοῖς ἐναντίοις, πρός τούς ὑπερέχοντας, φορητόν τό ἑαυτοῦ παραβαλλόμενον ἡγεῖται ἐλάττωμα.

1.38 (λη΄) Ὁ μέν ψόγος στεῤῥάν· ὁ δέ ἔπαινος, ἔκλυτον τήν ψυχήν ἀπεργάζεται καί νωθροτέραν πρός τά καλά.

1.39 (λθ΄) Ὑπόστασις μέν πλούτου, χρυσός· ἀρετῆς δέ, ταπείνωσις. Ὡς οὖν ὁ χρυσοῦ ἀπορῶν πένης ἐστί, κἄν μή τοῖς ἔξωθεν φαίνηται· οὕτω ταπεινώσεως ἄνευ, ἐνάρετος οὐκ ἔσται ὁ ἀγωνιζόμενος.

1.40 (μ΄) Χρυσοῦ δίχα, ὥσπερ ἔμπορος οὐ πέφυκεν ἔμπορος, κἄν λίαν πρός ἐμπορίαν ἐστίν ἐπιτήδειος· οὕτως οὐδέ ταπεινοφροσύνης χωρίς, ἐν κατασχέσει τῶν τῆς ἀρετῆς ἠδέων εὑρεθήσεται ὁ ἀσκούμενος, κἄν πάντῃ τῇ ἑαυτοῦ νουνεχείᾳ θαῤῥῇ.

1.41 (μα΄) Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ὁ ἀνιών, κατώτερος τοῦ ἑαυτοῦ φρονήματος γίνεται· ἀνώτερος δέ, ὁ ἐκείνης χωρίς, ὅς οὐδέ παραμετρεῖσθαι τοῖς ἐλαχίστοις ἑκουσίως ἀνέχεται· καί διά τοῦτο ἐν ταῖς πρωτοκλισίαις τό λυπηρόν ἐπιδείκνυται.

(≡15Δ_334≡> 1.42 (μβ΄) Καλόν τῷ ἀγωνιστῇ φρονεῖν μέν ἥττονα τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, πράττειν δέ κρείττονα τῆς δειλίας αὐτοῦ. Οὕτω γάρ ἄν καί ἀνθρώποις αἰδέσιμος, καί Θεῷ ἐργάτης εὑρίσκεται ἀνεπαίσχυντος.

1.43 (μγ΄) Ἤ κατορθοῦσθαι δεῖ πρός πάσας τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, (=1412=) ἤ μιᾶς ἀντιποιεῖσθαι τῆς ταπεινοφροσύνης, τόν δεδοιότα μή ξενόν τῶν τῷ νυμφῶνι ἀνακειμένων ὀφθῆναι.

1.44 (μδ΄) Μίξον τῇ ἁπλότητι τήν ἐγκράτειαν· καί σύζευξον τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλήθειαν, καί ὀφθείσῃ δικαιοσύνῃ συνέστιος· ᾗ ὡς ἐπί τραπέζης, ἄλλη πᾶσα φιλεῖ ἐπισυνάγεσθαι ἀρετή.

1.45 (με΄) Τυφλή τῆς ταπεινοφροσύνης χωρίς ἡ ἀλήθεια. Διά τοῦτο καί τῇ ἀντιλογίᾳ χρῆται παιδαγωγῷ, ἐρεῖσαι μέν αὐτῇ ἐπί τι μοχθούσῃ, μή εὑρισκούσῃ δέ, εἰ μή τό τῆς μνησικακίας ὀχύρωμα.

1.46 (μστ΄) Ἦθος χρηστόν, ὡραιότητα μαρτυρεῖ ἀρετῆς· μελῶν δέ εὐστάθεια, εἰρηναίαν ψυχήν.

1.47 (μζ΄) Πρῶτον μέν καλόν, τό ἐν μηδενί μέρει πταίειν. Δεύτερον δέ, τό μή αἰδοῖ κατακαλύπτειν τό σφάλμα αὐτοῦ· μή τε μήν, ἀναιδεύεσθαι ἐν αὐτῷ, μᾶλλον δέ ταπεινοῦσθαι, καί κατηγορούμενον ἑαυτοῦ συγκατηγορεῖν, καί δέχεσθαι ἀσμένως τό ἐπιτίμιον. Τούτου δέ μή γινομένου, ἀνίσχυρον ἅπαν τό τῷ Θεῷ προφερόμενον.

1.48 (μη΄) Πρός τῇ ἑκουσίῳ κακοπαθείᾳ, χρή καί τήν ἀκούσιον καταδέχεσθαι· τήν ἐκ διαβολῶν λέγω, ζημιῶν τε καί ἀσθενειῶν. Ταῦτα γάρ ὁ μή καταδεχόμενος, ἀλλά δυσπετῶν, ὅμοιός ἐστι τῷ μή μετά ἁλός, μετά δέ μέλιτος μόνου βουλομένου ἐσθίειν τόν (≡15Δ_336≡> ἄρτον αὐτοῦ· ὅς οὐ πάντοτε μέν τήν ἡδονήν ἔχει σύντροφον, τόν δέ κόρον ἀεί γείτονα κέκτηται.

1.49 (μθ΄) Δεσπότης ὤν, δούλου σχῆμα περιβαλλόμενος φαίνεται, ὁ τό διεῤῥωγός πλύνων τοῦ πλησίον λόγοις ἐνθέοις ἱμάτιον, ἤ καταῤῥάπτων ταῖς μεταδόσεσι. Σκοπείτω δέ ὁ τοῦτο ποιῶν, μή ποτε διά τό ὡς δοῦλος τοῦτο τελεῖν, προσαπολέσῃ σύν τῷ μισθῷ, καί τό προσόν αὐτῷ τῆς ἐξουσίας διά κενοδοξίας ἀξίωμα.

1.50 (ν΄) Ὥσπερ ἡ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις πέφυκεν, οὕτω ψυχῆς μέν, ἡ φρόνησις· ἀρετῆς δέ, ἡ ταπείνωσις. Καί θαῦμα, πῶς τά αὐτοτελῆ, τῶν συμβεβηκότων δίχα ἀτελῆ καθεστήκασι.

1.51 (να΄) Κύριος φυλάξοι τήν εἴσοδόν σου, φησί, καί τήν ἔξοδόν σου· τήν τῶν βρωμάτων δηλονότι καί τῶν ῥημάτων, τῇ ἐγκρατείᾳ. Ἐγκρατῶς γάρ ὁ ἔχων περί τήν τῶν βρωμάτων καί ῥημάτων εἴσοδόν τε καί ἔξοδον, ἐπιθυμίαν μέν τήν ἐξ ὀφθαλμῶν ἀποδιδράσκει· θυμόν δέ τήν ἐξ ἀπονοίας καταπραῢναι, ὧν δεῖ καί πρό πάντων ποιεῖσθαι τήν ἐπιμέλειαν τόν ἀγωνιζόμενον, παντί τρόπῳ σπουδαστέον. Ἐν τούτοις γάρ, τό μέν πρακτικόν ἔῤῥωται· τό δέ θεωρητικόν, ἐστερέωται.

1.52 (νβ΄) Τινές δέ περί τήν εἴσοδον τῶν βρωμάτων, πολλήν ποιοῦνται τήν ἐπιμέλειαν· περί δέ ἔξοδον τῶν ῥημάτων, ἀμελῶς διατίθενται. Οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἐπίστανται πράγειν θυμόν μέν ἀπό καρδίας, ἐπιθυμίαν δέ ἀπό σαρκός, κατά τήν Ἐκκλησιαστήν· δι᾽ ὧν

ἡ καθαρά καρδία κτίζεσθαι εἴωθε παρά τοῦ καινουργοῦντος Πνεύματος.

1.53 (νγ΄) Τό μέν τῶν βρωμάτων ἀπέριττον, περί τήν ἧττω τρυφῆς ποιότητα· τό δέ τῶν ῥημάτων ἀνέγκλητον, περί τήν κρείττω τῆς σιωπῆς ποσότητα εὑρεθήσεται.

(≡15Δ_338≡> 1.54 (νδ΄) Πύρωσον τούς νεφρούς σου ἀσιτίᾳ βρωμάτων, καί ἔτασον τήν καρδίαν σου ἐγκρατείᾳ ῥημάτων, καί ἕξεις πρός ὑπηρεσίαν καλῶν, τό, ἐπιθυμητικόν τε καί θυμικόν.

1.55 (νε΄) Ἡ μέν τῶν ὑπογαστρίων ἡδονή καταπίπτει ἐν ἀσκουμένοις, τοῦ σώματος παρακμάσαντος· ἔτι δέ παραμένει τοῦ φάρυγγος, τῷ μή φθάσαντι ταύτην ἐνδίκως κολάσαι. Σπουδάσαι οὖν χρή διά τῆς αἰτίου, τοῦ αἰτιατοῦ τόν ὀνειδισμόν ἀποτρίψασθαι, ὡς ἄν μή ξένος ἐκεῖσε τῆς κατά τήν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εὑρεθείς, αἰσχυνθῇς.

1.56 (νστ΄) Ἀναγκαῖον εἰδέναι τόν ἀσκητήν, πότε καί τίσι βρώμασι δεῖ ὡς ἐχθρόν τρέφειν τό σῶμα αὐτοῦ· πότε δέ ὡς φίλον παρακαλεῖν καί πάλιν παραμυθεῖσθαι ὡς ἀσθενῆ· ἵνα μή λάθῃ τά μέν τοῦ ἀσθενοῦς, τῷ φίλῳ· τά δέ τοῦ φίλου παρατιθείς τῷ ἐχθρῷ· καί ἑκατέρους ὡς σκανδαλίσας, καιρῷ πειρασμοῦ εὑρήσει πολεμοῦντας αὐτόν.

1.57 (μζ΄) Ὅταν τῆς τρυφῆς τήν τροφήν ὁ τρεφόμενος προτιμοτέραν ποιήσηται, τότε ἡ τῶν δακρύων ἐπιδημήσασα χάρις αὐτῷ, παρακαλεῖν ἄρχεται καί ἄλλης πάσης ἡδύτητος ἐπιλανθάνεσθαι, ὡς ἤδη τούτων καταποθείσης ἀσυγκρίτῳ ἡδύτητι.

1.58 (νη΄) Τῷ μέν πλατυνομένῳ συνεστάλη τά δάκρυα· ἐξεβλύθη δέ ταῦτα, τῷ τήν στενήν ὁδόν ἀγαπήσαντι.

1.59 (νθ΄) Οὐκ ἔστιν λύπης ἐκτός, οὔτε ἁμαρτωλός, οὔτε δίκαιος· ἀλλ᾽ ὁ μέν, ὅτι μή πάντη ἀπέλιπεν τό κακόν· ὁ δέ, ὅτι οὔπω κατέλαβε τό ὄντως καλόν.

1.60 (ξ΄) Τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν μέν κατά δύναμιν ἀρεταί, εὐχή καί σιωπή· τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν δέ, ἀλλ᾽ ὡς τά πολλά τῆς τοῦ σώματος κατασκευῆς, (≡15Δ_340≡> νηστεία καί ἀγρυπνία εἰσίν. Ὅπερ οὖν τῷ ἀγωνιστῇ εὐληπτότερον, τοῦτο μετέρχεσθαι χρή.

1.61 (ξα΄) Οἶκος μέν εὐχῆς, ἡ ὑπομονή· περικρατεῖται (=1416=) γάρ ἐν αὐτῇ· χρῆμα δέ, ἡ ταπείνωσις· τρέφεται γάρ δι᾽ αὐτῆς.

1.62 (ξβ΄) Λόγους μή καρτερῶν, ἐπαίνοις οὐ τιμηθήσῃ· πρό δέ τῆς ἡδονῆς τήν ὀδύνην ἀποσκοπῶν, ἐκφεύξῃ ταύτης τό λυπηρόν.

1.63 (ξγ΄) Μή δεσμευθῇς τῷ μικρῷ, καί οὐ δουλεύσεις τῷ μείζονι· οὐ γάρ πέφυκε τό μεῖζον κακόν πρό τοῦ μικροῦ διαπλάττεσθαι.

1.64 (ξδ΄) Ἀφορῶν πρός, τά μείζω, φοβερός ἔσῃ τοῖς ἥττωσιν· εὐκαταφρόνητος δέ τούτοις ὀφθείσῃ, πρός ἐκεῖνα ἀπειρηκώς.

1.65 (ξε΄) Οὐ δυνήσῃ ἐπί τάς μείζους φθάσαι τῶν ἀρετῶν, μή τῶν κατά δύναμιν καταλαβών τήν ἀκρότητα.

1.66 (ξστ΄) Ἐν οἷς κρατεῖ ἔλεος καί ἀλήθεια, ἐν ἐκείνοις καί πᾶν εἴ τι θεάρεστον. Ἡ μέν γάρ οὐδένα κρίνει ἐλέους χωρίς· τό δέ φιλανθρωπεύεται ἐν οὐδέν ἀληθείας ἐκτός.

1.67 (ξζ΄) Τῇ ἁπλότητι κερασάμενος τήν ἐγκράτειαν, ἐν περιλήψει γενήσῃ τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος.

1.68 (ξη΄) Οὐ κόψῃς πάντα τά πολεμοῦντά σε πάθη, εἰ μή πρότερον τήν γῆν, ἐξ ἧς ἐτρέφοντο, ἐάσῃς ἀνήροτον.

1.69 (ξθ΄) Οἱ μέν, τήν τοῦ σώματος μόνον ὕλην ἐκκαθάραι σπεύδουσιν· (≡15Δ_342≡> οἱ δέ, καί τήν τῆς ψυχῆς. Οἱ μέν γάρ πρός μόνην τήν κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτίαν ἰχύν ἔλαβον· οἱ δέ καί πρός τό πάθος· πρός δέ τήν ἐπιθυμίαν πάνυ ἐλάχιστοι.

1.70 (ο΄) Ὕλην πονηρά, σώματος μέν ἐμπάθεια, ψυχῆς δέ ἡδυπάθεια, προσπάθεια δέ τοῦ νοός. Κατηγορεῖται δέ τῆς μέν ἀφή, τῆς δέ αἱ λοιπαί αἰσθήσεις, τῆς δέ τελευταίας ἐναντία διάθεσις.

1.71 (οα΄) Ὁ μέν ἡδυπαθής πλησίον ἐστί τοῦ ἐμπαθοῦς· ὁ δέ προσπαθής, τοῦ ἡδυπαθοῦς· μακράν δέ ἀμφοτέρων ὁ ἀπαθής.

1.72 (οβ΄) Ἐμπαθής ἐστιν ὁ τό ἁμαρτητικόν ἔχων τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον, κἄν τέως μή ἁμαρτάνει ἐκτός. Ἡδυπαθής δέ ὁ τήν ἐνέργειαν τῆς ἁμαρτίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κἄν πάσχῃ ἐντός. Προσπαθής δέ ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ, μᾶλλον δέ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων, προσκείμενος· ἀπαθής δ᾽ ἄν εἴη ὁ τούτων πάντων τήν διαφοράν ἀγνοῶν.

1.73 (ογ΄) Ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς ἐμπάθεια μέν διά νηστείας καί προσευχῆς, ἡδυπάθεια δέ δι᾽ ἀγρυπνίας καί σιωπῆς, ἡ δέ προσπάθεια διά ἡσυχίας καί προσοχῆς· ἀπάθεια δέ συνίσταται ἐκ μνήμης Θεοῦ.

1.74 (οδ΄) Τῆς ἀπαθείας ἀπό χειλέων, κηρία μέλιτος, (=1417=) οἷα οἱ λόγοι τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀποστάζουσι. Τίς οὖν ἀξιωθείη τοῖς χείλεσιν ἐκείνοις προσάψαι τά ἴδια, καί μασθῶν ἀνά μέσον αὐτῆς αὐλισθῆναι, καί ὀσμῆς ἡδείας μεταβαλεῖν ἱματίων ἐκείνης; τουτέστι, νόμοις ἐνηδυνθῆναι τῶν ἀρετῶν, τῶν ὑπέρ πάντα φησί τά ἀρώματα ὄντα τῆς αἰσθητῆς διαγνώσεως.

(≡15Δ_344≡>1.75 (οε΄) Τοῦ μέν ὁρωμένου σώματος, πᾶσα ψυχή γυμνωθήσεται· τοῦ δέ τῆς ἁμαρτίας, οἱ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ὀλίγοι τῶν ἡδέων προσαπολαύσαντες.

1.76 (οστ΄) Νεκροί μέν ἐκ ζώντων πάντες ὀφθήσονται· νεκρωθήσονται δέ τῇ ἁμαρτίᾳ μόνοι οἱ ἐκ διαθέσεως ταύτην μισήσαντες.

1.77 (οζ΄) Τίς ἑαυτόν πρό τοῦ κοινοῦ θανάτου τοῦ σώματος ἴδοι τῆς ἁμαρτίας γυμνόν; καί τίς ὁ γνούς αὐτόν τε καί τήν ἰδίαν φύσιν, ὁποία ἐστί πρό τῆς μελλούσης γυμνώσεως;

Τοῦ αὐτοῦ.
Ψυχήν ἔρωτι νυμφικῷ τετρωμένην,
Εὐχή συνάπτειν οἶδεν ὧδε νυμφίῳ.

1.78 (οη΄) Τοῦ αἰσθητοῦ τε καί νοεροῦ φωτός ἡ λογική ἐν μεθορίῳ κειμένη ψυχή, διά μέν τούτου, ὁρᾷν καί πράττειν τά τοῦ σώματος ἐπετράπη· δι᾽ ἐκείνου δέ, πράττειν τά τοῦ πνεύματος. Ἀλλ᾽ ἐπειδή ἠμαυρώθη μέν αὐτῇ ἐκεῖνο, ἐτρανώθη δέ τοῦτο, διά τήν ἀρχῆθεν συνήθειαν, εἰ μή ὅλως μετά τοῦ νοεροῦ ἐν τῇ εὐχῇ γένηται, ὁλικῶς τοῖς θείοις ἐνατενίζειν οὐ δύναται. Ἀνάγκη δέ εἶναι αὐτήν ἐν μεταιχμίῳ σκότους καί φωτός· κατά σχέσιν μέν τούτου, κατά δέ φαντασίαν ἐκείνου ἀναστρεφομένην.

1.79 (οθ΄) Συμπαραμενέτω τῷ νῷ ἡ εὐχή, ὡς ἐν ἡλίῳ ἀκτίς· ἧς ἄνευ αἱ κατ᾽ αἴσθησιν μέριμναι, οἷά τινες ἄνυδροι νεφέλαι περιπετόμεναι, τόν νοῦν εἴργουσι τῆς οἰκείας λαμπρότητος.

1.80 (π΄) Ἔνδον τῆς κατά τήν εὐχήν στενῆς πύλης, νοῦς παθητικός (≡15Δ_346≡> οὐ δύναται εἰσελθεῖν, πρό τοῦ τήν κατά σχέσιν ἀπολιπεῖν μέριμναν· περί δέ τά περισκήνια ἐκείνης, ὀδυνηθήσεται διά παντός ἀσχολούμενος.

1.81 (πα΄) Δύναμις μέν εὐχῆς πείνα βρωμάτων ἑκούσιος· πείνης δέ, τό μήτε ὁρᾷν, μήτε ἀκούειν, ὅτι μή πᾶσα ἀνάγκη, τῶν ἐγκοσμίων οὐδέν. Τούτων ὁ μή ποιούμενος πρόνοιαν, τό μέν τῆς νηστείας οὐκ ἐστερέωσεν οἰκοδόμημα· τό δέ τῆς εὐχῆς ἐν αὐτῇ περιῤῥαγῆναι ἐποίησεν.

1.82 (πβ΄) Ἀπέριττος εἰ μή ἐκ πάντων ὁ νοῦς τῶν κατ᾽ αἴσθησιν γένηται, ἀνωφερής γενέσθαι οὐ δύναται, καί τό οἰκεῖον γνωρίσαι ἀξίωμα.

1.83 (πγ΄) Ἔξω μέν ποιεῖται τῆς ψυχῆς ἡ εὐχή, πάντας τούς ἐχθραίνοντας αὐτῇ λογισμούς, δυναμουμένη τοῖς δάκρυσιν· (=1420=) ἀντεισάγει δέ τούτους ὁ μετεωρισμός τοῦ νοός, νόμῳ εὐτραπελίας ἐνδυναμούμενος· ἥν ὁ ἐξορίζων, συνεξόριστον καί τό παναίτιον πεποίηκε τῆς παῤῥησίας κακόν.

1.84 (πδ΄) Ἡμέρας μέν σύμβολον ἡ νηστεία, διά τό ἔκδηλον· νυκτός δέ διά τό ἄδηλον, ἡ εὐχή. Ἑκατέραν οὖν τούτων ἐν ἑκατέρᾳ ἐνδίκως ὁ μετερχόμενος, πρός τήν τῶν κατασκόπων ἀπαντήσεται πόλιν, ἐν ᾗ ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καί στεναγμός ἐν Χριστῷ.

1.85 (πε΄) Ἡ πνευματική ἐργασία, καί σωματικοῦ ἔργου ἐκτός συνίστασθαι πέφυκε. Μακάριος οὖν ὁ κρείσσονα τοῦ ἐνύλου ἔργου, τήν ἄϋλον ἡγησάμενος ἐργασίαν. Δι᾽ αὐτῆς γάρ τήν τοῦ ἔργου ἐπλήρωσεν ἔλλειψιν, ζήσας τήν κεκρυμμένην ζωήν τῆς εὐχῆς καί φανεράν τῷ Θεῷ.

(≡15Δ_348≡>1.86 (πστ΄) Ὑπομένειν μέν ἡμᾶς τῇ πίστει παρακαλεῖ ὁ Ἀπόστολος· χαίρειν τῇ ἐλπίδι, τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν, ἵνα τό τῆς χαρᾶς ἡμῖν παραμείνῃ καλόν. Εἰ δέ τοῦτο, ἄρα ὁ μή ὑπομένων, οὐ πιστός· ὁ δέ οὐ χαίρων, οὐκ εὔελπις· ἀπεβάλετο γάρ τήν αἰτίαν τῆς χαρᾶς προσευχήν, ἐν τῷ μή προσκαρτερεῖν ἐν αὐτῇ.

1.87 (πζ΄) Εἰ τοῖς ἐγκοσμίοις λογισμοῖς ὁ νοῦς ἐξ ἀρχῆς συναναστραφείς, τοσαύτην ἐν αὐτοῖς τήν φιλίαν ἐκτήσατο, πόσην οὐκ ἄν οἰκειότητα σχῇ ἐν εὐχῇ συνεχεῖ· καί γάρ ἐν οἷς, φησί, χρονίζει, ἐν αὐτοῖς καί πλατύνεσθαι εἴωθεν.

1.88 (πη΄) Ὥσπερ τοῦ ἰδίου οἰκητηρίου πάλαι διαιρεθείς ὁ νοῦς, τῆς ἐκείνου λαμπρότητος ἐπελάθετο· οὕτω δεῖ τοῦτον αὖθις ἐν λήθῃ τῶν ὧδε γενόμενον, πρός ἐκείνην ἀναδραμεῖν δι᾽ εὐχῆς.

1.89 (πθ΄) Καθάπερ νήπιον πρός μαστούς ἐναποψυγέντας μητρός, οὕτως εὑρεθήσεται νοῦς πρός εὐχήν τήν μή δυναμένην παρακαλέσαι αὐτόν· πρός δέ τήν ἄλλως ἔχουσαν, ὡς παιδίον τό ὑφ᾽ ἡδονῆς ἐναφυπνοῦν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς.

(=1421=) 1.90 (ϡ΄) Ἐκεῖ φησίν, ἐν τῇ πενθίμῳ δηλονότι εὐχῇ τῆς ἐναρέτου ζωῆς, κατά τήν ἐν τῷ Ἄσματι φήσειε νύμφην καί ἡ εὐχή

πρός τόν ἑαυτῆς ἐραστήν, δώσω τούς μαστούς μου σοί, εἰ ὁλικῶς μοι διατεθῇς.

1.91 (ϛα΄) Φιλίαν πρός τήν εὐχήν οὐ δύναται κτήσασθαι, ὁ μή πᾶσαν ὕλην ἀπαρνησάμενος, πλήν τροφῆς καί σκέπης. Ἔξω τῶν ἄλλων γενοῦ ἐν εὐχῇ, ὁ θέλων μετά μόνου γενέσθαι τοῦ νοῦ.

(≡15Δ_350≡> 1.92 (ϛβ΄) Τοῦ θεοφιλοῦς μαρτύριον, εὐχή μονολόγιστος· λόγος δέ καίριος, ἔμφρονος λογισμοῦ· μονοειδής δέ γεῦσις, τῆς ἐλευθέρας εἴη αἰσθήσεως. Ἐν τούτοις οὖν τοῖς τρισίν, ἐῤῥῶσθαι τά τῆς ψυχῆς λέγεται.

1.93 (ϛγ΄) Λειανθῆναι δεῖ καλῶς καί ἁπαλυνθῆναι, ὥσπερ τῶν παίδων, τήν φύσιν τοῦ εὐχομένου, ὡς ἄν κατά τήν ἐκείνων, εὐείκτως δέξηται τήν ἐκ τῆς εὐχῆς ἐνταττομένην ἀνάπτυξιν. Διό μή ἀμέλει, ὁ συναφθῆναι ταύτῃ φιλῶν.

1.94 (ϛδ΄) Οὐ πάντες τόν αὐτόν σκοπόν ἐν εὐχῇ κέκτηνται· ἄλλος μέν ἄλλον, καί ἄλλος δέ ἕτερον. Ὁ μέν γάρ εὔχεται, εἰ οἷόν τε, μετά τῆς εὐχῆς εἶναι τήν καρδίαν αὐτοῦ πάντοτε, καί πρός τό ὑπεραναβῆναι αὐτῆς· ὁ δέ ἵνα μή λογισμοῖς ἐν αὐτῇ περικόπτηται. Πάντες δέ εὔχονται, ἤ συντηρηθῆναι ἐν ἀγαθοῖς, ἤ μή συναπαχθῆναι κακοῖς.

1.95 (ϛε΄) Εἰ ἐξ εὐχῆς, οὐδείς ἀταπείνωτος· συντρίβεται γάρ ὁ ἐν ταπεινώσει εὐχόμενος· οὐκ ἄρα ἐν ταπεινώσει προσεύχεται, ὁ ἔξωθεν θρασυνόμενος.

1.96 (ϛστ΄) Πρός τήν χήραν, τήν πρός τόν ὠμόν τήν δίκην κινοῦσαν κριτήν, ἀφορῶν ὁ εὐχόμενος, οὐκ ἐκκακίσῃς διά τήν βραδυτῆτα τῶν ἀγαθῶν τῆς εὐχῆς.

1.97 (ϛζ΄) Οὐ παραμείνῃ σοι εὐχή, τῷ πρός τά συλλογιζόμενα ἔσωθεν, καί ὁμιλούμενα ἔξωθεν ἐμβραδύνοντι· ἡ αὐτή δέ ὀφθήσεται ὑποστρέφουσα, τῷ δι᾽ αὐτήν ὑποτεμνομένῳ τά πλείονα.

1.98 (ϛη΄) Εἰς λαγόνας ψυχῆς εἰ μή εἰσδύνουσι τά ῥήματα τῆς εὐχῆς, οὐκ ἄν εἰς τάς τοῦ προσώπου σιαγόνας τά δάκρυα περικλυσθῆναι συγχωρηθήσονται.

(≡15Δ_352≡> 1.99 (ϛθ΄) Ἀνατέλλουσι γεωργῷ μέν τά δάκρυα, μή κατ᾽ ὄψιν τῶν σπερμάτων ῥιφθέντων τῆς γῆς· μοναχῷ δέ τά δάκρυα ἀναβλύζουσιν, οὐκ ἀπονητί μετερχομένῳ τά ῥήματα τῆς εὐχῆς.

1.100 (ρ΄) Κλείς οὐρανῶν βασιλείας εὐχή. Ταύτην ὁ κατέχων ὡς δεῖ, (=1424=) ὁρᾷ τά ἀποκείμενα ἀγαθά τοῖς φίλοις αὐτῆς. Μόνα δέ τά παρόντα περισκοπεῖ, ὁ παῤῥησίαν ἐν ἐκείνῃ μή ἐσχηκώς.

2.1 (ρα΄) Οὐ δύναται ὁ νοῦς ἐν καιρῷ τῆς εὐχῆς μετά παῤῥησίας λέγειν πρός τόν Θεόν· Διέῤῥηξας τούς δεσμούς μου, σοί θύσω θυσίαν αἰνέσεως, εἰ μή δειλίας καί ῥαθυμίας, πολυυπνίας τε καί ἀδηφαγίας, ἐξ ὧν τό πταίειν, ἐπιθυμίᾳ τῶν κρειττόνων, ἀποῤῥαγῇ.

2.2 (ρβ΄) Ἔξω τοῦ πρώτου καταπετάσματος ἵσταται, ὁ ἐν εὐχῇ ῥεμβόμενος· ἔνδοθεν γίνεται, ὁ μονολόγιστον ἐξανύων αὐτήν. Μόνος δέ εἰς τά Ἅγια τῶν ἁγίων παρέκυψεν, ὁ μετά τῆς εἰρήνης τῶν φυσικῶν λογισμῶν καί τά περί τῆς πάντα νοῦν ὑπερεχούσης [οὐσίας] διασκεπτόμενος, καί τινος ἐκεῖθεν φωτοφανείας καταξιούμενος.

2.3 (ργ΄) Ὁπόταν ἀπό τῶν ἔξωθεν σχολάσασα ᾖ ἡ ψυχή, τότε οἷά τις φλόξ περικυκλώσασα ταύτην, ὡς σίδηρον καθάπαξ τῷ πυρί πεπυρακτωμένην ὅλην καθίστησι, καί ἔστι ψυχή μέν ἡ αὐτή, οὐκέτι δέ καί ἁπτή, ὡς οὐδέ ὁ πυρακτωθείς σίδηρος, ταῖς ἔξωθεν ἐπαφαῖς.

2.4 (ρδ΄) Μακάριος ὁ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ οὑτωσί θεωρηθῆναι ἀξιωθείς, καί τόν αὐτόν φύσει πήλινον ἀνδριάντα, χάριτι πύρινον κατιδών.

2.5 (ρε΄) Τοῖς μέν εἰσαγομένοις οἷά τις δεσπότης, ὁ νόμος ἐπίκειται (≡15Δ_354≡> τῆς εὐχῆς· τοῖς προκόψασι δέ, ὡς ἔρως ὁ συνελαύνων πεινῶντα καθάπερ πολυτελῆ πρός ἑστίασιν.

2.6 (ρστ΄) Τοῖς καλῶς τήν πρακτικήν μετερχομένοις, ποτέ μέν ἡ εὐχή νεφέλη καθάπερ ἐπισκιάζουσα, τούς καυστικούς ἀπείργει ἐξ αὐτῶν λογισμούς· ποτέ δέ σταγόνας οἷα δακρύων τούτους ἐπιψεκάζουσα, δείκνυσι τά πνευματικά θεωρήματα.

2.7 (ρζ΄) Ὠδή μέν ἥδυσμα κιθάρας, τῆς κρουομένης ὑπό τινος ἔξωθεν εὑρεθήσεται· ψυχή δέ μή συνερχούσης αὐτῇ ἐν εὐχῇ τῆς ἐν πνεύματι μυστικῆς προσφωνήσεως, εὐκατάνυκτος οὐ πέφυκε δείκνυσθαι. Τό γάρ, Τί προσευξώμεθα καθό δεῖ οὐκ οἴδαμεν, καί τά ἑξῆς, εἰς τοῦτο ἐνάγει τόν προσευχόμενον.

Τοῦ αὐτοῦ.
Φωτίζεται νοῦς γνωστικῆς θεωρίας
Πρός ὕψος ἀρθείς, τοῖσδ᾽ ἐπεντυχών λόγοις.

2.8 (ρη΄) Ἀναγκαῖον εἰδέναι τόν γνωστικόν, πότε ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς τήν χώραν τῶν νοημάτων ἐστίν· πότε δέ εἰς τήν τῶν λογισμῶν· καί πότε εἰς τήν κατ᾽ αἴσθησιν. Καί ἐν ταύτῃ πάλιν, εἰ ἐν τοῖς κατά καιρόν, ἤ ἐν τοῖς παρά καιρόν μᾶλλον εὑρίσκεται.

2.9 (ρθ΄) Ἐν νοήμασιν οὐκ ὤν ὁ νοῦς ἐν λογισμοῖς πάντως ἐστίν· ἐν λογισμοῖς δέ ὤν, ἐν νοήμασιν οὐκ ἔστιν. Ἐν δέ τῇ αἰσθήσει γενόμενος, μετά πάντων ἐστίν.

(=1425=) 2.10 (ρι΄) Διά τοῦ νοήματος μέν ὁ νοῦς διέρχεται πρός τά νοητά· (≡15Δ_356≡> διά δέ τοῦ λογισμοῦ πρός τά λογικά ὁ λόγος· πρός δέ τήν πρακτικήν, διά τῆς φαντασίας ἡ αἴσθησις.

2.11 (ρια΄) Εἰς ἑαυτόν ὁ νοῦς συναγόμενος, οὐδέν οὔτε τῶν κατά τόν λογισμόν θεωρεῖ· γυμνούς δέ νόας καί θείας αὐγάς, βλυζούσας εἰρήνην τε καί χάριν.

2.12 (ριβ΄) Ἄλλο ὁ νοῦς τοῦ πράγματος, καί ἄλλο ὁ λόγος αὐτοῦ· καί ἕτερον τό ὑπό τήν αἴσθησιν ἀναγόμενον. Καί τό μέν ἔστιν οὐσία· τό δέ, συμβεβηκός· τό δέ, ἡ τοῦ ὑποκειμένου διαφορά.

2.13 (ριγ΄) Πολλάς ὁδούς ἀνατέμνων ὁ νοῦς, ἀκόρεστος δείκνυται· πρός μίαν δέ συναγόμενος τῆς εὐχῆς, πρό τῆς ἐντελείας στενοχωρούμενος φαίνεται, λιπαρῶν τόν μέτοχον ἀπολυθῆναι, πρός τά ἀφ᾽ ὧν, ἐξελύληθεν.

2.14 (ριδ΄) Ἄνωθεν ἡγμένος ὁ νοῦς, οὐκ ἀναδραμεῖται αὖθις ἐκεῖσε, εἰ μή τελείαν τῶν κάτω ποιήσηται καταφρόνησιν διά τῆς περί τά θεῖα σχολῆς.

2.15 (ριε΄) Εἴ τε μή τήν ψυχήν σου δύνῃ μετά μόνων ποιῆσαι τῶν περί αὐτήν λογισμῶν, κἄν τό σῶμα σου μονάζειν ἀναγκάζον,

τήν περί αὐτό ἀθλιότητα διά παντός ἐννοούμενος· οὕτω γάρ τῷ χρόνῳ ἐλέει Θεοῦ, καί πρός τό πρῶτον ἀναδραμεῖν δυνήσῃ τῆς εὐγενείας ἀξίωμα.

2.16 (ριστ΄) Ὁ μέν πρακτικός ὑποτάσσειν εὐκόλως δύναται τόν νοῦν τῇ εὐχῇ· ὁ δέ θεωρητικός, τήν εὐχήν τῷ νοΐ. Ὁ μέν ἀπό τῶν φαινομένων συστέλλων σχημάτων τήν αἴσθησιν· ὁ δέ τήν ψυχήν πρός τούς ἐγκεκρυμμένους τοῖς ῥήμασι λόγους μεταβιβάζων. Καί ὁ μέν σωμάτων πείθει λόγους τόν νοῦν ἐννοεῖν· ὁ δέ ἀσωμάτων κατανοεῖν. Ἀσώματοι δέ εἰσι λόγοι σωμάτων, ἰδιότητές τε καί οὐσίαι αὐτῶν.

(≡15Δ_358≡> 2.17 (ριζ΄) Ὅταν τόν νοῦν σου τῆς τῶν σωμάτων, καί βρωμάτων, καί χρημάτων ἡδυπαθείας ἐλευθερώσῃς, τότε καί ὅπερ ἄν ποιεῖς, δῶρον καθαρόν τῷ Θεῷ λογισθήσεται· ἀντιδοθήσεται δέ σοι τοῦ διανοιγῆναι (=1428=) τούς τῆς καρδίας σου ὀφθαλμούς, καί τρανῶς ἐμμελετᾷν τοῖς ἐγκεκρυμμένοις ἐν αὐτῇ νόμοις Θεοῦ, οἵτινες ὑπέρ μέλι καί κηρίον τῷ νοητῷ σου λογισθήσονται λάρυγγι, τῇ ἀπ᾽ αὐτῶν ἐκδιδομένῃ ἡδύτητι.

2.18 (ριη΄) Οὐ δυνήσῃ σωμάτων καί χρημάτων, καί τῆς τῶν ἀναγκαίων βρωμάτων ἐπιθυμίας ὑπέρτερον ποιῆσαι τόν νοῦν, εἰ μή ἐν τῇ καθαρᾷ τῶν δικαίων χώρᾳ εἰσάξῃς αὐτόν· καθ᾽ ἥν, ἥ τε τοῦ θανάτου καί ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη ἐπαναβλαστήσασα, ἀπό γηΐνης καρδίας ἀπαλείψει πᾶν ἐνθυμίου ἀνάστημα.

2.19 (ριθ΄) Οὐδέν οὔτε ἐννοίας θανάτου φοβερώτερον, οὔτε Θεοῦ μνήμης θαυμασιώτερον. Ἡ μέν γάρ ἐστι λύπης σωτηριούδους παρεκτική· ἡ δέ, εὐφροσύνης χαριστική. Ἐμνήσθην γάρ, φησίν ὁ Προφήτης, τοῦ Θεοῦ, καί ηὐφράνθην. Καί ὁ Σοφός· Μιμνήσκου τά ἔσχατά σου, καί οὐχ ἁμαρτήσεις. Ἀδύνατον γάρ τινα τοῦ δευτέρου ἐν κατασχέσει γενέσθαι, μή πεῖραν τῆς τοῦ προτέρου λαβόντα στυφότητος.

2.20 (ρκ΄) Ἕως ἄν τήν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ οὐκ ἴδῃ ὁ νοῦς, οὐ δύναται ἡ ψυχή λέγειν ἐν αἰσθήσει αὐτῆς· Ἐγώ δέ ἐπί τῷ Κυρίῳ τερφθήσομαι· ἀγαλλιάσομαι ἐπί τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ. Κάλλυμα γάρ κεῖται τό τῆς φιλαυτίας ἐπί τήν καρδίαν αὐτῆς, πρός τό μή ἀνακαλυφθῆναι αὐτῇ τά θεμέλια τῆς οἰκουμένης, ἅτινά εἰσιν οἱ λόγοι τῶν γεγονότων, ὅπερ ἐξ αὐτῆς οὐ περιειρεῖται, ἑκουσίων πόνων καί ἀκουσίων χωρίς.

2.21 (ρκα΄) Οὐ μετά τήν ἐξ Αἰγύπτου φυγήν· ἥτις ἐστίν ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν (≡15Δ_360≡> ἁμαρτία· οὐδέ μετά τήν θαλάσσης διάβασιν, τῆς κατά σχέσιν λέγω δουλείας· ἀλλά μετά τήν ἐν ἐρήμῳ διατριβήν, μεταξύ κειμένην ἐνεργημάτων καί κινημάτων κακίας, τοῦ Ἰσραήλ ὁ δημαγωγός κατασκοπεῖν δύναται τήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἥτις ἐστίν ἡ ἀπάθεια, τήν ὀπτικήν ἀποστέλλων καί ἐποπτικήν αὑτοῦ δύναμιν.

2.22 (ρκβ΄) Οἱ μέν ἐν τῇ ἐρήμῳ καθήμενοι, τουτέστιν, ἐν τῇ τῶν κακῶν ἀνενεργησίᾳ, ἀκοῇ μόνῃ τῆς μακαρίας ἐκείνης γῆς τά ἀγαθά. . . οἱ δέ τά ἐν ἐκείνῃ κατασκοπήσαντες, ἐν περινοίᾳ δηλονότι ψυχῆς τῶν ὁρωμένων θεωρίας γεγόνασι. Οἱ δέ καταξιωθέντες ἐν αὐτῇ εἰσελθεῖν, ὅλῃ τῇ αἰσθήσει τῶν ἐξ αὐτῆς

ἀποῤῥεόντων ὡς γάλα καί μέλι, τῆς πρώτης φημί καί δευτέρας θεωρίας, λόγων ἐνεφορήθησαν.

2.23 (ρκγ΄) Οὔπω συνεσταυρώθη Χριστῷ, ὁ ἔτι φυσικάς κινήσεις ἔχων σαρκός· οὐδέ συνετάφη, ὁ ψυχικάς ἐνθυμήσεις ἐπισυρόμενος· πῶς οὖν συναναστῇ αὐτῷ ὁ τοιοῦτος, ἐν καινότητι ζωῆς πολιτεύεσθαι.

(=1420=) 2.24 (ρκδ΄) Τριῶν οὐσιῶν τῆς ψυχῆς περιεκτικωτέρων ἀρετῶν, νηστείας, εὐχῆς τε καί σιωπῆς, ἀναγκαῖον τόν μέν ἐξ εὐχῆς λύεσθαι μέλλοντα, εἰς τήν θεωρίαν ἐπαναπαύεσθαι· τόν δέ ἐκ σιωπῆς, εἰς ἠθικήν ὁμιλίαν, εἰς δευτέραν καί κεχαρισμένην τροφήν τόν νηστεύοντα.

2.25 (ρκε΄) Ἐν τοῖς οἰκείοις ἕως ὑπάρχει ὁ νοῦς, σώζει τό καθ᾽ ὁμοίωσιν, ἀγαθός τε καί συμπαθῆς εὑρισκόμενος. Ἐν δέ τοῖς κατ᾽ αἴσθησιν γεγονώς, εἰ μέν εὐχερῶς καί [μή] προσηκόντως κατέρχεται, πεῖραν διδούς καί λαμβάνων, ἐν ἐκείνοις εὐρωστῶν, αὖθίς τε πρός ἑαυτόν ἐπανέρχεται, περί τόν καιρόν καί τήν χρείαν, ὥς τις στρατηγός ἀπερίσκεπτος εὑρεθήσεται, τό πολύ αὐτοῦ ὑποτεμνόμενος (≡15Δ_362≡> τῆς δυνάμεως ἐν τῷ μάχεσθαι. Πλήν οὐ πάντες ἐκείνου ἐκτός εὑρεθήσονται, ὅσοι ἐντός τοῦ ἐμπεριεχομένου γενέσθαι οὐκ ἴσχυσαν.

2.26 (ρκστ΄) Ὁ μέν αἰσθητός ἥλιος, ξένας τάς ἑαυτοῦ ἀκτῖνας ἐξ οἰκίας κεκλεισμένης καθίστησι· οὐκ ἄν δέ τάς οἰκείας ὁ νοητός ἐπαφήσει, τῇ μή κεκλεισμένας ἐχούσῃ τάς αἰσθήσεις ἀπό τῶν ὁρωμένων ψυχῇ.

2.27 (ρκζ΄) Γνωστικός ἐστιν, ὁ τάς μέν καταβάσεις αὐτοῦ μεγαλοπρεπῶς· ταπεινοπρεπῶς δέ τῆς ψυχῆς τάς ἀναβάσεις διατιθέμενος.

2.28 (ρκη΄) Μέλιττα μέν λειμῶνα περινοστοῦσα, ἐκεῖθεν τῷ μέλιτι τάς ἀφορμάς προσπορίζεται· ψυχή δέ εἰς αἰῶνας περισκοποῦσα, ποικίλον αὐτόθεν τόν γλυκασμόν τῇ διανοίᾳ ἐνίησιν.

2.29 (ρκθ΄) Ἡ ἐμφαγούσα μέν ἔλαφος ὄφεις, ἰόν τοῦ σβέσαι, πρός ὑδάτων τρέχει πηγάς· ψυχή δέ ἡ βέλεσι θείοις τρωθεῖσα, ἄπαυστον ἕλκει τόν τρώσαντα ἔρωτα.

2.30 (ρλ΄) Ψιλοί μέν λογισμοί τῇ μοναδικῇ ζωή ἐπιφύονται· ἐπιλογισμοί δέ τῇ δυαδικῇ· τῇ δέ πολυσχιδεῖ ψυχῇ, (=1432=) λογισμοί μέν ἀπελήλανται· νόες δέ μόνοι γυμνοί σωμάτων αὐτῇ προσπελάζοντες, τούς περί Προνοίας καί κρίσεως λόγους, ὥς τινα θεμέλια γῆς ἀνακαλύπτοντες, αὐτῇ ἐμφανίζουσιν.

2.31 (ρλα΄) Οἱ λογισμοί, οὔτε τοῦ ἀλόγου μέρους εἰσί τῆς ψυχῆς· οὐδέ γάρ ἐστι λογισμός ἐν τοῖς ἀλόγοις· οὔτε τοῦ νοεροῦ· ἐπεί μηδέ ἐν ἀγγέλοις· αὐτῆς δέ τῆς λογικῆς ὄντες γεννήματα, ὡς κλίμακι τῇ φαντασίᾳ χρώμενοι, ἀναβαίνουσι μέν πρός τόν νοῦν (≡15Δ_364≡> ἀπό τῆς αἰσθήσεως, τά ἐκείνης αὐτῷ ἀπαγγέλοντες· καταβαίνουσι δέ πρός αὐτήν ἐξ αὐτοῦ τά ἐκείνου ὑποτιθέμενοι.

2.32 (ρλβ΄) Ὥς τινες ἐκ βυθοῦ ἀναφερόμενοι, καί τινος εἰς βοήθειαν ἐπιλαβέσθαι πειρώμενοι, οἱ πονηροί λογισμοί εὑρεθήσονται, ὁλκάδα καθάπερ, κινδυνευούσης τῆς κακίας δακρύων κατακλυσμῷ.

2.33 (ρλγ΄) Κατά τήν ὑποκειμένην ποιότητα τῆς ψυχῆς, ἤ ὡς πειραταί καταποντίζειν, ἤ ὡς ἐρέται συμβοηθεῖν κινδυνευούσῃ, οἱ περί αὐτήν συνάγονται λογισμοί· οἱ μέν πρός πέλαγος ἐννοιῶν ἕλκοντες τῶν ἀπρεπῶν λογισμῶν· οἱ δέ τήν ἆσσον παρεκλεγόμενοι, καί πρός γαληνίους ἀκτάς τόν νοῦν ἐποκείλουσιν.

2.34 (ρλδ΄) Ἕβδομον τόν τῆς κενοδοξίας λογισμόν ὄντα, ἡ ἐφεμένη ὡς ἔσχατον ἀποβαλέσθαι χιτῶνα ψυχή, εἰ μή τούς πρό αὐτοῦ ἀπεκδύσηται, οὐ δυνήσεται μετ᾽ αὐτούς ὄγδοον ἐπενδύσασθαι. Ὅν καί οἰκητήριον οὐράνιον καλεῖν οἶδεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καί διά στεναγμῶν ἐπενδύεσθαι τούς δι᾽ αὐτό τῶν ὑλικῶν γυμνητεύοντας.

2.35 (ρλε΄) Τῇ μέν τελείᾳ εὐχῇ, ἄγγελοι παραβάλλειν πεφύκασι λογισμοί· τῇ δέ μέσῃ, πνευματικοί· τῇ δέ εἰσαγωγικῇ, οἱ φυσιολόγοι.

2.36 (ρλστ΄) Ὥσπερ τό εὐγενές τοῦ κόκκου διά τοῦ στάχυος, οὕτω καί τό εἰλικρινές τῆς θεωρίας διά προσευχῆς εἴωθεν ἐμφανίζεσθαι· κέκτηται δέ ὁ μέν, εἰς ἀποτροπήν τῶν σπερμολόγων ὀρνέων, οἷά τινα δόρατα, τούς περιστοιχοῦντας ἀνθέρικας· τό δέ, τούς φιλοσοφοῦντας ἐν πειρασμοῖς λογισμούς, πρός τήν ἐκείνων ἀναίρεσιν.

2.37 (ρλζ΄) Τά μέν ὁρώμενα τῆς ψυχῆς, διά τήν πρᾶξιν, περιστερᾶς περιηργυρωμένα καθάπερ εἰσί πτερά· (=1433=) τά δέ νοουμένα, φημί δή (≡15Δ_366≡> τά μετάφρενα, διά τήν θεωρίαν ὡς ἐν χλωρότητι χρυσίου καθίσταται· ἡ γάρ μή οὕτως ὡραιωθεῖσα ψυχή, πετασθῆναι καί καταπαῦσαι οὐ δύναται, ἔνθα πάντων εὐφραινομένων ἡ κατοικία ἐστίν.

Λειμών ἐνθάδε καρπῶν πεπληρωμένος,
Πνευματικῆς πράξεως καί θεωρίας.

2.38 (λρη΄) Ἀπαρχάς ἅλωνος καί ληνοῦ, πάλαι μέν τοῖς παλαιοῖς προσφέρειν ἐν τῷ ναῷ προσετέτακτο. Νυνί δέ ἡμᾶς, πρακτικῆς μέν ἀπαρχάς, ἐγκράτειαν δεῖ Θεῷ προσφέρειν καί τήν ἀλήθειαν· θεωρητικῆς δέ ἀρετῆς, ἀγάπην καί προσευχήν· δι᾽ ἐκείνων μέν, ἀλόγου ἐπιθυμίας καί τοῦ θυμοῦ τάς ὁρμάς ἀνακόπτοντας· διά τούτων δέ, ἐννοίας κενάς, καί τάς ἐκ τούτων ἐπιβουλάς.

2.39 (ρλθ΄) Πρακτικῆς ἀρχή μέν, ἐγκράτεια καί ταπείνωσις, ἀλήθεια, σωφροσύνη καί ταπεινοφροσύνη· τέλος δέ αὐτῆς, λογισμῶν εἰρήνη καί ἁγιασμός σώματος.

2.40 (ρμ΄) Πρᾶξίς ἐστιν, οὐ τό πράττειν καλῶς δύνασθαι μόνον τά καλά, ἀλλά καί τό ὡς δεῖ πράττειν αὐτά, τόν καιρόν καί τό μέτρον πρός τά πρακτέα συνεπιφερομένου τοῦ πράττοντος.

2.41 (ρμα΄) Θεωρία ἐστίν, οὐ τό θεωρεῖν μόνον ὡς ἔχουσι τά σώματα φύσεως, ἀλλά καί τούς λόγους αὐτῶν πρός τί βλέπουσιν.

2.42 (ρμβ΄) Οὐκ ἔστιν οὔτε πρᾶξις ἀσφαλής θεωρίας ἐκτός, οὔτε θεωρία ἀληθής πράξεως ἄνευ. Χρή γάρ καί πρᾶξιν ἐλλόγιμον εἶναι, καί θεωρίαν ἔμπρακτον· ἵνα τῇ μέν, ἀνίσχυρον εὑρίσκηται ἡ κακία· τῇ δέ, δυνατή ἡ ἀρετή ἐν εὐδοκίαις χρηστότητος.

(≡15Δ_368≡> 2.43 (ρμγ΄) Πέρας μέν πρακτικῶν, ἡ νέκρωσις τῶν παθῶν· τέλος δέ γνωστικῆς, ἡ θεωρία τῶν ἀρετῶν.

2.44 (ρμδ΄) Ὡς ὕλη τῷ εἴδει, οὕτω πρᾶξις τῇ θεωρίᾳ· καί ὡς ὀφθαλμός προσώπῳ, οὕτω θεωρία τῇ πράξει ὀφθήσεται.

2.45 (ρμε΄) Ἐν τῷ κατά τήν πρακτικήν ἀρετήν σταδίῳ, πολλοί μεν τρέχουσιν· εἷς δέ λαμβάνει τό βραβεῖον, ὁ πρός τό πέρας αὐτῆς ἐλθεῖν τῇ θεωρίᾳ ἐπιθυμῶν.

2.46 (ρμστ΄) Κατανύξεως μέν πόμα πίνει ὁ πρακτικός ἐν εὐχῇ· ποτηρίῳ δέ κρατίστῳ μεθύσκεται, ὁ θεωρητικός. Ὁ μέν ἐν τοῖς κατά φύσιν φιλοσοφῶν· ὁ δέ, καί ἑαυτόν ἀγνοῶν ἐν τῷ εὔχεσθαι.

(=1436=) 2.47 (ρμζ΄) Οὐ συγχωρεῖται ὁ πρακτικός εἰς πνευματικήν ἐπί πολύ θεωρίαν ἐγκαρτερεῖν. Εὑρίσκεται γάρ ὡς ἐπιξενωθείς τινι, καί τῆς ἐκείνου ταχέως οἰκίας ὑπεξερχόμενος.

2.48 (ρμη΄) Ἐν πύλαις μέν εἰσέρχονται οἱ πρακτικοί τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ εὔχεσθαι· ὡς ἐν αὐλαῖς δέ ἀρετῶν ἐν ὕμνοις θεωρητικοί· οἱ μέν εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἐλύληθαν τῶν δεσμῶν· οἱ δέ, ὅτι καί αἰχμαλώτους εἰλήφασι τούς πολεμοῦντας αὐτούς.

2.49 (ρμθ΄) Χρή κατά τό τῆς πρακτικῆς κράτος, καί τό τῆς θεωρίας εὑρίσκεσθαι, ἵνα μή καθ᾽ ὁμοιότητα πλοίου τοῦ μή κατάλληλα τά ἱστία ἐπιφερομένου, ἤ κίνδυνον ὑπομείνῃ ἐν ἀνέμων σφοδρότησιν διά τήν ἀμετρίαν αὐτῶν, ἤ ζημίαν πνευμάτων διά τήν πρός τό σκάφος σμικρότητα.

2.50 (ρν΄) Ἐρέτας μέν τοῦ λογικοῦ πλοίου, νόει τούς εὐσεβεῖς λογισμούς· (≡15Δ_370≡> κώπας δέ, τάς ζωτικάς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, θυμόν καί ἐπιθυμίαν, βούλησιν καί προαίρεσιν. Τούτων ὁ μέν πρακτικός, ἐν χρείᾳ ἐστί πάντοτε· οὐ πάντοτε δέ ὁ θεωρητικός. Ἐν γάρ τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς χαίρειν οὗτος πᾶσιν εἰπών, αὐτός ἑαυτόν ἐπί τῶν τῆς διαγνώσεως οἰάκων καθίζων, διά πάσης ἐγρήγορε τῆς κατά θεωρίαν νυκτός, αἰνέσεις προσάγων τῷ συνοχεῖ τοῦ παντός. Καί πού τι καί μέλος ἐρωτικόν ἀναλαβόμενος, τῇ ἑαυτοῦ προσεπᾴδει ψυχῇ, τούς τῆς ἄλλης θαλάσσης ἀποσκοπῶν μετεωρισμούς, καί ὡς ῥοθίζας κινήσεις, τά θεῖα καταπληττόμενος ῥήματά τε καί δικαιώματα.

2.51 (ρνα΄) Ὁ μέσως ἔχων περί πρᾶξιν καί θεωρίαν, οὔτε πάντη ταῖς κώπαις κατά τούς ναυτικούς ποιεῖται τόν πλοῦν, οὔθ᾽ ὅλως, τοῖς νοητοῖς ἱστέοις· ἀλλά δι᾽ ἀμφοτέρων τήν χρείαν τῆς εὐπλοΐας ἐργάζεται· ἡδέως φέρων καί τούς πόνους τῆς πράξεως, διά τό μέτριον τῆς θεωρίας· καί τούς λόγους τῆς ἀτελοῦς θεωρίας, διά τό βοηθεῖσθαι ὑπό τῆς πράξεως.

2.52 (ρνβ΄) Ὁ μέν θεωρητικός, τῇ γνώμῃ τήν φύσιν ἔχων συντρέχουσαν, ὡς οἷόν τι ῥεῦμα, ἀπόνως ποιεῖται τό πλώϊμον· ὁ δέ πρακτικός, ἐναντιουμένην εὑρίσκων τῇ προαιρέσει τήν σχέσιν, πολύν λογισμῶν ὑφίσταται κλύδωνα, ὡς εἰς ἀπευδοκίας μικροῦ δεῖν διά τό βάρος ἐλθεῖν.

2.53 (ρνγ΄) Οὔτε χώρα μή καλῶς κατεργασθεῖσα, πολύχουν καί καθαρόν ἀντιπαρέχειν τῶ σπείροντι εἴωθεν, οὔτε ὁ τήν πρακτικήν μετερχόμενος, εἰ μή ἐπιμελῶς ταύτην καί φανητίας ἄνευ μετέρχεται, τόν ἐξ εὐχῆς ὄψεται καρπόν πολύν τε καί καθαρόν.

(=1437=) 2.54 (ρνδ΄) Ἐπί μέν τῶν ἐνύλων, ὁ νοῦς συνεργόν ἔχει τόν λογισμόν· (≡15Δ_372≡> ἐπί δέ τῶν ἀΰλων, εἰ μή αὐτόν παραιτήσηται, ὡς σκώλωπα ἕξει κολαφίζοντα.

2.55 (ρνε΄) Κάλυμμα μέν ἔχει ὁ πρακτικός ἐπί τήν καρδίαν αὐτοῦ ἐν εὐχῇ, τήν γνῶσιν τῶν αἰσθητῶν, ἀνακαλυφθῆναι διά τήν σχέσιν μή δυνάμενον· μόνος δέ ὁ θεωρητικός διά τό ἄσχετον, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ ὁρᾷν ἀπό μέρους δύναται τήν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

2.56 (ρνστ΄) Ἡ μετά πνευματικῆς θεωρίας εὐχή, ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἐστίν, καθ᾽ ἥν ῥέει ὡς μέλι καί γάλα ἡ γνῶσις τῶν περί προνοίας καί κρίσεως λόγων Θεοῦ· ἡ δέ μετά τινος φυσικῆς, ἡ Αἴγυπτος, ἐν ᾗ τῶν παχυτέρων ἐπιθυμιῶν μνήμη τοῖς εὐχομένοις ἐγγίνεται. Ἡ δέ γε ἁπλῆ, τό μάνα ἐστί τό ἐν τῇ ἐρήμῳ, τό διά τό μονοειδές, τοῖς μέν ἀκαρτερήτοις ἐναποκλεῖον τά δι᾽ ἐπιθυμίας τῶν ἐπηγγελμένων καλά· τοῖς δέ ἐγκαρτεροῦσι τῇ τοιαύτῃ ἀπεστενωμένῃ τροφῇ, προξενοῦν τήν κρείττω γεῦσιν καί μένουσαν.

2.57 (ρνζ΄) Πρᾶξις σύν θεωρίᾳ μέν ὡς σῶμα μετά πνεύματος ἡγεμονικοῦ· ἄνευ δέ θεωρίας, ὡς σάρξ μετά πνεύματος προαιρετικοῦ λογισθήσεται.

2.58 (ρνη΄) Τῆς λογικῆς ψυχῆς, αὐλή μέν ἡ αἴσθησις· ναός δέ, ἡ διάνοια· ἀρχιερεύς δέ, ὁ νοῦς. Ἐν τῇ αὐλῇ οὖν ἵσταται ὁ ὑπ' ἀκαίρων νοῦς περικοπτόμενος λογισμῶν· ἐν τῶ ναῷ δέ, ὁ ὑπό εὐκαίρων· ἐπ᾽ οὐδενί δέ τούτων, ὁ εἰς τό θεῖον ἱερατεῖον ἀξιωθείς εἰσελθεῖν.

2.59 (ρνθ΄) Θρῆνος μέν καί μέλος καί οὐαί ἐν οἴκῳ τῆς πρακτικῆς ψυχῆς διά τόν κόπον εὑρίσκεται, φωνή δέ ἀγαλλιάσεως καί ἐξομολογήσεως, (≡15Δ_374≡> διά τήν γνῶσιν διά τόν τῆς θεωρητικῆς ἐξακούεται.

2.60 (ρξ΄) Πρακτικός μέν, ἐπιθυμεῖ ἀναλῦσαι, διά τούς πόνους, καί συγγενέσθαι Χριστῷ· θεωρητικός δέ, εὐδοκεῖ μᾶλλον σαρκί παραμένειν· καί διά τήν χαράν, ἥν δέχεται ἐξ εὐχῆς, καί διά τήν τοῦ πλησίον πρός τά γήϊνα ὠφέλειαν.

2.61 (ρξα΄) Ἐπί μέν τῶν λογιωτέρων, ἡ θεωρία προηγεῖται τῆς πράξεως· ἐπί δέ τῶν ἀγροικοτέρων, τῆς θεωρίας ἡ πρᾶξις· εἰς ἕν δέ τέλος χρηστόν ἀμφότεραι καταλήγουσι. Συντομώτερον δέ τοῦτο ὀφθήσεται, οἷς ἡ θεωρία προηγεῖται τῆς πράξεως.

(=1440=) 2.62 (ρξβ΄) Παράδεισος, ἡ θεωρία τῶν νοητῶν ἐστιν. Ἐν τούτῳ ὁ μέν γνωστικός ὡς ἐν οἰκίᾳ ἔνδοθεν εἰσέρχεται ἐν εὐχῇ· ὁ δέ πρακτικός, ὡς παροδίτης ὀφθήσεται, ἐπιθυμῶν μέν ἔνδοθεν παρακύπτειν· μή συγχωρούμενος δέ, διά τό ὑπερανεστηκέναι τόν φραγμόν τῆς πνευματικῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

2.63 (ρξγ΄) Τά μέν σωματικά πάθη θηρίοις ἐοίκασι· πτηνοῖς δέ, τά ψυχικά· ἀλλά τά μέν ἀπό τοῦ λογικοῦ δύναται ἀμπελῶνος ἀποτειχίζειν ὁ πρακτικός· οὐκέτι δέ καί τά πετεινά, εἰ μή ἐν θεωρίᾳ πνευματικῇ γένηται, κἄν ὅτι μάλιστα ποιήσεται σπουδήν πρός τήν τῶν ἔνδοθεν φυλακήν.

2.64 (ρξδ΄) Ἠθικῆς εὐπρεπείας κρείττων πρακτικός γενέσθαι οὐ δύναται, εἰ μή καί αὐτός κατά τόν πατριάρχην Ἀβραάμ ἔξω γένηται, ὡς μέν τῆς οἰκείας, τοῦ φυσικοῦ νόμου, ὡς δέ συγγενείας,

τῆς ἥλικος αὐτῷ καί κατά σχέσιν ζωῆς. Οὕτω γάρ καί οὗτος, ὡς σφραγῖδα λήψεται τῆς γενικῆς ἡδονῆς τήν ἀφαίρεσιν, καθ᾽ (≡15Δ_376≡> ἥν τό ἀπό γενέσεως κάλυμμα περικείμενον, τήν παντελῆ ἐλευθερίαν οὐ συγχωρεῖ παρασχεθῆναι ἡμῖν.

2.65 (ρξε΄) Οὔτε πῶλος ἐν ἔαρι ἔνδον φάτνης μένειν, καί τά ἐκείνης ἐσθίειν ἀνέχεται· οὔτε νεοτελής νοῦς τό ἀπεστενωμένον ἐπί πολύ καρτερεῖν τῆς εὐχῆς οὐ δύναται· ἡδέως μᾶλλον κατ᾽ ἐκεῖνον ἔχων, ἐπί τό πλάτος τῆς φυσικῆς θεωρίας ἐξέρχεσθαι, τῆς κατά τήν ψαλμῳδίαν εὑρισκομένης καί τήν ἀνάγνωσιν.

2.66 (ρξστ΄) Ὡς μέν ὀσφύας ἔχει περιεζωσμένας, νηστείαν καί ἁγνείαν ἡ πρακτική, τάς ζωτικάς δυνάμεις αὐτῆς· ὡς λύχνους δέ καιομένους, σιωπήν τε καί προσευχήν, τάς γνωστικάς ἡ θεωρητική ἀρετάς, ἐφιστῶσα· ἡ μέν ἐκείναις, τόν λογισμόν ὡς παιδαγωγόν· ἡ δέ ταύταις, ὡς νυμφοστόλον λόγον τόν ἐνδιάθετον.

2.67 (ρξζ΄) Νοῦς ἀτελής, εἰς τόν κατάκαρπον ἀμπελῶνα τόν τῆς εὐχῆς οὐ συγχωρεῖται εἰσέρχεσθαι· εἰς μόνα δέ καί μόλις, ὡς πρός ἐπιφυλλάδας πτωχός, τά ψιλά τῶν ψαλμῶν ἀπηχήματα.

2.68 (ρξη΄) Ὥσπερ οὐ πάντες οἱ εἰς βασιλέως ὁμιλίαν ἐρχόμενοι, συναριστᾷν αὐτῷ δύνανται· οὕτως οὐδέ οἱ εἰς ἐντυχίαν εὐχῆς ἥκοντες, πάντες ἐν θεωρίᾳ τῇ κατ᾽ ἐκείνην ὀφθήσονται.

2.69 (ρξθ΄) Θυμοῦ μέν κημός, ἡ εὔκαιρος γίνεται σιωπή· ἀλόγου δέ ἐπιθυμίας, ἡ σύμμετρος ἐδωδή. Δυσκαθέκτου δέ λογισμοῦ, ἡ [μονολόγιστος] προσευχή.

2.70 (ρο΄) Καί εἰς τόν κάτω βυθόν καί εἰς τόν ἄνω ὁ ὑποδῦναι βουλόμενος, ὁ μέν διά τόν αἰσθητόν, ὁ δέ διά τόν νοητόν μαργαρίτην, ἵνα αὐτόν ἀνιμήσηται, εἰ μή γυμνωθῇ οὗτος τῆς ἐσθῆτος, (=1441=) ἐκεῖνος δέ τῆς αἰσθήσεως, ἀμφότεροι τοῦ ἐπιζητουμένου διαμαρτήσονται.

(≡15Δ_378≡> 2.71 (ροα΄) Ὁ μέν ἔνδοθεν τῆς διανοίας αὐτοῦ γενόμενος νοῦς, ἐν τῷ εὔχεσθαι, ὡς μετά νύμφης νυμφίος ἐν τῷ νυμφῶνι διαλεγόμενος εὑρεθήσεται· ὁ δέ μή συγχωρούμενος εἰσελθεῖν, ἔξωθεν ἱστάμενος στενάζων βοᾷ· Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς; ἤ τίς ὁδηγήσει με, ἕως τοῦ μή βλέπειν εἰς ματαιότητας καί μανίας ψευδεῖς ἐν τῷ εὔχεσθαι.

2.72 (ροβ΄) Ὁποία ἡ χωρίς ἁλός τῷ φάρυγγι λογιζομένη τροφή, τοιαύτη καί ἡ ἐκτός κατανύξεως λογισθήσεται τῷ νῷ μετερχομένη εὐχή.

2.73 (ρογ΄) Ἡ μέν ἔτι καταδιώκουσα ψυχή τήν εὐχήν, τῇ ὠδινούσῃ ὑπάρχει παρεμφερής· ἡ δέ καταλαβοῦσα, τῇ κυησάσῃ, καί πλήρει γενομένῃ διά τόν τόκον χαρᾶς.

2.74 (ροδ΄) Πάλαι μέν ὁ Ἀμοῤῥαῖος ἐν τῷ ὄρει οἰκῶν, ἐτίτρωσκεν ἐξερχόμενος τούς παραβιαζομένους διέρχεσθαι· νυνί δέ ἡ πονηρά λήθη διώκει τούς πρό τῆς ἁγνείας ἐπί τήν ὑψηλοτέραν ἐπιχειροῦντας ἀναβαίνειν εὐχήν τῆς ἁπλότητος.

2.75 (ροε΄) Τῆς καθαρᾶς εὐχῆς, ἐν ἔχθρᾳ πολλῇ πεφύκασιν εἶναι οἱ δαίμονες. Καταπλήττει δέ τούτους, οὐχί πλῆθος τῶν κακῶν [καλῶν], ὡς τούς ἔξωθεν πολεμίους τό στράτευμα· ἀλλ᾽ ἡ τριῶν συμφωνία, νοῦ πρός λόγον, καί λόγου πρός αἴσθησιν.

2.76 (ροστ΄) Ἡ μέν ψιλή εὐχή, ὡς ἄρτος ὀφθήσεται ἀρχομένους στηρίζουσα· ἡ δέ μετά τινος θεωρίας, ὡς ἔλαιον πιαίνουσα· ἡ δέ ἀνείδεος, ὡς οἶνος εὐώδης, οὗ οἱ ἐμφορούμενοι ἀπλήστως ἐξίστανται.

(≡15Δ_380≡> 2.77 (ροζ΄) Ἄγριος μέν ὄνος, πόλεως μέν λέγεται πολυοχλίας καταγελᾷν· καί μονόκερως δέ ὑπ᾽ οὐδενός δεσμεῖσθαι δυνάμενος. Νοῦς δέ φύσεως, καί τῶν περί φύσιν βασιλεύσας λόγων, ματαιότητος μέν καταγελᾷ λογισμῶν προσευχόμενος· παρ᾽ οὐδενός δέ δύναται τῶν ὑπό τήν αἴσθησιν κατεξουσιάζεσθαι.

2.78 (ροη΄) Χρή τόν ἀγωνιζόμενον, τήν μέν αἴσθησιν αὐτοῦ, εἰς τήν μονοειδή συστέλλειν τροφήν· τόν δέ νοῦν, εἰς τήν μονολόγιστον προσευχήν· οὕτως γάρ ἄσχετος γεγονώς ἐκ παθῶν, καί ἐπί τό ἁρπάζεσθαι πρός Κύριον ἥξει ἐν τῷ προσεύχεσθαι.

(=1444=) 2.79 (ροθ΄) Ῥάβδον μέν ὁ κυσίν ἐπισείων ἠγρίωσε καθ᾽ ἑαυτοῦ· δαίμονας δέ, ὁ καθαρῶς ἐκβιαζόμενος εὔχεσθαι.

2.80 (ρπ΄) Οἱ μέν ἡδυπαθεῖς προσευχόμενοι, ἅτε ὑλώδεις ὄντες, ὡς βατράχους ἔχουσι τούς λογισμούς περισπῶντας αὐτούς· οἱ δέ μετριοπαθεῖς, τάς θεωρίας ὡς ἀηδόνας κατατερπούσας αὐτούς, τῇ ἀπ᾽ ἄλλων εἰς ἄλλους ἀκρέμονας, τουτέστι ποικίλας θεωρίας, μεταβάσει· σιγή δέ πρόσεστι τοῖς ἀπαθέσι καί ἠρεμία πολλή ἐκ λογισμῶν καί νοημάτων ἐν τῷ προσεύχεσθαι.

2.81 (ρπα΄) Πάλαι μέν ἡ τοῦ Μωσέως Μαρία τῶν πολεμίων τήν πτῶσιν θεασαμένη, τό τύμπανον ἀραμένη, ἐξῆρχε ταῖς ᾀδούσαις τά ἐπινίκια· νυνί δέ εἰς εὐφημίαν τῆς νικησάσης τά πάθη ψυχῆς, ἡ κρείττων ἐν ἀρεταῖς ἀγάπη διεγερθεῖσα, τήν μετ᾽ ᾠδῆς κιθάραν ὥσπερ τινά θεωρίαν μεταχειριζομένη ταύτῃ πάλαι τήν πονηθεῖσαν εἰς κάλλους περιουσίαν, οὐ παύεται σύν τοῖς περί τήν αὐτήν ἀγαλλιωμένη αἰνεῖν τόν Θεόν.

2.82 (ρπβ΄) Ὁπόταν διά συνεχείας τῆς κατά τήν εὐχήν κατασχεθῇ (≡15Δ_382≡> τά λόγια τῶν ψαλμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ εὐχομένου, τότε καί αὐτός γῆ καθάπερ ἀγαθή, ἄρχεται αὐτομάτως ἀναφέρειν, ὡς μέν ῥόδα, τήν θεωρίαν τῶν ἀσωμάτων· ὡς δέ ἴα, τό ποικίλον τῶν θείων κριμάτων δυσθεώρητον.

2.83 (ρπγ΄) Ἐν ὕλῃ μέν δεσμευθεῖσα φλόξ, φωτοφόρος καθίσταται· ἐξ ὕλης δέ λυθεῖσα ψυχή, θεοφόρος εὑρίσκεται. Κἀκείνη μέν αἴρεσθαι πέφυκεν ἄχρι τοῦ ὑπεκκαύματος· αὕτη δέ, μέχρι τοῦ κατά τόν θεῖον ἔρωτα συμπεράσματος.

2.84 (ρπδ΄) Ἡ τελείως ἑαυτήν ἀρνησαμένη ψυχή, καί ὁλικῶς ἀνατεθεῖσα πρός εὐχήν, αὕτη οὐχ ὅτε βούλεται κάτω γίνεται, ἄνωθεν εὑρισκομένη τῆς κτίσεως· ἀλλ᾽ ὅτε δίκαιον εἶναι δόξει τῷ πάντα σταθμῷ καί μέτρῳ διεξάγοντι τά ἡμέτερα.

2.85 (ρπε΄) Ὅταν ἐξ ψυχῆς μέν ἡ ἀκηδία ἀπελαθῇ· ἐκ διανοίας δέ ἡ πονηρία ἐκτιναχθῇ, τότε ὁ νοῦς γυμνός γινόμενος τῇ ἁπλότητι, ζωῇ τε τῇ ἀτέχνῳ καί δίχα παντός τοῦ κατά τήν αἰσχύνην ἐπικαλύμματος, καί τοῦ κατά τήν φανητίαν προβλήματος, ᾆσμα μέν ᾄδει καί οὗτος καινόν τῷ Θεῷ· εὐχαριστεῖ δέ μέλος ἀνακρουόμενος ἐν εὐφροσύνῃ, τῷ τῆς μελλούσης τά ἐγκαίνια προεртάζειν βιώσεως.

2.86 (ρπστ´) Ὅταν τινάς θειοτέρας ἐνεργείας ἐνεργεῖσθαι ἄρξηται ἡ εὐχομένη ψυχή, τότε καί αὐτή κατά τήν ἐν ᾎσμασι Νύμφην, πρός τάς ὁμοιοτρόπους τοιαῦτα ὑποφωνεῖ· Ἀδελφιδός μου ἀπέστειλε τήν χεῖρα αὐτοῦ ἀπό τῆς ὀπῆς, καί ἡ κοιλία μου ἐθροήθη ἐπ᾽ αὐτόν.

2.87 (ρπζ´) Καί στρατιώτης ἐκ τοῦ πολέμου ἐπαναλύσας, (=1445=) τό βάρος τῶν ὅπλων ἀποσκευάζεται· καί πρακτικός τούς λογισμούς, εἰς θεωρίαν ἐρχόμενος· οὔτε γάρ ἐκεῖνος εἰ μή ἐν πολέμῳ χρείαν ἔχει τῶν ὅπλων, οὔτε οὗτος τῶν λογισμῶν.

(≡15Δ_384≡> 2.88 (ρπη´) Οἱ μέν πρακτικοί ὡς ἔχουσι θέσεως θεωροῦσι τά σώματα· οἱ δέ θεωρητικοί, ὡς ἔχουσι φύσεως· μόνοι δέ τούς λόγους ἀμφοτέρων ὁρῶσιν οἱ γνωστικοί.

2.89 (ρπθ´) Ἐν μέν τοῖς λόγοις τῶν σωμάτων, γινώσκονται τά ἀσώματα· ἐν ἀσωμάτοις δέ, λόγος ὁ ὑπερούσιος, πρός ὅν ἐπείγεται πᾶσα σπουδαία ἀναλῦσαι ψυχή.

2.90 (ρϙ´) Οἱ λόγοι τῶν σωμάτων, ὡς ὀστᾶ εἰσι τοῖς αἰσθητοῖς ἐπικαλυπτόμενοι, οὕς ἴδῃ οὐδείς, τῶν ἔξω μή γενομένων τῆς προσπαθείας τῶν αἰσθητῶν.

2.91 (ρϙα´) Ἀποτίθεται καί στρατιώτης τά ὅπλα, καταλείψας τόν πόλεμον· καί θεωρητικός τούς λογισμούς, ἀναλύων πρός Κύριον.

2.92 (ρϙβ´) Καί στρατηγός ἐν πολέμῳ σκύλων διαμαρτάνων, ἐν ἀθυμίᾳ καθίσταται· καί πρακτικός ἐν εὐχῇ, θεωρίας πνευματικῆς.

2.93 (ρϙγ´) Ἔλαφος μέν ἐπί σωματικῶν ὑδάτων τρέχει πηγάς, ὑπό [ὄφεως] θηρός ὡς ὁ δηχθείς· ψυχή δέ, ἡ τῷ γλυκυτάτῳ βέλει τρωθεῖσα τῷ τῆς εὐχῆς, ἐπί ἀσωμάτων αὐγάς.

2.94 (ρϙδ´) Οὔτε σωματικός ὀφθαλμός τόν κόκκον τοῦ σίτου ἰδεῖν δύναται, οὔτε νοῦς πρακτικός τήν φύσιν τήν ἑαυτοῦ, εἰ μή γυμνωθῇ, ἐκεῖνος μέν, ἐλύτρου, οὗτος δέ, σχέσεως τῆς περικαλυπτούσης αὐτόν.

2.95 (ρϙε´) Κρύπτοναι ἀστέρες μέν, ἡλίου ἀνατολῇ· λογισμοί δέ ἐκλιμπάνουσι, τοῦ νοῦ πρός τήν οἰκείαν βασιλείαν ἐπαναστρέφοντος.

(≡15Δ_386≡> 2.96 (ρϙστ´) Μετά τό τέλος τῆς πρακτικῆς, αἱ πνευματικαί θεωρίαι περιχυθεῖσαι τῷ νῷ, οἷά τινες ἀκτῖνες ἡλίου αἱ τοῦ ὁρίζοντος ὑπερκύψασαι, δοκοῦσιν ἔξωθεν αὐτοῦ προσβάλλειν, οἰκεῖαι οὖσαι, καί διά καθαρότητα ἐκεῖνον περιπτυσσόμεναι.

2.97 (ρϙζ´) Τοιαῦτα καί νοῦς θεωρητικός ἐκλαλεῖν δύναται, ὅτε ἄνωθεν ἀπ᾽ οὐρανοῦ καταβῇ, φύσεως ἀνάγκαις ἐπικλιθείς· οἷα καί ὁ φθεγξάμενος· Θείου κάλλους τί ὑπάρχει θαυμασιώτερον; καί τίς ἔννοια τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρεπείας χαριεστέρα; Ποῖος δέ οὕτω πόθος δριμύς καί ἀφόρητος, ὡς ὁ ἀπό Θεοῦ ἐγγινόμενος τῇ ἀπό πάσης κακίας κεκαθαρμένῃ ψυχῇ, καί ἀπό διαθέσεως λεγούσῃ, ὅτι Τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ;

2.98 (ρϙη´) Ἐκείνου ἐστίν τό λέγειν· Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καί ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ, (=1448=) τοῦ μή

κοπιῶντος ὀπίσω Θεοῦ κατακολουθεῖν δι᾽ εὐχῆς, μηδέ ἡμέραν ἀνθρώπους ἐπιθυμοῦντος θεάσασθαι.

2.99 (ρϙθ´) Λεγέτω καί ψυχή πρακτική μετά τήν ἀπόθεσιν τῶν κακῶν, κατά τήν ἐν τῷ Ἄσματι ἐπί τῶν ἐκβιαζομένων αὖθις αὐτήν πονηρῶν δαιμόνων καί λογισμῶν, ἐπιβλέπειν εἰς ματαιότητα καί μανίας ψευδεῖς· Ἐξεδυσάμην τόν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν; ἐνιψάμην τούς πόδας μου, πῶς μολυνῶ αὐτούς.

3.100 (σ´) Ὦ ψυχῆς θεοφιλοῦς, τῆς λέγειν τολμώσης πρός Θεόν, Ἀπάγγειλόν μοι, ὁ ποιμήν ὁ καλός, ποῦ ποιμαίνεις τά πρόβατά σου, ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ τούς ἄρνας σου· ἵνα τούτοις ἀκολουθοῦσα, μή γένωμαι ὡς πεπλανημένη ἐν ἀγέλαις ἑταίρων.

3.1 (σα´) Ζητοῦσα τόν τῆς εὐχῆς ἡ πρακτική κρατῆσαι λόγον, (≡15Δ_388≡> καί μή δυναμένη, τοιαῦτα, κατά τήν ἐν Ἄσμασι, καί αὐτῇ βοᾷ· Ἐπί κοίτην μου ἐν νυξίν ἐζήτησα ὅν ἠγάπησα· ἐζήτησα, καί οὐχ εὗρον αὐτόν· ἐκάλεσα αὐτόν, καί οὐχ ὑπήκουσέ μου. Ἀναστήσομαι δή δι᾽ εὐχῆς ἐπιπονωτέρας, καί κυκλώσασα ἐν τῇ πόλει ἐν ταῖς πλατείαις καί ταῖς ἀγοραῖς, ζητήσω ὅν ἠγάπησα. Ἴσως εὑρεθήσεταί μοι, ὁ ἐν παντί τῷδε ὤν, καί τοῦ παντός ἔξω. Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τήν δόξαν αὐτοῦ.

3.2 (σβ´) Ὅταν ὅλη δακρύων ἐκ τῆς περί τήν εὐχήν χαρᾶς ἄρξηται γίνεσθαι ἡ ψυχή, τότε καί αὐτήν παῤῥησιαζομένη, ὡς πρός τόν ἑαυτῆς νυμφίον βοᾷ· Καταβήτω ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ, καί φαγέτω τῶν ἐμῶν ὡς ἀκροδρύων τήν πονηθεῖσαν παράκλησιν.

3.3 (σγ´) Ὅταν ἡ πρακτική ψυχή ἐκ μεγέθους καί καλλονῆς κτισμάτων θαυμάζειν ἄρξηται τόν Δημιουργόν, καί τῆς ἐκ τούτων κατατρυφᾷν ἡδονῆς, ταῦτα καί αὐτή ἐκπληττομένη βοᾷ· Τί ὡραιώθης, νυμφίε, παράδεισε Πατρός σου. (=1449=) Ἄνθος τοῦ πεδίου, καί κέδροι αὐτοῦ, ὡς κέδροι τοῦ Λιβάνου. Ὑπό τήν σκιάν αὐτοῦ ἐπεθύμησα, καί ἐκάθισα, καί ὁ καρπός ὤφθη γλυκύς ἐν τῷ λάρυγγί μου.

3.4 (σδ´) Εἰ ὁ βασιλέα ὑποδεχόμενος εἰς τό δωμάτιον αὐτοῦ, οὕτω περιφανής εὑρίσκεται καί περίδοξος, καί πάσης ἄλλης. . . [ἴσ. ἔμπλεως] χαρᾶς, τί πάθοι ψυχή, ἡ τόν Βασιλέα τῶν βασιλέων ἐν τῷ καθαρθῆναι ὑποδεξαμένη κατά τήν ἀψευδῆ ἐκείνου ὑπόσχεσιν; Καί τί ἐάσει, ἔξω μέν βάλλουσα τό μή εἰς ἀνάπαυσιν ἐκείνῳ δοκοῦν· ἔνδοθεν δέ εἰσάγουσα τό εἰς ἐκείνου ἀρέσκειαν;

3.5 (σε´) Ὁ κληθῆναι προσδοκῶν παρά βασιλέως τῇ αὔριον, τίνος ἐν φροντίδι ἄλλου ἔσεται, ἤ λόγων μελέτης τῶν εἰς ἐκείνου (≡15Δ_390≡> εἶναι μελλόντων ἀρέσκειαν; Τοῦτο τηροῦσα πᾶσα ψυχή, οὐκ ὀφθήσεται ἀπαρασκεύαστος πρός τό ἐκεῖθεν κριτήριον.

3.6 (σστ´) Μακαρία ψυχή, ἡ διά τό σήμερον προσδοκᾷν ἥξειν τόν Κύριον ἑαυτῆς, μηδέν ἡγουμένη ὅλως τόν πόνον τῆς ἡμέρας πάσης· μηδέν τόν τῆς νυκτός, διά τό εὐθέως ἐπί τό πρωΐ τοῦτον μέλλειν αὐτῇ ἐμφανίζεσθαι.

3.7 (σζ´) Πάντας μέν ὁρᾷ ὁ Θεός· ὁρῶσι δέ τόν Θεόν, οἱ θεωροῦντες μηδέν ἐν τῷ εὔχεσθαι. Καί ὅσοι μέν ὁρῶσι τόν Θεόν, καί εἰσακούονται παρ᾽ αὐτόν. Μακάριος δέ, ὁ πιστεύων ὅτι

βλέπεται ὑπό τοῦ Θεοῦ· οὐ σαλευθήσεται γάρ ὁ πούς αὐτοῦ τῆς ἀρεσκείας ἐκείνου χάριν.

3.8 (ση΄) Τῆς ἐντός ἡμῶν οὔσης βασιλείας τά ἀγαθά, ὁ φιλόκοσμος ὀφθαλμός οὐκ εἶδε· καί ἀκοή φιλότιμος οὐκ ἤκουσε, καί ἐπί καρδίαν κενήν Πνεύματος ἁγίου οὐκ ἀνέβη· ἀῤῥαβῶνές εἰσι τῶν μελλόντων δίδοσθαι τοῖς δικαίοις ἀγαθῶν ἐν τῇ μελλούσῃ βασιλείᾳ Χριστοῦ· καί ὁ μή ἐν τούτοις τρυφῶν, οἵτινές εἰσιν οἱ καρποί Πνεύματος, ἐν ἀπολαύσει ἐκείνων γενέσθαι οὐ δύναται.

3.9 (σθ΄) Οἱ τῶν πρακτικῶν λογισμοί ἐλάφοις ἐοίκασιν. Ὡς γάρ ἐκεῖναι ποτέ μέν ἄνω εἰσίν ἐν τοῖς ὄρεσι διά τόν φόβον τῶν θηρατῶν, ποτέ δέ κάτω ἐν ταῖς κοιλάσι διά τόν πόθον τῶν ἐν αὐταῖς· οὕτω καί οὗτοι· οὔτε πάντοτε ἐν θεωρίᾳ πνευματική δύνανται εἶναι, διά τό αὐτῶν εὐτελές· οὔτε ἀεί ἐν τῇ φυσικῇ, διά τό μή τήν ἀνάπαυσιν διώκειν ἀεί. Τῶν μέντοι θεωρητικῶν, περιπεζίων ὑπερόπται θεωρημάτων καθίστανται.

3.10 (σι΄) Βόλοι μέν δρόσου, γῆς μεθύσκουσιν αὔλακας διαθέσεις δέ ψυχῆς ἐν εὐχῇ, ἔμβροχοι στεναγμοί ἀπό καρδίας ἀναδιδόμενοι.

(≡15Δ_392≡> (=1452=) 3.11 (σια΄) Τῆς ἐν Τριάδι νοουμένης θεότητος, οὐδείς ἐν θεωρίᾳ ὀφθήσεται, ὑλικῆς δυάδος, καί τῆς γείτονος μονάδος ἄνωθεν μή ὀφθείς· οὐδέ ταύτης γενήσεται ὑψηλότερος, μή μοναδικόν τόν ἑαυτοῦ νοουμένοις ἐργασάμενος νοῦν.

3.12 (σιβ΄) Οὐ τοσοῦτον δυσχερές εὑρεθήσεται τό ποταμοῦ ἀνακόψαι ὁδόν ἐπί τά κάτω μή φέρεσθαι, ὅσον νοῦν ῥύμην ἀναχαιτίσαι, μή ἐν τοῖς ὁρωμένοις σκεδάννυσθαι, πρός δέ τά ἄνω καί συγγενῆ, ὅτε βούλεται τῷ εὐχομένῳ συνάγεσθαι· κἄν τοῦτο μέν κατά φύσιν, ἐκεῖνο δέ παρά φύσιν καθέστηκεν.

3.13 (σιγ΄) Τόν νοῦν οἱ καθαιρόμενοι εἴσω [ἔξω] τῶν ὁρωμένων παραπέμποντες, τοσούτου πίμπλανται θάμβους, καί τοσαύτης πληροῦνται χαρᾶς, ὡς μηδέν ἕτερον χωρῆσαι τῶν ἐπιγείων δύνασθαι, μηδ᾽ ἄν εἰ πάντα πρός αὐτούς συῤῥυεῖεν τά περιμάχητα.

3.14 (σιδ΄) Ἐξαρκοῦσι καί μόνοι οἱ νόμοι ῥηθέντες τῆς φύσεως, πρός τό λίαν θαυμάζεσθαι· κατανοούμενοι δέ, λειμῶνες εὑρίσκονται εὐανθεῖς, ὡς ἐξ οὐρανίου νέκταρος, ἀκηράτοις βρύοντες ἄνθεσι τῆς πνευματικῆς πανδαισίας τόν γλυκασμόν.

3.15 (σιε΄) Ἐν δροσεροῖς μέν ἄνθεσι λειμώνων τήν βασιλίδα τοῦ σμήνους περιζάνουσι μέλιτται· ἐν κατανύξει δέ τῇ γενομένῃ ἀδιαλείπτως ψυχῇ, ὡς οἰκεῖαι αἱ νοεραί δυνάμεις περικυκλοῦσαι, συνεκποθοῦσι τά καταθύμια.

3.16 (σιστ΄) Ἐν μέν τῷ ὁρωμένῳ κόσμῳ, ὡς ἄλλος τις κόσμος ὁρᾶται ὁ ἄνθρωπος· ἐν δέ τῷ νοουμένῳ, ὁ λογισμός· οὐρανοῦ μέν γάρ καί τῶν ἐν μέσῳ οὗτος ἐκείνῳ καταγγελεύς· νοῦ δέ καί αἰσθήσεως, καί τῶν περί αὐτά, ὑποφήτης ὑπάρχει ὁ λογισμός· ὧν ἄνευ, ἀμφότεροι κόσμοι ἐκεκώφωντο ἄν.

3.17 (σιζ΄) Οὐχ οὕτως ἀπολυθείς αἰχμάλωτος διά χρόνον πορεύεται, (≡15Δ_394≡> ὡς νοῦς τῶν ὑλικῶν σχέσεων ἐλευθερωθείς, πρός τά οὐράνια ὡς πρός τά οἰκεῖα πορεύεται ἀγαλλομένῳ ποδί.

3.18 (σιη΄) Τῷ μή μετά προσοχῆς εὐχομένῳ, ἀλλά διαχεομένῳ, βάρβαρος μέν ὁ ψαλμός λογισθήσεται· αὐτός δέ τῷ ψαλμῷ, ὡς βάρβαρος· καί ὡς μαινόμενοι ἀμφότεροι δαίμοσιν.

(=1453=) 3.19 (σιθ΄) Οὐ ταὐτόν ἐστιν οἷς ἐσταυρώθη ὁ κόσμος, καί οἵτινες τῷ κόσμῳ ἐσταύρωνται. Τοῖς μέν γάρ, ἧλοι νηστεία καί ἀγρυπνία· τοῖς δέ, ἀκτημοσύνη καί ἐξουδένωσις. Τῶν δέ δευτέρων χωρίς, οἱ πόνοι τῶν προτέρων ἀνωφελεῖς.

3.20 (σκ΄) Οὐ καθαρῶς δύναται προσεύξασθαι, ὁ φιλοκάλῳ πάθει καί φιλοτίμῳ κρατούμενος. Περί ταῦτα γάρ αἱ σχέσεις, καί οἱ τῆς ματαιότητος λογισμοί τήν οἰκειότητα ἔχοντες, σχοινία καθάπερ ἐκείνῳ περιπλεκόμενοι γίνονται, κατασπῶντες ὡς οἷα στρουθίον δεδεμένον ἀναπτῆναι πειρώμενον ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς.

3.21 (σκα΄) Ἀδύνατον εἰρηνικόν γενέσθαι τόν νοῦν ἐν εὐχῇ, ἐγκράτειαν καί ἀγάπην φίλην τόν μή κτησάμενον. Ἡ μέν γάρ, τήν κατά τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἔχθραν καταλύειν ἐπαγωνίζεσθαι· ἡ δέ, τήν πρός τόν πλησίον διά τόν Θεόν. Κἀντεῦθεν ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη ἐπιδημοῦσα, μόνην ποιεῖσθαι πρός τόν οὑτωσί κατειρηνεύσαντα ἐπηγγείλατο.

3.22 (σκβ΄) Ἀνάγκη τοῦ εἰς βασιλείαν Θεοῦ ἀγωνιζομένου εἰσελθεῖν, περισσεύειν ἐν ἀγαθοῖς τό ἔργον τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ· ἐν ἐλεημοσύναις μέν, διά τῆς ἐκ τοῦ ὑστερήματος παροχῆς· ἐν πόνοις δέ, τοῖς ὑπέρ τῆς εἰρήνης, διά τοῦ ἀποστερήματος τῆς ἐν Κυρίῳ ὑπομονῆς.

(≡15Δ_396≡> 3.23 (σκγ΄) Οὔτε ὁ ἐνδεῶς πρός ἀρετήν ἔχων διά τήν ἀμέλειαν, οὔτε ὁ περιττῶς διά τήν οἴησιν, εἴσω λιμένος τοῦ κατά τήν ἀπάθειαν εὑρεθήσονται. Οὐδέτερος γάρ τῶν ἐκ δικαιοσύνης ἐν ἀπολαύσει γέγονεν ἀγαθῶν, μεσίτιδος εὑρισκομένης αὐτοῖς, ἐλλείψεως καί ὑπερβολῆς.

3.24 (σξδ΄) Οὔτε ἡ γῆ εἰ μή πολυπλασίονα τῷ γεωργῷ τόν πόνον χαρίσηται, εὔπορον καί ἀνενδεῆ ἀπεργάσεται αὐτόν, μόνον τόν σπόρον παρεχομένη, ἤ καί μικράν τινα προσθήκην· οὔτε τῷ πρακτικῷ τό ἀνυόμενον ἔργον, εἰ μή κρεῖττον τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ ἡ σπουδή εὑρεθείη, πρός τόν Θεόν δίκαιον ἀπεργάσασθαι δύναται.

3.25 (σκε΄) Οὔτε πάντες οἱ μή ἀγαπῶντες τόν πλησίον μισεῖν δύνανται· οὔτε οἱ μή μισοῦντες αὐτόν ἀγαπᾷν· καί ἄλλο μέν ἐστι, τό βασκαίνειν ἐκείνου τήν ἀρετήν· ἕτερον δέ τό μή ἐμποδών αὐτῷ εὑρίσκεσθαι πρός προκοπήν. Ἐσχάτης δέ κακίας εὑρεθήσεται βαθμός, (=1456=) τό μή μόνον δάκνεσθαι ἐπί τοῖς ἐκείνου προτερήμασιν, ἀλλά καί τό διαβάλλειν τά ἐκείνου καλά, ὡς οὐ τοιαῦτα τυγχάνουσιν.

3.26 (σκστ΄) Ἄλλα τά σωματικά πάθη, καί ἄλλα εἰσί τά ψυχικά· ἄλλα τά κατά φύσιν, καί ἄλλα τά παρά φύσιν. Ὁ γοῦν τά μέν ἀπωθούμενος, τῶν δέ πρόνοιαν μή ποιούμενος, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ φραγμόν μέν ὑψηλόν καί συνερεφῆ κατά τῶν θηρίων ἱστῶντι, συνηδομένῳ δέ τοῖς πτηνοῖς ἐσθίουσιν τάς τοῦ λογικοῦ ἀμπελῶνος περιφανεῖς σταφυλάς.

3.27 (σκζ´) Ἐν πρώτοις ἡ ψυχή ἐν φαντασίᾳ γίνεται τοῦ κακοῦ· εἶτα ἐν ἐπιθυμίᾳ· ἔπειτα ἐν ἡδονῇ ἤ λύπῃ· εἶθ᾽ οὕτως ἐν αἰσθήσει· εἶτα μετ᾽ αὐτήν ἐν ἀφῇ, τῇ φαινομένῃ καί ἀφανεῖ· ἐν πᾶσι συνεπομένων τῶν λογισμῶν, πλήν τῆς προτέρας κινήσεως· ἧς μή παραδεχομένης, πᾶν τό μετ᾽ αὐτήν κακόν ἀνενέργητον εὑρεθήσεται.

3.28 (σκη´) Οἱ μέν τῇ ἀπαθείᾳ ἐγγίζοντες, φαντασίαις [οὐ] σαλεύονται· (≡15Δ_398≡> ἐπιθυμίαις δέ, οἱ μετριοπαθεῖς· σχέσεσι δέ, οἱ ἡδυπαθεῖς. Ἐν αἰσθήσει δέ γίνονται τοῦ κακοῦ, οἱ παραχρώμενοι μέν τά τῆς χρείας, λυπούμενοι δε· ἐν δέ ἀφῇ, οἱ ἀλύπως αὐτῇ συγγινόμενοι.

3.29 (σκθ´) Ἡδονή, ἐν πᾶσι μέν τοῖς τοῦ σώματος ἐγκαθίδρυται μέλεσι· οὐ πᾶσιν δέ ὡσαύτως παρενοχλοῦσα φαίνεται· ἀλλά τοῖς μέν, μᾶλλον εἰς τό ἐπιθυμητικόν τῆς ψυχῆς μέρος· τοῖς δέ, εἰς τό θυμικόν· ἑτέροις δέ, εἰς τό ταύτης λογιστικόν· διά γαστριμαργίας, ὀξυχολίας τε καί πονηρίας, τῆς πάντων αἰτίου τῶν ἀνοσίων παθῶν.

3.30 (σλ´) Οὐκοῦν ἀνάγκη τά αἰσθητήρια, ὡς πύλας ἀνοίγειν τῆς πόλεως. Ἀνάγκη δέ μή συγχωρεῖν ἐν τῇ τῶν ἀναγκαίων ἀνοίξει, συνεισέρχεσθαι τά τούς πολεμίους θέλοντα, καί μάχης αἴτια καθιστάμενα.

3.31 (σλα´) Ἐνέργεια ἡδονῆς μέν, ἐπιθυμία· θυμοῦ δέ, ὀξυχολία· βασκανίας δέ, πονηρία καθίσταται. Οὐκ εἰρηνεύει δέ μετά τῶν ἐσχάτων, ὁ μή κατά τῶν ἀρχόντων ἀγωνιζόμενος· οὐδέ εἰς τόν τῆς μετριοπαθείας δύναται λιμένα εἰσέρχεσθαι, ὁ βίᾳ τάς ἐντολάς μετερχόμενος.

(=1457=) 3.32 (σλβ´) Τάς προσβολάς οἱ ἀποκρουόμενοι, οὐ συγχωροῦσιν ἔνδοθεν τοῦ λογικοῦ ἀμπελῶνος ὡς θηρία τούς λογισμούς εἰσέρχεσθαι, καί τῶν ἐκείνου ἐν λύμῃ καθίστασθαι· οἱ δέ συνδυάζονται μέν, ἁπλῶς δέ εἰσέρχεσθαι αὐτούς συγχωροῦσιν, μή ἅπτεσθαι δέ μηδενός τῶν αὐτῶν· οἵ καί ἡδέως μέν συνομιλοῦσι τοῖς πάθεσι διά τῶν λογισμῶν, εἰς συγκατάθεσιν δέ μή ἐρχόμενοι, ὡμοιώθησαν τοῖς ἐάσασι τόν μονιόν ἔνδοθεν μέν τοῦ φραγμοῦ εἰσελθεῖν, ἐν κόρῳ δέ αὐτόν τῶν τοῦ ἀμπελῶνος γενέσθαι βοτρύων μή συγχωρήσασιν· εἶτα εὗρον αὐτόν τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως ἰσχυρότερον, οἱ ἐν συγκαταθέσει πολλάκις παθῶν εὑρισκόμενοι.

(≡15Δ_400≡> 3.33 (σλγ´) Οὔπω ἔφθασεν εἰς ἁπλότητα, ὁ ἔτι δεόμενος ἐπιμελείας φραγμοῦ τοῦ κατά τήν ἐγκράτειαν. Ὁ τέλειος γάρ, φησίν, οὐκ ἐγκρατεύεται· ἔοικε δέ τινι ἔχοντι ἄμπελον, ἤ ἄρουραν, οὐ μέσον πολλῶν ἄλλων ἀμπελώνων καί χώρων, ἀλλ᾽ ἐν γωνίᾳ που· καί διά τοῦτο δεομένῳ πολλῆς τῆς φυλακῆς καί τῆς νήψεως. Τοῦ γάρ εἰς ἁπλότητα φθάσαντος, ἐκ παντός ἀνέπαφος ἡ ἄμπελος γίνεται, βασιλέως καθάπερ ἤ τινος ἄλλου παραδυναστεύοντος φοβεροῦ, καί μόνης ἐξ ἀκοῆς, τούς τε κλέπτας καί παροδίτας παρασκευάζοντος φρίττειν τήν ἐπιχείρησιν.

3.34 (σλδ´) Πολλοί μέν εἰς τόν τῆς κακοπαθείας σταυρόν ἀνέρχονται· ὀλίγοι δέ τούς ἥλους αὐτοῦ καταδέχονται· προαιρετικῆς μέν εὐπειθείας δοῦλοι πολλοί· ἀπροαιρέτου δέ αἰσχύνης, μόνοι οἱ τό φιλότιμον καταλύσαντες.

3.35 (σλε΄) Πάντας μέν τούς δερματίνους χιτῶνας πολλοί ἐξεδύσαντο· ὡς ἔσχατον δέ τόν τῆς κενοδοξίας, μόνον οἱ μητέρα αὐτῆς τήν αὐταρέσκειαν βδελυξάμενοι.

(=1460=) 3.36 (σλστ΄) Ἔπαινον ἀνθρώπων καί ἄνεσιν σώματος, ὁ ἀποδεχόμενος μέν, οὐ καταδεχόμενος δέ, οὗτος τοῦ ἐσχάτου τῆς κενοδοξίας χιτῶνος γυμνός γεγονώς, τοῦ ἐν πολλοῖς στεναγμοῖς ἐπιζητουμένου οἰκητηρίου τοῦ ἐκ οὐρανοῦ τήν φαιδρότητα ἀπ᾽ ἐντεῦθεν ἠξιώθη ἐνδύσασθαι.

3.37 (σλζ΄) Ἄλλο ἐνέργεια, καί ἄλλο ἐνέργημα. Καί τό μέν, ἁμαρτίας ἀπηρτισμένης ἐστί δεικτικόν· τό δέ, ἡδυπαθείας μόνης τῆς ἔνδοθεν ἐνηργημένης, ἀλλ᾽ ἐκτός. Ὡς οἱ τῆς ἰδίας μέν μή κατακινούμενοι γῆς, δασμοφοροῦντες δέ ὅμως τοῖς καταδυναστεύουσι τά αὐτοῖς καταθύμια.

(≡15Δ_402≡> 3.38 (σλη΄) Τῆς γεύσεως κρατούσης ἐν ἡδοναῖς, ἀδύνατον μή καί πάσας τάς αἰσθήσεις συνέπεσθαι, κἄν τῶν ψυχροτέρων εἰρηνεύειν δοκῶσι τά ὑπογάστρια, ὡς τῶν γεγηρακότων πύρωσιν ἐκ πυρός [μή] δεξαμένων. Ἀλλ᾽ οὐ περί τό γεννᾷν σώφρων ἡ στεῖρα μοιχευομένη κριθήσεται. Σωφρονεῖν δέ πάντα τόν μή πορνεύοντα εἴποιμι ἄν, μηδέ ὁράσει κατακηλούμενον.

3.39 (σλθ΄) Ἐν τροφαῖς καί μορφαῖς καί φωναῖς, τό ἐπιθυμητικόν τῆς ψυχῆς ἐλέγχεται, οἷόν ἐστιν ταῖς θελητικαῖς τε καί ἄλλως ἐχούσαις [ὁρμαῖς] ἐν γεύσει, καί ὄψει, καί ἀκοῇ, εἴτε ὡς χρώμενον αὐταῖς, εἴτε ὡς παραχρώμενον, εἴτε μέσον πρός ἀμφότερα εὑρισκόμενον.

3.40 (σμ΄) Ἐν οἷς ὁ φόβος οὐ προηγεῖται, ὡς πρόβατα μή ἔχοντα ποιμένα ἐν συγχύσει, οἱ λογισμοί εὑρεθήσονται· ἐν εὐταξίᾳ δέ, καί μάνδρας εἴσω κατά τήν εὐνομίαν ἐφεπομένου, ἤ προηγουμένου αὐτοῦ.

3.41 (σμα΄) Τῆς πίστεως, ὁ φόβος υἱός· τῶν ἐντολῶν δέ οὗτος νομεύς· καί ὁ μή τήν μητέρα τούτου κτησάμενος, πρόβατον ὀφθῆναι τῆς κατά Κύριον νομῆς οὐκ ἀξιωθήσεται.

3.42 (σμβ΄) Οἱ μέν τάς ἀρχάς μόνας ἔχουσι τῶν καλῶν· οἱ δέ, καί τάς τούτων μεσότητας· οἱ δέ, καί τά τέλη αὐτῶν· ὧν ἄνευ, ὡς στρατιώτης ψιλός ἕκαστος εὑρεθήσεται ἤ ἀξιωματικός, τῶν σιτηρεσίων ἐκτός. Καί διά τοῦτο, ὁ μέν τήν ἑαυτοῦ μόνον καί μόλις οἰκίαν ἀπό τῶν ἐπιχειρούντων αὐτήν ἐπηρεάζειν συντηρῶν· ὁ δέ οὐκ ἐν τιμῇ τῇ προσηκούσῃ εὑρισκόμενος, ἐν οἷς ἄν συνέρχηται.

3.43 (σμγ΄) Οἱ ταῖς ἡδοναῖς συνέρχεσθαι παρακαλοῦντες τοῦ (≡15Δ_404≡> φάρυγγος ἐντελεῖς ὄντας, ὅμοιόν τι ποιοῦσι τοῖς ἀναθερίζειν κελευομένοις τά εἰς ὑγείαν πληγάς ἤδη ἐλθούσας· ἤ τάς ψώρας διά τήν ἡδύτητα κνήθειν· ἤ τά τόν πυρετόν ἀνάπτοντα ἐσθίειν, ἤ (=1461=) ἀποφράττειν τόν ἀμπελῶνα αὐτοῦ, καί συγχωρεῖν εἰσέρχεσθαι σύν ταῖς ἐννοίαις ταῖς ἀγαθαῖς, ὡς μονιόν ἄγριον τό φρόνημα τῆς σαρκός, ὡς σταφυλάς διαβόσκεσθαι. Οἷς οὐ πείθεσθαι χρή, οὐδέ ταῖς ἀκαίροις κάμπτεσθαι κολακείαις ἀνθρώπων τε καί παθῶν· κατοχυροῦν δέ τόν φραγμόν δι᾽ ἐγκρατείας, ἕως παύσωνται οἵ τε θῆρες, τά σαρκικά πάθη, ὠρύεσθαι, καί ὡς πετεινά οἱ μάταιοι λογισμοί, μή καταβαίνειν λυμαίνεσθαι, τήν ὡς

ἄμπελον εὐθηνουμένην ψυχήν θεωρίαις ταῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ [*]

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Α'

(≡15Δ_**406**≡> Ἐπιβάλλω Γάϊον τοῦτον εἶναι, ᾧ τήν τρίτην ἐπιστολήν ἔγραψεν ὁ θεῖος εὐαγγελιστής Ἰωάννης, τεκμαιρόμενος καί ἐκ τῶν ἄλλων, οἷς συγγέγονε μετά τῶν Ἀποστόλων ὁ θεῖος οὗτος ἀνήρ. Θεραπευτάς δέ ἔφη καλεῖσθαι ἐν τῷ «Περί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας» κεφαλαίῳ ς' τούς μοναχούς, εἰπών ἐκεῖ καί πῶς καθίστανται μή ὄντες κληρικοί, ἀλλά ἀνώτεροι τόν λαοῦ. Τούτους δέ ἔοικε θαυμάζειν Φίλων ὁ Ἰουδαῖος ἐν τῷ «Περί θεωρητικοῦ» ἤ «Ἱκετῶν» συντάγματι, θεραπευτάς αὐτούς καλῶν, καί τήν δίαιταν αὐτῶν διηγούμενος πρό ὀλίγου τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου τούτου. Ἀνάγνωθι τά τοῦ αὐτοῦ Φίλωνος.

«Ἀλλά μή κατά στέρησιν»: Τοῦτο, φησί, μή κατά τάς κοινάς ἐννοίας ὑπολάβῃς, ὅτι, ὥσπερ τό σκότος λύεται φωτί, καί μάλιστα πολλῷ, ἤ ὥσπερ ἡ ἀγνωσία, ἥτις καί αὐτή σκότος ἐστί, παύεται γνώσεων, καί μάλιστα πολλῶν, ἐπιγενομένων, οὕτω καί ἡ κατά Θεόν ἀγνωσία ἔοικε τῇ κατά ἀμαθίαν ἀγνωσίᾳ, ὥς ἔφημεν· ἀλλ' ὅσῳ φωτίζεταί τις περί Θεοῦ καί ὅσῳ τις συνάγει γνῶσιν τῶν ὄντων, τουτέστι τήν περί τῶν νοητῶν καί νοερῶν, τοσούτῳ μᾶλλον, ἀναβαίνων περί τήν γνῶσιν τήν περί Θεόν, (≡15Δ_**410**≡> γνώσεται τήν ἀκαταληψίαν, ἤτοι τήν ἀγνωσίαν τήν περί Θεόν, φῶς εἶναι καί γνῶσιν ὑπέρ πάντα τά γνωσθέντα καί λοιπόν σιγῇ τιμᾷ τήν περί Θεόν ἀφασίαν. Οὐκοῦν οὐ κατά στέρησιν γνώσεως λέγεται ἡ περί Θεοῦ ἀγνωσία, ἀλλά καθ' ὑπεροχήν καί ὑπερβολήν πάσης γνώσεως, ὅτι ἔγνω τις τόν πᾶσι καί ἑαυτῷ ἄγνωστον καί ἀκατάληπτον. Ταῦτα καί ἐν τῷ «Περί μυστικῆς θεολογίας» κεφαλαίῳ α' εἴρηται, καί ἐν τῷ «Περί θείων ὀνομάτων» κεφαλαίῳ β'.

«Ἀλλά τί τῶν αὐτοῦ τῶν ὄντων»: Ὅσον τις ἔχει, φησί, τῶν ὄντων τήν γνῶσιν, καί τό ὄν φῶς, τουτέστι αὐτήν τῆς ἀληθείας τήν νόησιν, τοσοῦτον τά περί Θεόν ὄψεται ἄγνωστα· οὐ γάρ τῷ φωτί ἤ τῇ γνώσει φανεροῦνται, ἀλλά μᾶλλον τούς ταῦτα ἔχοντας λανθάνει. Καί ἡ ἐν τούτοις ἐπίδοσίς τε καί αὔξησις, τῷ φωτί φημι καί τῇ γνώσει, τό Θεῖον δεικνύει ἀθέατόν τε καί ἄγνωστον· ὅτι ὁ Θεόν θεασάμενος καί νοήσας ὅ εἶδεν, αὐτόν μέν οὐχ ἑώρακεν, ἀλλά τί τῶν αὐτοῦ τῶν ὄντων καί γινωσκομένων.

«Αὐτῷ τῷ καθόλου»: Προσεπινοεῖν δεῖ καί ἐπί τούτοις τό κατά τά ὄντα καί γινωσκόμενα. Τό δέ «μή εἶναι» πρόσκειται,

---

[*] Τό κείμενο προέρχεται ἀπό τῆς ἐκδόσεις "ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ" τῆς σειρᾶς "ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ" Θεσσαλονίκη 1992, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ, **τόμος 15 Δ**. Πέρασε ἀπό σκάνερ, ἀκολούθησε ὀπτική ἀναγνώριση χαρακτήρων καί ἔλεγχος.

ἐπειδή τό ἐστι τῶν κτιστῶν ἐστιν, ὁ δέ Θεός καί ὑπέρ τό εἶναι, διότι ἄκτιστος.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Β'

«Πῶς ὁ πάντων ἐπέκεινα»: Ταῦτα πολλάκις μέν καί ἐν τῷ «Περί θείων ὀνομάτων» διαφόρως εἴρηται, κατ' ἐξαίρετον δέ αὐτά ἡρμήνευσεν ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ κεφαλαίῳ ια', περί τό τέλος, λέγων· Πῶς ὁ πάντων αἴτιος καί θεότης καί ἀγαθότης, καί θεότητος ὑποστάτης, καί ὑπέρ ταῦτα. Οὕτω δέ ἀναγνωστέον· Ἐρωτᾶς πῶς ὁ Θεός ὑπέρ θεότητος ἀρχήν; Εἶτα ἀποκρίνεται· Εἰ νοήσεις, ὅτι θεότης αὐτό τό ἐκ Θεοῦ δῶρόν ἐστι καθ' ὅ θεούμεθα, οὐ (≡15Δ_412≡> μήν αὐτός ὁ Θεός, ἔχεις τήν λύσιν· ὁ γάρ Θεός, αὐτό φημι καί ὑπερούσιος οὐσία ὑπέρ τήν παρ' αὐτοῦ δωρουμένην καί χαριζομένην θεαρχίαν, τουτέστι θέωσίν ἐστι, καί τά ἑξῆς ὁμοίως. Εἶτα λοιπόν συλλογίζεται φάσκων, ὅτι, εἰ τό ἐκ Θεοῦ δῶρον ἀρχή γίνεται τοῦ θεοῦσθαι ἡμᾶς, δῆλον, ὅτι ὁ πάσης αἴτιος καί ἀρχή ὤν, μᾶλλον δέ ὑπεράρχιος, οὕτω καί τῆς λεγομένης θεότητος, ἤ ὡς θεαρχίας ἐπέκεινά ἐστιν. Ὁ μέν γάρ Θεός οὐ κατά σχέσιν, ὡς ἡμεῖς, κτᾶται τό ἀγαθόν, ἀλλ' ἀσχέτως ἔχει, ἡμεῖς δέ σχετῶς, τρεπτοί γάρ, ἐκεῖνος δέ ἄτρεπτος.

«Εἰ θεότητα καί ἀγαθότητα»: Οὐκ αὐτήν, φησί, τήν κατ' οὐσίαν θεότητα καί ἀγαθότητα, ὅ τι ποτέ ἐστι λέγω, ἀλλά τήν ἀγαθοποιόν καί θεοποιόν δωρεάν τοῦ ὄντος Θεοῦ καί ἀγαθοῦ· τοῦτο γάρ ἡ ἀρχή καί αἰτία τοῦ θεοῦσθαι καί ἀγαθύνεσθαι, καί κατά τοῦτον τόν τρόπον φησί λέγεσθαι ὑπέρ θεαρχίαν καί ἀγαθαρχίαν, τήν οὕτω δηλαδή νοουμένην. Σημείωσαι δέ καί ἐντεῦθεν, ὅτι ἡ θεότης και ἡ ἀγαθότης οὐκ αὐτουσία ἐστι τοῦ Θεοῦ· καί γάρ καί τούτων ἐπέκεινα ὁ Θεός μόνος ἐν τῷ «Περί θείων ὀνομάτων» κεφαλαίῳ ια' πλατύτερον εἴρηται.

«Ἀμίμητος καί ἄσχετος»: Ὁ κατά σχέσιν οὐκ ἔχων τι, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ μίμησις καί σχέσις αὐτά τά πράγματα, μετέχοντες δέ καί μιμούμενοι, περί οὕς ταῦτα ὁρῶνται. Ἀμίμητον δέ καί ἄσχετον ἔφη τό Θεῖον, ὅτι, ὅσῳ τίς πρός μίμησιν καί σχέσιν Θεοῦ προκόπτει, τοσοῦτον καταλαμβάνει τό ἀνέφικτον τῆς μιμήσεως καί σχέσεως.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Γ'

«Ἐξαίφνης ἐστί τό παρ' ἐλπίδα»: Ἐφίστημι, ὡς ὅτι μᾶλλον ἐκεῖνο τό προφητικόν τοῦ προφήτου Μαλαχίου ἠρώτησεν ὁ (≡15Δ_414≡> Γάϊος, τό ἔχον· «Καί ἐξαίφνης ἥξει εἰς τόν ναόν αὐτοῦ ὁ Κύριος, ὅν ὑμεῖς ζητεῖτε, καί ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὅν ὑμεῖς ἐπιποθεῖτε». Ἔδοξε δέ μοι τοῦτο ἠρωτῆσθαι ἐκ τόν ἐπαγαγεῖν· «Τοῦτο οἶμαι τήν θεολογίαν αἰνίττεσθαι». Θαυμασίως ἐνταῦθα θεολογεῖ τά περί τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σημείωσαι δέ πῶς ἐτυμολογεῖ τό «ἐξαίφνης»· σημείωσαι καί τό ἀνθρωπίνως οὐσιωθῆναι Χριστόν.

«Κρύφιος δέ ἐστι»: Τό «κρύφιος» πολλάκις ἀντί τοῦ Θεός εἶπε, καί κρυφιότητα τήν θεότητα, ὡς ἐν τοῖς ἄνω λόγοις. Τό «κρύφιος» οὖν ἐνταῦθα ἀντί τοῦ «ὁ Θεός» εἴρηται, ὡς ἀόρατος.

«Πῶς, φής, Ἰησοῦς»: Ἐπερωτᾷς, φησί, πῶς τοῦτο; Σημείωσαι δέ τό «ἐνθάδε, τουτέστιν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, ἐπεί δίχα ταύτης, καί ὡς αἴτιος ἀνθρώπων, λέγεται ἄνθρωπος, ὡς ποιητής ἀνθρώπων.

«Οὐ γάρ ὡς αἴτιος ἀνθρώπων»: Τοῦτό φησι καί Ἀφρικανός ἐν ταῖς Χρονογραφίας λέγεται γάρ ὁμωνύμως ὁ Θεός πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ, ἐπειδή ἐν πᾶσίν ἐστιν. Ἐν δέ τῇ οἰκονομίᾳ ὡς κατά τήν οὐσίαν ὅλην οὐσιωθείς ἄνθρωπος λέγεται, κατά τό εἰρημένον «Ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τῆς θεότητος τό πλήρωμα σωματικῶς». Πᾶσαν δέ λέξιν τῆς ἐπιστολῆς σημείωσαι· ἔστι γάρ κατά πάσης αἱρέσεως, πρεσβυτέρας τε καί νεωτέρας.

«Ἡμεῖς δέ τόν Ἰησοῦν»: Οὐ διά τό ἀνθρώπινον, φησί, τοῦ Χριστοῦ αὐτόν ἀφορίζομεν, ἤγουν ὑπέρ ἄνθρωπον λέγομεν, ὡς ξένον τοῦτο κατά τόν τῆς οὐσίας λόγον τοῦ κοινοῦ τῆς φύσεως ὁριζόμενοι ἀλλά προδήλως κατά τόν τῆς θεότητος λόγον. Ἐπήγαγε γάρ· Οὐδέ γάρ ἄνθρωπος μόνος, ἀλλά καί Θεός. Εἰ καί (≡15Δ_416≡> ὅλην οὐσίαν ἀνθρώπου ἀνέλαβε, φησίν, ἀλλ' οὐ διαιροῦμεν αὐτόν ἀπό τῆς θεότητος ἐπάγει γάρ· Οὐ γάρ ἄνθρωπος μόνον. Εἶτα, τοῦτο εἰπών, ἐπιφέρει· Οὐδέ ὑπερούσιος μόνον, καθ' ὅ καί ἄνθρωπος.

«Ὑπέρ ἀνθρώπους»: Ὑπέρ ἀνθρώπους μέν διά τό ἐκ παρθένου, κατ' ἀνθρώπους δέ, διά τόν ἐν μήτρα χρόνον, ἤ ὡς τούς νόμους τῆς κυήσεως. Ἐκ τῆς ἀνθρώπων δέ οὐσίας, ὅτι, ὡς αὐτός ὁ ἅγιος πατήρ ἔφη, ἐκ τῶν παρθενικῶν αἱμάτων τό ἅγιον σῶμα Χριστοῦ.

«Ὑπέρ οὐσίαν οὐσιώθη»: Καί μετά τήν ἐνανθρώπησιν ὑπερουσιότητα ὠνόμασε τήν θεότητα Τό δέ ταύτης ὑπερούσιον τό ὑπερβάλλον τῆς οὐσίας καί σοφίας καί δυνάμεως.

«Καί ὑπέρ ἄνθρωπον»: Ἀνθρώπου μέν τό ἐκ γυναικός, ὑπέρ ἄνθρωπον δέ τό ἐκ παρθένου. Σημείωσαι δέ, ὅτι γήϊνον τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καί οὐχί οὐράνιον, ὡς τίνες ὠήθησαν.

«Δύναμιν ὑπεροχικῆς»: Ἰδού καί ἐνταῦθα ὑπεροχικῶς εἶπε πρός ἀντιδιαστολήν τῶν κατά στέρησιν λαμβανομένων. Εὐθύς δέ διά τῶν ἐπαγομένων ἑαυτόν ἐφερμηνεύει. Τί δέ ἐστι κατάφασις, εἴπομεν ἄνω ἐν τῷ «Περί μυστικῆς θεολογίας», κεφαλαίῳ γ'. Πῶς δέ ἐπί τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ αἱ καταφάσεις δύναμιν ἔχουσι ὑπερεχούσης ἀποφάσεως, τά κατά ἀνθρώπους ἐξηγεῖται. Εἰ γάρ καταφάσκομεν Χριστοῦ, λέγοντες ἄνθρωπον εἶναι, καί ἐκ παρθένου μητρός κατ' οὐσίαν ἡμῶν, ἀλλά κεκρυμμένην ἔχει καί ὑπέρ νοῦν τήν τῆς ἀποφάσεως δύναμιν. Ἐρεῖ γάρ ὁ ἀκούων, οὐκ ἄνθρωπος, ἐπειδή ἐκ παρθένου, ἀλλ' ὑπέρ ἄνθρωπον, εἰ καί κατά τά ἀλλά ἄνθρωπος. Ἐξηγεῖται δέ καί τοῦτο, φάσκων, ὅτι τό λέγειν αὐτόν ἄνθρωπον καταφατικῶς, τοῦτο δηλοῖ, οὐκ εἶναι ἄνθρωπον ἀποφατικῶς, ἀλλ' ὑπέρ ἄνθρωπον, δηλονότι διά τά σημεῖα τά γενόμενα παρ' αὐτοῦ.

(≡15Δ_418≡> «Οὐ κατά Θεόν τά θεῖα δράσας»: Οὐ κατά Θεόν μέν δρᾶσαι τά θεῖα λέγει τόν Χριστόν, ὅτι μετά σαρκός καί οὐ γυμνῇ τῇ θεότητι· ὅμως δ' οὖν θεία· οὔτε τά ἀνθρώπινα κατ' ἄνθρωπον· ἐν ἐξουσίᾳ γάρ θεϊκῇ, ὅτε ἐβούλετο, διδούς καιρόν τῇ σαρκί τά ἑαυτῆς

ἐναργεῖν ὅμως δ’ οὖν ἀνθρώπινα. Τό δέ «ἀνδρωθέντος» δηλοῖ τό «ἐνανθρωπήσαντος». Ἡ δέ θεανδρική ἐνέργεια σημαίνει θείαν καί ἀνθρωπίνην. Οὕτω γάρ ἡμῖν, ἤγουν δι' ἡμᾶς, ἐπί γῆς δηλαδή, πεπολιτευμένος, ἔδρασεν, ὡς πρόκειται, τά θεῖα καί τά ἀνθρώπινα. Σημείωσαι δέ τήν ὑπερφυῆ καί ἄφραστον τοῦ Κυρίου ἕνωσιν, ὅτι οὐ κατά Θεόν τά θεῖα ἔδρασεν (ἦν γάρ ἄνθρωπος), οὔτε κατά ἄνθρωπον τά ἀνθρώπινα (ἦν γάρ καί Θεός). Ὅθεν θαυμαστῶς ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ θεολόγος φησί, Κιρναμένων, ὥσπερ τῶν φύσεων, οὕτω δή καί τῶν κλήσεων καί περιχωρουσῶν εἰς ἀλλήλας τῷ λόγῳ τῆς συμφυΐας. Πῶς δέ οὐ κατά Θεόν τά θεῖα ἔργα πεποίηκε, δηλοῖ τό σωματικῶς ποσίν ἐπί θαλάσσης βαδίσαι· Θεοῦ μέν γάρ τό συμπιλῆσαι ὕδωρ οὐ Θεοῦ δέ τό σαρκικοῖς ποσί περιπατῆσαι. Οὐδέ θεότητος σάρξ ποδῶν καί ὀστᾶ. Θεοῦ πάλιν παρθένον τό κύειν ποιῆσαι, ἀλλ' οὐ θεότητος τό διαμεμορφῶσθαι ὄψει καί τοῖς λοιποῖς ἀνθρωπίνοις μέλεσιν. Οὕτω καί ἐκ τοῦ ἐναντίου τά αὐτά· οὐ γάρ κατά ἄνθρωπον τά ἀνθρώπων ἐποίησεν· ἄνθρωπος μέν γάρ ἦν ἐκ τῆς Παρθένου, ἀλλ' οὐ κατά ἄνθρωπον τοῦτο· ποῖος γάρ ἄνθρωπος ἐκ παρθένου; Πάλιν τό ποσί βαδίζειν ἀνθρώπου ἐστί, τό δέ ἐπί ὕδατος οὐκ ἀνθρώπου· ποῖος γάρ ἄνθρωπος τοῦτο πεποίηκε;

«Καινήν τινα»: Μηδείς, εἰς μωρολογίαν τραπείς, λεγέτω ὅτι «θεανδρίτην» τόν Κύριον Ἰησοῦν φησιν· οὐ γάρ «θεανδρικήν» εἶπεν ἀπό τοῦ ὁ «θεανδρίτης» σχηματίσας, ἀλλά «θεανδρικήν» ἐνέργειαν, οἷον Θεοῦ καί ἀνδρός συμπεπλεγμένην ἐνέργειαν. Ὅθεν καί «ἀνδρωθέντα» φησί Θεόν ἀντί τοῦ, Θεόν ἄνδρα γενόμενον. (≡15Δ_420≡> Νῦν δέ τήν μικτήν ἐνέργειαν μόνην «θεανδρικήν» ἐκάλεσεν· ἐνήργησε μέν γάρ ὡς Θεός μόνον, ὅτε ἀπών τόν τοῦ ἑκατοντάρχου παῖδα ἰάσατο· ὡς ἄνθρωπος δέ μόνον, εἰ καί Θεός ἦν, ἐν τῷ ἐσθίειν καί λυπεῖσθαι. Μικτῶς δέ ἐνήργησε τά θαύματα, τυφλοῖς ὀφθαλμούς διά χρίσεως δημιουργῶν, καί τῆς αἱμορροούσης τῇ ἀφῇ συστέλλων τήν ρύσιν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Ε'

«Ἐν τούτῳ γίγνεται»: Τό εἰρημένον ἐνταῦθα τῷ Πατρί λαβέ μοι ἀπό ὑποδείγματος τοῦ κατά τόν σωματικόν ὀφθαλμόν, Ὅπερ γάρ ποιεῖ φωτός ἀπουσία, ἀνενεργησίαν τῶν ὀπτικῶν δυνάμεων ἐργαζομένη, τοῦτο καί ἡ πρός ἥλιον ἐν μεσημβρίᾳ ἀτενῆς ἀπόβλεψις ἀποτελεῖ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ S'

«Δυνατόν γάρ καί»: Δύναται, φησί, τίς ἐν πολλοῖς προφανές ψεῦδος ἐλέγχων, αὐτός διαμαρτάνειν τοῦ ἀληθοῦς, ὅπερ ἕν (οὐκ) ἔστι· μία γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια, κρύφιον δέ διά τό μυστικόν τῶν δογμάτων, καί πολλῆς ἐρεύνης μετά τῆς θείας δεόμενον χάριτος· οἷον Νεστόριος τά Ἀρείου καί Ἀπολλιναρίου διασείων, ἤ ἕτεροι τοιοῦτοι ὁμοίων ἑτέρων, εἰς ἑτέρας ἀτόπους αἱρέσεις ἐνέπεσον. Μηδείς δέ ἐκ τούτων παρακρουέσθω, ἀποβάλλεσθαι τά κατά τῶν ἑτεροδόξων πονήματα τῶν Πατέρων· οὐ γάρ τοῦτό φησι, τό μή ἐλέγχειν καί ἀνατρέπειν τάς τῶν ἀσεβῶν δόξας (ἐπεί πῶς αὐτός ἐν

τῷ «Περί θείων ὀνομάτων» φαίνεται τά τοῦ Ἐλύμα διασαλεύων;), ἀλλ' ὅτι οὐ χρή κατά προηγούμε (≡15Δ_422≡> λόγον εἰς τοῦτο ἐνασχολεῖσθαι, τὸ καθ' ἑτέρων λέγειν, ἀλλ'ά διδασκαλικῶς τὸν τῆς ἀληθείας ἐκτίθεσθαι λόγον ἠκριβωμένως, τῇ ἀντιρρήσει δέ κατὰ περίστασιν τῆς τῶν ἀσεβῶν ἐπαναστάσεως χρῆσθαι. Ἄλλως»· Ὅτι οὐ δεῖ τὰς τῶν ἑτέρων δόξας διαβάλλειν, ἀλλ'ά τὴν ἰδίαν κρατύνειν· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ δόξης ἢ θρησκείας οὐκ ἀγαθῆς φαινομένης γράφειν, ἀλλ' ὑπὲρ ἀληθείας. Πῶς δέ τοῦτό φησιν, ἡ ἑξῆς ἐπιστολὴ σαφηνίζει.

«Ὑπὲρ ἀληθείας»: Σημείωσαι δέ διά τί ὑπὲρ ἀληθείας μόνον συγγραπτέον, οὐ μὴν καθ' ἑτέρων.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Ζ'

§ 1. «Ὁ ἅγιος» οὗτος Πολύκαρπος Σμύρνης τῆς ἐν Ἀσίᾳ γέγονεν ἐπίσκοπος, ἀκροατὴς γενόμενος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὥς φησιν Εἰρηναῖος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίω τῶν «Κατὰ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως», καὶ μαρτυρίῳ δέ ἐτελειώθη διὰ πυρός. Ἔχει δέ καὶ ἐπιστολὰς ὁ αὐτὸς θεῖος Πολύκαρπος πρὸς Φιλιππησίους. Περιέχει δέ ἡ τὸν μακαρίου Διονυσίου αὕτη ἐπιστολὴ πολλὰ θαυμαστὰ καὶ ξένα ἐπὶ τῇ κατὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἡλιακῇ ἐκλείψει.

«Ἐξελεγχθήσεται»: Κατὰ κοινοῦ τὸ «ἐξελεχθήσεται»· οὕτω γὰρ καὶ ἡ σύνταξις. «Εἴδωλον» ἀντὶ τοῦ «μίμημα».

§ 2. «Τὸν σοφιστὴν Ἀπολλοφάνη»: Περὶ Ἀπολλοφάνους τοῦ σοφιστοῦ, ἑταίρου γεγονότος τοῦ μεγάλου Διονυσίου καὶ λοιδοροῦντος αὐτόν, ὡς Χριστιανὸν γενόμενον καὶ καθ' Ἑλλήνων λέγοντα· καὶ γὰρ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη σοφία Θεοῦ ἐστιν.

«Καὶ οὐ τὴν τῶν πολλῶν»: Τὸ ρητὸν οὕτω συντακτέον· 'Καί οὐ τὴν τῶν πολλῶν ἔγωγε λέγω δόξαν τῶν προσύλως καὶ ἐμπαθῶς ἐναπομενόντων τοῖς τῶν ποιητῶν λόγοις ἢ πάθεσι'.

(≡15Δ_424≡> «Τῇ γάρ τῶν ὄντων γνώσει»: Τῶν ὄντων γνῶσιν ἐκάλεσε, τό ἐπιτετηρημένον τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων, καί τήν θεωρίαν τῶν ἄλλων τῆς κτίσεως μερῶν, κατά τόν ἕνα τόν τῆς σοφίας ὅρον τόν λέγοντα, γνῶναι τά ὄντα ᾗ ὄντα ἐστί. Τοῦ δέ Ἀποστόλου ἡ φωνή, τῷ εἰπεῖν ἐν τῇ α' πρός Κορινθίους· «Ἐπειδή γάρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διά τῆς σοφίας τόν Θεόν»· τουτέστι τῆς ἐμφαινομένης τῷ ἐναρμονίῳ καί τεταγμένῳ τῆς κτίσεως, τοῦτο συνῆκε. Σημείωσαι οὖν, ὅτι ἡ τῶν ὄντων γνῶσις φιλοσοφία λέγεται, καί τίνα καλεῖ ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ α' πρός Κορινθίους σοφίαν Θεοῦ. [Εἶπε γάρ ἐν ἀρχῇ τόν σκοπόν, δι' ὅν οὔτε καθ' Ἑλλήνων, οὔτε καθ' ἑτέρων συνέγραψεν].

«Ἔδει συνιδεῖν τόν Ἀπολλοφάνη»: Ἀπό τῶν παρ' Ἕλλησιν ὁμολογουμένων τήν διάταξιν τοῦ πάντων αἰτίου Θεοῦ παρατίθεται, φήσας, ἐκ τούτου ἄξιον ἐπιγνῶναι τόν πάντων ὁροθέτην Θεόν, ἐκ τοῦ τόν ἥλιον καί τήν σελήνην τούς διατεταγμένους τῆς ἡμέρας ἔχειν ὅρους, καί τῷ παντί τοῦ οὐρανοῦ κύκλῳ συμπεριθέειν, τουτέστιν ἐξ ἀνατολῶν ἐπί δυσμάς. Εἴτε μή συμπεριφέροιντο τῷ περιέχοντι αὐτούς οὐρανῷ, τοῦ μέν οὐρανοῦ καί τῆς ἀπλανοῦς τῶν ἀκινήτων ἀστέρων σφαίρας, ἀπό ἀνατολῶν εἰς δυσμάς κυκλικῶς

στρεφομένων, αὐτῶν δέ ἡλίου καί σελήνης τήν ἐναντίαν τῷ παντί τρεχόντων ἐκ δυσμῶν είς ἀνατολάς καί οὕτω μάλιστα γνωρίζεσθαι καί θαυμάζεσθαι δίκαιος ὁ τοῦ παντός δημιουργός καί διατάκτης Θεός. Ταῦτα ἡρμηνεύσαμεν κατά Ἀπολλοφάνην τόν λέγοντα, μή σύν τῷ ἡλίῳ καί τόν οὐρανόν ἑστάναι τότε, ἐπεί ἐν τῇ πρό ταύτης προγραφῇ τό ἀκρίβες προειρήκαμεν. [Περί τῆς τῶν ἀστέρων διατάξεως ἑστώσης βουλῇ Θεοῦ, καί μή μετακινουμένης αὖθις, ὅταν ἐθέλῃ, ὡς ἐπί Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καί Ἰεζεκιήλ].

«Ὅταν ἥλιος ὑπ' αὐτοῦ»: Τά τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐν τούτοις (≡15Δ_426≡> παρατίθεται,, καί ἀναμιμνῄσκει τόν ἅγιον Πολύκαρπον τῆς ἱστορίας ταύτης, ἵνα ταύτην ἀντιθῇ τῷ Ἀπολλοφάνει. Φησίν οὖν· Εἶπε αὐτῷ· Μάθε πῶς ὁ Θεός τόν ἥλιον καί τήν σελήνην κατά διάμετρον ὄντας τότε ἀντικρύ ἀλλήλων, δυομένου ἤδη τοῦ ἡλίου, ἔστησεν ἐπί τόπου τούς φωστῆρας, στάσιν τινά κατά δύναμίν τινα ἄφατον τόν αἰτίου αὐτῶν Θεοῦ. Καί ἔστη τό πᾶν ἀκίνητον μετά τῶν δύο φωστήρων· οὔτε γάρ οὐρανός, οὔτε οἱ λοιποί ἀστέρες περιεπόλουν, ἀλλά συνειστήκεισαν τοῖς δυσί φωστῆρσιν ἀκίνητοι. Καί οὔτε ἐπί ὀλίγον ὁ δρόμος τοῦ παντός καί ἡ κίνησις ἔστη μόνον, ἀλλ' ἐφ' ἡμέραν ὁλόκληρον, ὡς γενέσθαι ἐπί Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἡμέραν διπλῆν κδ' ὡρῶν, ὡς σαφῶς τοῦτό φησιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σειράχ ἐν τῷ ὕμνῳ τῶν Πατέρων. Εἶτα ἔπαγεῖ· Εἰ δέ εἴποι Ἀπολλοφάνης, Ἀδύνατον, οὐ γάρ ἔστη μετά τῶν δύο φωστήρων οὐρανός καί οἱ λοιποί ἀστέρες, ἀλλ' ἐκεῖνοι μέν ἐκινοῦντο, οὗτος δέ ἵστατο, ἀπόκριναι αὐτῷ ὅτι, Μάλιστα τοῦτο χρή σε ἐπιστρέψαι πρός τήν ἀληθῆ Θεόν καί τήν αὐτοῦ γνῶσιν, καί τόν κινοῦντος μέν τόν περιέχοντα τούς φωστήρας οὐρανόν, ἱστάντος δέ ἀκινήτους τούς περιεχομένους φωστῆρας. Τοῦτο γάρ μείζονος ἐστι δυνάμεως, τό, κινουμένου οὐρανοῦ καί τῶν λοιπῶν ἀστέρων, στῆναι ἥλιον καί σελήνην ἀκινήτους, καί μή τήν αὐτήν φοράν συγκινηθῆναι τῷ παντί, μεθ' οὗ ἀεί συμπεριήγοντο.

«Ὑπερφυεστάτην ἅμα τῷ παντί»: Λέγει μέν, ὡς ὁμοῦ τῷ πόλῳ ἀκινήτῳ μείναντι (τοῦτο γάρ ὠνόμασε τό πᾶν) ἡ τοῦ ἡλίου καί τῆς σελήνης ἐγένετο στάσις. Μᾶλλον δέ, φησί, πολλῷ θαυμασιώτερον, εἴπερ ὁ μέν πόλος περιήγετο (τοῦτον γάρ ἐδήλωσεν, εἰπών «τῶν ὅλων, καί κρειττόνων, καί περιεχόντων»), ἥλιος δέ καί σελήνη (τά γάρ «περιεχόμενα» ταῦτα) οὐ συμπεριήγετο τῷ περιέχοντι.

«Κατά συνέχειαν σχεδόν τριπλασιάζηται»: Τό «σχεδόν» (≡15Δ_428≡> προσέθηκεν, ἐπειδή τριπλῆ κατά τό πλῆρες οὐκ ἐγένετο ἡμέρα ἐκείνη (λβ' γάρ ὡρῶν γέγονε)· τό ἀπό ἀνατολῆς μέχρι τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἦν, ὅτι τό σημεῖον ἐδόθη, καί δέκα ἐκεῖθεν ἐπί ἀνατολάς, καί δώδεκα μέχρι τῆς τελευταίας δύσεως. Τῷ αὐτῷ δέ σχήματι τοῦ λόγου καί ἐνταῦθα ἐχρήσατο, ὅτι ἤ ὁ πόλος αὐτός σύν τῷ ἡλίῳ ἐν τῷ τῶν κδ' ὡρῶν διαστήματι τήν ὑπερφυῆ ἐκείνην ἀντιπεριαγωγήν ἐποιήσατο, ἤ μόνος ὁ ἥλιος.

«Ἤ τό πᾶν τοσούτου χρόνου»: Τό ῥητόν οὕτω σύνθες καθ' ὑπέρβασιν ὄν· Ἤ τό πᾶν ἐπαναστρέφει τάς ἐναντίας ταύτας φοράς, τοσοῦτον διάστημα χρόνου ἀναποδίζον ταῖς ὑπέρ λόγον ταύταις περιδινήσεσι. Ταῦτα δέ καί ἐν τῇ δ' τῶν «Βασιλειῶν» δηλοῦται,

καί μάλιστα ἐν τῇ κατά Σύμμαχον ἐκδόσει, καί ἐν τῇ β' τῶν «Παραλειπομένων».

«Ἤ ὁ ἥλιος ἐν ἰδίῳ δρόμῳ»: Ἡ τόν ἡλίου ἐνιαύσιος κίνησις πέντε ποιεῖται τροπάς, ἀνάβασιν βορείαν, τουτέστιν ἀπό ἰσημερινῆς ἐν τῷ ἔαρι εἰς τόν θερινόν τροπικόν, καί κατάβασιν βορείαν ἀπ' αὐτοῦ ἐπί τόν ἰσημερινόν τῷ μετοπώρῳ, καί κατάβασιν νοτίαν ἀπό τοῦ ἰσημερινοῦ ἐπί τόν χειμερινόν τροπικόν, καί ἀπ' αὐτοῦ πάλιν ἀνάβασιν νοτίαν ἐπί τόν ἰσημερινόν, καί πέμπτην τήν ἐναντίαν τῷ παντί. Εἰπών οὖν αὐτοῦ τήν πεντάτροπον κίνησιν, διά τῆς προσθήκης τοῦ ἄρθρου, καί τοῦ προσθεῖναι αὐτοῦ, τήν γνώριμον καί συνήθη ὑπέφηνε. Τό δέ ἐν τούτοις λεγόμενον ὑπό τοῦ Πατρός νοήσωμεν οὕτως· Ὑποθώμεθα τόν ἥλιον εἶναι κατά τήν ἡμέραν ἐκείνην τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνατολῆς ἐν πρώτῃ μοίρᾳ τοῦ Κριοῦ πλήρει, μή ἐχούσῃ λεπτά· εἰς τήν αὐτήν οὐν μοῖραν αὐτόν ἐπανελθεῖν οὐκ ἦν, μή τελέσαντα τήν προταγεῖσαν τήν πεντάτροπον κίνησιν, ἤ ὡς δι' ἡμερῶν τξε', καί τεταρτημορίου. Ἐν ταῖς ι' οὖν ὥραις ταῖς ἀπό ιβ' ἐν ᾗ ἦν, μέχρι τοῦ τόπου ἐν ᾧ τήν ἀνατολήν αὐτοῦ ἐποιήσατο, τουτέστι τῆς πρώτης μοίρας τοῦ Κριοῦ, ἀναποδίσας ἐν αὐτῇ, τά τῆς πεντατρόπου κινήσεως, ἤγουν τῆς ἐνιαυσιαίου περιόδου, ἐπλήρωσε· καί ἐν ταῖς ἄλλαις ι' (≡15Δ_430≡> ταῖς μετά τόν ἀναποδισμόν κατά τόν τόπον γενόμενος ἐν ᾧ ἦν τῇ μιᾷ καί ἡμισείᾳ μοίρᾳ τοῦ Κριοῦ, ὁμοίως τά τῆς αὐτῆς πεντατρόπου κινήσεως ἐπλήρωσε κατά ἀνάλυσιν, ὅπερ ἀναλυτικῶς ἐκάλεσεν· οὐκ ἦν γάρ αὐτόν πάλιν ἐν τῇ μιᾷ καί ἡμισείᾳ μοίρᾳ, ταύτῃ τοῦ Κριοῦ γενέσθαι, ἅπαξ ἀποστάντα ἀπ' αὐτῆς, μή διά τῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμερῶν, ὡς εἴρηται.

«Ἐμφέρεται φήμαις»: Ἀντί τοῦ ἱστορίαις.

«Μίθρου τελοῦσι»: Μίθραν τόν ἥλιον Πέρσαι καλοῦσι. Τό παρέκταμα οὖν τῆς ἡμέρας ἐκείνης διά τοῦ τριπλασίου ἐσήμανε. Σημείωσαι δέ πρός τούτῳ καί περί τοῦ ἀπό ὥρας ἕκτης ἕως ὥρας θ' γενομένου σκότους ἐπί πᾶσαν τήν γῆν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ Κυρίου σταυρώσεως, τί λέγει ὁ πατήρ.

«Κατά τήν Ἡλιούπολιν»: Τήν ἐν Αἰγύπτῳ Ἡλιούπολιν ἴσως φησίν· ἔτι γάρ ἀνεγίνωσκον ἐκεῖ ἅμα.

«Παραδόξως»: Φασί γάρ, μή ἑτέρως γίνεσθαι τήν ἔκλειψιν, εἰ μή συνεμπέσοι ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ.

«Αὖθίς τε αὐτήν»: Σημείωσαι ἐντεῦθεν τήν λύσιν τοῦ παρά τῷ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ ἀπορήματος. Οὐδείς δέ τό ξένον τοῦ τρόπου καί τοῦ θαύματος διηγήσατο, εἰ μή μόνος οὗτος. Τοῦ γάρ θείου Λουκᾶ εἰπόντος, «ἀπό ς' ὥρας σκότος ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου γενέσθαι, τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος», παρά πᾶσιν ἀμφεβάλλετο, πῶς ἔκλειψιν ἐκάλεσε ταύτην, τῆς σελήνης τεσσαρεσκαιδεκαταίας οὔσης, οὐ μήν συνόδου οὔσης ἡλίου καί σελήνης. Οἱ γάρ ἐξηγηταί σχεδόν πάντες, μεταγενέστεροι πολλῷ τῶν χρόνων τούτων ὄντες, ὑπέλαβον τόν ἥλιον αὐτόν ἀποβαλεῖν τάς ἀκτῖνας τάς τρεῖς ὥρας ἕως τῆς ἐνάτης. Ἐνταῦθα μέντοι καί ὁ ξένος τρόπος εἴρηται τῆς ἐκλείψεως. Φησίν οὖν ὅτι ἀπ' ἀνατολῶν τεσσαρεσκαιδεκαταία οὖσα (οὐ γάρ ἦν συνόδου καιρός), ἔφθασεν ὥραν ς' τόν ἥλιον, καί ἐμπεσοῦσα εἰς αὐτόν ὑπέδραμεν, αὐτόν εἰσβάλλουσα εἰς τό πρός

ἀνατολάς τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου μέρος, (≡15Δ_432≡> ὅθεν καὶ ἦλθεν ἡ σελήνη, καὶ εἰσέβη ὑποτρέχουσα αὐτὸν καὶ ἀναποδίζουσα, ἕως οὗ ὅλον τὸν αὐτοῦ δίσκον ἐσκίασεν. Ἔδει οὖν, εἰ ἦν κατὰ τὸ σύνηθες ἔκλειψις, ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους καὶ τὴν ἔκλειψιν καὶ τὴν ἀνακάθαρσιν γενέσθαι· οἷον ὅτε ὑποτρέχει ἡ σελήνη τὴν ἥλιον, φέρε εἰπεῖν, ἐξ ἀνατολῶν πρῶτον ἀντιφράττει μέρος τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου τὸ ἀνατολικόν, ὅπερ καὶ ἤρξατο ὑποτρέχειν· ἐκεῖθεν οὖν ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους καὶ ἀνακαθαίρεσθαι ἄρχεται ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης ἐπὶ δυσμάς τρεχούσης, καὶ πρῶτον ἀνακαλυπτούσης μέρος ἐν τῷ παριέναι καὶ παρατρέχειν τὸν ἥλιον, ὅ καὶ πρῶτον ἐκάλυψε, τουτέστι τὸ ἀνατολικόν. Ἐπὶ δέ τοῦ σωτηρίου πάθους οὐχ οὕτω γέγονεν, ἀλλά τοὐναντίον. Ἐξ ἀνατολῶν γὰρ ἐλθοῦσα ἡ σελήνη ὑπέδραμε τὴν ἥλιον, καὶ ἔφραξαν ὅλον τὸν δίσκον αὐτοῦ. Εἶτα οὐκέτι ἐπὶ δυσμᾶς παρῆλθεν, ἀλλ' ἀνεπόδισε πάλιν ἐπὶ ἀνατολάς, καὶ ἐγύμνωσε πρῶτον μέρος τὸ δυτικόν του ἡλιακοῦ δίσκου· εἰς τοὐπίσω γὰρ ἀνέδραμεν ἐπὶ τὸ ἐναντίον διάμετρον τοῦ ἡλίου ἐπὶ ἀνατολάς, ὥστε μηκέτι τὴν ἔμπτωσιν καὶ τὴν ἀνακάθαρσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους γενέσθαι. Μέμνηται μὲν καὶ Φλέγων ὁ Ἑλληνικὸς χρονογράφος ἐν τρισκαιδεκάτῳ «Χρονογραφιῶν» ἐν τῇ ρ҃γ' Ὀλυμπιάδι, τῆς ἐκλείψεως ταύτης, παρὰ τὸ εἰωθὸς αὐτὴν λέγων γενέσθαι· οὐ μὴν τὸν τρόπον ἀνέγραψε. Καὶ Ἀφρικανὸς δέ ὁ ἡμέτερος ἐν πέμπτῳ «Χρονογραφιῶν», καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἐν ταῖς αὐταῖς μέμνηται τῆς αὐτῆς ἐκλείψεως.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Η'

§ 1. Δημόφιλος οὗτος μοναχὸς ἦν, ὡς δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή· θεραπευτὰς γὰρ τοὺς μοναχοὺς ἐκάλουν. Τυραννήσας δέ κατὰ πρεσβυτέρου αὐτοῦ, καὶ ἀγανακτήσας, ὅτι ἐδέξατό τινα ἐν μετανοίᾳ ὄντα ἁμαρτημάτων, ἐξέβαλε, τυπτήσας τὸν μετανοοῦντα, τὸν δέ πρεσβύτερον ἐξώθησε, καὶ ἐκάθισεν αὐτοχειροτόνητος (≡15Δ_434≡> πρεσβύτερος. Σημείωσαι οὖν, ὅτι τά κακά ταῦτα καί ἐπί ἐκείνων τῶν χρόνων ἐγένετο. Εἰκότως οὖν τό, «ὦ γενναῖε Δημόφιλε», φησίν, ἰσχύν ἄτακτον καί οὐκ εὐλάβειαν ἔνθεον ὀνειδίζων αὐτῷ, καί ταύτῃ διασύρων τόν μοναχόν.

«Καί εἴποτε αὐτόν ἔξω»: Τουτέστιν, ὅταν αἱ Γραφαί λέγωσιν, ἐν ἀγανακτήσει Θεοῦ γεγονέναι αὐτόν, καί ἐν ἀποστροφῇ τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Πρότερον δέ, φησί, δεικνύουσιν αὐτόν τῆς πρᾳότητος ἔξω γεγονέναι, καί εἶθ' οὕτω παθεῖν τό ἀπό ὄψεως γενέσθαι τοῦ Θεοῦ.

«Ἐκ τῆς προὐχούσης»: Σημείωσαι ὅτι ἐξαίρετον καί προὖχον εἰς μίμησιν Θεοῦ ἡ πρᾳότης, καί ὅτι διά τήν πραότητα Μωϋσῆς λέγεται θεράπων Θεοῦ.

«Φιλοτιμίας»: Φιλοτιμία κυρίως τό τιμῆς ἐφίεσθαι καί ἐρᾶν. «Θεοκρίτῳ» δέ οὐχ οὕτω τινί καλουμένῳ, ἀλλά τό ἐκ Θεοῦ εἰς τό ἄρχειν κρινομένῳ καί ἐπιτηδείῳ.

«Τί δέ τόν θεοπάτορα»: Ὅτι θεοπάτορα καλεῖ, διά τόν Χριστόν, τόν Δαυίδ. Φησί γάρ ὁ θεῖος Παῦλος· «Ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον, ὅ προεπηγγείλατο ἐν Γραφαῖς ἁγίαις περί τοῦ Υἱοῦ

αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυίδ κατά σάρκα». Εἰκότως οὖν θεοπάτωρ ὁ Δαυίδ.

«Καίτοι καί θεσμός»: Γέγραπται γάρ ἐν τῷ νόμῳ, ὥστε καί τό τοῦ ἐχθροῦ ὑποζύγιον καταπίπτον ἐγείρειν.

«Ἀλλ' ἐπί τό ἄναντες»: Ἐπί τό ὑψηλότερον. Σημείωσαι δέ τό φιλάνθρωπον τῶν ἀγγέλων, καί ὅτι δέονται ὑπέρ ἐθνῶν τοῦ Θεοῦ, καί ὅτι ταῖς ἀποστατικαῖς ἐπιτιμῶσι δυνάμεσι, τουτέστι τοῖς δαίμοσιν.

«Ἀλλά τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ»: Περί ἀγαθότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὄντως εἶναι ποιεῖ, τοῦτ' ἔστι διακρατεῖ πρός διαμονήν.

«Καί πάντα βούλεται ἀεί γενέσθαι»: Ἐπειδή πάντα εἶπεν, ἐν (≡15Δ_436≡> δέ τοῖς πᾶσι καί ἄψυχα καί ἄλογα, προσθείς κατά τήν ἑκάστων ἐπιτηδειότητα, τήν ὑφορμῶσαν ἀντίθεσιν προεθεράπευσε.

«Καί φιλονεικεῖ»: Πῶς ἐρᾷ πάντων ὁ Κύριος, καί παρακαλεῖ ἡμᾶς μή ἐκπεσεῖν αὐτοῦ, ὅθεν καί Παράκλητος ἀκούει.

«Καί θρυπτομένων»: Θρύπτεσθαι κυρίως τό κατακλᾶσθαι· λέγεται δέ ἡ λέξις καί ἐπί τῶν ἐρωμένων, οἵ, τήν πρός τούς ἐρῶντας ἀναβαλλόμενοι συντυχίαν, τοιούτῳ τῷ σωματικῷ, τουτέστι κατακεκλασμένῳ, κέχρηνται ἤθει. Ὅθεν λαμβάνεται καί ἐπί ἄλλων ὁμοιοτρόπων πραγμάτων.

«Ὅμως προσιοῦσι προστρέχει»: Τά τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου ὑποτίθεται ἐν τούτοις, καί τά ὅμοια. Θαυμασίως δέ καί τό ὅλος ὅλους φησί, καταισχύνων τούς τότε αἱρετικούς, οἵτινες ψυχήν μονήν σώζεσθαι ὑπό Θεοῦ, καί οὐ σῶμα, ἔλεγον. Ὅλος οὖν, φησίν, ὁ Κύριος, ὡς ψυχήν καί σῶμα λαβών, ὅλους ἡμᾶς τούς ἐκ ψυχῆς καί σώματος σέσωκεν. Ἦσαν δέ τότε αἱρετικοί ἀπό Σίμωνος, ὡς δηλοῦσιν Εἰρηναῖος καί Ἱππόλυτος. Καί οἱ τά Ὠριγένους δέ δογματίζοντες τά αὐτά φρονοῦσι. «Περιφύς» δέ, ἀντί τοῦ 'περιπλακείς'.

«Δηλαδή τούς ἀγαθούς»: Σημείωσαι τίνας φησί τούς συγκαλουμένους φίλους· μετ' ὀλίγα δέ τούς ἀγαθούς ἀγγέλους εἶναι τούτους νοεῖ. Ὅρα δέ πῶς νοεῖ τό, «Ἵνα ᾖ πάντων εὐφραινομένων ἡ κατοικία».

«Σύ δέ, ὡς τά γράμματά σου δηλοῖ»: Σύ δέ, φησίν, ὦ Δημόφιλε, καί τόν ἱερέα ὕβρισας, εἰπόντα ἐλεητόν εἶναι, τουτέστιν ἐλέους ἄξιον, τόν ἀσεβῆ καί μετανοοῦντα. Δοκεῖ δέ μοι ὁ Δημόφιλος πρεσβύτερον ὑβρικέναι· τούς γάρ ἱερέας πρεσβυτέρους εἴωθε καλεῖν, ὡς ἐν τῷ «Περί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας» διετράνωσε. Καί ἐνταῦθα δέ μετά βραχέα ὑποκατιών τό εἰρημένον καί συνίστησι. Καθ' ὑπερβατόν δέ ἡ σύνταξις. Ὕβριζες τόν (≡15Δ_438≡> ἱερέα δικαιώσαντα καί τό, τόν ἀσεβῆ ἐλεητόν ὑπάρχειν, ἤγουν ἐλέους ἄξιον.

«Τά Ἅγια τῶν ἁγίων συνέστειλας»: Συνέστειλας ἀντί τοῦ ἐταπείνωσας, καί ἐσμίκρυνας ἤ οὐ τοῦτο, ἀλλά συνέστειλας ἀντί τοῦ συνῆξας, ὡς εἴρηται, οἱονεί ἐπῆρας, ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου βαστάσας, καίτοι διακόνων καί πρεσβυτέρων τοῦτο ποιεῖν ἐπιτετραμμένων τοῦ νόμου λέγοντος «Καί ἱερεῖς περιστελοῦσι τά ἅγια», ὡς καί ἐν τῷ ἑξῆς φύλλῳ φησίν.

«Οὐ θεμιτόν ἱερέα»: Ὅτι οὐ δεῖ πρεσβύτερον, κἄν ἁμαρτάνῃ, ὑπό διακόνου ἤ μονάζοντος εὐθύνεσθαι, μή τί γε ὑπό λαϊκῶν, ταῦτα δέ δίχα αἱρέσεως· ὑπέρ γάρ τήν τάξιν τῶν μοναχῶν, ἡ τῶν λειτουργῶν, ἤτοι διακόνων. Καί εἰ τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον οὐδέ ἐπίσκοπον κατηγορεῖσθαι θέμις ὑπό τινος.

«Οἱ δέ ἱερεῖς ἄγγελοι»: Σημείωσαι ὅτι καί ἱερεῖς ἄγγελοι καί ὑποφῆται, τουτέστι διδάσκαλοι τῶν θείων κριμάτων εἰσί μετά τούς ἱεράρχας· καί ὅτι περί πρεσβυτέρου διωχθέντος καί ὑβρισθέντος παρά μονάζοντος ἡ ἐπιστολή ἐγράφη, ἐντεῦθεν μάλιστα δηλοῦται.

«Διά μέσων τῶν λειτουργῶν»: Σημείωσαι ὅτι οἱ τά θεῖα ζητοῦντες παρά πρεσβυτέρων μαθεῖν, οὐ δι' ἑαυτῶν τοῦτο πράττειν ὀφείλουσι, κἄν ὑπάρχωσι μοναχοί, ἀλλά διά μέσων διακόνων, καί τοῦτο ὅταν ἁρμόδιος παρῇ καιρός.

«Δι' ὧν καί τό εἶναι»: Ὥσπερ εἴπομεν ἄνω ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ», ἐν τῷ περί μοναχικῆς τελειώσεως κεφαλαίῳ, διά πρεσβυτέρων αὐτοῖς δίδοται τό μοναχικόν σχῆμα

«Ἡ διακόσμησις»: Περί τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόσμων, καί τίς ἡ τῶν μοναζόντων λειτουργία· αὐτούς γάρ καλεῖ θεραπευτάς. Ταῦτα καί ἐν τῇ «Ἐκκληστιαστικῇ ἱεραρχίᾳ» φησίν.

«Αἱ πύλαι τῶν ἀδύτων»: Διακόνοις γάρ ἡ φυλακή τῶν τῆς Ἐκκλησίας πυλῶν ἀφώρισται, ὡς ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ», ἐν τῷ περί τῶν ἱερατικῶν τελειώσεων κεφαλαίῳ φησί, μετ' ὀλίγα τῆς ἀρχῆς τοῦ κεφαλαίου.

(≡15Δ_440≡> «Τῶν θείων παραπετασμάτων»: Ὅτι καί τότε παραπετάσματα ἦν περί τό θυσιαστήριον.

«Οὔτε ἔχεις τί τῶν προσηκόντων»: Σημείωσαι, ὅτι ὁ ἀτάκτως καί παρά τούς ἱερούς θεσμούς τοῖς ἁγίοις ἐπεισπηδῶν, οὐδέν ἐξ αὐτῶν οὔτε ἰδεῖν, οὔτε ἀκοῦσαι, οὔτε ἔχειν πιστεύεται, εἰ καί ταῖς χερσίν αὐτῶν ἅπτεται.

«Ἐτόλμησεν· οὔπω γάρ»: Κατά κοινοῦ τό Ἐνδίκως ἐτιμωρεῖτο, ὡσανεί καί οὗτος.

«Ὅταν ὑπέρ ἀξίαν τις ἐγχειρῶν»: Ὅτι, εἰ καί τά εἰκότα τις ποιεῖ, παρά τήν οἰκείαν δέ τάξιν τε καί ἀξίαν, καί οὗτος τό ἐφικτόν ὑπερβαίνει.

«Δαίμονες ἀληθῶς θεολογοῦντες»: Περί τῶν θεολογούντων τόν Ἰησοῦν δαιμόνων.

«Ἀλλ' ἐκκήρυκτος»: Ὅτι ἐκκήρυκτος τῇ θεολογίᾳ πᾶς ἀλλοτριεπίσκοπος.

«Καί οἱ ἱερεῖς περιστέλλουσι»: Τίνες συνάγειν καί ἐπαίρειν δύνανται τά ἅγια, καί ὅτι οὐ πᾶσιν ἐφικτόν.

«Καί Μαριάμ λεπροῦται»: Σημείωσαι τήν αἰτίαν δι' ἥν ἐλεπρώθη Μαρία ἡ τοῦ Μωϋσέως ἀδελφή.

«Καί ἐπί τούς Σκευᾶ υἱούς»: Ἐπί τούς υἱούς δέ τοῦ Σκευᾶ τά δαιμόνια ἐφήλατο, ὅτι μήτε πιστεύοντες εἰς Χριστόν, μήτε κεχειροτονημένοι ἐξώρκιζον τούς δαίμονας, ὅπερ τοῖς ἐπιορκισταῖς μόνοις θεμιτόν ἦν. Τοῦτο ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κεῖται.

«Οὐδέ τά δίκαια μή κατ' ἀξίαν»: Σημείωσαί τί ἐστι, «δίκαιως διώξεται τό δίκαιον», ὅ φησι Μωϋσῆς, καί ὅτι οὐδέ τά δίκαια

θεμιτόν μή κατ' ἀξίαν διώκειν. Ἔχεις δέ τοῦτο καί ἐν τοῖς ἑξῆς. Πλατέως δέ τοῦτο διαγυμναζει Ὠριγένης ἐν τῷ ι' τῶν «εἰς τούς Ἰερεμίου Θρήνους».

(≡15Δ_442≡> § 2. «Τί οὖν φής;»: Ἀντίθεσις ὡς ἐκ Δημοφίλου, ὅτι ἐστίν ἀσέβεια ἐν τοῖς ἱερεῦσι μή εὐθυνομένη.

«Ἐγώ δέ ἀπολογήσομαί σοι»: Ἀπολογία πρός τήν ἀντίθεσιν περί ἰδιοπραγίας.

[α'] «Καί μή τοπικῶς»: Ὅτι τά περί τῶν ἀγγελικῶν ὑποβάσεων καί τάξεων οὐ τοπικῶς δεῖ δέχεσθαι, ὅτι πλησιάζουσι Θεῷ, ἀλλά πρός τήν ἑκάστου ἐπιτηδειότητα· [β'] οὐ γάρ ἐν τόπῳ ὁ Θεός εἰκότως οὖν οὐδ' αἱ νοηταί δυνάμεις.

[γ']«Σύμβολα Χριστοειδῶς»: Τουτέστι τήν τῶν μυστηρίων τελεσιουργίαν. Χριστοειδῶς δέ, διότι οἱ ἱερεῖς, τοῖς θείοις ἐπευχόμενοι δώροις, ἤτοι συμβόλοις, τήν τοῦ Χριστοῦ τάξιν ἐπέχουσιν.

§ 3. [δ'] «Ἀλλ' οὐ Δημοφίλῳ»: Οὐ γάρ ἔξεστι, φησί, Δημοφίλῳ, θεραπευτῇ ὄντι, ταῦτα εὐθύνειν τά ἁμαρτήματα.

«Δίκαια δέ ἐστι»: Τί ἐστι, δικαίως τά δίκαια μεταδιώκειν, καί ὅτι ἀγγέλοις τό δίκαιον ἀπονέμεται.

[ε'] «Δημόφιλος δέ λόγῳ»: Τουτέστι τήν ἑαυτοῦ ἀλογίαν, καί τόν θυμόν, καί τήν ἐπιθυμίαν τῆς ἑαυτοῦ φιλαρχίας κολαζέτω ὁ Δημόφιλος.

[ϛ'] Σημείωσαι δέ, ὡς ἐν πᾶσι τοῖς οὖσι διά τῶν πρώτων τοῖς δευτέροις ἀπονέμεται τά κατ' ἀξίαν.

[ζ'] «Ἀλλ' ἐπαρχέτω»: Κρατείτω, φησίν, ὁ λόγος θυμοῦ καί ἐπιθυμίας· ταῦτα γάρ τά ὑφειμένα· ἐν τῇ τούτων γάρ ἐποχῇ ἡ λογική φαίνεται ἐξουσία καί δύναμις, ὥστε μή ἁπλῶς, ἀλλά πρός τί χρήσιμον κεχρῆσθαι αὐτοῖς.

«Ἐκ Θεοῦ νομοθέτης»: Τόν θεῖον Παῦλον φησιν.

«Οὐκ ἀξιοῖ τῆς Ἐκκλησίας»: Ἐκ τῆς πρός Τιμόθεον ἐπιστολῆς.

§ 4. «Τά καθ' ἀξίαν ἀφόριζε»: Σημείωσαι τάξιν ἐπαινουμένην ἐκκλησιαστικήν, ἵνα τοῖς μονάζουσιν οἱ διάκονοι, καί τούτοις (≡15Δ_444≡> οἱ πρεσβύτεροι, καί τοῖς πρεσβυτέροις οἱ ἐπίσκοποι ἐπιτιμῶσι, τοῖς δέ ἐπισκόποις οἱ ἀπόστολοι καί οἱ τούτων διάδοχοι. Ἐν δέ τοῖς τῶν ἀποστόλων διαδόχοις παρά τῶν ὁμοταγῶν ἡ ἐπιτίμησις.

«Καί τοῖς ἱεράρχαις οἱ ἀπόστολοι»: Σημείωσαι, ὅτι καί ἐπισκόπων μείζους οἱ ἀπόστολοι, καί οἱ τῶν ἀποστόλων διάδοχοι, καί ὅτι ἕκαστος παρά τοῦ ἁγιωτέρου τῆς αὐτοῦ τάξεως εὐθύνεσθαι ὀφείλει. Ἀποστόλων δέ διαδόχους τούς νῦν πατριάρχας ἡγοῦμαι εἶναι.

«Οὐκ οἶδ' ὅπως κλαύσομαι»: Σημείωσαι τήν πικρίαν, ἤ μᾶλλον συμπάθειαν τοῦ πατρός.

«Καί γάρ εἰ μή τοῦ ἀγαθοῦ»: Καί γάρ εἰ μή νομίζεις, φησί, τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ εἶναι τοῦ παρ' ἡμῶν θεραπευτής, πάντως καί ἡμῶν καί ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἀλλότριος ὑπάρχεις. Σημείωσαι δέ, ὅτι τάχα ἐν παροικίᾳ τοῦτο τοῦ μεγάλου Διονυσίου ἡμαρτήθη, καί ὅτι τόν Δημόφιλον αὐτός μοναχόν τῆς Ἐκκλησίας ἔταξεν.

«Ἤ τήν διπλῆν ἁμαρτίαν»: Σημείωσαι ποίαν καλεῖ διπλῆν ἁμαρτίαν, ὅταν ἁμαρτάνων τις ἀγνοῇ ὅτι ἥμαρτε. Τοῦτο δέ τοῦ Ἰερεμίου ἐστίν, ὡς ἐφεξῆς σαφήνιζει· «Ὅτι δύο ἥμαρτεν ὁ λαός· ἐμέ ἐγκατέλιπον πηγήν ζωῆς», καί τά ἑξῆς.

«Ὅτι Δημόφιλος οἴεται»: Πολλή καί μεγάλη καί συμπαθής παράκλησις τοῖς ἁμαρτωλοῖς.

«Ἀλλ' ὁ θεραρχικός ἱεροτελεστής»: Τόν Κύριον λέγει, ὅτι οὐχ ὅμοια διατάττεται τοῖς ὑπό Δημοφίλου γεγενημένοις.

«Καί ταῦτα τῶν ἁμαρτωλῶν»: «Ἁμαρτίαν γάρ οὐκ ἔποιησεν, οὐδέ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ», τό τοῦ Ἀποστόλου λέγων· ἄντικρυς τό, «Ἀφωρισμένος ἀπό τῶν ἁμαρτωλῶν, καί ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος».

(≡15Δ_446≡> «Δικαιοῖ δέ τῶν οἰκείων ἀπολαύειν»: Τουτέστι τῆς οἰκείας φιλανθρωπίας, καί μή τοῦ σκότους καί τιμωρίας.

«Καί γάρ καί τοῖς εἰς αὐτόν»: Ἐν τῷ κατά τόν Λουκᾶν κεῖται Εὐαγγελίῳ.

§ 5. «Ἄπαγε, οὐκ ἔχομεν»: Πολλά σοι ἀγαθά γένοιτο, πάτερ συμπαθέστατε!

«Καί γάρ καί ὁ θειότατος»: Σημείωσαι ὅτι ἀμετόχους λέγει τούς μαθητάς τοῦ Κυρίου Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ζητοῦντας πῦρ ἐπομβρῆσαι τοῖς Σαμαρείταις, ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εὑρίσκομεν. Πῶς οὖν πρός αὐτούς ὁ Κύριός φησιν, «Οὐκ οἴδατε ποίου Πνευματός ἐστε;» Ἀλλ' ἴσως τοῦτο εἶπε, δεικνύς ποίᾳ χάριτι διακονεῖσθαι ἐξελέγησαν· ἴσως δέ καί ὁ Πατήρ, πρός τό τέλειον τῆς δωρεᾶς ἀπιδών, ἧς ἔλαβον μετά τήν ἀνάστασιν, τοῦτο εἴρηκε, διά τό γεγράφθαι· «Οὔπω γάρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη». Ἱεροθέτην δέ καλεῖ τόν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον, ὡς χειροτονήσαντα αὐτῷ τήν ἀρχιερωσύνην τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν, καθώς ἐν ταῖς ἱεραῖς τῶν ἀποστόλων γέγραπται Διαταγαῖς.

«Διδάσκεσθαι γάρ, οὐ τιμωρεῖσθαι χρή»: Σημείωσαι ὡραῖον καί μάλιστα νῦν χρήσιμον, ὅτι διδάσκεσθαι χρή, καί οὐ κολάζεσθαι, τούς ἀγνοοῦντας, ὥσπερ καί τούς τυφλούς ὁδηγοῦμεν, οὐ κολάζομεν. Τό δέ κατά κόρρης τινές μέν τόν κρόταφόν φασιν, ἔνιοι δέ τήν γνάθον, ἄλλοι δέ μέρος τι τῆς κεφαλῆς. Βέλτιον δέ κόρρην, ὡς ἔφην, τόν κρόταφον λέγειν· Ὅμηρος μέντοι κόρσην αὐτήν καλεῖ. Παροξυτονεῖται δέ ἡ κόρρη. Εἰς τόν κρόταφον οὖν ἔτυψεν ὁ Δημόφιλος τόν μετανοοῦντα.

«Οἱ μέν γάρ ἀδικεῖν»: Σημείωσαι οἷά φησιν ἐπακολουθεῖν τοῖς ἀδικεῖν ἤ εὐεργετεῖν τινας βουλομένους, κἄν μή πρός ἔργον ἤνεγκαν ἅ ἐβουλεύσαντο.

«Ἐπιχειροῦντες»: Ἐκείνους δηλαδή οὕς προῃρέθησαν ἀδικῆσαι ἤ εὐεργετῆσαι, οὐ πάντως, φησί, διέθηκαν, καθώς ἐβουλήθησαν. Πρόδηλον δέ, ὅτι τό μέν ἀβούλητον τῶν εὐεργετουμένων, τό δέ παρά τό ἀδρανές τῶν ἀδικούντων.

(≡15Δ_448≡> «Καί ἐνθάδε καί ἐκεῖ»: Ὅτι οἱ δίκαιοι οὐ μόνον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἀλλά καί ἐν τῷ νῦν βίῳ ἀγγέλων ἀγαθῶν ὀπαδοί, ἤγουν ἀκόλουθοι, καί συνοδοιπόροι εἰσί.

«Τό πάντων ἀγαθῶν μέγιστον»: Ὅτι τό πάντων τῶν ἀγαθῶν μέγιστόν ἐστι τό ἀεί εἶναι μετά Θεοῦ.

«Καί ἐνθάδε, καί μετά θάνατον»: Ὅτι οἱ ἁμαρτωλοί καί ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καί ἐν τῷ μέλλοντι τιμωροῦνται, μετά τῶν δαιμόνων εἶναι κατακρινόμενοι ὑπό τῶν ἰδίων παθῶν ἃ προετίμησαν.

«Ἐπιμνησθήσομαι»: Σημείωσαι τήν ὅρασιν τοῦ ἁγίου Κάρπου, πόσης φρίκης καί παρακλήσεως γέμει.

§ 6. «Γενόμενόν μέ ποτε»: Διήγημα ὡραῖον, ὅτι οὐ χρή τοῖς ἁμαρτάνουσιν, εἰ καί πρός Θεόν πταίουσιν, ἐπαρᾶσθαι. Σημειωτέον οὖν τήν ἱστορίαν, περιέχουσαν ἀνεκλάλητον εὐσπλαγχνίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί περί μετανοούντων. Λέγει δέ καί περί τῆς ἁγιότητος τοῦ θείου Κάρπου. Ἔστι δέ οὗτος ὁ Κάρπος οὗ μέμνηται ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ β' πρός Τιμόθεον Ἐπιστολῇ.

«Κατά τάς προτελείους εὐχάς»: Προτελείας μέν ἐκάλουν Ἀθηναῖοι τάς πρό τῶν γάμων μετά τῶν θυσιῶν εὐχάς· τόν γάρ γάμον τέλος ἐκάλουν, ὡς τελειοῦν τά πρός τόν βίον τόν ἄνθρωπον· καί τοῦτο ἐκ πολλῶν κωμωδίας ποιητῶν δεικνύναι δυνατόν. Μυστήριον γοῦν εἶχον τόν γάμον. Ἔλεγον δέ προτελίζεσθαι καί τό προμυεῖσθαι, καί οἱονεί προκαθαίρεσθαι εἰς ἑτοιμασίαν μυστηρίου, ὡς Κρατῖνος δηλαδή ἐν Πυλαίᾳ δράματι. Μάλιστα γάρ τά μυστήριά τινος τῶν ψευδωνύμων αὐτῶν θεῶν τέλη καί τελετάς ἐκάλουν, ὡς τελειούσας καί εἰς τό τέλειον ἀγούσας τούς τελουμένους. Τό γοῦν παρ' Ἕλλησιν ἀσεβῶν λεγόμενον εἰς τό τῆς ἀληθείας μυστήριον ὠνόμασεν ὁ μέγας Διονύσιος, καί προτελείους εἶπεν εὐχάς τάς πρό τοῦ ζωοποιοῦ μυστηρίου τελειοτάτας δεήσεις ὑπέρ καθάρσεως καί ἀκατακρίτου μεταλήψεως τοῦ τελειοτάτου καί τελειοποιοῦ τῶν θυσιῶν δώρου. «Ἐξεναγώγησε» δέ ἀντί τοῦ, ὡς ξένον ἐδεξιώσατο.

(≡15Δ_450≡> «Ἔτι τῶν Ἱλαρίων ἡμερῶν»: Ἦσαν τινές ἡμέραι τοῖς εἰδωλολάτραις, ἃς Ἱλαρίας ἐκάλουν· καί αἱ μέν ἦσαν ἴδιαι καί ἱλάριοι, ὡς ὅταν τις ἔγημεν ἤ υἱόν ἐκτᾶτο, αἱ δέ κοιναί καί δημόσιαι ἱλάριαι ἐκαλοῦντο, ὡς ὅταν βασιλεύς ἀναγορευόμενος, τάς δημοσίας Ἱλαρίας παρεῖχε. Καί οὔτε πένθιμα ἐν ταύταις φορεῖν ἐξῆν, ἀλλά καί θέαι καί θυσίαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν διετελοῦντο δημόσιαι, καί οἱ πεθνοῦντες ἐπαύοντο καί ἐθεώρουν, καί ἐν εὐωχίαις ἀπαύστοις διῆγον τάς ὡρισμένας ἡμέρας ταῖς τοιαύταις Ἱλαρίαις. Ἦν δέ καί Ἱλαρία, ἑορτή ἰδική Ῥωμαίων εἰς τιμήν τῆς μητρός τῶν θεῶν αὐτῶν, μᾶλλον δέ δαιμόνων, ὥς φησι Δημόφιλος ἐν τῷ «Περί τῶν παρ' ἀρχαίοις θυσιῶν καί ἑορτῶν».

«Διά βίου παντός»: Τουτέστι μέχρι τά τῆς παρούσης ἐνέστηκε ζωῆς. Σημειωτέον δέ ὅτι δεῖ τούς θεοφιλεῖς διά βίου παντός νουθετεῖν τούς πεπλανημένους, καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἕλκειν. Σημείωσαι οὖν αὐτο· τινες γάρ ἀμαθῶς τό ἐναντίον λέγουσι, κεχρημένοι τῷ ἀποστολικῷ ρητῷ τῷ λέγοντι· «Αἱρετικόν ἄνθρωπον μετά πρώτην καί δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ», μή νοοῦντες τῶν εἰρημένων τήν δύναμιν, ἐκ τῶν ἑπομένων ρητῶν μάλιστα σαφηνιζομένην. Τότε γάρ εὔλογος ἡ μετά πρώτην καί δευτέραν νουθεσίαν παραίτησις, ὅταν ὁ διδάσκων πρός τήν παραίτησιν ἔλθῃ, εἰδώς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καί λανθάνει,

ὤν αὐτοκατάκριτος. Δῆλον γάρ, ὡς ἐν τοῖς ἱεροῖς διδασκάλοις ἀποκαλύπτεται καί ἡ τῶν προσιόντων κατάστασις. Ἕτεροι δέ, τό «μετά πρώτην καί δευτέραν νουθεσίαν», οὕτως ἐνόμισαν, ἀντί τοῦ, μετά τήν ἐκ τῆς Παλαιᾶς καί Νέας Διαθήκης διδασκαλίαν.

«Εἰώθει γάρ εἰς τόνδε»: Σημείωσαι, ὅτι ἡ ἀποστολική παράδοσις τούς νυκτερινούς τῶν ψαλμῳδιῶν κανόνας παρέδωκεν.

«Ἔξω ταραχῆς»: Τό «οὐ» ἀρνητικόν μόριον πρός τό «ἔξω ταραχῆς» συντακτέον, ἵνα ᾖ τό ὅλον τοιοῦτον· Διανίσταται, οὐδέ τῶν ὕπνων πολλῶν ὄντων, διά τό ἐγκόπτεσθαι αὐτούς, ἀπολαύσας, (≡15Δ_452≡> οὐδέ ἔξω ταραχῆς ὑπάρχων, διά τό καί τούς ὕπνους ἐγκόπτεσθαι.

«Ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ πρηστῆρί τινι»: Πρηστήρ ἐστιν ἑλικοειδής κίνησις ἄνωθεν κάτω ἀέρος διαπύρου. Καίει δέ τό τοιοῦτον, ὅθεν καί παρά τό πιμπρᾷν λέγεται.

«Ἀπείρων ἀνθρωποειδῶς»: Σημείωσαι, ὅτι καί ἀνθρωποειδῶς τοῖς ἁγίοις ἄγγελοι ἐπιφαίνονται.

«Ὑπό τῆς τῶν οἰκείων ποδῶν»: Σημείωσαι τό «ὑπό τῆς τῶν οἰκείων ποδῶν ἀστασίας», ὅ δηλοί τό εὐπαράφορον τῆς προαιρέσεως μή βουλόμενοι γάρ, οὐκ ἔπιπτον.

«Εἰς τό ἀχανές»: Σημείωσαι, πῶς ὁ διάβολος ρίπτει τούς ἀνθρώπους εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον, ὅπερ ἐνταῦθα ἀχανές καλεῖ, τουτέστι βάραθρον, ἤ ἀπατῶν ἤ ὠθῶν τούς πειθομένους αὐτῷ. Ἔστι δέ ὅτε καί ἀσελγεῖς ἀνθρώπους συνεργούς αὐτοῦ λαμβάνει εἰς τήν ἑτέρων ἀπάτην, ὡς καί τόν εἰδωλολάτρην ἐπί τοῦ νῦν ἀπατηθέντα, περί οὗ ὁ λόγος. Διό καί ἐν τῇ ὀπτασίᾳ ἄνδρας ὁρᾷ μεταξύ τῶν ὄφεων, τουτέστι τῶν δαιμόνων, ἕλκοντας τούς ὑπό τοῦ διαβόλου νικηθέντας, ὧν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐλευθερώσοι.

«Ὑπό τοῦ κακοῦ»: Σημείωσαι τό «ὑπό τοῦ κακοῦ», τουτέστι τῆς ἁμαρτίας, ὅπερ κυρίως κακόν ἐν προαιρέσει τικτόμενόν φαμεν. Τό δέ «ἄκοντες καί βιαζόμενοι» μή ἀναγκαστικήν τίνα δύναμιν, τουτέστι τόν διάβολον νοητέον, ὡς Μανιχαίοις καί Μεσαλιανοῖς δοκεῖ· ἀλλ’ ὅτι πειθόμενοι τό κακόν πρᾶξαι, τῷ ἀπατῶντι χώραν διδόαμεν συνεχῶς ἡμῖν ἐπιτίθεσθαι, ἐξ ἡμῶν καθ' ἡμῶν λαμβάνοντα τήν ἰσχύν· ἀδυνατήσει δέ, μή πειθομένων ἡμῶν, ἐπειδή ἐγγύς ἐστιν ἡμῶν ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ συνεπιλαμβανομένη, ὡς δηλοῖ τά ἑξῆς.

«Καί χεῖρα ἀγαθήν ὀρέγειν»: Σημείωσαι τήν ἄφατον τοῦ Κυρίου εὐσπλαγχνίαν.

«Τῆς χειρός ἤδη προτεταμένης»: Τῆς χειρός τοῦ Κάρπου δηλονότι.

(≡15Δ_454≡> «Μή ἄλλων»: Τῶν σταυρούντων δηλαδή, τῷ Κάρπῳ φησιν ὁ Κύριος.

«Ἀγαθῶν καί φιλανθρώπων»: Σημείωσαι, ὅτι καί αὐτός ὁ Κύριος ἀγαθούς καί φιλανθρώπους καλεῖ τούς ἀγγέλους.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Θ'

§ 1. Ὁ ἅγιος Τίτος οὗτός ἐστιν ὁ τῷ Ἀποστόλῳ γνώριμος, ὅν καί Κρήτης κατέστησεν ἐπίσκοπον, ὡς ἡ πρός αὐτόν Τίτον γραφεῖσα Ἐπιστολή παρά τοῦ θείου Παῦλου φησίν.

«Ἀλλ' ἐν τῇ Συμβολικῇ»: Τί περιέχει ἡ «Συμβολική θεολογία» τοῦ μεγάλου Διονυσίου.

«Ἐναπομόργνυνται»: Ἀπομόρξασθαι ἐστί τό ἐναπομάξασθαι καί ἐμβαλεῖν τι είς τήν ἑαυτοῦ διάνοιαν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζωγράφων, οἵ, προσέχοντες τῇ ἀληθείᾳ γράφουσι τάς εἰκόνας. «Τῆς ἀπορρήτου δέ σοφίας πατέρας» τούς προφήτας φησίν.

«Οὕτω γάρ ἂν θεώμενοι σεφθείημεν»: Σεφθείημεν ἀντί τοῦ ἐν σεβασμῷ ποιησοίμεθα, τιμήσοιμεν, θαυμάσοιμεν, ἐκπλαγείημεν. Σημείωσαι δέ ἐπί τῆς ἁγίας καί προσκυνητῆς Τριάδος τό· «Πηγήν ζωῆς είς ἑαυτήν χεομένην, καί ἐφ' ἑαυτῆς ἑστῶσαν» δείκνυται γάρ ἐντεῦθεν καί τό ὁμοούσιον, καί ὅτι ἡ μονάς είς Τριάδα προελθοῦσα, μέχρις αὐτῆς ἵσταται. Οὕτω καί ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρώτῳ Περί Υἱοῦ λόγῳ φησί, καί ἐν τῷ δευτέρω Εἰρηνικῷ. Σημείωσαι δέ τό· «Ἀεί δι' ἑαυτῆς ἑαυτήν θεωμένην»· περί τῆς ἁγίας δέ Τριάδος καί τοῦτό φησι.

«Τά γάρ ἐκτός αὐτῆς»: Τῆς αὐτῆς, δηλονότι συμβολικῆς πλάσεως. Κεῖται δέ καί ἐνταῦθα τό μέν «ὁπόσης» ἀντί τοῦ «πολλῆς», τό δέ «τά ἐκτός», ἤτοι τά προχείρως, ἐκ τῆς λέξεως ὑπαγορευόμενα.

«Γαστέρα Θεοῦ σωματικῶς»: Γαστέρα Θεοῦ διά τό «Ἔκ γαστρός πρός Ἑωσφόρου». «Λόγον είς ἀέρα», διά τό, «Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν». «Πνεῦμα ἐκπνεόμενον», διά τό, (≡15Δ_456≡> «Καί τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ». «Κόλπους» δέ, διά τό, «Μονογενής ὁ ὤν είς τόν κόλπον τοῦ Πατρός». «Φυτικός» δέ, ἤγουν κατά τήν τῶν φυτῶν ἰδέαν, διά τό, «Ξύλον ζωῆς ἐστί», καί τό, «Ἐκ βλαστοῦ, Υἱέ μου, ἀνέβης», καί τό, «Ἀνθήσει καί ἐκβλαστήσει Ἰακώβ», ἐπί Χριστοῦ ληφθέν, οὗ ὁ καρπός τῆς σωτηρίας ἐπλήρωσε τήν γῆν, καί τά ὅμοια. Σημείωσαι οὖν, πῶς εἴρηται ἐπί Θεοῦ γαστήρ, καί ἐρυγή τοῦ λόγου, καί τά τοιαῦτα.

«Ἤ πηγάς ὑδάτων»: Πηγάς ὑδάτων κατά τό, «Παρά σοί πηγή ζωῆς», καί τό, «Ἐμέ ἐγκατέλιπον πηγήν ζωῆς ὕδατος ζῶντος», καί ὅσα τοιαῦτα. «Ἀπαυγάσματα» δέ, διά τό, «Ὃς ὤν ἀπαύγασμα τῆς δόξης», καί, «Κύριε, ἐν τῷ φωτί τοῦ προσώπου σου πορεύσονται, καί ἐν τῷ φωτί ὀψόμεθα φῶς», καί τά παραπλήσια.

«Ἐπί δέ τῶν νοητῶν»: Δηλωτικά «τῶν μέν προνοιῶν» τό, «Ὡς ἀετός σκεπάσει τήν νοσσιάν ἑαυτοῦ» καί τά σύν αὐτῷ, τό «δωρεῶν» δέ, ὡς τό, «Ἀνοίγεις σύ τήν χεῖρά σου», καί τό, «Ὁ διδούς τροφήν πάσῃ σαρκί»· μᾶλλον δέ καί τοῦτο τῆς προνοίας γνωριστικόν. «Ἐκφάνσεων» δέ, διά τό ἐν σχήματι ἀνθρώπου ὀφθῆναι τοῖς ἐν τῇ Παλαιᾷ ἁγίοις, καί ἐν εἴδει περιστερᾶς, τό Πνεῦμα τό ἅγιον. Προνοίας δέ, καί τό τῶν ἀσεβῶν τιμωρητικόν· εἴρηται γοῦν παρά τῷ Προφήτῃ «Ὡς ἄρκτος ἀπορουμένη, καί ὡς πάρδαλις». Τῶν μέν οὖν «δυνάμεων» ὑπογραφικά ὀφθαλμοί καί ἑτέρων σωματικῶν μελῶν ὀνόματα, «ἰδιοτήτων» δέ, ὡς παρά τό Ἀμώς ἀδάμας· ἴδιον γάρ τῆς θείας φύσεως τό ἀπαθές καί ἀδάμαστον. Ὥσπερ οὖν καί τό ἀναλωτικόν τῶν μοχθηρῶν ἕξεων, καθ' ὅ εἴρηται «Ὁ Θεός ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον». Καί τά λοιπά δέ τῶν εἰρημένων, πρόδηλα τοῖς φιλοπόνοις· καί ἡ τούτων ἀναγωγική τε καί ἀλληγορική θεωρία, οὐκ ἀσύμφωνον. Ἔστι δέ καί (≡15Δ_458≡>

λαβεῖν «λήξεις» μέν καί «μονάς», τό τῆς θείας φύσεως ἀναλλοίωτον καί ἀμετάστατον, ὅπερ διά τῶν θεμελιωτικῶν λίθων ὑποδηλοῦται· «προόδους» δέ καί «διακρίσεις» τήν τῶν φυσικῶς αὐτῷ ἐνυπαρχόντων ἀγαθῶν μετάδοσιν, ὥσπερ ἐν ὑποδείγματι, ἡ ἐκ τοῦ κρίνου εὐοσμία, παρ' ὅ καί λέγεται «ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων». Οὕτως οὖν νοητέον καί «τάς ἑνώσεις» τό πρός αὐτόν ἐπιστρεπτικόν καί συνδετικόν τῶν κτισμάτων, διά τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου δηλούμενον. «Κόσμους δέ γυναικείους» τά παρά τῷ Ἠσαΐᾳ κείμενα, τό παντοδαπόν τῆς θείας προνοίας ὑπογράφοντα. Ὥσπερ οὖν καί τήν «χωνείαν» καί τό «χωνευτήριον» ὑποληπτέον τήν ἀναπλαστικήν πρόνοιαν, ἤ τήν διακριτικήν τε καί καθαρτικήν δύναμιν. Τά γάρ τῆς ὁπλητικῆς διασκευῆς πρόδηλα μέν ἔνθα κεῖνται· δηλοῦσι δέ τό καθαιρετικόν καί ἀφανιστικά τῶν ἐναντίων. «Βαρβαρικάς δέ ὁπλοποιίας» ἴσως ἐκεῖνο τό, «Ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ» καί, «Περίζωσαι τήν ρομφαίαν σου ἐπί τόν μηρόν σου, δυνατέ». Ἡ γάρ ρομφαῖα βαρβαρικόν ἐστιν ὅπλον, ὡς ἱστορεῖ Φύλαρχος. Ὁμοίως δέ καί βάναυσός ἐστί πᾶς τεχνίτης διά πυρός ἐργαζόμενος.

«Καί δαῖτάς τινας»: Δαῖτάς τινας τάς εὐωχίας φησίν, ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτε ὁ μόσχος ὁ σιτευτός, καί τά λοιπά, γίνεται ἐν τῷ ἀσώτῳ υἱῷ.

«Τά πολυειδῆ καί λοξά»: Ἁμαρτίας ἐπαγγελιῶν ἐν τούτοις φησί τό ἔν τισι τῶν προρρήσεων, κατά τό πρόχειρον δοκεῖν, μή τέλος λαβεῖν τά ἐπαγγελθέντα· οἷόν ἐστιν, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα παραθέσθαι, τό πρός τόν Ἰακώβ λεχθέν, «Γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σοῦ», καί τά περί τῆς διαμονῆς τῆς εἰς τήν βασιλείαν τοῦ σπέρματος Δαυίδ, ἅπερ ἐν τῷ προφανεῖ διήμαρτον τῆς ἐκβάσεως, κατά δέ τήν ἀκριβῆ θεωρίαν οὐδαμῶς. Τό μέν γάρ τοῦ Ἰακώβ διά τῆς τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐπικρατείας καί τῆς εἰς Χριστόν ἀναγωγῆς πεπλήρωται, ὥσπερ καί αἱ πρός τόν Ἀβραάμ ἐπαγγελίαι (≡15Δ_**460**≡> περί τῆς κατασχέσεως τῆς γῆς καί τῆς τῶν ἐθνῶν εὐλογίας. Τά δέ πρός Δαυίδ μόνως εἰς τόν Χριστόν ἀναφέρεται, Ὁμοίως δέ καί τά περί Σολομῶντος δοκοῦντα ἐν τῷ μδ' εἰρῆσθαι ψαλμῷ. Τάς οὖν ἐν τούτοις ἐξηγητικάς ἀποδόσεις, τό ποικίλον ἐχούσας, πολυειδῆ ἐκάλεσε σοφίσματα, οὐχ ὡς παραλογιστικῶς τεχναζόμενα τήν ἀλήθειαν, ἀλλ’ ὡς σαφῶς ἀναπτύσσοντα τό ζητούμενον.

(Περί τοῦ Ἄσματος τῶν ἀσμάτων, ὅτι ἅγιον κατά τούς ἁγίους τούτους· Θεόδωρος γάρ ὁ Μοψουεστίας διέβαλεν αὐτό ἠλιθίως πάνυ).

«Τῶν συνθημάτων»: Συνθημάτων φησί τῶν συμβολικῶς γινομένων, ἃ ὑπέρ ἑαυτῶν, τουτέστιν ὑπέρ τοῦ οὕτως νοεῖσθαι αὐτά, ὡς τό φαινόμενον ἔχει καί τό γράμμα ψιλῶς ὑπαγορεύει· οὐ τυπωθῆναί φησιν, ἀλλά προκάλυμμα εἶναι καί τύπον τῶν βαθυτέρων νοήσεων καί ὑπολήψεων. Τοῦτο δέ φησιν, ὅτι τά σύμβολα οὐχ ὑπέρ ἑαυτῶν τά συνθήματα τά μυστικά ἐπενόησαν, ἀλλά διά τούς ἀναξίους, ἵνα μή, προκείμενα αὐτοῖς, εὐκαταφρόνητα δοκοίη.

«Τήν μέν ἀπόρρητον»: Τήν μέν ἀπόρρητον καί μυστικήν παράδοσιν τῆς Γραφῆς αὐτήν ἐπεξηγεῖται, καλῶν συμβολικήν, ἅτε

διά συμβόλων χρησμοδοτηθεῖσαν· ἀλλά καί τελεστικήν, ὡς τάς τελετάς τῶν μυστηρίων ἐν συμβόλοις παραδιδοῦσαν διά τῆς ἱερατικῆς παραδόσεως. Ταύτην δέ τήν ἀπόρρητον ἤτοι συμβολικήν φησιν ἔχειν συμπεπλεγμένην τῷ ρητῷ, τουτέστι τῷ ρηθῆναι ἐπιτετραμμένῳ συμβόλῳ, καί τό ἄρρητον, ἤτοι μυστικόν. Συνεσκίασται γάρ ἐν τῷ συμβόλῳ τό ἀληθές καί ἀδημοσίευτον, ὡς ἐν τῷ νομικῷ πάσχα τό ἀληθές, ὅπερ εἴρηται· «Τό Πάσχα ἡμῶν ὑπέρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός». Τό δέ δεύτερον μόριον τῆς θεολογικῆς παραδόσεως ἐμφανές ἐστι καί γνώριμον, οὐ μήν διά συμβόλων· ὅπερ καί φιλόσοφον καλεῖ καί ἀποδεικτικόν, οἷόν ἐστι τό τά ἠθικά καί φυσικά καί πρακτικά τῆς δημιουργίας παραδιδόν. Τοῦτο δέ τό ἐμφανέστερον ἔχει τινά πειθώ, καί συνδεδεμένην (≡15Δ_462≡> τήν ἀλήθειαν τοῖς λεγομένοις· κατά τοῦτο γάρ ἐστι καί ἀποδεικτικόν. Τό δέ συμβολικόν οὐκ ἔχει τό πείθειν, ἀλλ’ ἐνέργειαν τινα θείαν ἀφανῆ καί δραστήριον, ἥτις μυστιριώδεις καί θεωρητικάς ψυχάς διά τῶν μυστικῶν, ἤτοι συμβολικών, αἰνιγμάτων ἐνιδρύει, καί οἱονεί θεμελιοῖ εἰς Χριστόν, διά τῶν μή λόγῳ διδασκομένων μυστηρίων, ἀλλά σιγῇ καί ἀποκαλύψει ἐλλάμψεων Θεοῦ φωτίζει τόν νοῦν εἰς τάς τῶν ἀρρήτων μυστηρίων κατανοήσεις. Σημείωσαι δέ, ὡς διπλῆ ἐστι τῶν θεολόγων ἡ παράδοσις, καί πῶς, καί ποία ἐστί.

«Καί τήν μέν συμβολικήν»: Συμβολικήν καί τελεστικήν τήν διά συμβόλων τελουμένην, οἷα τά τῆς νομικῆς λατρείας, καί τά τῆς μυστικῆς τῆς παρ' ἡμῖν ἱερουργίας μυστήρια, εἰ καί μᾶλλον ὑψηλά τε καί πνευματικά τά ἡμέτερα. «Φιλόσοφον δέ καί ἀποδεικτικήν» τήν διά τῆς κατανοήσεως τῶν κτισμάτων, καί τινων θείων οἰκονομιῶν καί τῆς θεωρητικῆς ἐξηγήσεως τῶν περί Θεοῦ λεγομένων ἐν ταῖς Γραφαῖς συνισταμένην.

«Πείθει καί καταδεῖται»: Πείθει καί καταδεῖται, οἱονεί δεσμόν τίνα καί σφραγῖδα ἐπιτίθησι τοῖς λεγομένοις τήν ἀλήθειαν, καί τό πιστόν τοῖς ἀκούουσι δίδωσι. Τό δέ συμβολικόν διά τῶν τελουμένων προσοικειοῖ τῷ Θεῷ, πραγματικῇ ἕξει τε καί τυπώσει, ὅπερ καί «ἀδιδάκτους μυσταγωγίας» ἐκάλεσεν.

«Ἤ τῆς νομικῆς παραδόσεως»: Ὅτι οὐ μόνον ἡ νομική παράδοσις, ἀλλά καί ἡ τελετή τῶν καθ' ἡμᾶς μυστηρίων τῶν ἱερῶν ἐδεήθη συμβόλων. Καί οὐδέν θαυμαστόν, ὅπου καί οἱ ἄγγελοι δι' αἰνιγμάτων τά θεῖα μυστήρια προάγουσι. Καί αὐτός ὁ Κυριος ἐν παραβολαῖς φαίνεται θεολογῶν.

Τῆς τῶν θεολόγων παραδόσεως

ἡ μέν ἀπόρρητος καί μυστική, ἥτις ἐστί καί συμβολική καί τελεστική, καί δραστική·	ἡ δέ ἐμφανής καί γνώριμος, ἥτις ἐστί φιλόσοφος καί ἀποδεικτική καί πιθανή.

«Συμβόλων»: Φυσιολογία τήν αἰτίαν ἔχουσα, διά τί τά μέν συμβολικά, τά δέ ἄχραντα τῆς Γραφῆς παραδέδοται.

(≡15Δ_464≡> «Δι' αἰνιγμάτων»: Δι' αἰνιγμάτων, ὡς ὁ παρά τῷ Ζαχαρίᾳ ἄγγελος τά περί τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἰοσεδέκ καί τῆς στολῆς αὐτοῦ τυπῶν καί λέγων· καί παρά τῷ Δανιήλ ὁ Γαβριήλ τά περί Χριστοῦ διηγούμενος καί τά σύν αὐτῷ μυστικά ὑπαγορεύων, καί

ἕτερα τοιαῦτα. «Θεουργά» δέ φησιν ἤ τά Θεόν ἀποτελοῦντα τόν μετέχοντα αὐτῶν, ἤ τά παρά Θεοῦ εἰργασμένα

«Διά τυπικῆς τραπεζώσεως»: Τραπέζωσίν φησι τά ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ διά τοῦ ἁγίου ἄρτου καί τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τελούμενα μυστήρια. Σημείωσαι δέ, ὅτι καί ἡ παλαιά καί ἡ νέα Γραφή πολλά διά συμβόλων παραδίδωσι, καί διά τι.

[α'] «Τήν ἀνθρωπίνην ζωήν»: «Ἀμέριστον» οἶμαι εἰρηκέναι αὐτόν τήν ἀνθρωπίνην ζωήν καί «μεριστήν», τό μέν διά τό τῆς ψυχῆς ἀμερές καί ἀσώματον, τό δέ διά τό τοῦ σώματος ποικίλον τε καί πολυμερές. Ὅρα δέ, πῶς θαυμασίως τά τῆς ψυχῆς παραδίδωσι. Τό μέν γάρ αὐτῆς ἀμέριστόν φησιν, ὅ καί ἀπαθές καλεῖ· τοῦτο δέ ἐστι τό τῆς ψυχῆς ἀκραιφνέστατον καί αὐτό, ὡς ἄν τις εἴποι, τό ἄνθος, ὅπερ ἐστίν ὁ νοῦς, ὁ καί τό λογικόν προχέων, καθ' ὅν νοῦν καί νοερά ἡ ψυχή, ἐν ᾧπερ νῷ τά ἁπλᾶ καί οἷον γυμνά συμβόλων χωρίς μυστήρια ἐπιστητῶς ἐποπτεύεται. Τό δέ αὐτῆς μεριστόν ἐστιν, ὅ καί παθητικόν φησι, τοῦτο δέ ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς δύναμις, ἡ πρός τάς αἰσθήσεις ἑνουμένη διά τοῦ πνεύματος τοῦ μέσου τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος, ἐν ᾧ πνεύματι ἐναπεστηριγμέναι εἰσίν αἱ τῆς αἰσθήσεως καί τῶν διανοήσεων τῶν διά τῆς σκέψεως γνωριζομένων δυνάμεις. Τοῦτο οὖν παθητικόν ἐστι τῆς ψυχῆς, ἅτε διά τῶν αἰσθήσεων εἰς προσπάθειαν ταύτης τῶν αἰσθητῶν καταφερομένης. Τοῦτο δέ τό μέρος, φέρε εἰπεῖν, τῆς ψυχῆς, ὡς ὁ νοῦς, οὐκ ἔστι καθαρόν, οὔτε ἐποπτεῦσαι δύναται τά θεῖα καί ἐπιστητά καί νοητά ἀμέσως, ἀλλά δεῖται μέσου τινός παχύτερου, καθάπερ χειραγωγοῦντος αὐτό ἐπί τά ἁπλᾶ καί ἀμέριστα, ὅπερ ποιεῖ τά σύμβολα διά τῶν μεριστῶν, τουτέστι τῶν αἰσθητῶν καί φαινομένων ἐπί τά ἄρρητα ξεναγοῦν.

(≡15Δ_466≡> [β'] «Καί τό μέν ἀπαθές τῆς ψυχῆς»: Ἀπαθές τῆς ψυχῆς τό νοερόν, οὐχ ὡς πάντη ἀμέτοχον πάθους, ἀλλ' ὡς ἔξωθεν τοῦ πάσχειν οὐκ ἔχον τάς ἀφορμάς, ὥσπερ τό σῶμα πλείστοις ὑποπίπτον κακοῖς συμπτώμασιν, ἅπερ ἡ ψυχή ἄνευ τῆς οἰκείας ἑκουσιότητος οὐχ ὑπομένει. Παθητικόν δέ αὐτῆς τό διά τῶν αἰσθήσεων ἀντιληπτικόν τῶν ἔξωθεν, ᾧτινι συγγενές ἔφη τό διά συμβόλων σωματικῶς παραδίδοσθαι τά θεῖα, δι' ὧν πρός τήν τῶν ἀΰλων ἀναγόμεθα θεάν.

[γ'] «θεολογίας σαφοῦς»: Ὅτι καί οἱ θεολογίας σαφοῦς καί γυμνῆς προκαλυμμάτων ἀκηκοότες, τύπους τινάς ἐν ἑαυτοῖς ἀναπλάττουσι πρός νόησιν τούς ἀκροωμένους χειραγωγοῦντες· «Ἄλλως»· Θεολογίας σαφοῦς, οἷον «Ὤφθη Κύριος τῷ Ἀβραάμ, ἤ τῷ Μωϋσεῖ» καί, «Εἶπεν ὁ Κύριος» καί, «Ἐγένετο ὁ λόγος Κυρίου πρός τόν προφήτην», καί τά τοιαῦτα. «Σαφοῦς» δέ, ὡς οὐ διά συμβόλων τυπωτικῶν. Τύπον οὖν φησιν ἀναπλαττόμενον, ἥν ἐπινοοῦμεν ἐπί τοῖς τοιούτοις ρητοῖς εὐσεβῆ θεωρίαν καί τῇ θεία φύσει κατάλληλον.

§ 2. [δ'] «Τύπον τινά πρός τήν νόησιν»: Ὥσπερ ὅταν ἐκ δένδρων τάς ὑποστάσεις τῆς προσκυνητῆς Τριάδος παρίστησιν ὁ θεῖος Ἀθανάσιος, καί ἐξ ἄλλων οἱ λοιποί ἅγιοι. Τί καί ἡ τοῦ κόσμου δημιουργία τῶν ἀοράτων τοῦ Θεοῦ προβέβληται, τρόπον τινά συμβόλων τάξιν ἐπέχουσα.

[ε']«Καθάπερ φησί Παῦλος»: Ὁ μέν Ἀπόστολος οὕτω φησί· «Τά γάρ ἀόρατα αὐτόν, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις, ἐν τοῖς ποιήμασι καθορᾶται». Ὁ δέ Χριστός (τοῦτον γάρ, οἶμαι, καλεῖ τόν ἀληθῆ Λόγον) ὅταν λέγῃ· «Εἰ τά ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καί οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐάν εἴπω ὑμῖν τά ἐπουράνια, πιστεύσετε;», καί ὅσα τοιαῦτα.

[ς'] «Διό καί οἱ θεολόγοι»: «Πολιτικῶς μέν καί ἐννόμως» τήν τῶν κατορθούντων ἀποδοχήν καί εὐπάθειαν καί τῶν πλημμελούντων τήν κάκωσιν καί κατάκρισιν. «Καθαρτικούς δέ καί ἀχράντους» τάς νουθεσίας καί προφυλακτικάς παραινέσεις. «Ἀνθρωπικῶς (≡15Δ_468≡> δέ καί μέσως», οἷον τάς πεύσεις, ὡς τό· «Ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;» καί τό, «Καταβάς ὄψομαι» καί τό, «Κύριος ἐξετάζει τόν δίκαιον καί τόν ἀσεβῆ». Ἅτινα καί μέσως ἔχουσι τῶν τε Θεῷ πρεπόντων καί τῶν πάντῃ ἀπεμφαίνειν δοκούντων, τουτέστι ὁμοιώσεως θηρίων καί ὑλῶν ἀψύχων. «Ὑπερκοσμίως δέ καί τελεσιουργικῶς» φησι τάς λόγῳ καί μόνω βουλήματι παραδοξοποιίας. «Νόμους δέ φαινομένους», ὡς ὅταν ἀπολογίας ἀξιοῖ τήν ἐν ἐρήμῳ βιασθεῖσαν παρθένον, καί τά ὅμοια. «Ἀφανεῖς δέ θεσμούς», οἷον, «Τόν Ἰακώβ ἠγάπησα, τόν δέ Ἠσαῦ ἐμίσησα», καί ἕτερα τοιαῦτα. (ζ') «Πολυτρόπως» δέ ἔφη ὁ πατήρ, διότι τά μέν συμβολικῶς, τά δέ ἀχράντως καί ὑπερκοσμίως ἡ Γραφή παρεδέδωκε.

«Τά μέν πολιτικῶς»: Τῆς φιλοσοφίας τό μέν ἔστι πρακτικόν, τό δέ θεωρητικόν. Καί τοῦ μέν πρακτικοῦ τό μέν ἐστι κοινόν, ὅ καί πολιτικόν καλεῖται, οἷον τό νομοθετικόν, τό δέ ἴδιον, οἷον τό ἠθικόν. Μέσον δέ πρακτικοῦ τό οἰκονομητικόν. Τοῦ δέ θεωρητικοῦ τό μέν ὠνόμασται φυσικόν, τό ἐν αἰσθητοῖς καί μεταβλητοῖς, ὅ καί κοσμολογικόν ἐστι, τό δέ ἐποπτικόν καί θεολογικόν, τό ἐν νοητοῖς καί ἀϊδίοις. Ταῦτα νῦν ἐξέθετο ἐν τούτοις. Μέσον δέ τοῦ θεωρητικοῦ τό ἐν ἀϊδίοις καί αἰσθητοῖς, ὅπερ ἐστίν ἀστρονομικόν καί μαθηματικόν, ὅπερ ἡ μέν Γραφή οὐ λέγει, οἱ δέ Ἑβραῖοι ἐν τῷ Δευτερονομίῳ ἔχουσιν.

[η'] «Οὐ γάρ ἱστορίαν ψιλήν»: Ὅτι τά συμβολικῶς, ἤτοι ἱστορικῶς, τῇ Γραφῇ εἰρημένα οὐχ ἱστορίαν ἔχει ψιλήν, ἀλλά ζωτικήν τελείωσιν. Ζωτικήν δέ τελείωσιν λέγει τό σκοπόν εἶναι τοῖς ἁγίοις διά τῶν Γραφῶν πρός τήν αἰώνιον ζωήν τελειοῦσθαι τούς διδασκομένους. Ταῦτα δέ φησι, δεικνύς ἀναγκαίως τήν ἀναγωγήν καί ἀλληγορίαν παραλαμβάνεσθαι.

«Ἱεροπρεπῶς διαβαίνειν»: Διαβαίνειν γράφεται καί διαβάλλειν, (≡15Δ_470≡> ὅ ἐστίν εἰσβαλεῖν καί εἰσελθεῖν, εἴσω τε γενέσθαι τοῦ πράγματος· οὕτω φησί καί Διογενιανός.

«Τά ὑπερούσια φῶτα»: Ὑπερούσια φῶτα καί νοητά καί θεῖα, τήν πανάχραντον καί παναγίαν Τριάδα φησί, νοητούς δέ ἀγγέλους τούς ὑπεραναβεβηκότας. Τήν δέ διαφοράν τούτων περατεθείκαμεν ἐν τῷ «Περί θείων ὀνομάτων» τελείως.

«Κατά τῶν νοητῶν αὐτοῦ προνοιῶν»: Ἐπί μέν προνοιῶν, ὡς τό ἐν Εὐαγγελίοις, «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπί τήν γῆν», λόγων δέ, ὡς παρά τῷ Ἱερεμίᾳ· «Οὐχ οὕτως οἱ λόγοι μου ὥσπερ πῦρ, λέγει Κύριος;». Τήν τοῦ πυρός οὖν εἰκόνα δηλονότι ἐπί τοῦ Θεοῦ ἄλλως

δεῖ ἐκλαβεῖν, καί ἄλλως ἐπί τῶν νοητῶν, ἀγγέλων δηλονότι καί προνοιῶν Θεοῦ καί λόγων.

«Καί τήν μέν κατ' αἰτίαν»: Τήν τοῦ πυρός εἰκόνα κατ' αἰτίαν, δηλαδή ἐπί τῶν λογίων Κυρίου· τήν δέ καθ ὕπαρξιν ἐπί Θεοῦ, τήν δέ κατά μέθεξιν ἐπί τῶν ἀγγέλων. Τό δέ καθ' ὕπαρξιν τοῦ κατά μέθεξιν διαφέρει ἐν τούτοις· τό μέν γάρ δηλοῖ οὐσίαν καθ' ἑαυτήν οὖσαν καί ἐπείσακτον ἔχουσαν τό θεοειδές, ὥσπερ ἐπί τῶν ἀγγέλων· τό δέ καθ' ὕπαρξιν πρᾶγμα ἤ Λόγιον θεῖον, τουτέστιν ἐκ Θεοῦ προαχθέν.

«Ὡς ἡ κατ' αὐτά θεωρία»: Ὅτι πρός τά ὑποκείμενα καί οἱ τύποι νοοοῦνται, κἄν οἱ αὐτοί ὦσιν.

«Ὑφ' ὑμῶν ζήτησιν»: Ἦλθεν εἰς ἐρώτησιν καί τό τῶν Παροιμιῶν πρόβλημα, καί φησι περί δυνάμεως τροφῆς.

«Τήν δέ ὑγράν»: Σημείωσαι ὅτι τό πίνειν «ὑγράν τροφήν» ἐκάλεσε.

«Κρατήρ περιφερής»: Θεωρία τοῦ κρατῆρος καί τῆς αὐτοῦ περιφερείας.

«Ἀνάρχου καί ἀτελευτήτου»: Ἄναρχόν φησι τοῦ Θεοῦ τήν πρόνοιαν, οὐχ ὅτι τῶν ὄντων ὡς συνάρχων προενόει κατά τούς ἀφραίνοντας καί λέγοντας, Ἅμα Θεός, ἅμα πάντα, ἀλλ’ ὅτι καί (≡15Δ_472≡> πρίν ἤ πραχθῆναι τά ὄντα ἐν ταῖς ἰδέαις, ἤτοι παραδείγμασι τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ἐν ταῖς ἀϊδίοις αὐτοῦ νοήσεσιν (ἃς προορισμούς ὀνομάζειν τόν θεῖον Παῦλον ἐν τῷ «Περί θείων ὀνομάτων» ἔφημεν), καθ' ἃς ἰδέας καί νοήσεις τοῦ Θεοῦ τά μέλλοντα παράγεσθαι προετετύπωτο, καί ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἀνάρχως προϋπῆρχε πάσης κτίσεως. Προνοίας γάρ θείας ἦν, ἤτοι προεννοήσεως, τό βούλεσθαι παραγαγεῖν κτίσιν τήν ἀπολαύσουσαν τῆς προνοητικῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. Κατά τοῦτο οὖν καί ἀτελεύτητος ἡ πρόνοια λέγεται εἰς τούς ἀθανάτους ἀγγέλους καί τούς ἀπαθανατισθησομένους ἡμᾶς, καί τά δι' ἡμᾶς ἀγαθά ἐσομένη.

«Οἰκοδομοῦσα δέ καί ἡ σοφία»: Τί ἐστι τό «οἰκοδομεῖν τήν σοφίαν ἑαυτῇ οἶκον», καί ἐν αὐτῇ ἑτοιμάζειν ἃ ἔφη, καί ἔξω εἶναι αὐτοῦ, καί ἐν αὐτῷ.

«Καί ἐν τῷ παντί γίγνεται»: Περί τούτου εἴρηται καί ἐν τῷ «Περί θείων ὀνομάτων», πῶς ἑστώς καί κινούμενος. Σημειωτέον δέ ὅτι πρόνοιαν τόν Θεόν φησιν.

«Ἐν τῷ αὐτῷ καθ' ὑπεροχήν»: Καί ἐν τούτοις τό «καθ' ὑπεροχήν» πρός τό μή κατά στέρησιν καί ἀνυπαρξίαν λαβεῖν ἡμᾶς τά προκείμενα, εἴληπται.

«Καί ἑστηκώς»: Ἐνταῦθα δοκεῖ μοι σαφηνίζειν, τί ἑστία, τουτέστιν ἡ ὡς ἔστι διαμονή, ἀπό τοῦ ἑστί παρηγμένου τοῦ ὀνόματος τῆς «ἑστίας».

«Καί οὐδαμῶς ἔξω αὐτοῦ»: Ἐπειδή τό μέν ἑστῶς ἐπί τῆς κατά τό ἀναλλοίωτον μονιμότητος ἔλαβε, τό δέ κινούμενος ἐπί τῆς εἰς τά ὄντα προνοίας, ἐφ' ἑκατέρου τούτων νοεῖν ἡμᾶς χρή καί προσεπάγειν τό «καθόλου», ἵνα ᾖ τοιοῦτον τό λεγόμενον Οὔτε ἑστώς καθόλου, ὡς μή κινεῖσθαι προνοητικῶς, οὔτε κινούμενος καθόλου, ὡς τῆς οἰκείας μεθίστασθαι μονιμότητος. «Ἄλλως· Ὅτι τό

'ἀεί ἑστάναι καί κινεῖσθαι' περί Θεοῦ λεγόμενον τήν ἐν τῇ μονιμότητι προνοητικήν αὐτοῦ ἐνέργειαν δηλοῖ. Τό δέ 'μηδέ ἑστᾶναι μηδέ κινεῖσθαι' τήν ἐν τῷ προνοεῖν αὐτοῦ μονήν παρίστησι. Πάντα δέ τά ἐνταῦθα ἐν τῷ «Περί θείων ὀνομάτων» πολλάκις διεληλύθαμεν.

(≡15Δ_474≡> § 4. «Τήν μέν οὖν στερεάν τροφήν»: Τίς ἡ στερεά τροφή, καί τις ἡ ὑγρά· καί ὅτι στερά τροφή ἐστιν ἡ μόνιμος τελειότης.

«Καί δυνατήν καί ἑνιαίαν»: Ἑνιαίαν καί ἀδιαίρετον γνῶσίν φησι τό ἐν τοῖς περί Θεοῦ λόγοις μή πρός τάς ὑλικάς ἐννοίας καταμερίζεσθαι τόν νοῦν, ἀλλά μονοτρόπως τό ὑπέρ φύσιν καί ἀνεξιχνίαστον τῆς θείας φύσεως λογίζεσθαι τόν τά αἰσθητήρια τοῦ ἐντός ἀνθρώπου γεγυμνασμένα ἔχοντα.

«Καί μεριστῶν»: Κατά κοινοῦ τό σύνθεμα φέρειν οἴομαι τῆς διαχυτικῆς, καί τά ἑξῆς.

«Χειραγωγούσης»: Οὐχ ἑνί γάρ τρόπῳ, ἀλλά πολυειδεῖ καί ποικίλῳ τούς διδασκομένους ἐπί τό τέλειον τῆς θεογνωσίας ἄγεσθαι ἴσμεν.

(Διά τί δρόσῳ καί ὕδατι καί γάλακτι καί οἴνῳ καί μέλιτι τά θεῖα παρεικάζεται λόγια, καί τίς ἡ ἑκάστου τούτων δύναμις).

«Δωρεῖται τοῖς προσιοῦσι»: Τί δηλοῖ τά σύμβολα.

«Τό ἀληθῶς εὐωχεῖν»: Σημείωσαι, ὅτι τό τῆς εὐωχίας ὄνομα ὁ πατήρ εἰς τό «εὖ ἔχειν» ἐτυμολογεῖ.

«Ζωοποιός ἅμα καί κουροτρόφος»: Τό τρέφειν νεανίας ἀγαθούς. Ἐξ Ὁμήρου δέ τοῦτο· 'κόρος' γάρ ὁ νεανίας, καί κατά πλεονασμόν τοῦ 'κοῦρος', ὅθεν καί 'κουροτρόφος'.

§ 5. «Θεός μεθύειν λέγεται»: Σημείωσαι πῶς μεθύειν λέγεται ὁ Θεός, καί ἐκ τίνος καί τίς ἡ ἐφ' ἡμῶν μέθη, καί πῶς λέγεται ἐπί Θεοῦ ἔκστασις.

«Ὑπέρ τό νοεῖν ὤν»: Ὅτι ὁ Θεός καί ὑπέρ τό νοεῖν ἐστι, καί ὑπέρ τό νοεῖσθαι, καί ὑπέρ τό εἶναι.

«Μεμεθυσμένος ἅμα»: Σημείωσαι ἐν συντόμῳ, πῶς μεμεθυσμένος καί ἐξεστηκώς λέγεται ὁ Θεός.

«Κατά τόν αὐτόν ἐκληψόμεθα»: Τίνα τά λεγόμενα δεῖπνα, ἤτοι συμπόσια, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

«Τήν ἀνάκλισιν»: Τίς ἡ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀνάκλισις· ὅτι ἀνάπαυσις καί ἀβλαβής ζωή, καί τά ἑξῆς.

«Καθ' ἥν εὐφροσύνην»: Τήν εὐφροσύνην, ἤτοι τό εὐφρονεῖν (≡15Δ_476≡> (τοῦτο γάρ ἐστιν εὐφροσύνη), τόν Ἰησοῦν εἰκότως λέγει.

§ 6. «Καί τόν εὐφημούμενον ὕπνον»: Πῶς ἔλαβεν ἐπί Θεοῦ ὕπνον καί ἐγρήγορσιν.

«Τήν συμβολικήν θεολογίαν»: Σημείωσαι τί περιέχει ἡ «Συμβολική θεολογία». Διεξοδικώτερον δέ, τουτέστι πλατύτερον, διήρθωται καί διατετύπωται.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Ι'

Ἡ μέν ἐπιστολή ἀξία τῆς ἀρχαιότητος ἐκείνης τῆς ἱερᾶς, καί τόν μαθητοῦ, ὅν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τήν χάριν ἀπαγγέλλουσα. Ἔστι δέ συμβαλεῖν ἐκ τῆς πρός τόν ἅγιον Πολύκαρττον ζ' οὔσης, εἶναι

τόν μέγαν Διονύσιον, ὅτε ταῦτα ἔγραφεν, ἐτῶν περί που ἐνενήκοντα. Ἐν μέν γάρ τῇ πρός τόν ἅγιον Πολύκαρπόν φησιν, ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον Ἡλιουπόλει διάγων, θεάσασθαι τήν παρά φύσιν γενομένην ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου ἐν τῷ σωτηρίῳ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ γέγονε τῷ ιη' ἔτει τῆς Τιβερίου βασιλείας τῷ γάρ ιε' ἔτει αὐτοῦ ἤρξατο τοῦ κηρύγματος ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὡς ἐν τῷ κατά Λουκᾶν δηλοῦται Εὐαγγελίῳ. Τρία δέ ἔτη μετ' ὀλίγων μηνῶν κηρύξας, ἑκών πάσχει ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν, ὡς εἶναι Τιβερίου ιη' ἔτος. Ἐβασίλευσε δέ Τιβέριος ἀμφί τά κγ' ἔτη, ὡς εἶναι ἀπό τοῦ σωτηρίου πάθους ἕως τελευτῆς Τιβερίου σχεδόν ἔτι ἕξ. Ἐξωρίσθη δέ ὁ ἅγιος εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ, ἥτις ἐστί μία τῶν Κυκλάδων, περί τό τελευταῖον ἔτος τῆς Δομετιανοῦ βασιλείας. Ἐβασίλευσε δέ οὗτος ἔτη ιε' καί μῆνας ε'. Συνάγονται δέ ἀπό τοῦ ιη' ἔτους Τιβερίου, ὅτε ἡ ἔκλειψις, ἕως τῆς τελευτῆς Δομετιανοῦ ἔτη ξδ' περί που καί μῆνας ζ'. Ὑποθώμεθα δέ καί τόν θεῖον Διονύσιον, ὅτε τά ἐπί τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου εἶδεν, εἶναι κε' ἐτῶν, ἅτε οἶμαι, καί ἔτι ἀναγινώσκοντα, ὡς εἶναι τά πάντα ἀμφί τά ἐνενήκοντα ἔτη. Μέμνηται δέ τῆς ἐπί Δομετιανοῦ ἐξορίας τοῦ ἁγιωτάτου Ἰωάννου, καί Εἰρηναῖος ἐν τρίτῳ καί πέμπτῳ τῶν «Κατά αἱρέσεων», ἔνθα καί τόν χρόνον (≡15Δ_**478**≡> ἐσημειώσατο, καί Κλήμης ὁ Ἀλεξαδρεύς, ἐν τῷ λόγῳ τῷ περί, «Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος».

«Οὐδέ γάρ ἐν τοῖς αἰῶσι»: Σημείωσαι, ὅτι οὐχ ὁ Θεός αἴτιος τοῦ ἀφορισμοῦ τοῖς ἁμαρτωλοῖς τῆς ἐν ἀριστερᾷ στάσεως, ἀλλ’ αὐτοί ἑαυτοῖς αἴτιοι τούτων οἱ ἁμαρτωλοί, παντελῶς ἑαυτούς ἀφορίσαντες τοῦ Θεοῦ.

«Καί θεωνυμία»: Θεωνυμίαν φησίν ἤ τό πάντοτε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ πάντα πράττειν αὐτούς, ἤ ὅταν τούς ἀπό τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τοῦ Χριστοῦ, ὀνομαζομένους, κατ' αὐτόν πολιτεύεσθαι ὑπάρχῃ, καί αὐτούς λεγομένους θεούς.

«Τοῦ Εὐαγγελίου τόν ἥλιον»: Τόν τοῦ Εὐαγγελίου ἥλιον τοῦτον τόν θεῖον Ἰωάννην ὀνομάζει δικαίως. Φησίν οὖν· Ὅτι ἐγώ, εἰκότως αἰτιώμενος καί μεμφόμενος τούς νομίζοντάς σε τόν τοῦ Εὐαγγελίου ἥλιον περιορίζειν ἐν τόπῳ, εὔχομαι ὅμως ἀνανῆψαι καί προσδραμεῖν σοι, ἵνα σωθῶσι φωτισθέντες. Ὥσπερ γάρ μέμηνεν ὁ οἰόμενος τόν ἥλιον τοῦτον περικλείειν τόπω, οὕτω καί οὗτοι μεμήνασι, νομίζοντες τό φῶς τοῦ Εὐαγγελίου σου περιορίζειν σύν σοί ἐν Πάτμω τῇ νήσῳ.

«Ἡμᾶς δέ οὐδέ τοὐναντίον»: Ἀντί τοῦ, οὐδέ τό πορρωτέρω σε γενέσθαι. Σημείωσαι δέ ὅτι καί προεφήτευσεν ὁ μέγας Διονύσιος, σαφῶς εἰπών ἐκ Θεοῦ ἀποκαλυφθῆναι αὐτῷ, ὡς καί τῷ ἁγίῳ Ἰωάννῃ, ὅτι εἴσω βραχυτάτου χρόνου ἀνακληθήσεται τῆς ἐν Πάτμῳ ἐξορίας, ὅ δή καί γέγονεν. Ὡς γάρ ἔφημεν, πρός βραχέος περί τό τελευταῖον ἔτος τῆς Δομετιανοῦ βασιλείας εἰς τήν Πάτμον ἐφυγαδεύθη, διωγμόν κινήσαντος τοῦ Δομετιανοῦ· εἶτα περί τήν τελευτήν τοῦ βασιλέως ὁρᾷ τήν θείαν Ἀποκάλυψιν ὁ μέγιστος οὗτος εὐαγγελιστής Ἰωάννης.